

Bibliotēku Pasaule

Izdevums par aktualitātēm un norisēm bibliotēkās

Nr.45/2009

***Bibliotēka — interesanta
jauniešiem***

***Apvienotā
bibliotēka: veiksmes
iespēja***

***Nacionālās digitālās
bibliotēkas kolekcija
“Periodika”***

***Somijas
bibliotēkas —
krīzes mācība***

REDKOLĒGIJA:

ANDRIS VILKS

Latvijas Nacionālās bibliotēkas direktors

INĀRA KLEKERE-KREKELE

Latvijas Nacionālās bibliotēkas

Reto grāmatu un rokrakstu nodaļas vadītāja

ANNA MAULIŅA

Latvijas Nacionālās bibliotēkas

Bibliotēku attīstības institūta direktore

DZIDRA ŠMITA

Rīgas Centrālās bibliotēkas direktore

LIGITA GJORTLERE

Rīgas Juridiskās augstskolas bibliotēkas vadītāja

Nr.45/2009

REDAKCIJA:

ANNA MAULIŅA

galvenā redaktore

JANA DREIMANE

redaktore

MARĻENA KRASOVSKA

redaktore, atbildīgā sekretāre

MĀRA JĒKABSONE

redaktore

Uz 1.vāka: Tukuma bibliotēkas Bērnu literatūras nodaļas vadītāja Lina Bērziņa (no kreisās); Preiļu Galvenās bibliotēkas vadītāja Sigita Brice; Iecavas novada bērnu bibliotēkas vadītāja Ludmila Šteinberga (no kreisās) un bibliotekāre Zoja Stūrmane; Skaistkalnes pagasta bibliotēkas vadītāja Daiga Jakuška un aktieris — Skaistkalnes novadnieks, Skaistkalnes bibliotēkas krusttēvs — Gundars Silakalniņš

ZIŅAS PAR AUTORĪEM:

Anita Bakēvica Anita.Bakevica@lu.lv Tālrunis: 67213027

LU bibliotēkas Katalogizācijas nodaļas vadītāja

Genovefa Barkovska Genovefa.Barkovska@du.lv Tālrunis: 65425150

Daugavpils Universitātes Latgales pētniecības institūta zinātniskā sekretāre

Kristīne Dekšne-Jerohina Kristine.Dekšne@lnb.lv Tālrunis: 67312808

LNB BAI Bibliotēku konsultatīvā centra galvenā bibliotekāre

Jana Dreimane Jana.Dreimane@lnb.lv Tālrunis: 67312807

LNB BAI Bibliotēku pētniecības un informācijas nodaļas vadītāja

Ilze Egle Ilze.Egle@lnb.lv Tālrunis: 67365255

LNB sabiedrisko attiecību vadītāja

Marlēna Krasovska Marlēna.Krasovska@lnb.lv Tālrunis: 67312807

LNB BAI Bibliotēku pētniecības un informācijas nodaļas galvenā bibliotekāre

Aivars Liepa aivars@lib.acadlib.lv Tālrunis: 67106231

LAB Informācijas tehnoloģiju nodaļas vadītāja p.i.

Lilija Limane lilija@lnb.lv Tālrunis: 67223885

LNB Reto grāmatu un rokrakstu nodaļas galvenā bibliogrāfe

Anna Mauliņa Anna.Maulina@lnb.lv Tālrunis: 67312793

LNB direktora vietniece, Bibliotēku attīstības institūta direktore

Sandra Okuneva Sandra.Okuneva@liepu.lv Tālrunis: 63483779

Liepājas Universitātes Literatūras katedras lektore

Sandra Ranka Sandra.Ranka@lu.lv Tālrunis: 67034642

LU bibliotēkas Ekonomikas zinātņu bibliotēkas galvenā bibliotekāre

Māris Rungulis redakcija@ziliteunezis.lv Tālrunis: 67273630

Žurnāla "Zilīte" galvenais redaktors

Aina Strāle Aina.Strale@lnb.lv Tālrunis: 67312776

LNB BAI Bibliotēku pētniecības un informācijas nodaļas galvenā bibliotekāre

Silvija Tretjakova Silvija.Tretjakova@lnb.lv Tālrunis: 67969143

LNB BAI Bērnu literatūras centra vadītāja

Datorizainere Sanita Mukāne

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce uz *Bibliotēku Pasauli* obligāta.

Nebešu oriģināla, apgalvojot, ka Latvijas 779 skolu bibliotēkas nespēj pilnvērtīgi sekot līdzi sabiedrības attīstībai un vajadzībām, ka to informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) infrastruktūra būtiski atpaliek gan no publisko, zinātnisko un speciālo bibliotēku, gan no valsts un pašvaldību institūciju aprikojuma. Iepriekšējos gados skolu bibliotēkās izmantotās informācijas sistēmas (IS) finansējuma pārtraukuma dēļ ir, tā sakot, *mirušas dabīgā nāvē*. Skolu bibliotēkas faktiski ir izslēgtas no elektroniskās informācijas aprites. Apstākļos, kad globālais timeklis aizvien blīvāk pārklāj Latviju un interneta lietotāju skaits aug, skolu bibliotēkas un skolas paliek ārpus *Gaismas tīkla*, radot draudus ne vien skolēnu izglītībai un attīstībai, bet arī valsts tautsaimniecībai.

Lai veicinātu skolu bibliotēku iekļaušanos *Gaismas tīklā* un plašu elektroniskās vides pieejamību un izmantošanu skolās, 2008.gadā Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas (VVBIS) ietvaros tika izstrādāta jauna skolu bibliotēku vajadzībām piemērota IS — *SKOLU ALISE*. Pēc valsts aģentūras "Kultūras informācijas sistēmas" pasūtījuma darbu veica SIA "Tieto-Enator Alise". Sistēma tika izstrādāta par valsts līdzekļiem un bibliotēkās tiks ieviesta bez maksas. Tā ļaus integrēt skolu bibliotēku katalogus reģionu kopkatalogos, atvieglot krājumu vienību cirkulācijas un lasītāju apmeklējumu uzskaiti. Iekļaušanās *Gaismas tīklā* nodrošinās tiešsaistes piekļuvi no skolu bibliotēku telpām Latvijas Nacionālajai digitālajai bibliotēkai "Letonica", nacionālajam kinofondam un citiem e-resursiem un e-pakalpojumiem. Atbilstoši Autortiesību likumam no bibliotēku telpām būs iespējama bezmaksas piekļuve arī autortiesiski aizsargātai informācijai.

SKOLU ALISE ir gatava ieņemt atbilstošu vietu izglītības iestāžu bibliotēkās. Tā jau izmēģināta, pārbaudīta un pozitīvi novērtēta Cēsu un Ventspils reģionālajās un skolu bibliotēkās, arī citās šo rajonu izglītības iestādēs. Skolu bibliotekāru apmācību jaunās sistēmas apgūvē VVBIS projekta ietvaros bez maksas nodrošinās sistēmas izstrādātājs SIA "TietoEnator Alise". Katram bibliotekāram būs jāmacās desmit dienu kursus.

Priekšdarbi ir sekmīgi paveikti — atlikusi ieviešanas lietišķā puse. Tam nepieciešams Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) atbalsts, skolu direktoru atsaucība un ieinteresētība, kā arī kopēja operatīva rīcība, lai pēc iespējas ātrāk jaunā sistēma sāktu funkcionēt. Tas nozīmē, ka jāpanāk vienošanās starp IZM, kas atbild par izglītības saturu valstī, kuru nodrošināt palīdz skolu bibliotēkas, un pašvaldībām, kam pieder skolas un to bibliotēkas, no vienas puses, un reģionālajām bibliotēkām, no otras puses, — par skolu bibliotēku krājumu ziņu iekļaušanu reģionālajos kopkatalogos, to rediģēšanu un uzturēšanu reģionālo bibliotēku serveros, par konsultatīvo un metodisko palīdzību skolu bibliotēkām, par skolu bibliotekāru apmācību. Jaunā IS un sadarbība ar reģionālajām bibliotēkām stiprinātu skolu bibliotēku infrastruktūru, sekmētu inovatīvu e-pakalpojumu ieviešanu.

Bila un Melindas Geitsu fonda (BMGF) projekta īstenošanas rezultātā reģionālajās bibliotēkās ir izveidota moderna IKT infrastruktūra, apmācīti kvalificēti speciālisti, kas varētu metodiski pārraudzīt skolu bibliotēku pievienošanu *Gaismas tīklam*, katalogu ierakstu standartizētu rediģēšanu, iekļaušanu un uzturēšanu reģionālajos kopkatalogos. Tā kā skolu bibliotēku ir krietni vairāk nekā publisko bibliotēku (piemēram, Cēsu rajonā ir 28 publiskās bibliotēkas ar 347 793 vienību kopkrājumu, bet 47 skolu bibliotēkas ar 500 965 vienību kopkrājumu), šo apjomīgo un atbildīgo papilddarbu reģionālās bibliotēkas nevar veikt bez personāla kapacitātes palielināšanas un attiecīgas samaksas. Līdz ar jauno funkciju deleģējumu reģionālajām bibliotēkām jāparedz arī papildu finansējums.

Šķiet, būtu loģiski, ja IZM kā izglītības vispārējā satura noteicēja atbildētu arī par skolu bibliotēku infrastruktūras modernizēšanu un mācību materiālu elektroniskā satura nodrošināšanu, ar to sekmējot skolu bibliotēku attīstību, valsts finansētās informācijas sistēmas *SKOLU ALISE* ilgtspējīgu darbību.

Taču fonā jau skan IZM "vecā dziesma": skolas un skolu bibliotēkas pieder pašvaldībām, no tām arī prasiet. Nenoliedzami, skolas pieder pašvaldībām. Istenojot BMGF projektu, tās jau ieguldījušas lielus līdzekļus publisko bibliotēku attīstībā, guvušas valsts atbalstu bezmaksas interneta uzturēšanai tajās. Taču 2009.gadā interneta dotācija samazināta apmēram par pusi. Vai ekonomiskās krīzes apstākļos pašvaldības spēs maksāt arī par skolu bibliotēku modernizāciju?

Anna Mauliņa
galvenā redaktore

REDAKCIJAS ADRESE:

Tērbatas iela 75, Rīga, LV-1001

Tālrunis: 67312793 — galvenā redaktore
67969132 — atbildīgā sekretāre

Fakss: 67312793

E-pasts: Biblioteku.Pasaule@lnb.lv

ISSN 1691-5631 © Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2009

LNB izdevējdarbības reģistrācijas apliecības Nr. 2-0769.

Iznāk kopš 1994.gada.

Satura rādītājs

Anna Mauliņa	Vai, kad un kā skolu bibliotēkas iekļausies <i>Gaismas tīklā</i> ?	
	Cilvēki, notikumi, problēmas	
Jana Dreimane	Somijas bibliotēkas — krīzes mācība	2
Marlēna Krasovska	Apvienotā bibliotēka: veiksmes iespēja	6
	Datorizācija, digitalizācija, internetizācija	
	Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija "Periodika"	16
	Konferences, semināri, sanāksmes	
Marlēna Krasovska	Vienotības spēks mainīgajā pasaulē: par Baltijas un Ziemeļvalstu apvienoto bibliotēku tīkla <i>CombiLib</i> sanāksmi 2008.gada 17.–19.septembrī Valmierā	19
Lilija Limane	Pārdomas pēc Ziemeļvalstu grāmatzinātnes konferences Kopenhāgenā 2008.gada 10.–12.septembrī	24
Aivars Liepa	Bibliotēku informācijas tehnoloģijas: par starptautisko semināru 2008.gada 9.–12.septembrī Rīgā	26
Silvija Tretjakova	"Bibliotēkas bez robežām: virzība uz globālu saprašanos": Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas 74.ģenerālkonference 2008.gada 10.–14.augustā Kvebekā	28
Marlēna Krasovska	"Bibliotekārs un lasītājs virtuālajā vidē": par Latvijas Bibliotekāru biedrības Vidzemes nodaļas 11.saietu-konferenci 2008.gada 16.–17.jūlijā Bīriņos (Limbažu raj.)	34
	Bērni un jaunieši bibliotēkās	
	Atraisīt lasītprieku: <i>Deivids Kendals</i> par jauniešiem un lasīšanu mūsdienu pasaulē	39
	<i>Freestyle: Martina Lešnere</i> par jauniešu bibliotēkām Vācijā	43
Sandra Okuņeva	Latviski tulkotā literatūra 2007.gadā: piedāvājums pusaudžiem	47
Māris Rungulis	Ko gaidām no literatūras jauniešiem: uzruna konferencē "Bibliotēka — interesanta jauniešiem" 2008.gada 16.–17.maijā Īslīcē (Bauskas raj.)	52
	Pagājība un apceres	
Aina Štrāle	Caur cenzūras adatas aci: Jānis Medenis (1903–1961)	53
	Ārzemēs	
Jana Dreimane	Ārzemju bibliotēku notikumu apskats (2008.gada jūlijs–septembris) Restaurēta pasaules lielākā klostera bibliotēka • ledzīvotāji aptur Kārdifas bibliotēkas retumu pārdošanu • Eiropas Parlaments paplašinās elektronisko komunikāciju lietotāju tiesības • Aizliegto grāmatu nedēļa ASV	56
Anita Bakēvica, Sandra Ranka	Latvijas Universitātes bibliotēkas darbinieku pieredzes apmaiņas brauciens uz Islandes bibliotēkām	63
Jana Dreimane	Vai grāmatām ir nākotne?: Vācijas telefonaptaujas rezultāti	69
	Vecā un jaunā grāmatniecība	
Genovefa Barkovska	"Terra Mariana" atkārtotās izdošanas priekšvēsture	72
	Dažāda informācija	
Ilze Egle	Latvijas Nacionālā bibliotēka Gēteborgas grāmatu gadatirgū 2008.gadā	77
	Latvijas bibliotēku notikumu apskats (2008.gada jūlijs–septembris)	80
Kristīne Deksnē-Jerohina	Jaunieguvumi bibliotēku nozarē (2008.gada jūlijs–septembris)	92
	Summary	98

Jana Dreimane

Somijas bibliotēkas — krīzes mācība

Somi ir izglītota, informācijpratīga tauta. To apliecina starptautiskie pētījumi. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*) Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*Programme for International Student Assessment, PISA*) jaunākajā, 2006. gada pētījumā somu skolēnu informācijpratība vērtēta kā otrā labākā (pirmajā vietā ir Korejas Republikas skolēni), bet viņu izpratne par dabaszinātnēm (*scientific literacy*) kā visaugstākā 56 valstu konkurencē. Latvijas skolēni informācijpratības un dabaszinātņu izpratnē ieņem tikai 28.vietu.¹

Somijas skolēnu panākumu atslēga, uzskata pedagoģijas zinātnieki², ir motivācija lasīt, papildināt zināšanas. Skolēni ir ieinteresēti informācijpratības attīstībā — 41% lasīšana ir viena no iecienītākajām brīvā laika nodarbēm.

Valsts un pašvaldības rūpējas, lai katram bērnam būtu pieejama augstvērtīga bezmaksas izglītība neatkarīgi no viņa dzīvesvietas, vecāku ienākumiem un sociālā statusa. Valsts nosaka tikai izglītības satura vadlīnijas, bet mācību plānu, kā arī pedagoģiskās metodes izvēlas skolotāji, kam Somijā ir pienācīgs atalgojums un augsts prestižs sabiedrībā. Somi uzsver — maza nācija nevar atļauties atstāt kaut vienu cilvēku bez kvalitatīvas izglītības. Piebilstams, ka Somijā ir vairāk nekā 5 miljoni iedzīvotāju, savukārt Latvijā — tikai 2,2 miljoni.

Bibliotēku likumi

Somijā ir izsvērtā bibliotēku politika. Eiropā nav otras tādas valsts, kurā būtu tik demokrātiski publisko bibliotēku likumi, kas tikuši pārskatīti un pielāgoti sabiedriskajām pārmaiņām. Pirmais publisko bibliotēku likums, kas pieņemts 1928.gadā, vienpadsmit gadus pēc valsts neatkarības pasludināšanas, paredzēja 100% valsts finansējumu publisko bibliotēku dibināšanai. Tādēļ to pamatpakalpojumiem vajadzēja būt bez maksas. Tika izveidots vienmērīgs bibliotēku tīkls, kas aptvēra visas — kā nabadzīgākās, tā bagātākās — pašvaldības. 1961.gada likums vēl vairāk nostiprināja

Turku pilsētas bibliotēka

Bibliobusi ir neatņemama Somijas bibliotēku ikdienas sastāvdaļa

publisko bibliotēku tiesības uz valsts finansējumu, taču noteica plašāku pakalpojumu amplitūdu — nodrošinot ne tikai izglītību, bet arī atpūtu. Likumi par publiskajām bibliotēkām atjaunoti 1986., 1992. un 1998. gadā. Jaunākais likums nosaka, ka publiskās bibliotēkas ir pašvaldības pamatpakalpojums, kam jābūt pieejamam bez maksas. To mērķis — “dot visiem iespēju izglīties, iepazīties ar literatūru un mākslas norisēm, **sekmēt nepārtrauktu zināšanu plūsmu** (...) **nodrošināt mācības mūža garumā**”.³ Katrai pašvaldībai jāvērtē bibliotēku pakalpojumu kvalitāte saskaņā ar minimālo mērķprogrammu:

- 80% iedzīvotāju bibliotēku pakalpojumi pieejami ne vairāk kā 2 km attālumā vai bibliobusa pieturā — 1 km attālumā;
- 10 bibliotēku apmeklējumi uz vienu iedzīvotāju gadā;
- 18 izsniegumi uz iedzīvotāju gadā;
- 350 jauniegādātas grāmatas uz 1000 iedzīvotājiem gadā;
- viens darbinieks uz 1000 iedzīvotājiem;
- 100 m² uz 1000 iedzīvotājiem.

Saulainie astoņdesmitie

20.gadsimta 80.gadu beigās Somijas publiskās bibliotēkas bija sasniegušas apogeju. 1988.gadā valstī darbojās 1128 bibliotēku struktūras (ieskaitot filiāles un apkalpošanas punktus) un 228 bibliobusi, kam tika tērēti 850 miljoni somu marku jeb ~ 212,5 miljoni ASV dolāru, no tiem apmēram 50% personāla atalgojumam.

1990.gadā Somijā jau bija 1151 publiskā bibliotēka un 232 bibliobusi, kam tika tērēti 1055 miljoni somu marku. Valsts subsīdijas publiskajām bibliotēkām sasniedza 58–86% no to finansējuma, atkarībā no pašvaldības rocības. Lielākais finansējums tika piešķirts pašvaldībām ar vismazāko iedzīvotāju skaitu un zemākajiem ienākumiem. 1988.gadā publisko bibliotēku lasītāju kartes bija 44% Somijas iedzīvotāju. Tika izsniegti 86,6 miljoni vienību — 17,5 uz vienu iedzīvotāju, ieskaitot zīdaiņus. Reģistrēti 49,2 miljoni apmeklētāju — katrs Somijas iedzīvotājs bibliotēku bija apmeklējis 10 reizes. Krājuma apjoms bija iespaidīgs: 34 miljoni grāmatu (katram iedzīvotājam — 6,9 grāmatas) un 1,3 miljoni audiovizuālās informācijas vienību.

Somijā izveidota apskaužama infrastruktūra: 80% publisko bibliotēku ēku uzceltas vai renovētas 80.gados.

Lejup no debesīm

1990.gadā ekonomikas uzplaukums pēkšņi apstājās un sākās strauja lejupslīde. Tās cēloņa īss raksturojums: “Slikta banku darbība, neveiksme un slikta politika” (*Bad banking, bad luck and bad policy*). Savstarpējā konkurences cīņā bankas uzņēmumiem un privātpersonām bija izsniegušas lielu daudzumu kredītu, pārsvarā ārvalstu valūtā. Milzīgais parādu slogs padarīja Somijas ekonomiku “vāru”, ļoti atkarīgu no globālās finanšu krīzes, kas sākās 80.gadu beigās un turpinājās 90.gadu sākumā. Tika slēgtas bankas un fabrikas, pieauga bezdarbs. 1990.gadā valstī bija 3% bezdarbnieku, bet 1994.gadā, kad jau bija sākusies ekonomikas atlabšana, — gandrīz 20% (aptuveni 400 000 cilvēku). Lielāko daļu no iekšzemes kopprodukta (35%) nācās atvēlēt sociālajiem pabalstiem. 1994.gadā to saņēma vairāk nekā pusmiljons iedzīvotāju, taču vēl turpmākajos divos gados viņu skaits turpināja pieaugt.

Recesija ietekmēja arī bibliotēkas. Piemēram, 1993.gadā tika likvidēti 9 bibliobusi, 82 bibliotēkas pievienotas citām bibliotēkām, par 30% samazināts apkalpošanas punktu skaits. 15% bibliotēku saīsināja darba laiku, daudzas vasarā tika slēgtas uz vairākām nedēļām. Sevišķi strauji saruka budžets krājuma papildināšanai. Aprēķināts, ka krīzes gados finansējums grāmatu iegādei samazināts par 24%, iepirkto vienību skaits — par 33%. Taču bija arī negaidīti ieguvumi! Par 19% pieauga apmeklētība un izsniegums. Dažviet, piemēram, Helsinkos, apmeklētāju skaits palielinājās par 74,5%, bet izsniegums — par 47,6%. Pašā krīzes kulminācijā uz katru Somijas iedzīvotāju bija 22 izsniegumi (1988.gadā — 17,5).

Somijas valdība intensīvi meklēja perspektīvākos attīstības virzienus valsts konkurētspējas stiprināšanai. Tā izvēlējās zināšanu ekonomikas (*knowledge economy*) ceļu, specializējoties nozarēs, kurās noteicošā loma bija novatorismam un darbinieku intelektuālajam potenciālam — informācijas komunikāciju tehnoloģiju ražošanai. Somijas valdības jaunajā zināšanu ekonomikas stratēģijā bibliotēkas līdztekus skolām tika atzītas par izglītības un kultūras pamatelementiem, tādēļ tajās ieguldīja nozīmīgu finansējumu.

Dod, Dievs, mums, latviešiem, somu krīzi!

Tā 1999.gada publikācijā par Somijas bibliotēkām izsaucas toreizējās “Lauku Avīzes” žurnāliste Dace Ter-

Helsinki pilsētas bibliotēka

zena.⁴ Viņai var piekrist. 90.gados, neraugoties uz ekonomisko krīzi, Somijas valdība turpināja publisko bibliotēku būvniecības un renovācijas projektu finansēšanu (kopumā — 115). Vidēji ik gadu uzceltas vai renovētas 10 bibliotēkas. Lietderīgi izmantotas recesijas gados atbrīvojušās telpas: 11 bibliotēkas pārvietotas uz bankrotējušām bankām, 5 — uz kādreizējām skolām, 3 bibliotēkas ieguva likvidēto fabriku telpas, 2 bibliotēkas izvietoja bijušajos birojos, bet viena nokļuva senās dzirnavās, kas pirms krīzes bija viesnīcas restorāns.

1994.gada 8.februārī "Nokia" vecās kabeļu rūpnīcas pirmajā stāvā Helsinkos tika atvērta e-grāmatu bibliotēka (*Cable Book library*) — **pirmā publiskā bibliotēka pasaulē, kas piedāvāja bezmaksas pieeju internetam**, par divām nedēļām apsteidzot Svētā Džozefa apgabala publisko bibliotēku ASV (*St. Joseph County Public Library*, Indiānas pavalsts). Tajā bija 8 datori, printeris un viens skeneris. Jaunās filiāles vajadzībām Helsinku pašvaldība bija iegādājusies tikai divus datorus. Pārējais tehnoloģiskais aprīkojums, kā arī mēbeles un grāmatas bija dāvinātas. Lielās iedzīvotāju intereses dēļ tā jau 1996.gadā tika pārvietota uz jaunām telpām pilsē-

tas centrā. Ņemot vērā bibliotēkas sasniegumus, 2000. gadā Helsinku pilsētas bibliotēka saņēma Bila un Melindas Geitsu fonda piešķirumu 1 miliona dolāru apmērā interneta infrastruktūras un pakalpojumu attīstībai, kā arī personāla tālākizglītībai. Kopš 2005.gada filiāle apvienota ar pilsētas bibliotēkas kādreizējo mūzikas nodaļu un atrodas pašā pilsētas sirdī, kādreizējā pasta ēkā.

1995.gadā Finanšu ministrijas izstrādātajā stratēģijā "Somija ceļā uz informācijas sabiedrību" (*Finland — towards an information society*) bija paredzēta publisko bibliotēku informācijas tīkla attīstība. Vispirms projekta "House of Knowledge" ietvaros veikta publisko bibliotēku internetizācija, pēc tam publiskās bibliotēkas iesaistītas interneta satura veidošanā, fokusējoties uz nacionālas, izglītojošas informācijas digitalizāciju un ievietošanu globālajā tīmeklī.

Četru gadu laikā bibliotēkas saņēma 40 miljonus somu marku. 1995.gadā internetslēgums bija tikai 15% publisko bibliotēku, 1996.gadā — 60%. 2000.gadā jau visas publiskās Somijas bibliotēkas varēja piedāvāt bezmaksas interneta pieejamību.

Krizes ietekme

Zinātnieki atzīst, ka pēc krīzes Somija tomēr vairs nebija tā pati bagātā, labklājīgā ziemeļu zeme, kas 1990.gadā.

Vēl 2001.gadā Somijā bija augsts bezdarba līmenis — 8%. Daļa iedzīvotāju, kas 90.gadu ekonomiskās lejupslīdes laikā zaudēja darbu, nespēja pielāgoties strukturālajām tautsaimniecības pārmaiņām un kļuva par “hroniskiem” bezdarbniekiem.

Krietni sarucis bibliotēku skaits. 2005.gadā Somijā bija vairs tikai 939 publiskās bibliotēkas (no tām 456 — filiālbibliotēkas) un 182 bibliobusi. Kopš 1993.gada tās vairs nesaņem tiešu valsts finansējumu kā agrāk. Naudu piešķir pašvaldībai, kam ir tiesības to sadalīt pēc saviem ieskatiem. Valsts mērķdotācijas tiek vienīgi bibliotēku būvniecības un renovācijas projektiem, kā arī bibliobusu iegādei.

Pateicoties tālredzīgajai valsts politikai un finansējuma sadalei, tomēr ir daudz sasniegumu. Tā kā valsts nodrošina visiem vienādas izglītības ieguves iespējas, 85% jauniešu ir pabeigta vidējā, 40% — augstākā izglītība. 2001.gadā Somijā bija lielākais pētnieku skaits pasaulē — 16 uz 1000 strādājošajiem.⁵

Latvijas risinājumi

Pašreizējā Latvijas valdības valsts un pašvaldību politika liecina, ka daudzviet publiskās bibliotēkas tiek uzskatītas par izklaidējošas literatūras ieguves vietām, kuru izmaksas krīzes apstākļos var krietni ierobežot. Taču sabiedrībai, sevišķi bibliotēku finansētājiem, vajadzētu saprast, ka bibliotēkas tāpat kā skolas ir egalitāras izglītības sistēmas pamatelements — tajās pieejams milzīgs, strukturēts izglītojošu resursu masīvs, kas ikvienam izmantojams par velti. Jāuzsver, ka bibliotēkas sniedz iespēju ietaupīt naudu, jo tajā iegūstamā informācija citviet būtu jāiegādājas par augstu samaksu. Turklāt bibliotēka sniedz komunikācijas iespēju tiem, kas zaudējuši darbu, spiesti pavadīt dienas mājās, vientulībā.

Izmantotā informācija

The Academy of Finland. *Down from the heavens, up from the ashes* : the Finnish economic crisis of the 1990s in the light of a economic and social research. Helsinki : Government Institute for Economic Research, 2001. 558 p. ISBN 951-561-381-7.

Auren, Birgit. *Öffentliche Bibliotheken in Finnland* [tiešsaiste] : Planung und Bau mittels staatlicher Subventionen. Büchereiverband Österreichs, 2003 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: http://www.bvoe.at/konferenz03/vortraege/artikel_konferenz_bibliotheksbau/birgitta_auren.pdf

Best-Practice-Recherche Finnland. **In:** *Bibliothek 2007* [tiešsaiste] : internationale Best-Practice-Recherche. Gütersloh : Bertelsmann Stiftung, 2004 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. S.75–91. Pieejams: http://www.bertelsmann-stiftung.de/cps/rde/xbr/SID-0A000F14-46C4A55F/bst/Best_Practice_Buch_neu.pdf

Äyräs, Anneli. Finnish libraries : an ongoing success story? *Scandinavian Public Library Quarterly*, Vol.4, 2000, p.4–5.

Finland [tiešsaiste] : PULMAN country report. The Pulman Network, 2001 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.pulmanweb.org/countries/country%20profiles/infofinland.htm>

Kekki, Kirsti. Facing the future in Finland. *Scandinavian Public Library Quarterly*, Vol.2, 2000, p.13–16.

Thier, Susanne. *Öffentliche Bibliotheken in Finnland. Bibliotheksdienst* [tiešsaiste], Heft 2, 1997 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. S.188–194. Pieejams arī tekstizdevumā “Bibliotheksdienst”. Pieejams: http://bibliotheksdienst.zlb.de/1997/1997_02_Ausland01.pdf

Mariehamnas pilsētas bibliotēkā

Vihanti bibliotēkā

Kuhmo pilsētas bibliotēkā

¹ *Finland and PISA* [tiešsaiste]. University of Helsinki. Centre for Educational Assessment [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: http://www.pisa2006.helsinki.fi/finland_pisa/results/2006/2006.htm

² Iesakām iepazīties ar konferences “Finland in PISA-studies — Reasons behind the Results” (2005.gada 14.–16.marts) referātiem tīmekļa vietnē <http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1,440,13979,39043>.

³ **Žigare, Anna.** Katram somam grāmata rokā. *Lauku Avīze*, Nr.196, 2002, 12.dec., 16.lpp.

⁴ **Terzena, Dace.** Somijas bibliotēkās “mērs noņemts”. Kā līksim lietāt? *Lauku Avīze*, 1999, 3.jūl., 8.lpp.

⁵ *Finland as a knowledge economy* [tiešsaiste] : elements of success and lessons learned. The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank, 2005 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: http://info.worldbank.org/etools/docs/library/201645/Finland_ES.pdf

Marlēna Krasovska

Apvienotā bibliotēka: veiksmes iespēja

Resursu dārdzības un bibliotēku ierobežotā finansējuma apstākļos pasaulē arvien populārāks kļūst apvienotās (integrētās) bibliotēkas risinājums. Prognozējamā dolāru, mārciņu vai kronu ietaupījuma dēļ apvienošanās ideju īpaši mīl politiķi, bibliotēku finansētājinstitūcijas un nodokļu maksātāji. Tomēr finansiālo izmaksu ietaupījumam nevajadzētu kļūt par vadmotīvu, plānojot bibliotēku apvienošanu. Partnerības lielākais ieguvums ir sinerģijas efekts teju jebkurā bibliotēku darbības jomā. Taču tas, vai "1+1" būs vairāk nekā divi, atkarīgs no daudziem ietekmējošiem faktoriem, tādēļ bibliotēku apvienošana uzskatāma par iespēju ar ievērojamu potenciālu, ne universālu brīnumlīdzekli panākumiem un veiksmei.

Apvienotā bibliotēka — nākotnes perspektīva?

Šķiet, neviens bibliotēku veids nevar lepoties ar tik bagātīgu sinonīmisku nosaukumu klāstu kā apvienotā bibliotēka. Angļu valodā vien tiek lietoti teju desmit termini: "joint library", "joint-use library", "combined library", "combined-use library", "dual-use library", "cooperative library", "integrated library", "comanaged library" u.c. Tas norāda uz ievērojamām šo bibliotēku variācijām, kas veidojušās tādēļ, ka nozīmīgās bibliotēku atšķirības (lielums, lasītāju skaits un sastāvs, darbinieki, atrašanās vieta, finansējums, pārvalde u.c.) gandrīz katru bibliotēku apvienošanās situāciju padara unikālu un prasa īpaši pielāgotu risinājumu. Tieši tādēļ grūtības rada arī precīzs jēdziena "apvienotā bibliotēka" definējums. Pārsvārā ar to mēdz apzīmēt **vienā ēkā izvietotas divas vai vairākas juridiski un finansiāli neatkarīgas bibliotēkas, kas, profesionāli sadarbojoties, koordinējot un apvienojot informatīvos un personāla resursus, vienoti apkalpo dažādas lasītāju grupas**. Atsevišķos gadījumos sastopami minimālas integrācijas modeļi, piemēram, bibliotēkas izvietotas vienā ēkā, bet darbojas neatkarīgi viena no otras, un pilnīga integrācija.

Apvienotās bibliotēkas raksturīgas Ziemeļvalstīm, Austrālijai, Jaunzēlandei, darbojas arī Lielbritānijā, ASV, Kanādā, Portugālē un citviet. Piemēram, Austrālijā, pa-

teicoties valsts topogrāfijai, 2007.gadā bija 120 apvienotās bibliotēkas (5), Jaunzēlandē to ir vairāk par 30 (12).

Apvienotas tiek dažādu veidu bibliotēkas, tomēr visvairāk tiek uzsvērti publisko un augstskolu bibliotēku sadarbības pozitīvie guvumi. Iemesli tam ir vairāki, pats galvenais — arvien sarežģītāku un specifiskāku informacionālo vajadzību pieaugums sabiedrībā. Zināšanu sabiedrības un tās materiālā pamata — uz zināšanām balstītas ekonomikas — attīstības kontekstā aktualizējusies mūžizglītības nepieciešamība, pieaugusi augstākās izglītības loma, kas vainagojas ar studentu skaita strauju palielināšanos un iedzīvotāju izglītības līmeņa paaugstināšanos. Arvien vairāk ļaužu izmanto arī dažādas neformālās izglītības iespējas. Nozīme ir arī konceptuāli jauniem priekšstatiem un metodēm augstākās izglītības īstenošanā (piemēram, mācību stratēģiju, kurās uzsvars likts uz patstāvīgu mācīšanos, problēmrisināšanas kompetences, kritiskās domāšanas un jaunrades attīstību, ieviešana), izglītības sistēmas pārstrukturizēšanai (reģionālo augstskolu izveide, tālmācības sistēmu attīstība). Publikās bibliotēkas loma kļūst arvien nozīmīgāka, un arvien mazāk atšķirību samanaams augstskolu un publisko bibliotēku mērķos un uzdevumos. To spilgti raksturo Helsinku pilsētas bibliotēkas direktores Maijas Berndtsones (*Maija Berndtson*) teiktais: "Apmeklētājiem arvien grūtāk un grūtāk kļūst izšķirt robežas starp dažādām bibliotēkām un to veidiem. No tā es secinu, ka cilvēkam valsts bibliotēku sistēma (īpaši, ja tas attiecas uz tādām mazām valstīm kā Somija un Zviedrija) nākotnē būtu jāredz kā viens vienots veselums un bibliotēkas nebūtu jādala kategorijās: ne mācību iestāžu bibliotēkās, ne pilsētas bibliotēkās, ne vēl kādās citās." (2) "Publiskajām un augstskolu bibliotēkām jābeidz skatīties uz grāmatu piegādāšanu dažādām cilvēku grupām no bibliotēku viedokļa un jākoncentrējas uz studentu un iedzīvotāju vajadzībām un vēlmēm. Kļūst aizvien grūtāk izšķirt, kurš mācās priekam un kurš atzīmēm, un bieži šie abi mērķi saplūst vienā." (3) Apvienotās bibliotēkas modelis veicina mūžizglītību un informācijas brīvu pieejamību ikvienam sabiedrības loceklim.

Bibliotēku apvienošanās sekmē informācijas tehnoloģiju attīstība, kas paaugstina resursu kooperācijas un koordinācijas iespējas. Apvienotās bibliotēkas atbalstītājs — Zviedrijas Nacionālā arhīva ģenerāldirektors Tomass Lidmans, bijušais Zviedrijas Nacionālās bibliotēkas direktors — uzsvēris, ka mūsdienās ikviena bibliotēka virzās uz integrētās bibliotēkas pusi, pat ja ne tik daudz telpiskā izpratnē. (10) Arī Latvijā bibliotēku nozare attīstās kā vienota informacionāla sistēma, un tas atvieglo ne tikai bibliotēku sadarbību, bet arī fizisku saplūšanu. Tiesa gan, tehnoloģiju attīstība ir arī diezgan stipra kārts apvienoto bibliotēku skeptiķu rokās, kas apgalvo: mūsdienu informācijas tehnoloģijas ļauj apvienot informāciju par visu bibliotēku resursiem, digitalizācija daļai resursu nodrošina vispārēju piekļuvi, tātad var iztikt bez fiziskas apvienošanās.

Apvienoto bibliotēku attīstības virzienu atbalsta arī akadēmiskā vide. Ja līdz šim tā bijusi visnotaļ norobežojusies un noslēgta, tad tagad arvien vairāk cenšas attīstīt saikni ar sabiedrību, dalīties resursos. Augstskolu bibliotēkas, kam līdz šim noteicošais bija studentu un pasniedzēju izglītības vajadzību apmierināšana un pēt-

niecības procesa atbalsts, ir gatavas stimulējošu un radošu mācību vidi piedāvāt ikvienam.

Nenoliedzami, arī finansējuma nepietiekamība un iespējamība, kooperējot un koordinējot resursus, sasniegt augstāku pakalpojumu kvalitāti, ir biežs iemesls publisko un augstskolu bibliotēku saplūšanai.

Publisko un zinātnisko bibliotēku apvienošanās pār perspektīvu radīt daudzfunkcionālus kultūras un zināšanu centrus, kas kļūst par nenovērtējamu ieguldījumu reģionu attīstībā un izaugsmē. Tādēļ arvien biežāk izskan atzinums, ka nākotnē pilsētu publisko un augstskolu bibliotēku integrēšanās kļūs par ikdienišķu un pierastu parādību.

Veiksmes faktori

Profesionālajā literatūrā nereti tiek atzīmēts, ka tieši apvienotās bibliotēkas modelis ir visvairāk predisponēts dažādām disfunkcijām, pat pilnīgai neveiksmei. (13)

Apvienoto bibliotēku veidotāji atzīst, ka bibliotēkas vieglāk ir apvienot teorijā nekā praksē un ka to izveide kā katrs izaicinājums tradīcijai saistās ar dažādu grūtību pārvarēšanu. (2; 3) Lai arī universālas receptes nav, analizējot sekmīgos piemērus, izkristalizējušies vairāki veiksmes faktori.

Pirmkārt — veicama rūpīga **esošās situācijas, institucionālo atšķirību un mērķu**, ko katrs no partneriem vēlas sasniegt, apvienojot resursus, **izvērtēšana**. Izpētes rezultāti ļaus savlaicīgi izdarīt secinājumus, kas apstiprinās (vai noraidīs) bibliotēku apvienošanās lietderību. (4; 3) Bibliotēkas nevajadzētu apvienot, ja:

- paredzamais lasītāju skaits pārsniegs apvienotās bibliotēkas iespēju robežas;
- telpu kapacitāte vai izvietojums neļauj celtni piemērot dažādu lasītāju grupu apkalpošanai;
- nav pietiekama finansējuma jaunveidojamās bibliotēkas krājuma attīstībai un informācijas infrastruktūrai;
- nav nepieciešamā finansējuma bibliotēku sadarbības ilgtspējai;
- bibliotēka neatrodas viegli pieejamā vietā (svarīgi publiskajai bibliotēkai);
- izteikta sabiedrības pretestība bibliotēku apvienošanai u.c.

Atzīmējams, ka apvienoto bibliotēku organizēšanu sarežģī pastiprinātais cilvēciskais faktors. (1) Tādēļ izvērtējami arī tādi grūti izmērāmi lielumi kā iesaistīto cilvēku emocionālais noskaņojums, personības īpatnības. Veiksmīga bibliotēku sadarbība veidosies tad, ja potenciālie partneri jau sākotnēji viens pret otru izjūt **uzticēšanos**. Neuzticība tendē uz paš aizsardzību vai pat pretdarbību, ne radošu sadarbību.

Apvienotās bibliotēkas ideju pilnībā var sagraut nepiemērots **personāls**. Nepieciešami darbinieki, kas atbalsta apvienošanās ideju, ir elastīgi, atvērti jauniem izaicinājumiem, spējīgi riskēt. Lielu lomu spēlē tādas personības īpašības kā spēja strādāt komandā, labas komunikācijas spējas, diplomātija, tolerance, prasme aizstāvēt savu viedokli un rast kompromisus, saprasties ar visu vecumu cilvēkiem. Sarežģīts apvienoto bibliotēku veidošanas posms ir personāla sapludināšana. (1) Kopdarbību ievērojami var apgrūtināt atšķirības pakalpojumu filozofijā un uzskatos par bibliotēkas mērķiem un uzde-

vumiem, lomu neskaidrība vai to konkurence, tādēļ veicams nopietns izskaidrošanas un saskaņošanas darbs, turklāt ne tikai apvienotās bibliotēkas izveides laikā, bet arī turpmākajos tās darba un attīstības posmos.

Svarīgs ir arī vietējās sabiedrības un augstskolas atbalsts, kas panākams dialogā ar to. Kā apvienošanās idejas nolieguma iemesli visbiežāk minēti: iespējamā šaurība un apmeklētāju burzma jaunajā bibliotēkā, nevēlēšanās mainīt savus bibliotēkas lietošanas paradumus, šaubas par tādas bibliotēkas iespējamību, kas apkalpotu visas paaudzes, bažas par finansējuma samazinājumu apvienošanās gadījumā.

Otrkārt, tiek uzsvērts, ka garantēts apvienotās bibliotēkas idejas veiksmīgai īstenošanai ir "skaidrība visās lietās". (1) Nepieciešama oficiāla visu iesaistīto pušu sadarbības līguma izstrāde, kurā definētas bibliotēku finansiālās saistības un atbildība (īpašumtiesības — kam pieder zeme, ēka, mēbeles, aprīkojums; finansējums, kārtējo izmaksu sadalījums u.c.), apvienotās bibliotēkas struktūra, organizācija un vadība, sadarbības virzieni, principi utt.

Treškārt, plānojot bibliotēku apvienošanu, to vadītājiem jāapzinās un jāspēj argumentēti aizstāvēt viedokli, ka apvienotajā bibliotēkā racionālāk tiks izmantoti informacionālie, finanšu un personālrēsu, palielināsies pakalpojumu skaits un uzlabosies to kvalitāte, taču **bibliotēku izdevumi nesamazināsies**, iespējams, finansējums kopumā pat būs jāpalielina. (6) Samazināti bibliotēku budžeti, tās apvienojot, vērtējami kā nopietns drauds apvienotās bibliotēkas pastāvēšanai.

Uzsverams, ka pēc apvienotās bibliotēkas izveides izvēršamas mārketinga komunikācijas, jo lielai sabiedrības daļai ziņa par augstskolas resursu pieejamību būs pārsteigums.

Apvienotajai bibliotēkai — jā!

Lai arī izmaksu ietaupījums necīgs vai tā nav vispār, nodokļu maksātāju naudas izlietojuma optimizācija, bibliotēkas apvienojot, ir vēra ņemama.

Ja bibliotēkām nepieciešamas jaunas celtnes vai kapitāla rekonstrukcija, vienas bibliotēkas ēkas izmaksas būs nesalīdzināmi zemākas, turklāt sasniegtais rezultāts būs vērienīgāks nekā tad, ja līdzekļi būtu jāsadala (turklāt panākt politisku atbalstu divu ēku celtniecībai, visticamāk, nebūtu iespējams).

Finanšu ietaupījums paredzams arī bibliotēkas iekārtu, aprīkojuma un tehnoloģiju iegādē (piemēram, vieni drošības vārti, drošības sistēma, vienots datortīkls un informācijas tehnoloģiju (IT) speciālistu dienests), mazāki ir kārtējie uzturēšanas izdevumi. Panākams optimāls telpu izmantojums (viens garderobe, sanitārās un palīgtelpas, konferenču zāle u.c.) un intensīvs noslogojums (piemēram, studentu grupu darbam paredzētās telpas izmanto arī lasītāju klubi vai nevalstiskās organizācijas sanāksmēm; publiskās bibliotēkas pasākumiem iecerētā zāle noder arī organizējot augstskolas vieslektoru lekcijas). Tiek novērsta darba un resursu dublēšanās. Piemēram, dārgie uzziņu izdevumi iegādājami vienā eksemplārā, zinātniskā bibliotēka var atteikties no populārzinātniska, vispārīga satura izdevumu iegādes, bet publiskā bibliotēka nedublēt nozaru un zi-

Hernesandas Apvienotā bibliotēka Zviedrijā 2000.gada ziemā, kad notika ēkas atklāšana (Kalles Okesona foto)

Ābols — bibliotēkas nodaļas bērniem ar īpašām vajadzībām simbols (Rolanda Tigera foto)

Skats uz bibliotēku no Pilsētas parka (Rolanda Tigera foto)

Bibliotēkas iekšskats

**Skats no
Hernesandas
Apvienotās
bibliotēkas
4.stāva
(Rolanda
Tigera foto)**

**Lasītāji studē Hernesandas katedrāles
fonā (Rolanda Tigera foto)**

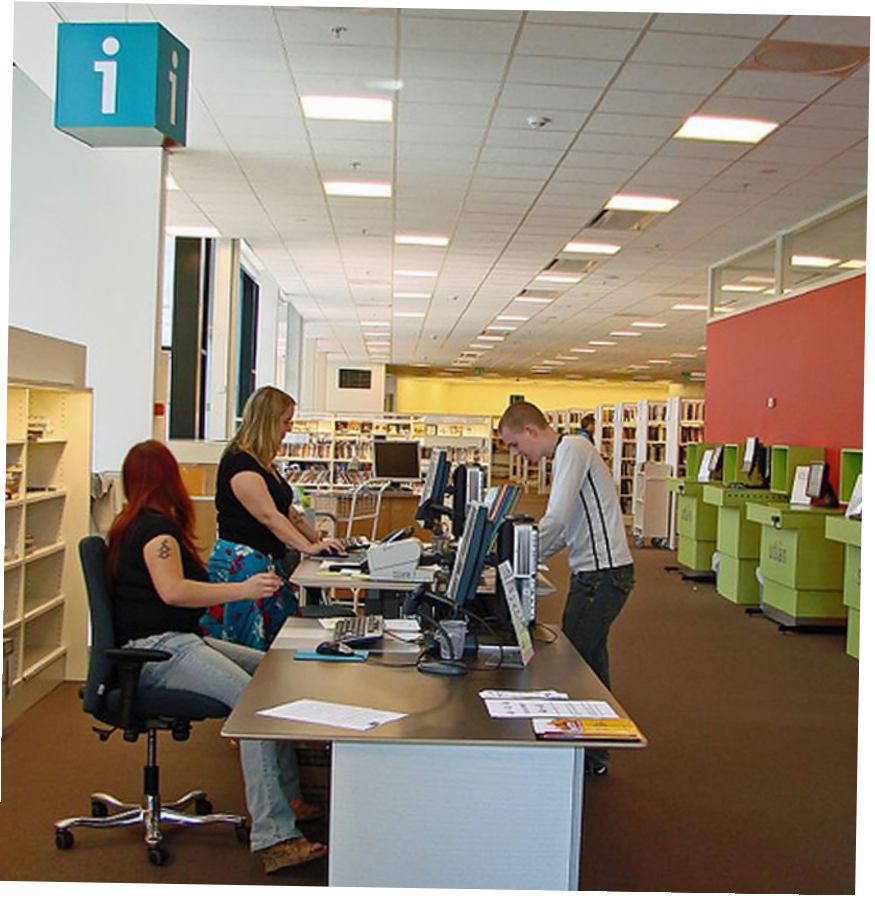
**Gotlandes
Universitātes
un publiskā
bibliotēka
Visbijā**

SEMĪNĀRI, SĀKSMĒS - DATORIZĀCIJA, DIGITALIZĀCIJA, INTERNETIZĀCIJA, INFORMATĪKA, MATHĒTIKA, PROBLĒMAS
KĀPĒCĒS - BĒRNI UN JAUNĒSĒBI BĻOTĪBAS
ĀRZEMĒS - GRĀMBĻNĒCĪBA
DAŽĀDAI PĒDĀI - AŠI

Drammenes Apvienotā bibliotēka Norvēģijā

Drammenes Apvienotajā bibliotēkā Norvēģijā

nātnisko literatūru. Kopīgi abonējamas maksas tiešsaistes datubāzes. Rezultāts — plašākas, dziļākas, specializētākas kolekcijas, kvalitatīvāks un izvērstāks pakalpojumu klāsts. Turklāt, taupot 21.gadsimta lasītāja lielāko vērtību — laiku —, viss ir pieejams vienuviet. Lasītāji novērtē arī tādu darba dublēšanas novēršanas efektu kā pagarināts bibliotēkas darba laiks.

Papildu izdevumus parasti izraisa apmeklējuma un izsnieguma straujais pieaugums, kā arī krājuma intensīvā apgrozība. Tā kā nereti visas lasītāju grupas bibliotēku apmeklē vienā laikā, nepieciešamas lielākas telpas, vairāk datoru.

Lai arī personāla sapludināšana ir sarežģīta, iegūtais rezultāts var būt necerēti veiksmīgs. Pārdomāti sadalot pienākumus, optimāli izmantojamas gan publisko, gan augstskolu bibliotēku darbinieku stiprās puses un īpašās prasmes. Piemēram, izglītības iestādes bibliotekāra zināšanas un prasmes pedagoģijā lieti noder lasītāju informācijpratības apmācībā. Noderīgas ir arī augstskolu bibliotekāru prasmes akadēmiska līmeņa uzziņu sniegšanā, savukārt publisko bibliotēku darbinieki ir talantīgi kultūras pasākumu organizētāji, izcili daiļliteratūras pazinēji utt. Informācijas un pieredzes apmaiņa sekmē ideju attīstību, inovatīvu programmu un jaunu pakalpojumu izveidi.

Apvienotā struktūrā personālam paveras lielākas profesionālās izaugsmes, kā arī darba uzdevumu dažādošanas iespējas. Darbs kļūst grūtāks, sarežģītāks, taču daudzpusīgāks un interesantāks. Apvienotās bibliotēkas bibliotekāram jābūt gatavam palīdzēt studentam literatūras atlasē pētniecības darba izstrādei, datorfobiskam lasītājam — atrast informāciju par viņa hobiju, bērnam — pēdējās Harija Potera grāmatas nosaukumu, vēl kādam — vēsturisku daiļliteratūru. (4) Novērots arī, ka pēc personāla apvienošanas jaunā struktūrā darbinieki izjūt īpašu, aktivizējošu pacēlumu — jauni kolēģi, jaunas iespējas un izaicinājumi iedvesmo, atraisa radošo enerģiju.

Apvienotās bibliotēkas modelis piedāvā bagātu vīdāzādāko sadarbības iespēju klāstu. Publiskās bibliotēkas pieredze pasākumu organizēšanā un augstskolas intelektuālais potenciāls ir stimulējoši faktori kultūras un izglītības programmu izvēsumam apvienotajās publisko un augstskolu bibliotēkās. Bibliotēkas Bērnu nodaļa var būt prakses vieta bērnu literatūras studiju kursos augstskolas studiju programmās. Izdevīgums rodams arī gluži pragmatiskā plāksnē: izglītības iestādes kafējnīca, uzskodu un dzērienu tirdzniecības automāti ir bonuss bibliotēkas lietotājiem, augstskolas apsardze var palīdzēt tikt galā ar problemātiskajiem lasītājiem u.tml.

Apvienotā bibliotēka ir arī nozīmīga komunikāciju un sociālo tikšanos vieta, jo tajā sastopas dažādas sabiedrības grupas, kas citādi nesatiktos.

Vērā ņemams arī tas, ka ne vienmēr apvienotās bibliotēkas veikums mērāms ar izcilības olekti. Reizēm liels sasniegums ir tas, ka bibliotēkas kopā spējušas pārvarēt ne-labvēlīgos apstākļus, kas katrai atsevišķi nebūtu izdevies.

Trūkumi, grūtības

Kā jebkura dabā pastāvoša struktūra arī apvienotā bibliotēka nevar būt absolūti ideāla. Kādi misēkļi to var piemeklēt, kādi trūkumi tai piemīt?

Viens no redzamākajiem ir autonomijas zaudējums, tomēr gandrīz visi atzīst, ka tā ir pieņemama cena par sinerģijas efekta sasniegšanu.

Daži uzskata, ka apvienotās bibliotēkas koordinācijai un vadīšanai nepieciešams daudz lielāks laiks un enerģijas patēriņš nekā parastā bibliotēkā. Arī vienas organizācijas kultūras kritēriju definēšana un ieviešana ir sarežģītāka. Kvalitatīvu partnerattiecību pārvaldīšanai nepieciešama augsta darbinieku profesionalitāte un disciplīna.

Izskan sūdzības par to, ka publiskās bibliotēkas lasītāji monopolizē studijām nepieciešamos akadēmiskos materiālus, skolēni kāro iepazīt to, kas nepavisam viņiem nav domāts, pusaudži aizņem datorus, trokšņaini bērni tracinā pensionārus un traucē studijām. Publisko bibliotēku darbiniekiem grūtības sagādā akadēmiska līmeņa uzziņu sniegšana par augstskolas specializēto krājumu, stresa pārpilnā vide. Studenti un pasniedzēji nav apmierināti ar pastāvīgo autostāvvietu trūkumu augstskolas stāvlaukumā. Nereti problēmas rada atalgojuma atšķirības (daudzviet pasaulē izglītības iestāžu bibliotēku speciālisti ir augstāk atalgoti, jo viņu algas pielīdzinātas skolotāju algām). (11) Sekojams līdzī tam, lai viena no apvienotajām struktūrām neuzurpētu varu, piemēram, izglītības iestāde — pamatojot to ar stingrām programmu prasībām. Publiskajai bibliotēkai savukārt jāievēro pietāte pret studiju procesu — pasākumi un programmas plānojamas, ievērojot akadēmisko kalendāru. Piemēram, studentu sesiju laiks nebūs īstā reize, kad uz tikšanos ar bērniem bibliotēkā uzaiņināt vietējo policistu ar svilpi.

Apvienotās bibliotēkas Latvijā

Latvijā ir apvienotas vairākas publiskās un skolu bibliotēkas, taču publiskās un zinātniskās bibliotēkas apvienotais modelis īstenots tikai divās — Valmieras integrētajā bibliotēkā (VIB) un Ventspils bibliotēkā (VB). Abu izveides galvenais iemesls bija reģionālās augstskolas nodibināšana pilsētā.

Gan juridiskais un administratīvais risinājums, gan darba organizācija abās bibliotēkās ir atšķirīga. VB uzskatāma par visai netradicionālu apvienotās bibliotēkas piemēru, tādēļ izskanējuši pat viedokļi, ka par "īstu" apvienoto bibliotēku to atzīt nevar. Tomēr, kā jau teikts, apvienotās bibliotēkas etalona nav — pats galvenais ir elastīgi piemēroties konkrētajai situācijai. Ventspilī tas izdarīts veiksmīgi.

Ventspils Augstskolas (VeA) bibliotēka jau sākotnēji tika veidota kā viena no VB piecām struktūrvienībām, balstoties uz VB un VeA 2003.gada līgumu par VeA bibliotēkas krājuma veidošanu, sadarbību abu iestāžu materiāli tehniskās un informatīvās bāzes, kā arī finanšu līdzekļu racionālā izmantošanā. VeA bibliotēka, tāpat kā pārējās filiāles, darbojas atsevišķā ēkā (Ventspils Augstskolas telpās), taču administratīvi ir pakļauta VB direktoram. Bibliotēka apkalpo visus interesentus bez ierobežojumiem, taču galvenokārt to izmanto VeA studenti un mācībspēki. Lai veicinātu arī pārējo pilsētas iedzīvotāju interesi par VeA bibliotēku, par pašvaldības līdzekļiem tiek veidota un uzturēta jaunākās dailliteratūras un periodisko izdevumu kolekcija. Lasītāju ērtībai darbdienās bibliotēka ir atvērta no 8.00 līdz 22.00, sestdienās — no 9.00 līdz 15.00.

Krājumu VeA bibliotekāri komplektē paši, sadarbojoties ar pasniedzējiem, taču izdevumu bibliotekārā apstrāde un katalogizēšana tiek veikta centralizēti VB Galvenajā bibliotēkā. Arī VB Galvenās bibliotēkas Automatizācijas nodaļa un Informācijas un bibliogrāfijas nodaļa apkalpo visas filiāles, VB Galvenā bibliotēka nodrošina arī visu filiāļu darba metodisko vadību. Tā kā VB saņem pašvaldības, bet VeA — valsts finansējumu, izveidots īpašs finansējuma sadalījuma modelis: 90% VeA bibliotēkas krājuma iegādājas par valsts budžeta līdzekļiem, bet 10% (dailliteratūru un periodiskos izdevumus) finansē pašvaldība. Arī savas bibliotēkas telpas uztur VeA. Pārējais, arī visu filiāļu, tajā skaitā VeA bibliotēkas darbinieku atalgojums, tiek finansēts no Ventspils pašvaldības budžeta.

Kā vienu no lielākajiem ieguvumiem VB vadība min iespēju VeA bibliotēkas abonētās maksas tiešsaistes datubāzes izmantot visās VB filiālēs.

VIB veido divas bibliotēkas — Valmieras Centrālā bibliotēka (VCB), kas ir arī Valmieras rajona galvenā bibliotēka, un Vidzemes Augstskolas struktūrvienība — Vidzemes Augstskolas bibliotēka (ViA). Bibliotēku apvienība ir ilglaicīgas sadarbības projekts. Katrai bibliotēkai ir savs budžets, personāls un direktors, kas vada un pārstāv savu organizāciju, taču lielākā daļa darba procesu tiek veikti integrēti. Sadarbības pamatā ir vienlīdzības un demokrātisku lēmumu pieņemšanas princips. Atšķirībā no VB, VIB (toskait Valmieras bērnu bibliotēka) darbojas vienā ēkā.

Valmieras bibliotēku sadarbība sākās lēnām, rūpīgi izsverot un pārdomājot katru nākamo soli. Fiziskās telpas pilnīga apvienošana bija nevis bibliotēku integrācijas pirmais, bet gan beidzamais solis.

ViA bibliotēkas un VCB sadarbība aizsākās jau 1996. gadā, īsi pēc augstskolas un tās bibliotēkas dibināšanas. VCB sniedza metodiskas konsultācijas ViA bibliotēkas jaunajai kolēģei, notika abu bibliotēku komplektēšanas politiku, automatizācijas un internetizācijas projektu saskaņošana, kopīgas mācības abu bibliotēku darbiniekiem jauno IT izmantošanā. Kopā ar ViA administrāciju darba sanāksmēs tika apspriesti iespējamie bibliotēku sadarbības modeļi, tapa pirmais sadarbības līgums. (1)

1998.gadā tika apvienoti un sapludināti ViA bibliotēkas un VCB Mācību un uzziņu lasītavas informācijas un personālrēsu, izveidojot Valmieras informācijas centru. Tā kā pirmais ciešais sadarbības mēģinājums bija veiksmīgs, 2000.gadā tika veikta Valmieras bibliotēku tīkla darbības izpēte, tapa VIB attīstības koncepcija. Valmieras pilsētas dome akceptēja ēkas rekonstrukciju, kurā varētu izvietot visas trīs pagaidām izklaidus izvietotās bibliotēkas. Tālāk loģiskā secībā ritēja lielāki un mazāki darbi: kopējās ēkas tehniskā projekta izstrāde, vienota datortīkla izveide, bibliotēku elektronisko katalogu un datubāzu apvienošana, kopīga lasītāju reģistra izveide un vienotu bibliotēkas lietošanas noteikumu izstrāde. VIB tika atklāta 2007.gada 13.novembrī.

VIB direktore Daiga Rokpelne atzīst: Valmieras pilsētā esošo bibliotēku informācijas resursu apvienošana vienā ēkā vienkāršojusi, atvieglējusi un paātrinājusi informācijas ieguves procesu, kā arī ļāvusi racionāli un

Valmieras integrētā bibliotēka

CILVĒKI, VOTIKUMI, PRO BUDĀMAS
 KONKRETI, TĀLZĪVAĢĒS
 KONEKTIVITĀTE

UN APCĒRES - BĒRNI UN JAUNĀS BĒRUS TĒRĒS
 AR EMĒ - PASĀRĪTĒS
 DAŽĀDA INFORMĀCIJA - VEĒS UN JAUNĀS PĒRĒMĒTĪKĀ

Viļņveida griestu noformējums ar jumta logiem dabiskam apgaismojumam Mariehamnas bibliotēkā Olandes salās Somijā

efektīvi izmantot bibliotēku finanšu un personālrесursus, koordinēt krājumu komplektēšanu, automatizāciju un kultūras aktivitātes.

Abas Latvijas apvienotās bibliotēkas ir arī Baltijas un Ziemeļvalstu apvienoto bibliotēku tīkla *CombiLib* locekles. Tīkla mērķis ir pieredzes apmaiņa, dalīšanās zināšanās un idejās dažādos apvienoto bibliotēku darba jautājumos. 2008.gadā tīkla ikgadējā sanāksme "Vienotības spēks mainīgajā pasaulē. Pilsētu un reģionālo augstskolu apvienotās bibliotēkas. Ieguvumi. Izaicinājumi" norisinājās VIB.

Laikmeta izaicinājumu ietekmē visā pasaulē pastiprinās bibliotēku sadarbības tendences. Apvienotā bibliotēka ir gana drosmīgs, taču perspektīvs bibliotēku sadarbības modelis vienā administratīvajā teritorijā līdz šim separāti funkcionējušām bibliotēkām. 21.gadsimta sabiedrībai nepieciešama jauna tipa bibliotēka — un tādu radīt iespējams vien tad, ja esam idejām, inovācijām un, iespējams, arī pavisam netradicionāliem risinājumiem atvērti.

Izmantotie informācijas avoti

1. **Rokpelne, Daiga.** *Apvienotā bibliotēka kā reģionālā bibliotēku tīkla attīstības virziens* : maģistra darbs. Latvijas Universitāte. Rīga, 2002. 108 lpp.
2. **Berndtson, Maija.** *Libraries of their times : eight Helsinki libraries, 1881–1999.* Helsinki : Helsinki city library, 2000. 24 p.
3. *Proceedings of the Fourth International Symposium BIBLIOTHECA BALTICA held at the Royal Library, Stockholm September 17 to September 20, 1998.* Uddevalla : Kungl. biblioteket Risbergs AB, 2000. 95 p. *Bibliotheca Baltica* ; Vol.4. ISBN 91-7000-200-2.
4. **Bundy, Alan, Amey, Larry.** Libraries like no others : evaluating the performance and progress of joint use libraries. *Library Trends*, Vol.54, No.4, 2006, p.501–518. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.
5. **Dornseif, Karen A.** Joint-use libraries : balancing autonomy and cooperation. **No:** *Joint-use libraries.* New York ; London ; Oxford : The Haworth Press, 2001, p.103–115.
6. **Flagg, Gordon.** *Share and share alike? American Libraries*, Vol.30, Issue 2, 1999, p.40–44. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.
7. **Haycock, Ken.** Dual use libraries : guidelines for success. *Library Trends*, Vol.54, Issue 4, 2006, p. 488–500. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.
8. **Henderson, Jill.** Exploring the combined public/school library. *Knowledge Quest*, Vol.35, Issue 3, 2007, p.34–37. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.

9. **Imhoff, Kathleen R.T.** Public library joint-use partnerships : challenges and opportunities. *Resource Sharing & Information Networks*, Vol.15, No.1/2, 2001, p.17–39. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.

10. **Lidman, Tomas.** Drömmen om sambiblioteket. *Ikoner*, Num.4, 2000, s.41–46. Pieejams arī tiešsaistē: http://www.btj.se/ikoner/arkiv/2000/pdf/00_4.pdf

11. **Marie, Kirsten L.** One plus one equals three : joint-use libraries in urban areas — the ultimate form of library cooperation. *Library Administration & Management*, Vol.21, Issue 1, 2007, p.23–28. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.

12. **Massis, Bruce E.** Joint-use libraries get analysis and encouragement. *Library Journal*, Vol.132, No.14, 2007, p.18. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.

13. **Matthews, Kaye.** The critical success factors for school and Community Joint Use Libraries in New Zealand. *Australasian Public Libraries and Information Services*, Vol.21, Issue 1, 2008, p.13–24. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.

14. **McNicol, Sarah.** Joint use libraries in the UK. *Australasian Public Libraries and Information Services*, Vol.16, Issue 2, 2003, p.81–90. Available from: *Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text*.

Skats uz Mariehamnas bibliotēku (Lennarta Čellmaņa foto)

Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija “Periodika”

2008.gada 2.jūlijā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā (LNB) tika atklāta jauna Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas “Letonica” (LNDB) kolekcija “Periodika”. Pēc dažiem mēnešiem — 12.novembrī, noslēdzoties projekta otrajam posmam, interesenti tika iepazīstināti ar digitālās kolekcijas turpinājumu “Periodika.lv 2.0”. Digitalizācijas projekts “Periodika.lv” uzsākts 2007.gada decembrī un tā mērķis ir padarīt digitāli pieejamu visu Latvijas nacionālo periodiku, kopā aptuveni 6 miljonus periodisko izdevumu lappušu.

Laikrakstu digitalizācijas aizsākums LNB gan datējams jau ar 1999.gadu, kad projekta “Mantojums — 1: Latvijas periodisko izdevumu (1822–1940) saglabāšana” ietvaros tika izveidota pirmā digitalizēto avīžu kolekcija (http://old.lnb.lv/digitala_biblioteka/Laikraksti/index.htm). Tajā hronoloģiskā secībā pieejami 100 laikrakstu nosaukumu pilnteksti PDF formātā, kas veidoti no oriģinālu attēlu datnēm (TIFF formātā), tādēļ iespējama vien aptuveni 300 000 lappušu apjomīgā laikrakstu krājuma pārlūkošana, “šķirstot” to lapu pa lapai. Projekta galvenais mērķis bija nodrošināt izdevumu saglabāšanu, izveidojot oriģinālu digitālās kopijas. Zemās kvalitātes papīra vai pārāk liela nolietojuma dēļ liela daļa LNB laikrakstu krājuma bija kritiskā stāvoklī un vairs netika izsniegti lasītājiem, līdz 1945.gadam izdotās avīzes bija aizliegtas kopēt. Izveidotās digitālās kopijas tagad bieži vien ir vienīgās, ko lasītājam var piedāvāt. Periodikas digitalizācija nepieciešama arī tās ierobežotās pieejamības dēļ — senos laikrakstus glabā vien lielākās zinātniskās bibliotēkas, taču arī tur reti pieejami pilni izdevumu komplekti — trūkst atsevišķu numuru, lapu, tās ir sabojātas. Arī LNB laikrakstu krājums nav pilnīgs, tādēļ digitalizējamo izdevumu komplektēšanā LNB sadarbojas ar LNDB galveno partneri — Latvijas Akadēmisko bibliotēku.

Šobrīd digitālā kolekcija “Periodika” aptver vairāk nekā 350 tūkstošus lappušu (aptuveni 2 miljoni rakstu) no 41 preses izdevuma latviešu, krievu un vācu valodā no 1895.gada līdz 1957. gadam. Tie ir tādi kultūrvēsturiski nozīmīgi laikraksti kā “Jaunākās Ziņas”, “Dienas Lapa”, “Cīņa”, “Tēvija”, “Valdības Vēstnesis”, “Padomju Latvija”, “Rigasche Rundschau”, arī reģionālie laikraksti “Kurzemes Vārds”, “Brīvā Venta”, “Zemgales Balss” un citi. Pieejamas arī Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas, Izglītības ministrijas un Iekšlietu ministrijas mēnešraksti. “Periodika.lv 2.0” kolekcija papildināta arī ar laikraksta “Literatūra un Māksla” numuriem (1945–1970) un žurnālu “Economists” (1925–1931).

Autortiesību ierobežojumu dēļ publiski tiešsaistē tīmekļa vietnē www.periodika.lv vai LNDB tīmekļa vietnē www.lnb.lv

Kolekcijas “Periodika” vadītājs Aigars Staks

lnb.lv/lv/digitala-biblioteka sadaļā “Laikraksti” (<http://www.lnb.lv/lv/digitala-biblioteka/laikraksti>) brīvi pieejama aptuveni 1/3 daļa kolekcijas — preses izdevumi, kas vecāki par 70 gadiem (t.i., iznākuši līdz 1938.gada 1.jūlijam). Taču, ja līdz šim ar pārējo kolekcijas daļu (tīmekļa vietnē www.periodika.lnb.lv) varēja iepazīties vien LNB, tad līdz ar “Periodika.lv 2.0” izveidi kopš 2008.gada novembra autortiesiski aizsargātie raksti pieejami “Gaismas tīkla” bibliotēku, kā arī Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas telpās.

Izmantojot korporācijas *Olive Software* (ASV) programmatūru *Olive ActivePaper Archive*, kolekcijā “Periodika” veikta optiskā rakstzīmju atpazīšana (*Optical character recognition, OCR*) un teksta indeksācija, tādēļ informāciju vēsturisko laikrakstu pilntekstos iespējams meklēt pēc atslēgvārdiem, turklāt ne vien visā tekstā, bet arī atsevišķos tā “segmentos”, piemēram, tikai reklāmās vai attēlu parakstos u.c. Meklējami ir arī tie vārdi, kas sadalīti, pārnesot jaunā rindā. Kopumā teksta atpazīšanas kvalitāte ir augsta: 85–99,9% atkarībā no oriģināla tehniskā stāvokļa. Lai arī pirms digitalizēšanas materiāli tiek izlīdzināti, attīrīti un restaurēti, dažu oriģinālu kvalitāte ir tik slikta, ka nav iespējama absolūti nekļūdīga atpazīšana. Lai rezultātu uzlabotu, papildus programmatūras veikumam notiek manuāla atpazītā teksta rediģēšana un kļūdu labošana.

Lasītājam tiek piedāvāta vienkāršā un izvērstā meklēšana, kā arī pārlūkošana pēc izdevumu nosaukumiem un iznākšanas datumiem. Jau tagad iespējama meklēšana arī vārdu locījumos, taču meklēšanas sistēmu plānots attīstīt un ar laiku piedāvāt arī meklēšanu pēc sinonīmiem un citas iespējas.

Olive Software programmatūra *Olive ActivePaper Archive* nodrošina ērtu saskarni. Atrastos rezultātus iespējams skatīt dažādos formātos (izdevuma oriģinālskats — attēls, PDF, HTML, kā arī teksta formā), sakārtot, kopēt tekstu vai tā fragmentus, lejupielādēt savā datorā (PDF formātā), nosūtīt uz e-pastu, izdrukāt u.c. Ja raksts sākas vienā lapā un beidzas citā, laikrakstu pārlūks automātiski savieno daļas vienotā tekstā. Lai atvieglotu orientēšanos, meklētie atslēgvārdi tekstos tiek iekrāsoti. LNDB izstrādātāji plāno veikt tālāku projekta saskarnes uzlabošanu. Uzsākts darbs pie digitālās kolekcijas izmantošanas pamācību izstrādes.

Kolekcijas jaunā versija "Periodika.lv 2.0" piedāvā arī citus nozīmīgus uzlabojumus un jauninājumus. Tā kā "Periodikā" iekļauti izdevumi svešvalodās (angļu, franču, krievu, vācu u.c.), kā arī ņemot vērā to, ka LNDB ir Eiropas digitālās bibliotēkas *Europeana* sastāvdaļa, izveidota saskarne arī angļu valodā, kas sekmē kolekcijas starptautisku izmantojamību. Izveidots arī diskusiju forums, kurā savu viedokli paust aicināts ikviens interesents. Tajā iespējams apspriest projekta norisi, uzdot jautājumus, izteikt ierosinājumus un vēlmes, ziņot par problēmām vai kļūdām (piemēram, neprecizitātēm izdevumu segmentēšanā) utt. Forumā jau aizsākušās diskusijas par kolekcijas saturu un tehnisko risinājumu, piemēram, tiek diskutēts par tēmu "Avīzes, kuras būtu vērts iekļaut "Periodika.lv"". Diskusiju forumā publicētā informācija tiek izmantota, lai pilnveidotu digitālo kolekciju. Uz uzdotajiem jautājumiem foruma lietotāji saņem izsmeltojas atbildes.

Kolekcijā "Periodika" iekļauta arī projekta "Mantojums — 1: Latvijas periodisko izdevumu (1822–1940) saglabāšana" ietvaros izveidotās digitalizēto avīžu kolekcijas antīkvā drukātā daļa, bet laikraksti, kas iespiesti vecajā drukā jeb gotikā (tika izdoti līdz 20.gadsimta 30.gadu vidum), kolekcijai tiks pievienoti pēc vecās drukas atpazīšanas programmas izstrādes. Tā kā izmēģinājumu projektā izrādījās, ka latviešu gotiku, kam raksturīga liela burtveidolu dažādība, atšķirībā no, piemēram, vācu vai krievu gotikas, kvalitatīvi atpazīt nespēj neviena no tirgū piedāvātajām gatavajām programmatūrām un programmu izstrādātāji latviešu valodas mazās izplatības dēļ šo funkcionalitāti, visticamāk, neiekļautu arī nākamajās programmas standarta versijās, LNB izsludināja iepirkuma konkursu tās speciālai izstrādei. Konkursā uzvarēja starptautiska kompānija *ABBYY*, kas piedāvā programmatūru *ABBYY FineReader*, kam, pamatojoties uz LNB iesniegtajiem 400 paraugiem, tiek veidots īpašs latviešu gotikas atpazīšanas modulis. Jaunā versija būs gatava 2009.gada pavasarī. Viens no konkursa nosacījumiem bija iespēja jaunizstrādāto versiju, atšķirībā no kompānijas standarta komercproduktiem (piemēram, vecās drukas atpazīšanas programmas *ABBYY FineReader XIX* licence paredzēta 10 000 lappusēm) izmantot neierobežota skaita lappušu apstrādei. Izstrādāto produktu kompānija *ABBYY* izplatīs arī tirgū un to varēs iegādāties visi interesenti.

Lai nodrošinātu meklēšanas iespēju atpazītajā vecās drukas tekstā, tas *pārtulkojams* mūsdienu cilvēkam un arī meklēšanas programmai saprotamā valodā, tādēļ atpazītajam tekstam piesaistāmas vārdnīcas. Sadarbībā ar Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūta (LU MI) Mākslīgā intelekta laboratoriju noris darbs pie vēsturisku tekstu apstrādes programmas izveides. Veicot vecās drukas tekstu atpazīšanu, sākotnēji tiek iegūts *OCR* kļūdas saturošs izejmateriāls. Piemēram, atpazīšanas programmas bieži vien jauc "s", "z" un "f" burtveidolus, kas savstarpēji ir ļoti līdzīgi, līdz ar to vārdu "saskatīt" varētu atpazīt kā "fafkaītīt". Balstoties uz dažādiem latviešu valodas vārdu veidošanas likumiem, šādas kļūdas var automātiski labot. Kad tas paveikts, jāveic vārdu ortogrāfijas "modernizēšana", pārakstot tos atbilstoši mūsdienu valodas likumiem. Piemēram, vārdu "wehsture" pārveidojot par "vēsture". Visbeidzot nepieciešama arī sinonīmu iekļaušana, tāpēc LU MI strādā pie vecvārdiem bagātās Kārļa Milēnbaha un Jāņa Endzelīna "Latviešu valodas vārdnīcas" (<http://www.ailab.lv>).

Kolekcijas "Periodika" atklāšanas plakāts

lv/MEV) piesaistes kolekcijai. Lai uzlabotu meklēšanu kolekcijā, plānota arī ģeotoponīmu (vietvārdu), sinonīmu, svešvārdu, autoru pseidonīmu u.c. vārdnīcu un tezauru piesaiste. Īpaši svarīga vārdnīcu piesaiste ir tieši senajiem tekstiem, jo mūsdienu lasītājs tajos rodamos vecvārdus kā atslēgvārdus, visticamāk, nelietos.²

Periodikas tekstu digitalizēšana un apstrāde ir ne vien kultūrvēsturiski, bet arī zinātniski nozīmīga — iegūtais teksta masīvs tiks iekļauts, piemēram, latviešu valodas korpusā.

Kaut arī kultūras iestāžu radīto produktu reklamēšanai netiek rīkotas tik vērienīgas publicitātes kampaņas kā komerciāliem risinājumiem, LNDB kolekcija "Periodika" īsā laikā guvusi plašu rezonansi sabiedrībā. Nedaudzās ziņas par kolekciju tiek pārpublicētas dažādos medijos, lietotāji to iesaka cits citam dažādās tīmekļa vietnēs.

Kolekcijas izmantojamības statistika rāda, ka vidēji to apmeklē 150 cilvēki dienā. Turklāt lasītāju interese nav uzskatāma par mirkļa ziņkāri — vidēji viena apmeklējuma laikā tiek aplūkotas apmēram 34 lapas, vidējais apmeklējuma ilgums — 17 minūtes. Kolekcijai ir arī savi rekordri — garākais apmeklējums ildzis 5 stundas un 45 minūtes, maksimālais apskatīto lapu skaits — 345. Starp apmeklētājiem ir gan mājas interneta lietotāji, LNB un citas bibliotēkas, augstskolas, bankas, ministrijas, Saeima, rajonu padomes, ziņu aģentūra "LETA", arī Rīgas Nacionālais zoologiskais dārzs utt., kā arī ārzemju apmeklētāji.

Ieceres

Digitalizācijas projekta "Periodika.lv" tuvākā nākotnes iecere ir digitalizēt un kolekcijai pievienot aptuveni 2 miljonus laikrakstu un žurnālu lappušu, galvenokārt visus (toskait Latvijā izdotos nacionālo minoritāšu — poļu, vācu, krievu, ebreju u.c.) preses izdevumus, kuru saturs nav atspoguļots Augusta Ģintera retrospektīvajos un kārtējos analītiskās bibliogrāfijas rādītājos "Latviešu

zinātne un literatūra” un “Latvijas zinātne un literatūra”, jo par tiem nav pieejama pat bibliogrāfiskā informācija.

Projekta turpinājumā plānots kolekcijai pievienot arī mākslas žurnālus, kas izdoti līdz 1945.gadam, tajā skaitā slavenu “Ilustrēto Žurnālu”, kura redakcijā strādājuši Jānis Roberts Tillbergs, Kārlis Skalbe un citi ievērojami latviešu kultūras darbinieki, un humora un satīras žurnālu “Ho-ho”, kurā darbojās Uga Skulme, Ludolfs Liberts, Romans Suta, Aleksandra Beļcova-Suta u.c. pazīstami latviešu mākslinieki. Plānots digitalizēt arī citus interesantus materiālus, piemēram, Upsalas Universitātes dāvinājumu LNB — līdz šim maz pētītos, Latvijā faktiski nepieejamos Otrā pasaules kara laikā izdotos bēgļu nometņu izdevumus, tajā skaitā — Gēsthahtes (Vācija) “Libekas Vēstnesi”, Vestfāles Halles nometnē (Vācija) izdoto “Mītnes Viesi” u.c.

Līdztekus projektam “Periodika.lv” plānots uzsākt arī masveida grāmatu digitalizāciju. Izmantojot ārpalikojumu, iecerēts apstrādāt aptuveni 1 miljonu lappušu jeb aptuveni 5000–10 000 izdevumu. Šobrīd grāmatas LNB tiek digitalizētas nelielos apjomos, cik tas iespējams pašu spēkiem. Lielajā grāmatu digitalizācijas projektā iesaistīsies arī Latvijas Universitātes bibliotēka, kas cīparos pirms Otrā pasaules kara izdotos Latvijas Universitātes Zinātniskos rakstus, un Latvijas Akadēmiskā bibliotēka.

Savukārt plānotajā audio digitalizācijas studijā tiks veikta LNB Mūzikas un Fonotēkas nodaļās glabāto šellakas un vinila skaņuplašu krājuma ciparošana. Plātes ne tikai digitalizēs, bet arī attīrīs no trokšņiem, kas ļaus 70 gadus vecos ierakstus klausīties to sākotnējā kvalitātē. Skaņuplašu digitali-

zācijas mērķis ir ne tikai to saglabāšana, bet arī izmantošanas iespēju paplašināšana, analogos skaņu ierakstus pārvēršot mūsdienīgajā digitālajā formātā. Vienojoties ar autortiesību turētājiem, ar laiku LNB plāno skaņuplašu digitalizācijas pakalpojumu par maksu piedāvāt arī privātpersonām.

Tuvāko gadu laikā tiks izveidots arī vienots piekļuves punkts visiem LNB (un nākotnē arī citu Latvijas atmiņas iestāžu) digitālajiem resursiem (bibliotēku katalogiem, bibliogrāfiskajām un pilnteksta datubāzēm, digitālajām kolekcijām u.c.), lai lasītājs varētu meklēt vajadzīgo informāciju vienlaicīgi visos avotos.

Vēl tālākā nākotnē plānota e-norēķinu sistēmas ieviešana, lai par nelielu samaksu ikviens no jebkuras vietas varētu piekļūt arī autortiesiski aizsargātajai LNDB daļai. LNB piedāvās iespēju elektroniski pasūtīt tieši tā izdevuma digitalizāciju, kas pasūtītājam nepieciešams.

Diemžēl ekonomiskā krīze valstī iecerēm var pārvilkt svītru — ieplānotā īstenošana atkarīga no tā, vai tiks piešķirts valsts līdzfinansējums Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) aktivitātes “Publiskās pārvaldes elektronisko pakalpojumu un informācijas sistēmu attīstība” apakšaktivitātes “Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība” programmā iesniegtajiem LNDB projektiem.

Taču par to, ka ekonomiskā krīze pārsteigusi Latviju ne reizi vien — lasiet vēsturisko laikrakstu un žurnālu digitalizētajās lappusēs kolekcijā “Periodika”! Kas ziņa — varbūt tieši tur rodami vērtīgi padomi krīzes pārvarēšanai?

(Pēc Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas “Letonica” biroja vadītājas **Ingas Grīnfeldes** stāstījuma sagatavojuši **Marlēna Krasovska**; **Ligita Leviņa** foto; kolāža no kolekcijas “Periodika” materiāliem)

¹ Plašāk lasiet: **Žogla, Artūrs**. Vecajai drukai — jauna elpa. *Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas blogs* [tiešsaiste]. 2008, 8.okt. [skatīts 2009.g. 6.janv.]. Pieejams: <http://lndb.wordpress.com/2008/10/08/vecajai-drukai-jauna-elpa>

² **Žogla, Artūrs**. Kā digitālā bibliotēka plāno tēret Eiropas naudu (II daļa) *Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas blogs* [tiešsaiste]. 2008, 25.nov. [skatīts 2009.g. 6.janv.]. Pieejams: <http://lndb.wordpress.com/2008/11/25/ka-digitala-biblioteka-plano-teret-eiropas-naudu-ii-dala>

Marlēna Krasovska

Vienotības spēks mainīgajā pasaulē: par Baltijas un Ziemeļvalstu apvienoto bibliotēku tīkla *CombiLib* sanākumi 2008.gada 17.–19. septembrī Valmierā

Apvienotās bibliotēkas modelis arvien vairāk piesaista sabiedrības uzmanību: informācijas pārbagātā, resursu ierobežotajā gadsimtā acīmredzamas ir tā priekšrocības. Tomēr izskan arī brīdinājumi — izveidot veiksmīgi funkcionējošu apvienoto bibliotēku nebūt nav vienkārši. Apvienojamas divas (vai vairākas) sarežģītas struktūras, kam ir atšķirīga

resoriskā pakļautība un finansējuma plūsmas, līdzīgi, taču ne identiski mērķi un uzdevumi, atšķirīgi darba paņēmieni, iespējams, diferenta bibliotēkas misijas izpratne. Apvienotajai bibliotēkai turklāt jāspēj pastāvēt tradicionālajā bibliotēku sistēmā, kurā strikti nodalīti atšķirīgi bibliotēku veidi. Piedevām — apvienotais zinātniskās un publiskās bibliotēkas modelis radies salīdzinoši nesen, piemēram, Ziemeļvalstīs to sāka ieviest tikai 20.gadsimta 80.gados. Trūkst pētījumu, teorētisko vadlīniju, pieredzes apkopojumu.

2005.gada novembrī Hernesandas Apvienotajā bibliotēkā (*Sambiblioteket i Härnösand*, HAB) Zviedrijā tika nodibināts Baltijas un Ziemeļvalstu apvienoto bibliotēku tīkls *CombiLib* (www.combilib.net). Tīkla izveides mērķis — pieredzes apmaiņa, dalīšanās zināšanās, idejās, praktiskā darba risinājumos, nākotnes plānu un vīziju apspriešana, arī — iedvesmas gūšana vienam no otra.

CombiLib, ieskaitot tīkla iniciatori HAB, šobrīd ir sešas dalīb bibliotēkas: Gotlandes Universitātes un publiskā bibliotēka (*Almedalsbiblioteket*, GUPB) Visbijā (Zviedrija), Mariehamnas bibliotēka (*Mariehamns stadsbibliotek*) Olandes salās Somijā, Drammenes Apvienotā bibliotēka (*Drammensbiblioteket*, DAB) Norvēģijā. Baltiju tīklā pārstāv divas Latvijas bibliotēkas — Valmieras integrētā bibliotēka (VIB) un Ventspils bibliotēka. Visas *CombiLib* tīkla locekles ir reģionālās augstskolas vai kolēdžas un pilsētas publiskās bibliotēkas/bibliotēku apvienības. Pievienoties tīklam laipni tiek aicinātas arī citas bibliotēkas Ziemeļvalstīs un Baltijā, ja tās plāno strādāt vienotā modeli.

Ik gadu kādā no dalīb bibliotēkām tiek organizēta tīkla sanāksme: 2006.gadā tā noritēja Visbijā, 2007.gadā — Drammenē. 2008.gada 17.–19.septembrī Baltijas un Ziemeļvalstu apvienoto bibliotēku tīkla *CombiLib* dalībnieki uz gadskārtējo sanākumi "Vienotības spēks mainīgajā pasaulē. Pilsētu un reģionālo augstskolu apvienotās bibliotēkas. Ieguvumi. Izaicinājumi" pulcējās jaunatklātajā VIB.

2008.gada sanāksmes uzmanības lokā bija sadarbības procesa organizācija, finansējums, apvienotās bib-

"Ziemeļvalstu literatūru Latvijā mil!" — VIB Bērnu apkalpošanas nodaļas "Zvirbulēns" abonementa vadītāja Lolita Dreimane (pirmā no kreisās) iepazīstina viesus ar Norvēģijas, Zviedrijas un Somijas daiļliteratūras un literatūrzinātnes grāmatu izstādi bibliotēkā

DAŽĀDA INFORMĀCIJA — VECA UN JAUNA GRĀMATNĪCĪBA — IRĒMĒS — PAGAĻĪBA UN APCRĒS — BĒRNI UN JAUNIEŠI BIBLIOTĒKĀS — KONFERENCES, SEMINĀRI, SANĀKSMES — DATORIZĀCIJA, DIGITALIZĀCIJA, INTERNETIZĀCIJA — CILVĒKI, NOTIKUMI, PROBLĒMAS

Latvijas vienotības jostas ideja Ziemeļzemju viesus pārsteidz un savilņo. Tulkotāja Solveiga Elsberga (pirmā no labās) ierāda, kā josta aužama.

liotēkas loma mūžizglītības procesos, dažāda vecuma iedzīvotāju apmācība informācijas resursu lietošanā un citas.

Latvijas apvienoto bibliotēku pieredze

VIB ir ilglaicīgas sadarbības projekts, kuru veido divas bibliotēkas: Valmieras pašvaldības iestāde — Valmieras bibliotēka — un Vidzemes Augstskolas struktūrvienība — Vidzemes Augstskolas bibliotēka. Abas bibliotēkas izvietotas vienā ēkā. Sadarbības pamatā ir vienlīdzības un demokrātisku lēmumu pieņemšanas princips. Katrai bibliotēkai ir savs bu-

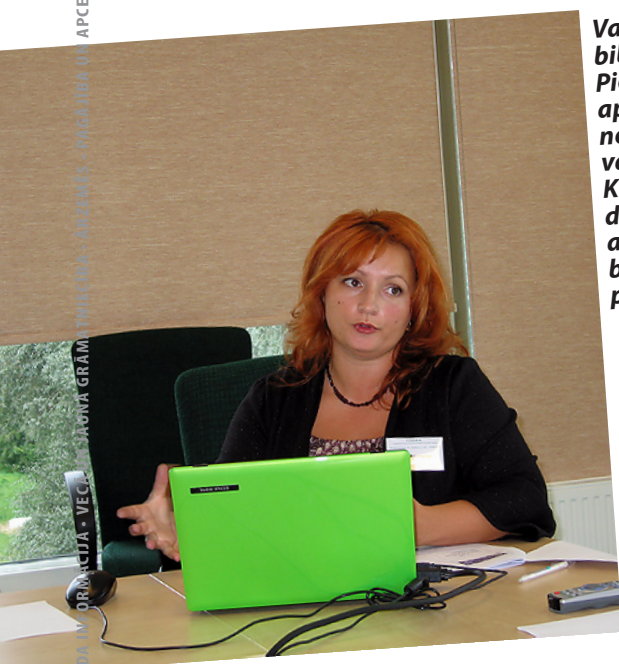
džets un personāls, taču lielākā daļa darba procesu tiek veikti integrēti.

Valmieras bibliotēkas direktore Daiga Rokpelne un Vidzemes Augstskolas (ViA) bibliotēkas direktore Inese Taurīte, VIB Mācību centra vadītāja Svetlana Sprūža un Valmieras bibliotēkas Pieaugušo apkalpošanas nodaļas vadītāja Olga Kronberga viesus iepazīstināja ar Latvijas bibliotēku vēsturi, sistēmu un *Gaismastiklu*, kā arī sniedza ieskatu VIB izveidē un darbībā. Interesants akcents Ziemeļvalstu viesu uzmanībai — 1998.gadā Valmieras informācijas centra atklāšanā, kas iezīmēja pirmo nopietno sadarbības soli starp Valmieras Centrālo bibliotēku un ViA bibliotēku, kā goda viesņa piedalījās Norvēģijas karaliene Sonja.

Viesi tika iepazīstināti arī ar Ziemeļvalstu nedēļas norisēm Latvijā.

D.Rokpelne uzsvēra: **augstskolas un publiskās bibliotēkas stipro pušu integrācija ļauj attīstīties ievērojami straujāk.** Piemēram, viena no Valmieras bibliotēkas kā publiskās un reģiona galvenās bibliotēkas priekšrocībām ir iespēja ietekmēt pašvaldības politiskos lēmumus (augstskolas bibliotēkai kā konkrētas augstskolas struktūrvienībai tik lielu iespēju nav), ir lielāka metodiskā un konsultatīvā bāze, projekta "Trešais tēva dēls" gaitā izveidots moderns mācību centrs. Lietā tiek likta iespēja izmantot divu ministriju — Kultūras un Izglītības — piedāvājumus (mācības, projekti, ceļojošās izstādes u.tml.).

Necerēti rezultatīva ir arī dažādu mērķauditoriju apvienošana. D.Rokpelne akcentē: **VIB mērķis ir kļūt par ģimenes bibliotēku**, kurā tiek stiprināts ģimeniskums un lasīšanas tradīciju pēctecība. Šeit gaidīta ir gan jaunā māmiņa ar grozā līdzatnestu zīdaiņi, gan mazais lasītājs, gan students, pieaugušie, vecie ļaudis un cilvēki ar īpašām vajadzībām. Bibliotēka pamazām veidojas arī par nozīmīgu komunikāciju un sociālo tikšanos vietu, jo

Valmieras bibliotēkas Pieaugušo apkalpošanas nodaļas vadītāja Olga Kronberga dalās Latvijas apvienoto bibliotēku pieredzē

Sanāksmes mērķi. Fonā
— Valmieras rajona padomes priekšsēdētāja Vitauts Staņs fotogrāfiju izstāde no brīvdabas izrādes "Pērs Gints" pie Golo ezera Norvēģijā 2008.gadā

piedāvā iespējas sastapties sabiedrības grupām, kas citādi, iespējams, nesatiktos — piemēram, studenti studiju procesā parasti ir samērā izolēta grupa. Viā studenti ar prieku iesaistās publiskās bibliotēkas aktivitātēs, piemēram, bibliotēkā tiek īstenota pašu studentu iniciatīva — lasīšanas vakari, kuros studenti bērnu apkalpošanas nodaļā "Zvirbulēns" lasa bērniem priekšā grāmatas.

Virtuālajā vidē katrai mērķauditorijai pārskatāmības un ērtākas orientēšanās dēļ tiek piedāvāta sava tīmekļa vietne: pilsētas iedzīvotājiem: www.biblioteka.valmiera.lv, studentiem: www.va.lv sadaļa "Bibliotēka".

Ne vienā vien apvienotajā bibliotēkā sarežģījumus rada **mācību grāmatu izmantojums**. Bieži apvienotās publiskās bibliotēkas lasītāji, kas ir citu augstskolu studenti, monopolizē apvienotās augstskolas bibliotēkas mācību grāmatu krājumu, liedzot iespēju to izmantot pašiem studentiem. VIB tādēļ uz mācību grāmatu krājumu attiecināts ierobežojums — tas ir atdalīts un publiskās bibliotēkas lasītāji to var izmantot vien tad, kad to nepieprasa augstskolas studenti. Strādājot lasītavā, krājums pieejams jebkuram. Tomēr VIB uzskata, ka mūžizglītības kontekstā publiskās bibliotēkas pienākumos ietilpināms uzdevums ar nepieciešamo literatūru nodrošināt ikvienu lasītāju. Ziemeļvalstu apvienoto bibliotēku pārstāvji novērojuši, ka tieši augstskolas bibliotēkas krājums apvienotajās bibliotēkās tiek izmantots visintensīvāk.

Tāpat kā daudzās valstīs, arī Latvijā apvienotajai bibliotēkai ikgadējā bibliotēkas darba **statistikas** atskaite jāiesniedz 2 resoriem atsevišķi — ja katrā tiks atspoguļoti kopējie rādītāji, vispārējā valsts bibliotēku statistika iegūs nepareizu — dubultu rādījumu. VIB rastais pagaidu risinājums ir vienošanās līgums, kurā norādīts, kā sa-

Kopīgi mērķi un idejas apvieno ne tikai bibliotēkas, bet arī bibliotekārus! Valmieras bibliotēkas direktore Daiga Rokpelne un Drammenes Apvienotās bibliotēkas pārstāvis Trunns Minkens

Kerstina Simberga (no kreisās) un Lēna Lingvalla iepazīstina ar aktualitātēm Gotlandes Universitātes un publiskajā bibliotēkā Visbijā

Gunilla Genberga un Pērs Ēriks Viks stāsta par pārmaiņām Hernesandas Apvienotajā bibliotēkā Zviedrijā

dalīti dati statistikas atskaitēm — telpas, krājums, personāls u.c. Piemēram, telpu dalījums veikts, pamatojoties uz VIB lasītāju dalījumu: 20% ir ViA studenti un darbinieki, 80% — Valmieras iedzīvotāji un pārējie.

Drammenes Apvienotā bibliotēka

Trunns Minkens (*Trond Minken*, DAB, Norvēģija) atzina: pasaules ekonomiskā krīze neskartus nav atstājuši arī **apvienoto bibliotēku budžetus** — gan Norvēģijas augstskolu, gan publiskās bibliotēkas cieš no finansējuma samazinājuma, kaut arī studējošo skaits augstskolās pieaug. DAB veiktajā bibliotēkū darba laika izmantojuma izpētē noskaidrots, ka ļoti daudz laika bibliotekāri velta lasītāju apkalpošanai. T.Minkens uzsvēra: ārzemju praksē ir tikai viens lasītāju apkalpotājs veselā bibliotēkas stāvā. Arī DAB nolemts ieviest tehnoloģiskus risinājumus grāmatu izsniegšanai un saņemšanai, kā arī vairāk uzmanības veltīt lasītāju informācijpratības apmācībai, lai viņi patstāvīgi varētu izmantot bibliotēkas resursus, atslogojot no šī pienākuma bibliotēkas darbiniekus.

Prioritārs darba virziens DAB ir **jauniešu piesaiste bibliotēkai**. Jauniešu ieinteresēšanai bibliotēkā ļauts ienākt datorspēlēm un spēļu automātiem, tiek organizētas arī ASV bibliotēkās tik populārās *Spēļu naktis* (norises laiks no 19.00 līdz 07.00). Tiesa gan DAB izstrādātais datorspēļu nolikums (tas atzīts un novērtēts visā Norvēģijā) nosaka, ka spēļu saturam jābūt izglītojošam un informācijpratību attīstošam, ierobežojamas vardarbības spēles.

Liela uzmanība DAB veltīta **pieaugušo lasītāju datorprasmju apmācībai**, jo arvien satraucošāka ir cilvēku,

kas nav apguvuši modernās tehnoloģijas, nespēja iekļauties sabiedrībā. Īpaša riska grupa ir ļaudis pēc 50 gadu vecuma. Praksē pierādījies, ka vecāku cilvēku apmācība grupās ir neefektīva, tādēļ DAB galvenokārt tiek īstenota individuāla pieeja ikvienam vai arī mācības notiek nelielās grupās (divi trīs cilvēki). Bibliotekāri ir pacietīgi un sagatavoti arī tam, ka kādam klientam, iespējams, datorpeles vadība būs jāmaca veselu stundu. Tomēr viena no akūtām problēmām arī DAB ir pedagoģisko zināšanu nepietiekamība bibliotekāriem. To cenšas aizstāt ar pieredzi — katrs datorskolotājs veic detalizētas piezīmes par ikvienu apmācāmo, lai noskaidrotu, kam mācību procesā pievēršama lielāka uzmanība, kādas ir visbiežāk sastopamās kļūmes, to risinājuma iespējas utt.

DAB ir viens no retajiem piemēriem, kad bibliotēkas vispirms tika apvienotas un tikai pēc tam, balstoties darbībā, izstrādāts kopējs stratēģiskais plāns. Tas vēlreiz apliecina, ka universālas veiksmes receptes bibliotēku apvienošanai nav un galvenais ir elastīga pielāgošanās konkrētajiem apstākļiem un nosacījumiem.

Hernesandas Apvienotā bibliotēka

Gunillas Genbergas (*Gunilla Genberg*, HAB, Zviedrija) ziņojums diemžēl izskanēja minora toņos. Durvis apmeklētājiem HAB vēra 2000.gada februārī jaunā, modernā, īpaši šim nolūkam celtā ēkā, kas tika uzskatīta par vienu no skaistākajām bibliotēku celtnēm Zviedrijā 20.gadsimta beigās. Vairākus gadus bibliotēka attīstījās veiksmīgi, taču pārmaiņas, kas skārušas ekonomiku, izglītību, informācijas tehnoloģiju u.c. jomas, atnesušas problēmas. Iedzīvotāju skaits Hernesandā samazinās, jaunieši pilsētu atstāj,

Sanāksmes dalībnieku kopfoto Ziemeļu Ministru padomē Rīgā

palielinājies bezdarbs, nav īstenojusies arī Vidusviedrijas Universitātes un Hernesandas pašvaldības iecere piesaistīt studijām mazajā ziemeļu pilsētiņā Hernesandā (25 000 iedzīvotāju) nozīmīgu skaitu ārvalstu studentu no Eiropas, izveidojot īpaši labvēlīgus studiju apstākļus. Pašvaldības iestādēm, tajā skaitā bibliotēkai, tiek samazināti budžeti, ieviests taupības režīms. Cita problēma — tālmācības studentu skaits Vidusviedrijas Universitātē sasniedzis 85% no studentu kopskaita. Tas nozīmē, ka senāk intensīvi izmantotās telpas nu ir pustukšas, samazinājies apmeklējums, izsniegums. Tā vietā, lai atlaistu darbiniekus, bibliotēka atsakās no liekajām platībām un tās izīrē.

Gotlandes Universitātes un publiskā bibliotēka Visbijā

Kerstina Simberga (*Kerstin Simberg*, GUPB, Zviedrija) ziņoja, ka arī GUPB virzās uz **lasītājus apkalpojošo darbinieku skaita samazināšanu** un lasītāju pašapkalpošanās veicināšanu.

GUPB darbu ievērojami ietekmējusi 2007.gadā uzsāktā Gotlandes Universitātes pāreja uz liberālo izglītību (*liberal education*). Šis pieejas pamatā ir nevis formālu zināšanu uzkrāšana, bet intelekta, analītiskās domāšanas, problēmrisināšanas spēju attīstīšana, izpratnes veidošana par pasauli kā vienotu veselumu. Vispusīgi attīstītas, radošas personības izveidē nozīmīga loma piešķirta daiļliteratūrai, tādēļ GUPB uzdevumos ietilpst augstvē-

tīgu ieteicamo daiļdarbu sarakstu sagatavošana dažādām Gotlandes Universitātes studiju programmām, piemēram, tieslietās, arheoloģijā, socioloģijā. Daiļliteratūras apguve papildus profesionālajām prasmēm ļauj paplašināt redzesloku, iegūt cilvēcisko pieredzi, attīstīt empātiju. Bibliotekāri rīko daiļliteratūras izstādes, vada seminārus par daiļliteratūru un tajā paustajām vērtībām.

GUPB kļuvusi par nozīmīgu kultūras un zināšanu centru — 2007.gadā bibliotēkā īstenotas 86 dažādas pieaugušo programmas, arī grāmatu prezentācijas, grāmatu gadatirgi, dzejas, mūzikas vakari, pat dejas.

Valmieras bibliotēkas direktore D.Rokpelne atklāja, ka apvienotās bibliotēkas idejas iedzīvināšana nesusi ne tikai prieku, azartu, jaunas iespējas, sadarbību ar fantastiskiem cilvēkiem un veiksmi. Bijusi jāpiedzīvo arī neziņa, bailes, vilšanās un mokoši jautājumi: "Kas būs, ja neizdosies? Kas notiks, ja izdosies?". Daudz drosmes vajadzīgs, lai apvienoto bibliotēku radītu, taču ne mazāk spēka un ticības prasa dzīve un darbs īstenotā *sapnī* — atzīst D.Rokpelne. Apvienotā bibliotēka arvien ir procesā, kura rezultātu ietekmē tik daudz *nezināmo*. Tādēļ dalīšanās pieredzē ir nepārvērtējami svarīga.

2009.gada maijā Baltijas un Ziemeļvalstu apvienoto bibliotēku tīkla *CombiLib* sanāksme notiks Mariehamnas bibliotēkā Olandes salās Somijā.

(Marlēnas Krasovskas foto)

Lilija Limane

Pārdomas pēc Ziemeļvalstu grāmatzinātnes konferences Kopenhāgenā 2008.gada 10.–12. septembrī

2008.gada 10.–12.septembrī Kopenhāgenā notika Autorības, lasīšanas un izdevējdarbības vēstures biedrības (*Society for the History of Authorship, Reading and Publishing, SHARP*) kopā ar Ziemeļvalstu grāmatzinātnes un bibliotēku nozares pētniecības iestādēm organizētā konference par grāmatniecības un bibliotēku problēmām "Iespējamais vārds, publiskās lapas — SHARP Kopenhāgenā" (*Published Words, Public Pages — SHARP Copenhagen. A Nordic Conference on International Print Culture*).

SHARP dibināta ASV 1991.gadā. Tās mērķis ir apvienot pasaules grāmatzinātniekus un grāmatniecības vēsturniekus. Patlaban organizācijā ir apmēram 1000 biedru no 20 valstīm, tā atvērta ikvienam nozares pētniekam. SHARP apkopo elektroniskos resursus par grāmatniecību tīmekļa vietnē www.sharpweb.org, cenšas

piesaistīt pētniekus no Austrumeiropas un jaunattīstības valstīm, kā arī veicina nozares attīstību, piešķirot stipendijas jauniešiem zinātniekiem un prēmējot izcilākos pētījumus grāmatniecības vēsturē.

Dažādos pasaules reģionos dzīvojošo grāmatniecības vēsturnieku saziņu veicina biedrības ikgadējās konferences. Tās rīko kopš 1995.gada (līdz šim notikušas 9 konferences). Sākumā tās notika neregulāri, bet kopš 2003.gada — ik gadu dažādās Amerikas vai Eiropas pilsētās. Konferencēm parasti ir ļoti plašs tematiskais spektrs, kas aptver gan aktuālos grāmatniecības procesus, gan nozares teorijas jautājumus, gan nacionālo kultūru vēsturi. Hronoloģiskais aptvērums stiepjas no vissenākajiem laikiem līdz mūsdienām. Konferencēs ļauts piedalīties tikai reģistrētiem dalībniekiem, darba valoda ir angļu. 2008.gada konference noritēja Oksfordas Universitātē (Lielbritānija). Ārpuskārtas konferencē Dānijas galvaspilsētā tika akcentēta Ziemeļvalstu problemātika, tāpēc tur pulcējās galvenokārt literatūrpētnieki, grāmatzinātnieki un bibliotekāri no Skandināvijas un Baltijas valstīm. Referentu lokā bija arī Āfrikas, Japānas, ASV, Lielbritānijas, Francijas un citu zemju pārstāvji. Konferencē piedalījās pieci Igaunijas grāmatniecības vēsturnieki un viena Lietuvas grāmatzinātniece. Latviju pārstāvēja divas Latvijas Nacionālās bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļas darbinieces — Renāte Berga un šo rindu autore.

Trīs dienu laikā bija iespēja noklausīties apmēram 100 referātus vairākās paralēlās sesijās. Priekšlasījumu klāsts aptvēra grāmatu iespiešanas vēsturi, literatūras socioloģiju, lasīšanas vēsturi, tekstu studijas; tika analizēta mediju mijiedarbe.

Kā ierasts SHARP ikgadējās konferencēs, galvenais runātājs par vispārīgiem grāmatzinātnes jautājumiem ir kāds starptautiski atzīts grāmatzinātnieks. Šoreiz Dānijas Karaliskās bibliotēkas — "Melnā dimanta" — telpās par lasīšanas ekonomiskajiem aspektiem Eiropā 18.gadsimtā stāstīja Kembridžas Universitātes pētnieks Viljams Sentklērs (*William St.Clair*). Viņš uzsvēra, ka 18.gadsimtā grāmatu ražošanā un izplatīšanā ieviesušies tirgus ekonomikas principi. Šo fenomenu zinātnieks plaši apcerējis monogrāfijā "Lasošā nācija romantisma laikmetā" (*The Reading Nation in the Romantic Period*), kas angļu valodā izdota vairākos atkārtotos izdevumos.

Vispārīgās grāmatzinātnes aspektā referātos un diskusijās tika analizēti grāmatniecības vēstures teorijas "mūžīgie" jautājumi — nozares definīcija, tās saikne ar

Dānijas
lepnums —
"Melnais
dimants"

"Melnā dimanta" iekšskats

citām zinātnēm, vēsturisko un mūsdienu problēmu sa-
saiste. Tika akcentēta mazo tautu kultūra globālās la-
sīšanas, grāmatu tirdzniecības un izglītības kontekstā.
Šī problēma tika aplūkota daudzos Ziemeļvalstu pēt-
nieku referātos. Dānijas pārstāvji pievērsās rūnu analī-
zei un to publicēšanas tradīcijām, zviedri analizēja sā-
gas un to iespaidumus Lielbritānijā, vairākos referātos
tika skarta Henrika Ibsena darbu izdošana un viņa dai-
lrades nozīme kultūras patērētāju tirgū. Lietuvas pārstā-
ve Aušra Navickiene pievērsās lietuviešu imigrantu lite-
ratūrai 19.gadsimta Parīzē. Šo rindu autore stāstīja par
19.gadsimta otrās puses latviešu sieviešu literatūru, ku-
rā iekļaujas galvenokārt tulkojumi no vācu, zviedru, an-
gļu un citām valodām. Savukārt R.Berga sniedza ieska-
tu Rīgas ģimnāzijas disputācijās, t.i., mācību nobeigu-
ma darbos un to kolekcijās, kas glabājas Latvijas liela-
jās bibliotēkās, veidojot interesantu literatūras atzaru
17.gadsimta Latvijas vācu grāmatniecībā.

Lai atvieglotu sesijas izvēli atbilstoši katra klausītā-
ja interesēm, referāti bija tematiski grupēti. Atsevišķas
sesijas veltītas reliģiskajai literatūrai, publisko bibliotē-
ku vēsturei, autodidaktiem adresētajai literatūrai, lite-
rāru tekstu analīzei, lasīšanas biedrībām un literārajai
komunikācijai u.c. Netika ignorētas arī aktuālās problē-
mas: tiešsaistes publikāciju aprīte, Gūtenberga iedibi-
nāto tradīciju izpausmes informācijas tehnoloģiju laik-
metā, jaunākās daiļliteratūras izplatība (Kārenas Blik-
senas darbi Āfrikas tirgū, Džoannas Ketlīnas Roulingas
"Harija Potera" izdevumi u.c.).

Atsevišķas sesijas bija veltītas Skandināvijas un Bal-
tijas valstu sadarbības iespējām. Tajā diskutēja Dānijas,
Zviedrijas, Somijas un Igaunijas redzamākie speciālisti,
taču pagaidām konkrēti projekti netika ierosināti.

Kaut arī Baltijas valstu pētnieki tiek laipni aicināti
 piedalīties SHARP konferencēs un citos līdzīgos pasā-
kumos, jaušams, ka pagaidām mūsu mazo valstu grā-
matniecības vēsture cittautu speciālistos neizraisa īpa-
šu interesi. Vienotību jutām tikai ar Baltijas valstu pā-
rstāvjiem. Tas nozīmē, ka Eiropā Baltijas grāmatniecības
vēstures problemātiku pārzina vāji, tikai teorētiski ap-
zinās, ka arī tā papildina visas Eiropas kultūrvēstures
kopainu. Lai gūtu starptautisku atpazīstamību, Latvi-
jas pētniekiem būtu pārvaramas valodu un psiholoģis-
kās barjeras, aktīvāk iekļaujoties starptautiskajos pro-
cesos, tai skaitā piedaloties SHARP un citās grāmatzi-
nātnes konferencēs.

Restorāns Kristiānijā, kur notika konferences bankets

"Melnā dimanta" krātuvēs

Aivars Liepa

Bibliotēku informācijas tehnoloģijas: par starptautisko semināru 2008.gada 9.–12. septembrī Rīgā

No 2008.gada 9. līdz 12.septembrim Saulkrastos, atpūtas kompleksā "Minhauzena Unda", norisinājās Krievijas slēgta tipa akciju sabiedrības "Компания ЛИБЭР" (www.libermedia.ru) un Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas (LAB) organizētais starptautiskais seminārs "Jaunākās informācijas tehnoloģijas. Mūsdienu bibliotēkas modelis". "Компания ЛИБЭР" dibināta 1993.gadā un ir oficiālā bibliotēku informācijas sistēmas (BIS) "LIBER" izstrādātāja — Francijas firmas "Relais Informatique Diffusion" (www.rii-diffusion.fr) — pārstāve Austrumeiropā un Neatkarīgo Valstu Savienībā, kā arī ASV korporācijas "Raining Data" (kopš 2008.gada 18.apriļa — korporācija "TigerLogic") un Francijas uzņēmuma "Alter Native" programmnodrošinājuma produktu izplatītāja. Galvenais darba virziens — bibliotēku automatizācija, pie-

lāgojot vietējām vajadzībām un ieviešot BIS "LIBER" jaunākās versijas "LiberMedia" un "ABSOTHEQUE", kas kopumā šobrīd darbojas vairāk nekā 600 bibliotēkās 23 pasaules valstīs.

Semināra divpadsmit ziņojumu tēmas bija aktuālas ne tikai bibliotēkām, kas izmanto BIS "LIBER", bet arī citiem interesentiem. Tika aplūkoti jautājumi par digitālajām grāmatām un to iekļaušanu bibliotēku elektroniskajos katalogos lokālai un attālinātai piekļuvei, digitālo kolekciju izveidi un izmantošanu, dažādu bibliotēku automatizācijas sistēmu savstarpējo sadarbību u.c.

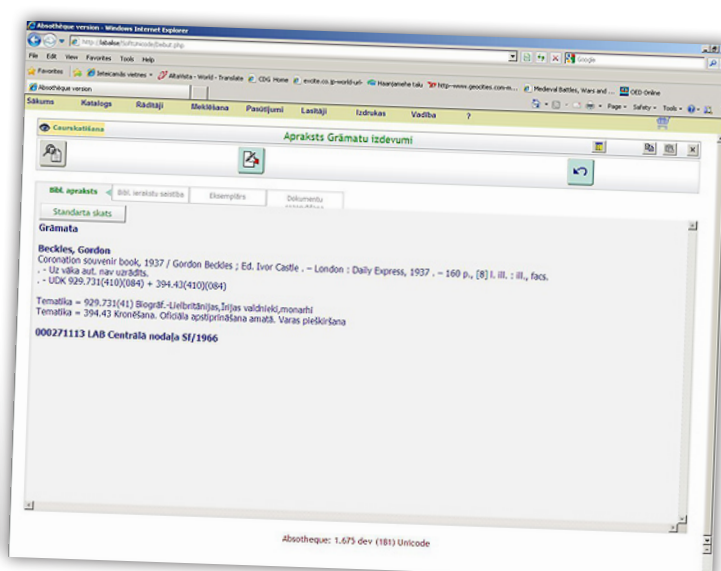
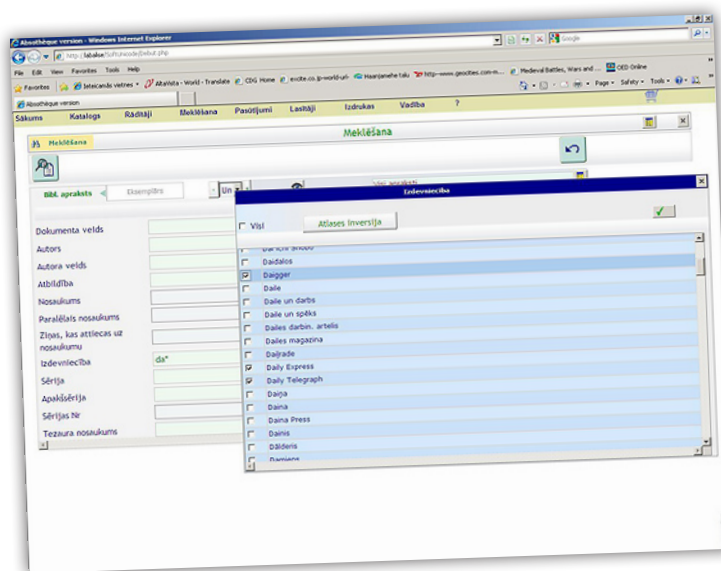
Seminārā piedalījās divdesmit dalībnieki no Latvijas, Krievijas un Ukrainas.

LAB direktore **Venta Kocere** informēja par LAB vietu valsts vienotajā bibliotēku informācijas sistēmā. LAB direktora vietnieks **Jānis Ezers** stāstīja par LAB dokumentu digitalizācijas standartiem, savukārt otrs direktora vietnieks **Valdis Mazulis** iepazīstināja ar krājuma digitalizācijas procesu bibliotēkā. Informācijas tehnoloģiju nodaļas vadītāja p.i. **Aivars Liepa** dalījās sistēmas "LIBER" jaunākās versijas "ABSOTHEQUE" ieviešanas un adaptācijas pieredzē, aplūkoja tās iespējas un piedāvājumu.

Krievijas Valsts publiskās vēstures bibliotēkas (KVPVB) direktora vietniece **Jeļena Jastržembskaja** (*Елена Ястржембская*) informēja par bibliotēkas informācijas resursiem un to pieejamību. Interesanta bija bibliotēkas pieredze darbā ar skenētajiem kartīšu katalogiem, kā arī dokumentu piegādes pakalpojumu organizācijas un autortiesību jautājumu risinājumi.

Iljas Mečņikova Odesas Nacionālās Universitātes Zinātniskās bibliotēkas direktore **Marina Podrezova** (*Марина Подрезова*) stāstīja par moderno pieeju izmantošanas jaunajām iespējām. Tika aplūkoti un īsi raksturoti arī bibliotēkā pieejamie elektroniskie informācijas resursi.

Maskavas Centrālā administratīvā reģiona kultūras pārvaldes vadītāja vietniece **Oksana Strešņeva** (*Оксана Стрешнева*) apskatīja specifisku tēmu — elektroniskās nošu bibliotēkas izveidi Maskavas Centrālā administratīvā apgabala mūzikas skolu bibliotēkām. Projekta mērķis — nodrošināt nošu ierakstu izdrukā-

"ABSOTHEQUE" ekrāntattēli

Semināra dalībnieki

šanu mācību procesam visās šī reģiona mūzikas skolu bibliotēkās. Tika aplūkota gan sākotnējo materiālu atlase, gan elektronisko dokumentu veidošanas un glabāšanas process, gan arī piekļuves organizācija, meklēšanas, izdrukāšanas, kopēšanas iespēju noteikšana atsevišķām lietotāju grupām. Tika veikta arī padarītā darba analīze: salīdzinot iegūto un sākumā plānoto apjomu, izrādījās, ka plāni bijuši pārāk optimistiski.

Maskavas Tērauda un sakausējumu institūta Zinātniski tehniskās bibliotēkas direktore **Jekaterina Čelcova** (Екатерина Чельцова) ziņoja par elektroniskās bibliotēkas izveidi savā bibliotēkā Krievijas Valsts projekta "Izglītība" ietvaros.

Saistošs bija KVPVB Informācijas apstrādes nodaļas vadītājas **Marinas Račinas** (Марина Рачина) ziņojums par BIS "LIBER" izmantošanu bibliogrāfisko ierakstu apmaiņai ar Krievijas bibliotēku informācijas centru "LibNet". Tika atklātas MARC ierakstu apmaiņas procesa organizēšanas nianse, kas ļauj to ievērojami atvieglot un paātrināt. Latvijā sadarbības jautājumu risināšanā starp dažādām bibliotēku informācijas sistēmām vēl daudz darāmā gan tehnoloģiskā, gan administratīvā aspektā.

Ivana Turgeņeva Bibliotēkas-lasītavas direktora vietniece **Natālija Sofikanova** (Наталья Софиконова) analizēja pārejas procesu no sistēmas "LIBER" 4.versijas "LiberMedia" uz nākamo — 5.versiju "ABSOTHEQUE-UNICODE". Sakarā ar to, ka arī LAB notiek šāds pārejas process, izraisījās interesanta viedokļu apmaiņa par tiem *zemūdens akmeņiem*, kam pārejas posmā pievēršama īpaša uzmanība.

Seminārā piedalījās arī kompānijas "LIBER" pārstāvi, kas iepazīstināja ar jaunumiem BIS "LIBER" attīstībā un nākotnes plāniem. Tiks veikti vairāki programmas lietotāju pieprasītie tehniskie uzlabojumi, piemēram, statistikas moduļi, tīmekļa piekļuvē u.c. Lai gan tiks turpināts BIS "LIBER" versijas "LiberMedia" atbalsts lietotājiem, turpmāk tirgū paredzēts piedāvāt tikai "ABSOTHEQUE" versijas.

Semināra pēdējā dienā apaļā galda diskusijā notika domu un pieredzes apmaiņa par dzirdēto un redzēto.

Netika atstāta novārtā arī kultūras programma. Semināra dalībnieki apmeklēja Minhauzena muzeju Dunētē, izstaigāja Minhauzena Meža taku, kā arī viesojās Rīgas centrā esošajā Maskavas namā.

Silvija Tretjakova

“Bibliotēkas bez robežām: virzība uz globālu saprašanos”: Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas 74.ģenerālkonference 2008.gada 10.–14. augustā Kvebekā

Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas (*International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA*) 74.ģenerālkonference 2008. gada 10.–14. augustā notika Kanādas franciskās daļas sirdī — Kvebekā.

Kvebeka tiek dēvēta par Ziemeļamerikas dārgumu. Tā ir vecākā Kanādas pilsēta, kas dibināta 1608. gadā majestātiskās Svētā Lavrensa upes krastā un vasarā svinēja savu četrsimtgadi. Neparastā klinšainā reljefā izvietotā pilsēta ir iekļauta Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO*) pasaules kultūras mantojuma sarakstā un ar savu romantisko šarmu, šaurajām, nereti stāvajām ieliņām, viesmīlīgajiem cilvēkiem, respektu pret vēstures notikumiem piesaista tūkstošiem ceļotāju, kuru sirdis tiek savaldzinātas uz mūžu.

Pilsētas konferenču centrs, kurā uz nedēļu mājvietu sev rada pasaules lielākais bibliotekāru forums, atklāts 1996.gadā. Tas atrodas netālu no Parlamenta pakalna un ir iekļauts lielākā viesnīcu un tirdzniecības kompleksā. Grandiozā centra stiklotā siena simbolizē

atvērtību pasaulei, bet četru bronzas vilku skulptūra ieejas priekšā, ko veidojis slavenais kanādietis Lisjēns Kornets (*Lucienne Cornet*), nevilšus liek domāt par aizspriedumu pārvarēšanu un mūžīgo kustību uz priekšu — vilki tēloti lēcienā un, lai gan skulptūras varētu būt vairākas tonnas smagas, pārsteidz to vieglums un graciozitāte.

IFLA konference šogad bija pulcējusi apmēram 4000 dalībnieku, kuri piedalījās vairāk nekā 40 profesionālās sesijās un apaļā galda diskusijās. Plaši apmeklēta visas nedēļas garumā bija arī izstāde, kurā piedāvājumu demonstrēja vairāk nekā 100 ar bibliotēku nozari saistītas kompānijas.

Latviju pārstāvēja salīdzinoši liela profesionāļu grupa: Ventspils domes izpilddirektora vietnieks Aldis Ābele, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas lektore Baiba Mūze, LR Saeimas Informācijas departamenta vadītāja Anita Dūdiņa, Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Bibliogrāfijas institūta direktore Anita Goldberga, valsts aģentūras “Kultūras informācijas sistēmas” direktora vietniece Sandra Ozoliņa, Bauskas Centrālās bibliotēkas direktore Baiba Tormane, LNB direktors Andris Vilks un šī raksta autore, LNB Bērnu literatūras centra vadītāja, Latvijas Bibliotekāru biedrības priekšsēdētāja Silvija Tretjakova.

Kongresa obligātajā sadaļā, kā allaž, tika lemti organizatoriski jautājumi, piemēram, apspriesti jaunie statūti, kas piedāvā vieglāk pārredzamas organizācijas struktūras izveidi un iekšējās subordinācijas vienkāršošanu, organizācijas finanses, kas tika vērtētas kā labas, pateicoties biedru naudu iemaksu pieaugumam par 1,9%, un nākošie kongresi, kuri plānoti 2009.gadā Milānā (Itālija), 2010.gadā — Brisbenā (Austrālija), 2011.gadā — Sanhuanā (Puertoriko). Profesionālo izaugsmi veicināja sesijas un tematiskās diskusijas par aktuālākajiem bibliotēku jomas jautājumiem.

Dienas kārtībā — bibliotēkas

IFLA prezidentes Klaudijas Luksas (*Claudia Lux*) ierosinātā tēma “Dienas kārtībā — bibliotēkas” piesaistīja ar vēlēšanos redzēt vairāk dedzības katra bibliotekāra attieksmē pret savu profesiju. Informācijas sabiedrības darba grupas diskusijā viņa uzsvēra nepieciešamību rūpīgāk izstrādāt publiskos ziņojumus, ko katra bibliotēka par sevi sniedz, jo saistošs informatīvais materiāls nodrošinās tai draugu un partneru atbalstu. Prezidente aicināja bibliotekārus kļūt emocionālākiem un vairāk izrādīt mīlestības pilnu attieksmi pret darbu, būt uzstājīgākiem un kaismīgākiem. Aizstāvot bibliotēku intereses, bibliotekāri nedrīkst izrādīt negatīvu attieksmi, tieši otrādi — viņiem jāuzsver panākumi un jābūt pozitīvi orientētiem.

Diskusijas gaitā IFLA vadošais konsultants stratēģijas jautājumos Stjuarts Hamiltons (*Stuart Hamilton*) iepazīstināja ar lielās bibliotekāru organizācijas stratēģiju, kas minēta Informācijas sabiedrības pasaules samitā (*World Summit on the Information Society, WSIS*) un Interneta vadības forumā (*Internet Governance Forum*). Tajā norādīts, ka bibliotekāriem nepieciešams pastiprināti ietekmēt politikus, uzsverot bibliotēku vadošo lo-

Bauskas Centrālās bibliotēkas direktore Baiba Tormane (no kreisās), Vērmontas Universitātes (ASV) Bibliotēku un informācijas tehnoloģiju dekāne Māra Saule un LNB Bibliogrāfijas institūta direktore Anita Goldberga pie Kvebekas konferenču centra L.Korneta veidotajiem vilkiem

L.Korneta veidotie vilki

IFLA prezidente Klaudija Luksa (no kreisās) un Latvijas Bibliotekāru biedrības prezidente Silvija Tretjakova

Kvebekas ainava

mu sabiedrībā. Lai to panāktu, jāpiedalās sanāksmēs, kurās pulcējas cilvēki, kam pieder reālā vara. Bibliotēku lobēšana ir ietekmīgākais paņēmieni, lai attīstītu informācijpratību un iesaistītu cilvēkus informācijas sabiedrībā.

Daudzkultūru bibliotēku manifesti

IFLA Daudzkultūru bibliotēku manifesti (*The IFLA Multicultural Library Manifesto*) ir saņēmis atzinību Amerikas Bibliotēku asociācijas (*The American Library Association, ALA*) konferencē 2008.gadā. Tas nodēvēts par veiksmīgāko starptautisko inovāciju bibliotēku nozarē. Ar manifesta tekstu vairākās valodās var iepazīties IFLA tīmekļa vietnē [www.ifla.org sadaļa "Activities&Services"](http://www.ifla.org/sadaļa/Activities&Services) → "Library Services to Multicultural Populations" → "Publications" (<http://www.ifla.org/VII/s32/MulticulturalLibraryManifesto.htm>).

Manifestā uzsvērts, ka daudzkultūru sabiedrībā jākoncentrējas uz svarīgākajiem uzdevumiem, kas skar informāciju, izglītību un kultūras veidošanos:

- paplašināt informācijas pieejamību par kultūru daudzveidības pozitīvajiem aspektiem un kultūrdialoga veicināšanu;
- veicināt valodu daudzveidību un cieņu pret dzimto valodu;
- atbalstīt vairāku valodu harmonisku līdzsaspastvēšanu, ietverot šajā procesā vairāku svešvalodu apguvi kopš mazotnes;
- aizsargāt valodas un kultūras mantojumu un atbalstīt pašizpaušmi, nodrošinot informācijas izplatību dažādās valodās;
- atbalstīt mutvārdu tradīcijas un nemateriālās kultūras saglabāšanos;
- atbalstīt visu kultūru pārstāvju harmonisku daļību sabiedrības dzīvē;
- sekmēt informācijpratību un veicināt informācijas un komunikācijas tehnoloģiju apguvi;
- paplašināt valodu daudzveidības iespējas kiberīdē;
- atbalstīt kibervides pieejamību;
- nodrošināt zināšanu un pieredzes apmaiņu kultūras plurālisma apstākļos.

IFLA valde pieņēmusi manifestu 2006.gada augustā, savukārt UNESCO programma "Informācija — visiem" 2008.gada aprīlī rekomendējusi to izskatīšanai UNESCO 35.ģenerālkonferencē.

IFLA Publisko bibliotēku sekcijā

Publisko bibliotēku sekcija informēja, ka tapis jauns profesionālais ziņojums "Publiskās bibliotēkas, arhīvi un muzeji: sadarbības virzieni, 2008" (*Libraries, archives and museums: trends in collaboration and cooperation, 2008*). Pārskatā analizēta publisko bibliotēku, muzeju un/vai arhīvu organizāciju sadarbība pasaules, kontinentu, nacionālajā un reģionālajā līmenī. Izcelti trīs integrācijas veidi: minimālā, nacionālā un pilnā integrācija. Projekti tiek īstenoti kopēju izstāžu, sabiedrisko programmu, datubāzu veidošanā un kooperatīvā izmantošanā. Dokumentā sniegta sadarbības piemēru analīze, iz-

strādātas vadlīnijas sekmīgai sadarbībai, noteiktas priekšrocības un riski, pievienots avotu saraksts.

Pasākumā "Lasītprasme un lasīšana: publisko bibliotēku palīdzība" viens no aizkustinošākajiem bija Starptautiskās bērnu un jauniešu grāmatu valdes (*International Board on Books for Young People, IBBY*) pārstāves Patrīcijas Aldanas (*Patricia Aldana*) stāsts. Pēc katastrofām, piemēram, cunami Austrumāzijā, brīvprātīgie lasījuši priekšā grāmatas cilvēkiem, kuriem vairs nekā nebija. Viņi lasījuši grāmatas visur, kur vien varējuši. Katru vakaru nākuši aizvien vairāk un vairāk cilvēku. Emocijas, kas raisījušās gan pieaugušajiem, gan bērniem lasījumu laikā, palīdzējušas cietušajiem pārdzīvot notikušo.

Senegālā bijušas problēmas ar izglītības sistēmas budžetu. Skolu klasēs mācījušies no 60 līdz 90 bērnu, skolotāji nav spējuši palīdzēt atpalikušajiem. Brīvprātīgie savākuši atpalcēju grupu, nolikuši kaudzes ar mācību grāmatām uz zemes un ļāvuši tās bērniem kārtīgi izpētīt, aplūkot ilustrācijas, pārrunāt dzimtajā valodā. Pēc tam kāds no brīvprātīgajiem lasījis priekšā grāmatas nodaļu franču valodā. Jau pēc dažām šādām nodarbībām skolēni kļuvuši pārliecinātāki un uzsākuši runāt franču valodā. Skolotāji bijuši pārsteigti par bērnu panākumiem un attieksmes maiņu pret mācībām.

20% Austrālijas iedzīvotāju ir zems izglītības līmenis. Taču tad, kad kāds lektors no Kanādas rādīja prezentācijas slaidu, kurā bija redzams, ka 30% iedzīvotāju no Saskačevanas provinces Kanādā arī ir pieskaitāmi šai pašai kategorijai, zālē valdīja neizpratnes pilna atmosfēra.

Kad sesijas beigās vairākiem informācijas un bibliotēkzinātnes studentiem lūdza izteikt savu viedokli par dzirdēto, viņi atbildēja, ka šī tikšanās viņus ļoti iedvesmojusi un ļāvusi saprast, ka jebkādos apstākļos bibliotekāra darbā svarīgi ir nezaudēt entuziasmu.

Globālā partnerība zinātnisko resursu apmaiņai tiešsaistes režīmā

IFLA Zinātnisko un tehnisko bibliotēku sekcija akcentēja globālās partnerības iespējas tiešsaistes režīmā. "Dzīvības enciklopēdijas" ietvaros sāka bezprecedenta pasaules iniciatīva — dokumentēt vairāk nekā 2 miljonus dzīvnieku, augu un citu zināmu dzīvības formu, lai izveidotu Bioloģiskās daudzveidības mantojuma bibliotēku (*Biodiversity Heritage Library, BHL*). Tas ir digitāls projekts, ko ASV un Lielbritānijā īsteno 10 vadošo dabaszinātņu muzeju bibliotēkas kopā ar citām zinātniskām organizācijām, lai krājumos esošo informāciju ievadītu globālā aprīdē.

ASV Enerģētikas ministrijas Zinātniski tehniskās informācijas nodaļas direktors Valters Varniks (*Walter Warnick*) no Vašingtonas piedāvāja portāla *WorldWideScience.org* apskatu. Projekts nodrošina piekļuvi zinātniskajai informācijai, kas citādi nav pieejama. Virzībā uz globālo zinātniskās informācijas apmaiņu, kas nav iespējama tādās meklētājsistēmās kā *Google* un *Yahoo*, projekts tika izstrādāts, pateicoties vairāk nekā 50 iestādēm no vairāk nekā 50 valstīm. Portāls pa-

ver iespēju katram, kam pieejams internets, meklēt informāciju samērā vienkāršā veidā daudzu valstu nacionālās zinātniskās datubāzēs un portālos.

Tekvinas pašvaldības bibliotēkas (*eThekwini Municipal Library*, Durbanā, Dienvidāfrika) vecākā sistēmbibliotekāre Elizabeth Greilinga (*Elizabeth Greyling*) demonstrēja informācijas meklēšanas ceļu, kāds pieejams nelielā lauku apdzīvotā vietā, izmantojot priekšrocības, ko dod globālā informācijas sabiedrība. Elektroniskajos kioskos pieejamas izglītojošas programmas, spēles un attēli no Vikipēdijas. Izglītojoši un medicīniski materiāli tiek atjaunoti, izmantojot satelītsarus. Mazās bibliotēkas, kas dažkārt izvietotas mēbeļu pārvadāšanai domātos furgonos, papildina portālu ar informāciju. Tās kalpo informācijas plaisas novēršanai.

Savukārt Dons Makmilans (*Don MacMillan*) no Kalgari Universitātes bibliotēkas Kanādā demonstrēja paņēmienus, kā izmantot zinātnisko informāciju, lai palīdzētu jaunāko kursu studentiem apgūt informācijas meklēšanu. Tie bija atklāsmes pilni mirkli, kas iedrošināja iepazīt katra resursa vissarežģītākos aspektus, izpētes priekus un izaicinošus momentus, lai iegūtu maksimāli efektīvu labumu no informācijpratības apmācībām pieredzējuša profesionāla pasniedzēja vadībā.

Logotipu konkursa "Globālā informācijpratība" uzvarētājs

UNESCO ģenerāldirektora vietnieks komunikāciju un informācijas jautājumos Abduls Vahīds Khans (*Abdul Waheed Khan*) paziņoja logotipu konkursa "Globālā informācijpratība" uzvarētāju.

Starptautisko konkursu finansēja IFLA un UNESCO. Tā galvenais uzdevums bija izraudzīties logotipu, kas kļūtu par starptautisku informācijpratības simbolu, ko abas organizācijas traktē kā prasmi atzīt informācijas nepieciešamību un iespējas efektīvi un ētiski atrast, novērtēt, izmantot un izplatīt informāciju. Daudzu valdību vadītāji informācijpratību atzinuši par vienu no svarīgākajām 21.gadsimta dzīves kvalitātēm.

Konkursa žūrijas komisija saņēma ap 200 dizaina skices no 139 cilvēkiem, kas pārstāvēja 36 valstis. Konkursā uzvarēja kubieša Edgara Luija Peresa (*Edgar Luy Perez*) veidotais logotipa dizains. E.L.Peress saņēma

UNESCO grantu 3000 ASV dolāru apjomā. Jaunais dizaineris, kas tikko beidzis Havannas dizaina institūtu, atzina, ka uzvara konkursā bijis negaidīts, bet ļoti priecīgs notikums. Viņa veidotajā logotipā apvienoti divi zināmi simboli: atvērta lappuse grāmatā, kas vēsta par zināšanu apguvi, redzesloka paplašināšanu un stilizēts "i" burta punkts (tikpat labi uztverams kā cilvēka galva virs atvērta grāmatas vai datora ekrāna). Jaunais logotips liek domāt par cilvēka iespējām meklēt un atrast informāciju gan tradicionālā veidā, gan izmantojot informācijas tehnoloģijas.

Informācijpratības sekcija izstrādās vadlīnijas jaunā logotipa starptautiskai izmantošanai. Tas tiks ieviests IFLA Informācijpratības sekcijas tīmekļa vietnē www.infolitglobal.info. Jau apstiprināta un IFLA tīmekļa vietnē (<http://www.ifla.org/VII/s42/publ/IL-Guidelines2006.pdf>) publicēta logotipa individuālās un institucionālās izmantošanas kārtība. Informācija rodama arī programmas "Informācija visiem" sadaļā UNESCO tīmekļa vietnē: http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=2001.html.

Bila un Melindas Geitsu fonda balva "Par piekļūvi zināšanām"

Prēmija "Par piekļūvi zināšanām" ("Access to Learning Award") bibliotēkai vai citai informācijas iestādei ārpus ASV, kas veiksmīgi garantē un veicina zināšanu pieejamību ar bezmaksas piekļūvi datoriem un internetam, tiek piešķirta katru gadu un tās apjoms ir 1 miljons ASV dolāru.

Iepriekšējo gadu laureāti: bezpeļņas organizācija "Lauku attīstība un izglītība" (*Shidhulai Swanirvar Sangstha*) Bangladešā; Ķīnas *Evergreen* lauku bibliotēku pakalpojumu centrs (*China Evergreen Rural Library Service Center*); publiskās bibliotēkas Ārhusā (*Aarhus*) Dānijā; publisko bibliotēku piekļuves punktu projekts *Smart Cape* (*Smart Cape Access Project*) Keiptaunā (Dienvidāfrika); bibliotēku tīkls *BiblioRed* Bogotā (Kolumbija); bibliotēkas projekts (*Proyecto Bibliotecas*) Gvatemalā; Argentīnas Nacionālā kongresa bibliotēka (*Biblioteca del Congreso de la Nación of Argentina*) un Helsinku pilsētas bibliotēka Somijā.

Šogad prēmijas laureāte ir Meksikas štata *Veracruz* programma *Vasconcelos*, kas godalgota par inovatīvu darbību iedzīvotāju bezmaksas nodrošināšanā ar informāciju, izmantojot datorus, internetu un apmācības. Organizācija tika apbalvota par šo pakalpojumu sniegšanu vietējiem iedzīvotājiem apdzīvotās lauku teritorijās un komūnās īpaši šim nolūkam aprīkotās kravas mašīnās. Kompānija *Microsoft* nodrošinās prēmijas laureātus ar apmācību programmu savas produkcijas izmantošanā.

No 2005.gada kravas mašīnu parks, aprīkots ar datoriem un satelītpieslēgumu internetam, kopā ar pieredzējušiem pasniedzējiem nodrošinājis apmācības vairāk nekā 200 pašvaldībās aptuveni 120 000 nabadzīgākajiem Meksikas iedzīvotājiem, kuru dzīves apstākļi un izglītības līmenis ir daudz zemāks nekā vidēji Meksikā. Kursu programma tikusi pielāgota katra konkrētā reģiona vajadzībām, bet kopumā tā ietvēra datora lietošanas pamatprasmju apguvi un speciālu izglīto-

Logo "Globālā informācijpratība"

DATORIZACIJA, DIGITALIZACIJA, INTERNETIZACIJA - CIVIČKI, NOTIKUMI, PROBLĒMAS

CEŠI, SEMINĀRI, SANĀKŠI UN JAUNĀS BIBLIOTĒKAS

DAŽĀDA INFORMĀCIJA - VECĀ UN JAUNĀ GRĀMĀTVEIČĒBA - IZMĒGŠANĀS UN PĀRBAUDĀMĀS

Gabrielas Roi bibliotēka Kvebekā

jošu kursu veselības aizsardzībā, kultūras mantojuma saglabāšanā, tautas mākslā un dejās.

Bibliotēku apmeklējums

IFLA ģenerālkonferenču neatņemama sastāvdaļa ir bibliotēku apmeklējumi. No plašā piedāvājuma izraudzījos Kvebekas galveno publisko bibliotēku, kas nosaukta rakstnieces Gabrielas Roi vārdā (*Gabrielle-Roy library*).

Bibliotēka esošajās telpās atrodas jau 25 gadus. Mums, kas neesam daudz lutināti ar monumentālām celtnēm bibliotēku vajadzībām, viss šķita vēl samērā pieņemams, taču Kvebekas pilsēta jau ir pasūtījusi bibliotēkas attīstības projektu, un tuvākajos gados bibliotēka tiks būtiski rekonstruēta, izmantojot privātās partnerības finansējuma modeli. Zem bibliotēkas paredzēta plaša autostāvvietas, daudz uzmanības tiks veltīts mākslai: teātrim, mūzikai, filmu izrādēm, kultūras performancēm, izstāžu centram, mākslinieku studijai, īpašas mākslas darbu kolekcijas veidošanai. Bērnu nodaļu paredzēts paplašināt līdz 1700 kvadrātmetru lielumam, paredzot īpašas telpas grupu darbam, brīvā laika aktivitātēm.

34,2% iedzīvotāju izmanto šo bibliotēku, apmeklējumu skaits gada laikā ir 2,6 miljoni. Starpbibliotēku abonementa sistēma piedāvā 25 filiālbibliotēku krājumus. 95% krājuma vienību ir franču valodā, tiek piedāvāta literatūra un informācija arī spāņu un angļu valodā.

Neparasta šajā bibliotēkā bija daudz — gleznu galerija ar plašu bibliotēkas īpašumā esošu kolekciju, kur iedzīvotājiem iespējams iznomāt gleznas uz diviem mēnešiem. Multimediju departaments ar pakalpojumu mākslas un dokumentālo filmu iznomāšanā. Uzziņu sektors, kas strādā katru dienu no 8.30 līdz 21.00, piedāvājot plašu novada informāciju un 3 līmeņu valdības (municipalitātes, reģiona, provinces) informāciju.

Dažādas atbildības līgumi saista bibliotēku ar vietējo universitāti, skolām. Iedzīvotājiem ir nodrošināta piekļuve datubāzēm no mājām. Cilvēki ar īpašām vajadzībām, piemēram, redzes traucējumiem, ir nodrošināti ar aprīkojumu teksta pielāgošanai viņu vajadzībām.

Īpaša datorzāle iekārtota pašmācībai, kur izmantojot programmas, iespējams apgūt datorprasmes pamatus, attīstīt iemaņas.

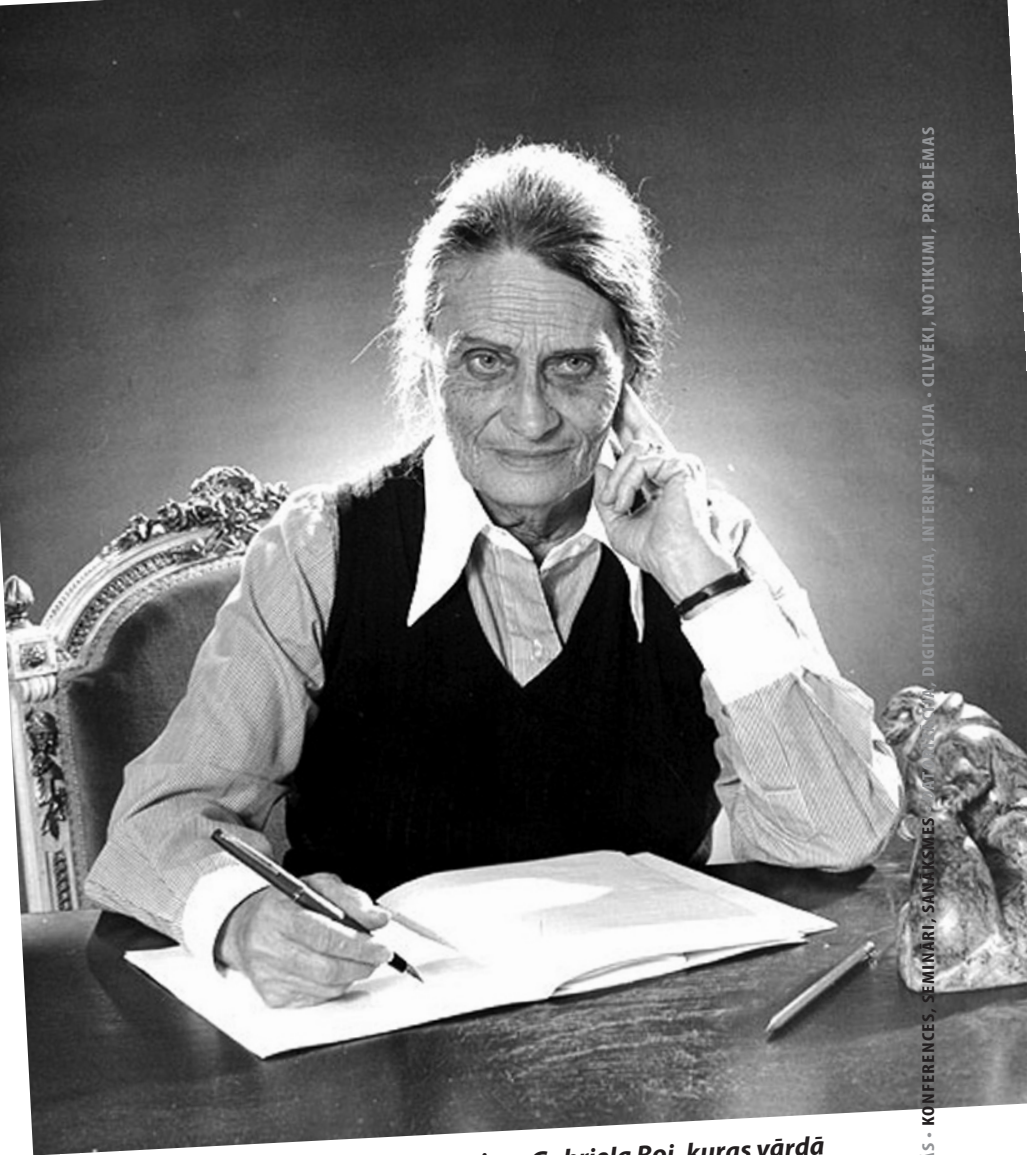
Bērnu nodaļā tradicionāli notiek lasīšanas veicināšanas kampaņas vismazākajiem lasītājiem un viņu vecākiem. Īpaša programma — agrā lasītācīšana — tiek papildināta ar dāvināšanas prieku. Bērni saņem mugur-

Kanādiešu rakstniece Gabriela Roi, kuras vārdā nosaukta bibliotēka

somiņu ar grāmatām, vecāki — ieteikumu krājumu lasīšanas veicināšanā. Kopā ar kādu no bankām tiek organizētas sacensības grāmatu lasīšanā un vērtēšanā (līdzīgi kultūras programmai "Bērnu žūrija" Latvijā). Pēc 5 grāmatu izlasīšanas bērns saņem balonu un dažādas niecīņus, pēc 10 grāmatu izlasīšanas — krekliņu. Šī programma paredzēta bērniem līdz 12 gadu vecumam. Izglītojoši pasākumi notiek speciālistiem, kuri strādā ar bērniem, — tie ir ļoti pieprasīti un plaši apmeklēti. Programma "Lasi un palīdzi lasīt!" adresēta skolas vecuma bērniem un sagatavo bērnus lasīšanas popularizēšanai savu vienaudžu vidū. Kampaņa ilgst 8 nedēļas.

Skaisti iekārtota, īsta teātra zāle miniatūrā bija paredzēta mazajiem lasītājiem bibliotēkas piedāvājuma noslēgumā.

Mans lielais Kanādas piedāvājums noslēdzās ar Orleānas salas apmeklējumu, kas atrodas dažus kilometrus no Kvebekas. Braucot cauri kļavu birzīm, kur gids ik pa laikam norādīja uz kādu šķūnīti un lepni teica, lai pievērsam uzmanību sirupa ražotnei, bija jādedomā par šo zemi, ko daudzi sauc par jaunatklāto, apsolīto. Piecpadsmit gadus salā dzīvojošais viesmīlīgais beļģis, kas uzņēma mūs savā saimniecībā, deva nogaršot dažādus ievārijumus, ābolu vīnu un vismaz desmit veidu sinepes, bija īsts simbols Kanādas iedzīvotāju dzīves modelim — strādāt, īstenot savas ieceres un būt apmierinātam un priecīgam par dzīvi.

Marlēna Krasovska

“Bibliotekārs un lasītājs virtuālajā vidē”: par Latvijas Bibliotekāru biedrības Vidzemes nodaļas 11.saietu-konferenci 2008. gada 16.–17.jūlijā Bīriņos (Limbažu raj.)

Baronam fon Minhauzenam mīļa ne tikai paša Jakobīne, bet arī daiļās bibliotekāres

16. un 17.jūlijā Limbažu rajona Vidrižu pagastā, Bīriņu pilī, notika Latvijas Bibliotekāru biedrības Vidzemes nodaļas (LBB VN) 11.saiets-konference “Bibliotekārs un lasītājs virtuālajā vidē”. To organizēja LBB VN valde, Limbažu Galvenā bibliotēka un Vidrižu pagasta bibliotēka.

Savdabīgu gaisotni radīja konferences mājvieta — krāšņā 1857.–1860.gadā pēc arhitekta Frīdriha Vilhelma Hessa (1822–1877) projekta celtā historicisma stila pils. Augsti godājamus viesus no lielām un mazām Latvijas “gaismaspilīm” te uzņēma barons fon Minhauzens ar kundzi Jakobīni fon Duntenu.

Konferences dalībnieki iepazīna Limbažu rajona vēsturi, dabu, kultūrvēsturisko mantojumu un kultūras dzīvi, kā arī guva ieskatu rajona bibliotēku darbā. Īpaša uzmanība tika pievērsta pasākuma norises vietai — Vidrižu pagastam. Kā allaž, saīeta programmā bija iekļauta arī plaša profesionāli izglītojoša sadaļa.

LR Kultūras ministrijas Bibliotēku nodaļas vadītāja vietniece **Vanda Bērziņa** dalījās pašvaldību bibliotēku akreditācijas pieredzē. Finansējums krājuma komplektēšanai ir pieaudzis, taču vēl joprojām nepietiekams. Pārāk liela daļa finansējuma vēl joprojām tiek tērēta periodikas iegādei. Bibliotekāri ir dilemmas priekšā: iegādāties vērtīgus izdevumus, kas bagātinās krājumu, vai pirkt to, ko pieprasa lasītāji? V.Bērziņa vērsa uzmanību arī uz to, ka bibliotēkās aktīvāk nepieciešams ieviest jaunas darba formas un aktuālus pakalpojumus, piemēram, vietās, kur likvidēts pasts, iedzīvotājus varētu apmācīt maksājumus veikt bibliotēkā ar internetbankas starpniecību.

Limbažu Galvenās bibliotēkas direktore **Dzintra Justa** sniedza pārskatu par Limbažu rajona bibliotēku darbu. Galvenais atzinums — pašvaldību dārziņā bibliotēkas kļūst par arvien krāšņākām puķēm, līdz ar to tiek augstāk vērtētas — audzis arī bibliotekāru atalgojums. 2005.–2007.gadā vērojams bibliotēku personāla pieaugums, tomēr darbinieku skaits rajonā nav pietiekams. Piecās rajona bibliotēkās darbinieks strādā tikai uz pusslodzi — tas nozīmē, ka bibliotēka atvērta vien dažas stundas dienā. Nepietiekams darbinieku skaits ir arī Limbažu Galvenajā bibliotēkā, tādēļ tiek izmantotas Nodarbinātības valsts aģentūras programmu piedāvātās iespējas.

Saieta dalībniekus pie Bīriņu pils sagaida fon Minhauzena kundze

Latvijas Nacionālās bibliotēkas direktors **Andris Vilks** sniedza analītisku ieskatu tematā, kas arvien bijis aktuāls, taču bibliotēku nozarē nepietiekami izmantots — sabiedriskās attiecības. Īpaši nozīmīgs tas ir šodien, kad tiek kultivēts stereotips — visa informācija ir internetā, grāmatai un bibliotēkai nav nākotnes. Tajā pat laikā pasauli pāršalc satraucošas ziņas par jaunās, tā sauktās *google paudzes* šokējoši zemo informācijpratības līmeni un primitīvajiem informācijas meklēšanas paradumiem, kas ir nopietns drauds zināšanu sabiedrības pastāvēšanai. Bibliotēkas pret to cīnās — aktīvi darbojas pakalpojumu uzlabošanā un piedāvā arvien jaunus, reformē darbības principus utt., taču sabiedrībā nav priekšstata par nozīmīgajām pārmaiņām un bagātīgo bibliotēku piedāvājumu, jo pārāk maz vērības veltīts to popularizēšanai. Aktivitātes sabiedrisko attiecību jomā lielā mērā bremzē finansējuma trūkums — reti kurai bibliotēkai Latvijā tas atvēlēts šim mērķim, nerunājot nemaz par sabiedrisko attiecību speciālista vai pat šādu speciālistu grupas algošanu. Rezultāts — arvien pieaugoša plaisa starp to, kāda reāli ir šodienas bibliotēka, un stereotipisko sabiedrības viedokli.

LGB direktore Dzintra Justa: “Pašvaldību dārziņā bibliotēkas kļūst par arvien krāšņākām puķēm”

LNB direktors Andris Vilks aicina vairāk pūļu veltīt bibliotēkas pakalpojumu popularizēšanai

Cēsu rajona padomes PIC direktore Daiga Rubene vada relaksācijas treniņu

Cēsu rajona padomes Pieaugušo izglītības centra direktore **Daiga Rubene** aicināja ielūkoties neredzamajā sev apkārt. Viņa atzina, ka līdz ar datoru ieviešanu izmaiņijies bibliotēkas energoinformatīvais lauks — gan pozitīvi, gan negatīvi. Lektore ierādīja dažādus vingrinājumus, kas palīdz izvairīties no elektroniskās saziņas līdzekļu radītās negatīvās ietekmes, atslābina ķermeņa muskulatūru, nomierina nervu sistēmu un stiprina cilvēka dabisko vitalitāti. Plaukšķināšana, plaukstu berzēšana, pirkstu ņirbināšana un citas savādās izdarības varētu šķist niekošanās, taču D.Rubene uzsvēra, ka pasaulē dažādos darbinieku apmācībuursos profesionālie jautājumi aizņem vien trešdaļu laika, pārējo veltot dažādu relaksācijas tehniku apguvei, personības attīstības treniņiem un redzesloka paplašināšanai. Ja agrāk par vissvarīgāko darba devēju atzina profesionalitāti, tad mūsdienā sarežģītā, informācijas pārbagātā un stresa pārpilnā vidē arvien augstāk tiek vērtētas tādas īpašības kā stresa rezistence, elastīgums, spēja sadarboties.

Arvien biežāk tiek uzsvērtā bibliotēkas kā komunikāciju un sociālo tikšanos vietas nozīme. Tā kā cilvēki arvien vairāk laika pavada virtuālajā vidē, rodas akūts cilvēcisko kontaktu deficīts. Bibliotēkas kļūst par ekskluzīvām vietām, kur vēl arvien piedāvā cilvēcisku saskarsmi. Jo īpaši no saskarsmes trūkuma cieš bērni. D.Rubene iepazīstināja ar ASV pētījumiem, kuros atklāts, ka valstīs, kurās datorapmācība notiek jau bērnudārza vecumā, strauji samazinās talantīgo bērnu skaits. Iemesls — emocionālo kontaktu trūkums neļauj attīstīties bērnu iekšējai pasaulei, jūtām, emocionālajai inteliģencei, radošumam. Tā vietā nostiprinās šabloniska domāšana un uzvedība. ASV atgriežas pie tā, lai rosinātu bērnu kontaktu ar dabu un visu dzīvo.

Tradicionāli nozīmīga LBB VN saietu programmas daļa veltīta novada iepazīšanai un redzesloka paplašināšanai. Saieta dalībnieki noklausījās plašu stāstījumu par Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu (ZBR), tā funkcijām, sabiedriskā monitoringa programmām un vizuālās identitātes veidošanu, kā arī vērtīgu interneta resursu — ZBR datubāzi, kas pieejama rezervāta tīmekļa vietnē www.biosfera.gov.lv sadaļā "Informācijas sistēma".

Atraktīvas spēles veidā saieta dalībnieku neizmērojamais pulks tiek sadalīts divās pārskatāmākās grupās

"Nezāle ir vislabākā zāle!" saka Limbažu muzeja direktors, ārstniecības augu pazinējs Jānis Ulme

**Saieta dalībnieki pie
Biriņu pils**

Atvadu pasākums pie Mudurgas dižakmens

**"Lācītim, brālītim pieci pirksti delvītē..." gan rotaļīgums,
gan spēks izskan folkloras kopas "Delve" dziesmās**

**Salacgrīvas
austrumu
deju studijas
"Hasana"
krāšņums
apžilbina pat
vakara krēslā**

Lēdurgas Dendroloģiskā parka apsaimniekotājs Karolis Treijs pārlicina, ka brīnumi apskatāmi arī tepat Latvijā

LBB VN biedri valdes priekšsēdētājas amatā arī turpmāk vēlas redzēt Cēsu Centrālās bibliotēkas direktores vietnieci Guntu Romanovsku

LBB prezidente Silvija Treťjakova šinšillu mājvietā — bioloģiskajā saimniecībā "Sautlāči"

Gan izziņas prieku, gan estētisku baudījumu sniedza Lēdurgas dendroparka apskate.

Limbažu muzeja direktora un fitoterapeita Jāņa Ulmja bioloģiskajā saimniecībā "Sautlāči" saieta dalībnieki iepazīna fitoterapijas noslēpumus un apskatīja veselības augu brīvdabas ekspozīciju. Neaizmirstamas emocijas sniedza rosīgo, ziņkārīgo un draudzīgo zvēriņu — šinšillu — apciemošana.

Kultūras programmā Bīriņu pils parkā saieta dalībniekus priecēja Vidrižu pagasta folkloras kopa "Delve", vēderdejojotājas no Salacgrīvas deju studijas "Hasana" un grupa "Trijatā".

Saietā notika arī LBB VN valdes un revīzijas komisijas pārvēlēšana. Atkārtoti par valdes priekšsēdētāju ievēlēja Cēsu Centrālās bibliotēkas direktores vietnieci **Guntu Romanovsku**, kas nodaļu vada kopš tās pirmsākumiem.

Tā kā beigusi pastāvēt 1999.gadā dibinātā LBB Sēlijas nodaļa, LBB VN pievienojās Ogres rajona bibliotekāri.

Ak, liliju maģija...

Ikviens, kas kaut reizi ir apmeklējis izdaudzinātos LBB Vidzemes nodaļas saietus, piekritīs, ka pastāstīt par tiem ierasti racionālā un lietišķā stilā nav iespējams. Šķiet, tieši tādēļ saietos pieredzētais un izjustais gan ceļo nebeidzami no mutes mutē, bet, ietērpts rakstītā veidolā un uzticēts plašākai publikai medijos, ir kā krāšņs vasaras zieds, kas izkaltēts iegūlis grāmatas lapās, zaudējis krāsu spilgtumu un smaržas burvību. Par

šisvasaras saieta ziedu laikam gan būtu jākronē karaliskā lilija. Gleznos ziedus apbrīnojam Jāņa Ulmja dārzā un tie pārpārēm pildīja arī majestātiskās Bīriņu pils vāzes, izplatot saldu, noslēpumainu smaržu un vēlējās vakara stundās veidojot spočīgas ēnu spēles senajās velvēs. Noskaņu bagātas un krāšņas kā lilijas bija arī saieta dienas.

Saieta fotogalerija apskatāma Limbažu Galvenās bibliotēkas tīmekļa vietnē <http://lgb.elimbazi.lv> sadaļā "Notikumi" (<http://lgb.elimbazi.lv/?s=21477&det=520>).

(Zanes Balodes un Marlēnas Krasovskas foto)

Atraisīt lasītprieku: Deivids Kendals par jauniešiem un lasīšanu mūsdienu pasaulē

Deivids Kendals (David Kendall, <http://www.davidkendall.co.uk>) ir strādājis ar dažāda vecuma lasītājiem visā pasaulē visdažādākajās sociālajās vidēs — no cietumiem līdz daudz nacionāliem uzņēmumiem. Ar radošu pieeju viņš veicina cilvēku lasītprieku. D.Kendals sarakstījis daudz stāstu, kas publicēti žurnālos un antoloģijās gan Lielbritānijā, gan ASV. 2004.gadā viņš ir sastādījis jaunākās un populārākās Lielbritānijas daiļliteratūras ceļvedi pusaudžiem "T-Books", 2007.gadā — "Lielo labāko kara komiksu grāmatu" (The Mammoth Book of Best War Comics), 2008.gadā — "Lielo labāko zombiju komiksu grāmatu" (The Mammoth Book of Zombie Comics).

Sabiedrību īpaši neuztrauc, ko lasa veci cilvēki. Visvairāk rūp jaunieši un īpaši tiņi. Ar pusaudžiem vienmēr bijis grūti. Taču vecuma grupa, kas ir problemātiska, kļūst arvien plašāka.

Internets? Nē, tas "nenogalinās" grāmatu un lasīšanu. Tieši otrādi, internets sniedz vairāk iespēju. Mūsdienās, ja kāds nepiekrīt skolotāja mācītajam, internetā var atrast daudz alternatīvu versiju un skaidrojumu. Vēl vairāk — jaunieši var kļūt par aktīviem interneta satura veidotājiem. Lielāks ļaunums par internetu ir televīzija. "Izvēles brīvība un komercija" — šī tēma Lielbritānijas nevalstiskajā sektorā ir ļoti aktuāla. Ja valsts televīzijā reklāmu nav, tad komerciālajos kanālos to ir daudz. "Tēti, nopērc tās un tās lietas, tās var palīdzēt, tās ir nepieciešamas!" — šādas sarunas aizvien vairāk ienāk ģimenē, kad bērns atklāj komerctelevisijas kanālus. Reklāma ir sasniegusi adresātu. Protams, vecāki var paskaidrot bērnam, kā tā darbojas, tomēr laiks, kad bērnu vēl var pasargāt no "pērc un pārdod" pasaules, ir ļoti īss. Ja nepaspējam laikus, bērns sāk daļēji dzīvot šajā pasaulē.

Par lasītāju nepiedzimst. Tapšana par lasītāju ir sarežģīts, ilgs process. Pamati tam liekami ļoti agri. Sākumā mazais bērns vienkārši apgūst grāmatu — pierod pie tās formas, izmēģina visus pikstuļus un izvelkamās lapiņas. Baksta ar pirkstu katrā bildītē un pamazām iemācās atlasīt sev svarīgu informāciju. 2–3 gadus vecu bērnu auditorijā norisēja saruna par vēju. Tika aplūkoti lidojoši pūķi, pūsti ziepju burbuļi. Mazuļi pētīja ciklonu, kas sagrāvis mājas. Viņi saprata, ka tas ir ļoti stiprs vējš. "Mājas vajadzēja taisīt no kļieģeļiem, akmens, metāla", teica kāda meitene, atcerējusies pasaku par trīs sivēntiņiem. Tas atklāj, ka jau ļoti mazi bērni apkopo informāciju, lai veidotu spriedumus dažādās dzīves situā-

Lasīšanas veicināšanas speciālists no Lielbritānijas — Deivids Kendals

cijās. Tādēļ viss ir vienlīdz svarīgi — gan pasakas, gan celtniecības materiāli...

Lasīšana attīsta iztēli, fantāziju, emocionalitāti, jūtu pasauli, loģisko domāšanu, aizrautību, pacietību, toleranci. Bērniem, kam tā visa trūcis, vēlāk viss ļoti jāsaisteidz.

Ģimenes lasīšanas tradīcija ir ļoti svarīga arī lasītāja pašapziņas veidošanā. Jo vairāk izcelsim lasītāja pozitīvo tēlu, jo vairāk bērnu un jauniešu pievienosies lasītāju lokam. Diemžēl Lielbritānijā reti kurš saprot, cik nozīmīga loma ir lasīšanai cilvēka dzīvē. Valda aizspriedums, ka lasītājs ("grāmatu tārpis") ir neveiksminieks — šāds viedoklis ir nepareizs, bet ļoti izplatīts. **Mūsdienu sabiedrība un kultūra arvien vairāk ir centrēta uz lasīšanu, un cilvēks, kas apgalvo, ka viņam nepatīk lasīt, sašaurina savas dzīves iespējas.** Lasīšana veido pamatu emocionālajai inteliģencei, empātijai, radošumam, rezultāts — augstāka dzīves kvalitāte. Laba lasītprasme sniedz lielākas iespējas arī darba tirgū — arvien straujāk samazinās profesiju skaits, kur bez tās var iztikt.

Kādas ir Lielbritānijas bibliotēkas?

Dažas ir vecas, dažas — klasiskas, bet neviena nav klusa. Taču tā nav bijis vienmēr. Par to stāsta pasaka.

Sensenos laikos kādā valstī dzīvoja milzis, kuru sauca Lielbritānijs. Viņam bija bibliotēka. Tās bagātībās viņš gribēja dalīties ar bērniem. Bet ne jau ar šādiem tādiem — tikai ar labiem, jaukiem bērniem. Izveidojās rinda, un milzis izvēlējās, kuri bērni tiks bibliotēkā. Tiem, kas tur iekļuva, tā ļoti patika. Tie, kuri netika, devās projām — tiem atlika vien citi bērnu darbi.

Netālu dzīvoja burve, kura arī gribēja redzēt milža bibliotēku, taču netika tajā ielaista. Sadusmojusies, naktī neviena neredzēta, viņa ielavījās bibliotēkā un uzlika tai lāstu.

No rīta milzis pamanīja, ka ap bibliotēku aug mazi koki. Tie auga un auga, kļūdami aizvien lielāki. Drīz bibliotēka atradās dziļā meža vidū, un neviens vairs neatcerējās, kur tā atrodas. Koki aizsedza gaismu un bibliotēka iegrima tumsā. Milzis, palicis viens, aiz bēdām sāka dzert. Neviens nevarēja viņam palīdzēt nelaimē. Pat milža palīgi — tie sastrīdējās un visu vainu novēla uz kokiem.

Mežacirtēja meita, kuru sauca Skārleta, lasīja saviem bērniem pasaku un domāja: "Būtu labi, ja bērni redzētu vairāk grāmatu." Tad viņa atminējās dzirdējusi, ka kaut kur dzīvo milzis, kam pieder liela bibliotēka. Viņa gan atcerējās, ka tajā tika ielaisti tikai smuki, jauki bērniņi, taču, paskatījusies uz savējiem, nosprieda, ka tie noteikti ir pietiekami jauki. Skārleta viegli atrada ceļu uz milža bibliotēku, jo bija taču mežacirtēja meita. Skārleta bija stipra un viņai bija tēva cirvis, ar ko tā spēja nogalināt vilku. Viņa aizkļuva līdz bibliotēkai, atrada piedzērušos milzi un viņa palīgus, kuri joprojām strīdējās. Daudzas grāmatas bija sapelējušas. Mežacirtēja meita pamodināja milzi un aicināja: "Tev jānopērk jaunas grāmatas." Milzis domāja, ka to izdarīs palīgi, bet Skārleta ieteica savus bērnus par palīgiem grāmatu izvēlē. Tad Skārleta atvēra bibliotēku visiem bērniem. Un viņi laimīgi dzīvoja tālāk.

Lielbritānijā ir vairāk nekā 3000 publisko bibliotēku. Daudzas no tām ilgi bija tādas kā milža bibliotēka. Apmēram puse Lielbritānijas iedzīvotāju tās neapmeklēja. Kad parādījās internets, situācija kļuva vēl sarežģītāka. Valsts finansējums gadu no gada tika samazināts. Bibliotekāri nedrīkstēja būt neizlēmīgi kā milža palīgi, kas novēla vainu uz kokiem, — bija jāizdomā, kā piesaistīt lasītāju. Pēdējos desmit gados britu bibliotēkas paralēli tradicionālajiem uzdevumiem veic dažādas papildfunkcijas, kas aizņem ļoti lielu darba daļu. Daļa no šīm aktivitātēm ir darbs ar jauniešiem.

Jaunieši mūsdienu pasaulē

Nav pareizi teikt, ka jauniešiem nepatīk lasīt. Drīzāk — viņi **neprot atrast grāmatas**, kas tiem kļūtu patiešām nozīmīgas. Pieaugušie bieži aizmirst laiku, kad paši bija tiņi, un brīnās: kādēļ gan viņi nelasa tik burvīgās grāmatas? Viņi vienkārši nezina, ka tādas ir! Bet, ja grāmatas ieteiktu skolotāji, viņi izslēgtu tās no prāta... Tiņi respektē vienaudžus, jo īpaši, ja viņiem ir kopīgas intereses.

Mūsdienās jauniešiem jāsaskaras ar ļoti lielu informācijas apjomu. Kad es biju jauns, bija viena līdz trīs

patiesības, šobrīd katrs jautājums tiek interpretēts nebeidzamās variācijās. Arvien svarīgāka kļūst kritiskās domāšanas attīstīšana.

Modernās tehnoloģijas ieviešanas izmaiņas arī jauniešu sociālajā saskarsmē. Ir palielinājušās komunikācijas iespējas — tagad tā iespējama 24 stundas diennaktī. Agrāk, ja jaunieši gribēja satikt draugus, tad ierosināja: "Satiekamies sestdien, 15.00 pie pulksteņa." Tur tad arī gaidīja, dažkārt pat vairākas stundas. Mūsdienās jaunieši vienojas par aptuveno tikšanās laiku un vēlāk to precizē, vienkārši piezvanot, jo lielākajai daļai ir mobilie telefoni. Ātri un ērti. Ja agrāk tiņim bija jādzīvo galvenokārt vecāku izveidotajā vidē, tagad viņi daudz vairāk laika pavada ar vienaudžiem. Ir daudz lielākas iespējas veidot pašiem savu pasauli, valodu, noteikumus. Jaunieši vairāk apzinās savu identitāti.

Nevajag uzskatīt, ka visi tiņi ir vienādi. Starp viņiem ir atšķirības, kas atspoguļo daudzveidību kultūrā, ekonomikā un izglītībā.

Ne visi tiņi ir adaptējušies tehnoloģijās, daži, piemēram, mobilos tālruņus izmanto tikai zvaniem.

Kas ir lasīšanas veicināšana?

Ja uzdotu jautājumu: kura, tavuprāt, ir grāmata, kas katram būtu jāizlasa, atbildes būtu visdažādākās — cik lasītāju, tik mīļāko grāmatu. No Antuāna de Sent-Ekzipēri "Mazā prinča", Astridas Lindgrēnes "Pepijas Garzeķes" līdz Umberto Eko "Rozes vārdam". Vai jūs, būdami bērni, spējāt saprast, kāpēc Pepija negribēja izaugt liela (grāmatā ir epizode, kurā Pepija dod bērniem 3 tabletītes un paskaidro, ka, tās apēdot, viņi nekad nekļūs pieauguši)? Bērni taču tik ļoti vēlas ātrāk izaugt lieli! ... — pats svarīgākais, kas vērojams, kad katrs runā par savu mīļāko grāmatu, ir aizrautība. Lielbritānijā cenšamies rosināt **aizraušanos ar grāmatām**. Nav svarīgi, ar kādām grāmatām, svarīgs ir prieks par lasīšanu.

Veicināt lasīšanu nozīmē **paplašināt lasīto grāmatu klāstu**. Mēs visi vairāk vai mazāk lasām vienas un tās pašas grāmatas. Ja lasītājs iegriežas bibliotēkā, viņš parasti dodas uz to vietu, kur pēdējo reizi paņēma interesantu grāmatu. Viņš iet prom, ja neatrod tur vairs neko interesantu. Cilvēkus jāizrauj no šī apburtā loka.

Vairums lasītāju ir slinki, arvien izvēlas vieglākos ceļus. Mēs to respektējam un mūsdienās pasniegt grāmatu tā, lai lasītājs to pamanītu bez piepūles. Piemēram, parasti no lasītāju nevēlēšanās cieš autori, kuru uzvārdi sākas ar alfabēta pēdējiem burtiem. Ja bibliotekārs paceļ grāmatas no šiem plauktiem uz augšu, tās sāk izmantot intensīvāk.

Kā lasīšanu padarīt interesantu jauniešiem? Nepieciešams panākt, lai paši jaunieši popularizētu lasīšanu kā interesantu nodarbi. Lielbritānijā veiktās aptaujas rāda, ka 20% aptaujāto lasītu vairāk, ja vien zinātu — ko, 25% jauniešu vēlētos lasīt grāmatas, kuru ekrānzējumus viņi noskatījušies, bet 43% — tās, ko ieteikuši vienaudži. Taču skola un klase nav piemērotākā fiziskā telpa, lai runātos par grāmatām un ieteiktu tās viens otram.

Lasīšanas grupas

Savukārt bibliotēka tam ir lieliski piemērota! Lielbritānijā jau desmit gadus bibliotēkās tiek organizētas **lasīšanas grupas**. Tā ir cilvēku kopa, kas lasa kādu konkrētu grāmatu un tad sanāk kopā, lai to apspriestu. Grupu darba organizēšanā ļaujama vaļa izdomai, piemēram, grupu var sadalīt divās daļās — katra lasa savu grāmatu, pēc tam ar tām apmainoties. Grupām var uzstādīt dažādus mērķus, izdomāt dažādus nosaukumus.

Vispirms grupas dalībnieki (ideālais skaits — 8–12 cilvēki) izvēlas grāmatu, ko lasīs. Tā kā jaunieši bieži nepazīna literatūras piedāvājumu, bibliotekāri var sniegt ieteikumus. Piemēram, salikt cepurē ap 40 grāmatu nosaukumus un izlozēt no tiem vienu vai divus. Iespējams, vislabāk sākt ar ekranizējumu apspriešanu, jo tie jauniešiem pazīstamāki. Pēc diskusijām par izvēlētajām grāmatām var koriģēt vai noteikt turpmāko piedāvājumu.

Bibliotēka šo grāmatu iepērk tik eksemplāros, cik ir grupas dalībnieku (pēc tam šie izdevumi nonāk bibliotēkas krājumā). Grupas dalībnieki izvēlas termiņu, kurā grāmata jāizlasa (piemēram, mēnesis), tad satiekas un diskutē par izlasīto.

Kā sapulcināt dalībniekus lasīšanas grupām? Lielbritānijā vispirms tika mēģināts tās popularizēt, izvietojot plakātus bibliotēkā, taču tas bija neefektīvi, jo sasniedza tikai tos, kas bibliotēku jau apmeklēja. Tad tika uzsākta sadarbība ar skolām.

Grupā nevajadzētu iekļaut pārāk plašu vecumgrupu, piemēram, 11–18 gadi. Labāk: 11–14, 14–18 gadi. Uzaicinājuma reklāmas teksts nedrīkst būt virspusējs: "Atnāciet uz diskusiju grupu!", jo tad, iespējams, ieradīsies viens vienīgs dalībnieks. Tajā jāatspoguļo vēlāmā grupas atmosfēra, jāizskan siltam aicinājumam. Viešama pārliecība, ka tā nebūs papildu mācību stunda, bet gan iespēja apmainīties viedokļiem, tikt uzklusītam.

Piedalīties diskusiju grupās vairāk piesakās meitenes. Taču, kad puīši uzzina, ka piedalīsies meitenes, viņi maģiski uzrodas...

Pirmajā sanāksmas reizē būtu ierādāms, kā vadāma lasīšanas grupas saruna, taču turpmāk to vislabāk uzticēt kādam no grupas dalībniekiem, jo pieaugušajiem (skolotājam vai bibliotekāram) ir tendence "iekrist" *skolmeistara* lomā un jauniešiem nekas cits neatliek, kā *skolēnu* loma. Visumā grupa vadīta tiek ļoti maz, sarunas raisās viegli un brīvi. Iesākumam ir nepieciešami uzvedinoši jautājumi. Jāatceras, ka lasīšanas grupu sarunās netiek pārbaudītas zināšanas par grāmatas saturu. Nekad neuzdodiet arī slēgtos jautājumus, t.i., tādus, uz kuriem sagaidāma viennozīmīga "jā" vai "nē" atbilde, piemēram, "Vai tev patika grāmata?". Labāk: "Kura daļa uz tevi atstāja vislielāko iespaidu?", "Kura daļa varēja būt labāk uzrakstīta?", "Vai jūs izlaidāt kādu daļu? Kāpēc?", "Vai esi lasījis līdzīgas grāmatas?", "Kā tu juties, kad biji izlasījis grāmatu?". Reizēm jāuzvedina uz galvenajām problēmām. Ideālā gadījumā nepieciešami 1–2 jautājumi — tālāk saruna risinās pati no sevis. Tad jā rūpējas vien, lai saruna nepārtrūkst.

Diskutējot par grāmatām, veidojas objektīvi droša vide, kur apspriest sev svarīgus jautājumus. Uzklusot citu cilvēku unikālo pieredzi, veidojas daudz lielāka

izpratne par izlasīto. Jauniešiem patīk būt par daļu no grupas, viņi vēlas dalīties savā aizrautībā un pieredzē.

Sarunas par grāmatām notiek vienu līdz pusotru stundu, taču jāievēro, ka optimālo ilgumu ikreiz nosaka paši grupas dalībnieki. Dažas grāmatas rosina dedzīgas diskusijas (novērots, ka visbiežāk tieši tās, kas izraisījušas nepatiku) un grupu dalībnieki teju stumšus jāstumj laukā no bibliotēkas, citreiz sarunas apsīkst jau pēc pusstundas. Ja diskusija neveidojas, iestājas ilgstošāks klusums, nodarbība jāpārtrauc. Vienmēr jāatceras, ka tā nav skola. Piespiešana var radīt nepatiku pret lasīšanas grupām.

Svarīgs ir lasīšanas grupu sanāksmas laiks. Ja diskusiju grupa tiek organizēta skolā, tai jānotiek stundu laikā. Ja bibliotēkā, tai jānotiek tūlīt pēc stundām, jo, aizgājuši uz mājām, jaunieši vairs bibliotēkā neatgriežas. Dažreiz diskusiju grupu var sapulcināt sestdienās, tomēr tad jaunieši parasti ir aizņemti ar citām nodarbībām.

Klase skolā nav labākā vieta grupu darba organizēšanai, jo tad dalībnieki jutīsies un uzvedīsies kā skolā. Ja citas vietas tomēr nav, jācenšas izmainīt vidi, piemēram, ar interesantu krēslu izvietojumu, cepumiņu pasniegšanu. Jauniešiem jājūt, ka viņi ir uzaicināti uz kaut ko īpašu.

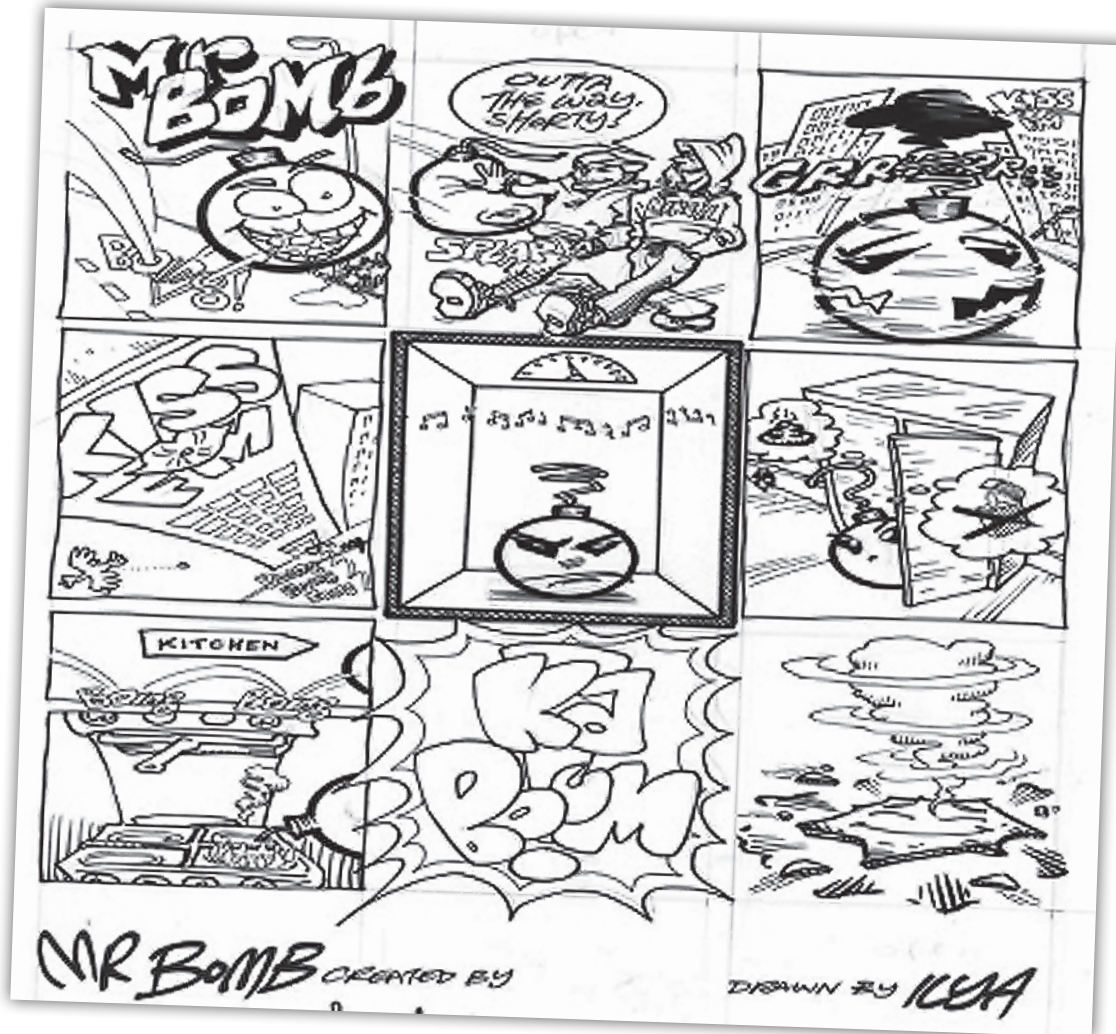
Jo vairāk diskusiju grupu darbojas bibliotēkā (dažkārt pat 3–4), jo labāk. Informējot, kas patīk un kas nepatīk, tās netieši palīdz krājuma komplektēšanā, kā arī dažādu bibliotēkas projektu realizēšanā. Lielbritānijā ir apmēram 50 000 lasīšanas grupu. Tīmekļa vietnē <http://www.encompassculture.com/readinggroups> ikviens var pievienoties Pasaulē lasīšanas grupai *EnCompassCulture*.

Starp bērnu un pieaugušo pasauli

Kā jūtas pusaudži bibliotēkā, kas tradicionāli iedalīta bērnu un pieaugušo nodaļās? Tiem ir neērti apmeklēt bērnu nodaļu, bet pieaugušo nodaļā tā vien šķiet, ikkatra grāmata, ko atver, ir par sieviešu un vīriešu strīdiem, dārzniecību utt. Grūti orientēties, sarežģīti atrast materiālus, autori ir nepazīstami, lielais vairums grāmatu — pārāk biezas, nopietnas un neinteresantas. Vai gan tas nav viens no iemesliem, kādēļ tieši šajā vecumposmā lasītājs bieži vien pārvēršas nelasītājā?

Tādēļ Lielbritānijas bibliotēkas veido tīņu zonas. Tajā izvietota tīņiem piemērota lasāmviela gan no pieaugušo, gan bērnu nodaļas (izdevumi vecākiem bērniem). Tās aprīkotas ar ērtiem dīvāniem, krēsliem, galdiem. Visvienkāršāk ir iegādāties jauniešu tik iemīļotos *pufus*. Tīņu zona netiek pakļauta reglamentācijām, jaunieši paši izvēlas iekārtojumu, organizē aktivitātes. Ja jauniešiem uztic kādu naudas summu iztērēt bibliotēkas labiekārtošanai, viņi to izdara ļoti atbildīgi. Šeit tīņi kopā ar vienaudžiem var mācīties organizēt, uzņemties atbildību, pieņemt lēmumus.

Ir svarīgi prast komunicēties ar jauniešiem. Visnozēlojamākais ir cilvēks, kas nav tīnis, bet tīņu sabiedrībā cenšas uzvesties kā tīnis. Tas jauniešiem nepatīk visvairāk. Viņus apbur zināšanas, autoritāte, entuziasms. Aizrautība un enerģiskums ir tie, kas samazina vecuma starpību.

Komikss
"Misters
Bomba"

Darbs ar "problēmbērniem"

Ir jauki strādāt ar jauniešiem, kam patīk lasīt. Taču daudz svarīgāk ir strādāt ar nelasītājiem.

Darbs ar viņiem nav viegls un prasa īpašu pieeju. Projektā jauniešiem, kas izslēgti no skolām par sliktu uzvedību, tika mēģināts atrast lasāmvielu, kas varētu viņus interesēt. Uz jautājumu: "Vai jums patīka?" viņi ikreiz atbildēja "Nē!", līdz kļuva pavisam dusmīgi: "Tas ir pilnīgs mēsli!" Gadījums ar šo sarežģīto grupu sāka šķīst pavisam bezcerīgs, līdz ienāca prātā pajautāt viņiem pašiem, KĀDU stāstu tad tie vēlētos lasīt. Un cits caur citu tie sāka stāstīt. Tā tapa stāsts "Misters Bomba", un tas bija nācis no viņu sirdīm. Stāsts par Misteru Bombu, kas ir tik dusmīgs un aizvainots, ka eksplodē... Tas arī bija reālā konflikta pamatā no skolas izslēgtajiem jauniešiem. Viņi bija atpalikuši mācību procesā, nespēja gūt panākumus, tādēļ bija nomākti, agresīvi un nikni. Visi, pat vissliktākie skolēni vēlas būt sekmīgi un gūt jēl kādu pozitīvu vērtējumu.

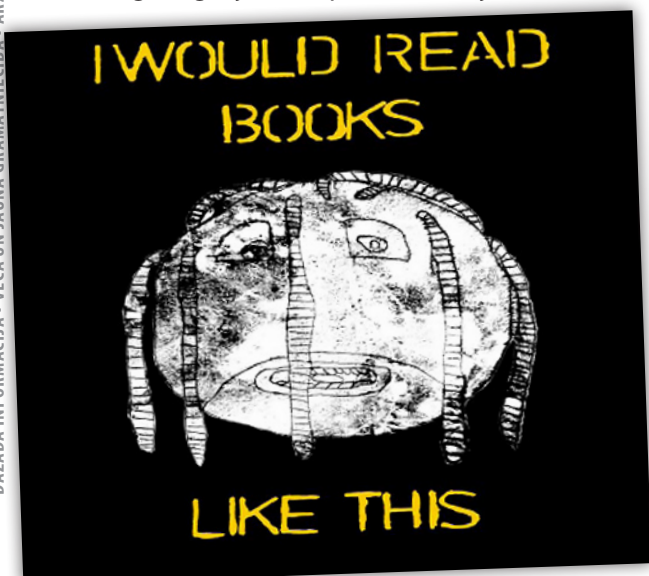
Vēlāk šis materiāls tika aizsūtīts profesionālam māksliniekam un tapa komikss.

Jaunieši saņēma cieņas apliecinājumus kā stāsta autori un jutās lepmi. Bija atklāts veids, kā viņus atbalstīt, rosināt ko sasniegt, atrast. Ļoti daudziem jauniešiem šādu iemaņu nav, tās jāattīsta un jāvirza.

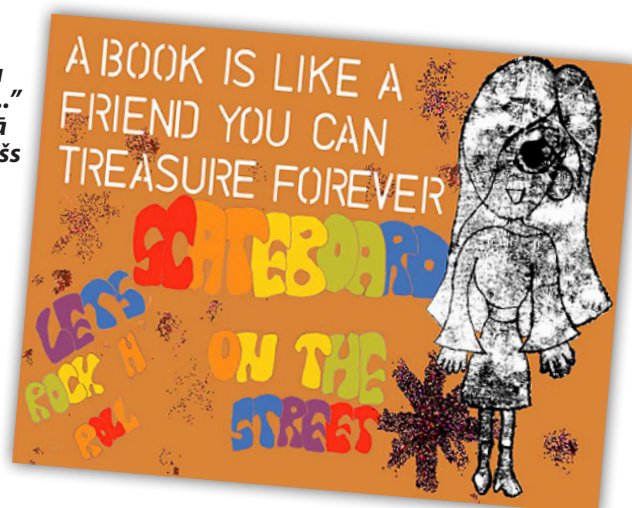
Vēlāk jaunieši zīmēja plakātus par tēmu: "Ja jums nepatīk lasīt, kas būtu tas, kas pamudinātu to darīt?", "Es lasītu šādas grāmatas...", "Grāmata ir kā draugs — nezūdošs dārgums". Atlika vien piemeklēt viņu noskaņojumam atbilstošu grāmatu...

Pēc D.Kendala referāta konferencē "Bibliotēka — interesanta jauniešiem" 2008.gada 16.–17.maijā sagatavojusi **Silvija Tretjakova**

(Marlēnas Krasovskas foto)

Plakāti "Es lasītu šādas grāmatas..." un "Grāmata ir kā draugs — nezūdošs dārgums"

Freestyle: Martina Lešnere par jauniešu bibliotēkām Vācijā

Martina Lešnere (Martina Leschner) ir viena no jauniešu bibliotēkas Freestyle' idejas autorēm Diseldorfā (Vācija). Šī bibliotēka paredzēta kā vieta, kur jaunieši var justies brīvi gan lasot, gan piedaloties dažādās aktivitātēs.

Vācijā ir aptuveni 7 miljoni 12–19-gadīgu jauniešu, tā ir nevienmērīga, grūti diferencējama iedzīvotāju grupa ar dažādām interesēm un atšķirīgu dzīvesveidu. Vienlaikus tā ir arī viena no plašāk pētītajām sabiedrības grupām.

Lai precizētu jauniešu bibliotēkas Freestyle izveides mērķus un koncepciju, desmit Vācijas kultūras institūcijas veica plašu jauniešu aptauju. Pētījumā noskaidrots, ka nav pieņemtas jauniešu auditorijas definīcijas. Daži par jauniešiem uzskata personas līdz 25 gadu vecumam. M. Lešnere domā, ka par jauniešiem atzīstami tikai 19–20 gadus veci cilvēki. Tomēr vecuma norobežojumu izdarīt ir sarežģīti — arvien vairāk pieaugušo vēlas būt jaunieši — atbilstoši ģērbjas, ietur kādu no jauniešu *stiliem*. Tādējādi vērojama īpatna parādība — mūsdienās jaunieši kļūst par sabiedrības attīstības tendenču un dzīvesstilu noteicējiem, priekšzīmi pieaugušajiem.

Jauniešiem nereti ir pretrunīga dzīves uztvere: no vienas puses — optimistiska, pragmatiska un orientēta uz rezultātu, no otras — lielā nedrošība sabiedrībā un pasaulē (terorisms, vides postīšana, ģimenes kā sociālās struktūras nojaukšana, bažas par izglītības un profesijas ieguvu, dzīves perspektīvu nenoteiktība — sarūkošā vidusšķira, pieaugošā sociālā plaša utt.) liek justies kā "krīzes bērniem". Viņiem piemīt izteiktas ilgas pēc stabilitātes, nav orientācijas uz sacelšanos, raksturīga apolitiska dzīves uztvere.

Atbildes uz aptaujā iekļautajiem jautājumiem par brīvā laika pavadīšanu un iesaistīšanos kultūras dzīvē liecināja, ka jaunā paaudze ir atvērta jaunām tendencēm, tai piemīt dažādas, taču bieži mainīgas intereses. Vērojams arī "kultūras dīkdienisms" (*Kulturflaneur*) — interese par visu, nekur īsti neiedziļinoties. Skola, ko jaunieši mēdz uztvert kā ko obligātu, uzspiestu, tikai retos gadījumos spēj izraisīt interesi par kultūru. Izšķiroša ir ģimenē gūtā pieredze. Tieši tādēļ kultūras veicināšana būtu jāsāk ar vecākiem, ja tas nav iespējams — ar bērnudārza vecuma bērniem.

Kultūra — atpūtai un izklaidei

Kultūras iestāžu nepieciešamība tiek atzīta, popularitātes rangā bibliotēkas ieņem 3.vietu aiz jauniešu klubiem un koncertzālēm, tomēr tas nenozīmē, ka jaunieši tās plaši apmeklē. Daļēji tas skaidrojams ar to, ka brīvais laiks jauniešiem strauji samazinās. Jaunieši

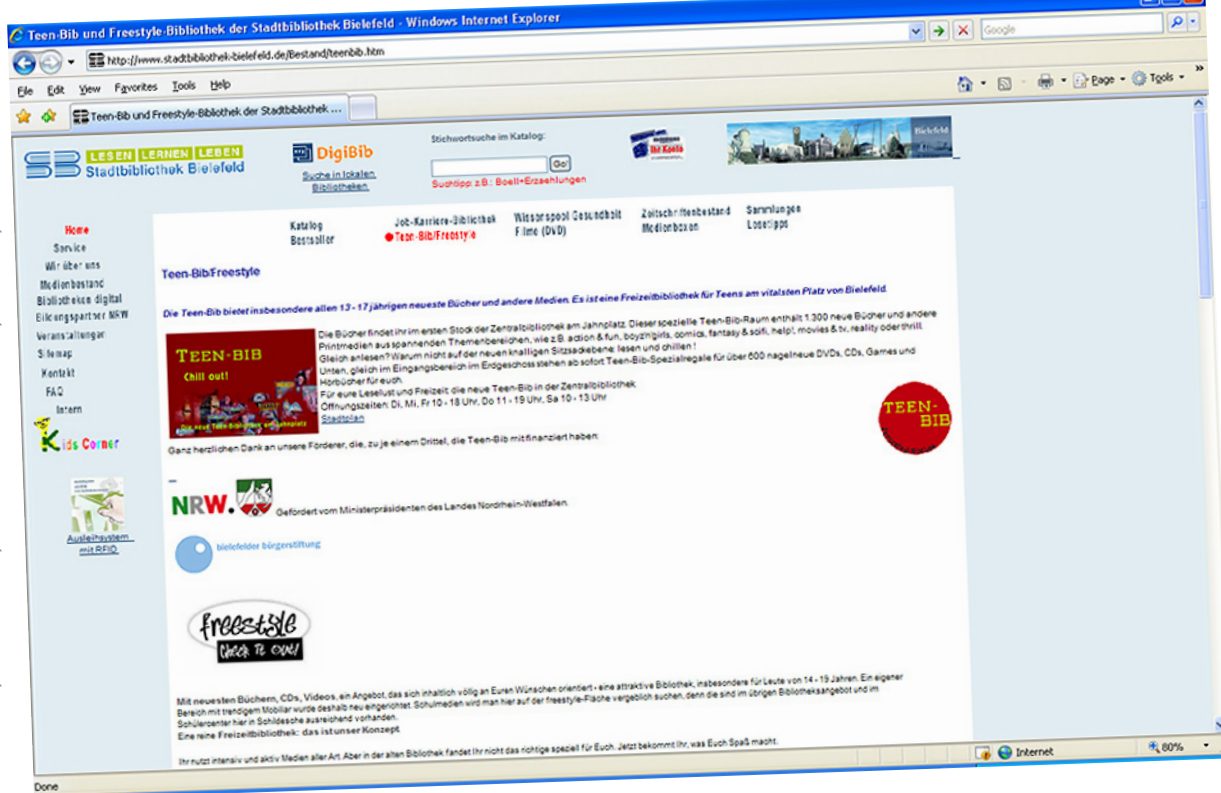
Freestyle bibliotēku entuziaste Martina Lešnere

izjūt pastiprinātu stresu, tādēļ brīvo laiku vēlas tērēt galvenokārt relaksējošām nodarbēm: 86% brīvo laiku pavada kopā ar draugiem, 72% to velta sportam, 66% vēlas atslābināties, slinkot, *čilot*², nenodarboties ne ar ko nopietnu, un tikai 3% apmeklē bibliotēku. Taču arī viņi atzīst, ka galvenokārt bibliotēku apmeklē izklaides un atpūtas nolūkā, izglītībai ir tikai sekundāra nozīme.

Mediju uztvere un lasīšanas ieradumi

Uzauguši modernajā vidē, mediju daudzveidību jaunieši uztver kā pašsaprotamu ikdienas sastāvdaļu. Tā kā lasīšana, viņuprāt, prasa pārāk lielu koncentrēšanos, ikdienā un brīvajā laikā 93% priekšroku dod televīzijai, 84% — datornodarbēm, 82% — MP3 (audio kompresijas (saspiešanas) formāts) atskaņotāju un mobilo telefonu izmantošanai, 77% — internetam, 75% — mūzikai un radio. Tikai 37% jauniešu lasa grāmatas, turklāt meitenes ir aktīvākas lasītājas (48%) nekā puisi (29%).

Palielinoties vecumam, samazinās interese par lasīšanu: 12–13 gados vairāk nekā 50% pusaudžu lasa regulāri, no 16 gadu vecuma — tikai katrs trešais. Tātad tieši šajā posmā jauniešiem nepieciešama īpaša bibliotēkāju uzmanība.

Bielefeldas Freestyle bibliotēkas timekļa vietne

Jaunieši kā publisko bibliotēku lasītāji

Vācijā aktīvi darbojas bērnu un jauniešu bibliotēkas, kas ir intensīvi apmeklētas — bērni ir 50% no visa bibliotēku lasītāju kopskaita. Par "lūzuma punktu" lasīšanā (*Leseknick*) var uzskatīt 12 gadu vecumu. Nākamajos gados pusaudži bibliotēku apmeklē pārsvarā mācību un profesionālos nolūkos, izslēdzot lasītprieku vai brīvā laika pavadīšanu. Kādi tam iemesli? Pirmkārt, pusaudži no 12 gadu vecuma ilgu laiku netika uztverti kā patstāvīga mērķgrupa — nebija atsevišķu, tiem piemērotu telpu (pusaudži nevēlas apmeklēt bērnu nodaļu!), speciāla piedāvājuma. Jauniešiem viņus interesējošos medijus nereti bija jāmeklē pa visu bibliotēku — jauniešu romāni atradās bērnu, mūzika — mūzikas, lasāmatmiņas ciparvideodiski (*DVD*) — pieaugušo nodaļā. Bibliotēkās bija pārāk maz audiovizuālo mediju, kas jauniešu vidē ir ļoti iecienīti, krājums bija pārmēru orientēts uz izglītošanu, tajā trūka jauno, populāro žanru, piemēram, japāņu komiksu *mangu*. Valdija stereotipi attiecībā uz to, ko jaunietis vēlas. Atsevišķa problēma bija sarežģītā pusaudžu vecuma lasītāju apkalpošana — ne katrs bibliotekārs bija tam gatavs un spēja izvairīties no konfliktsituācijām.

Ja līdz tam Vācija lepojās ar izglītības sistēmu un izglītības standartiem, tad šokējošie 2000.gada Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*Organization for Economic Co-operation and Development, OECD*) Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*Programme for International Student Assessment, PISA*) rezultāti, kas pierādīja, ka 30% bērnu un jauniešu Vācijā spēj lasīt tikai zemākajā līmenī, aktualizēja diskusijas par lasītprasmes attīstīšanu un lasīšanas veicināšanu.

Freestyle — bibliotēka atpūtai un izklaidei

Freestyle bibliotēkas projekta ideja aizsākās 2002./2003. gadā Menhengladbahā (*Mönchengladbach*) pilsē-

tas bibliotēkas (<http://www.hbz-nrw.de/kunden/gast/Moenchengladbach>) un SIA "EKZ Bibliothekservice" kopprojekta ietvaros.

Pirmās *Freestyle* bibliotēkas atvērtas Diseldorfā: 2003.gadā Benrātē, 2006.gadā Derendorfā.

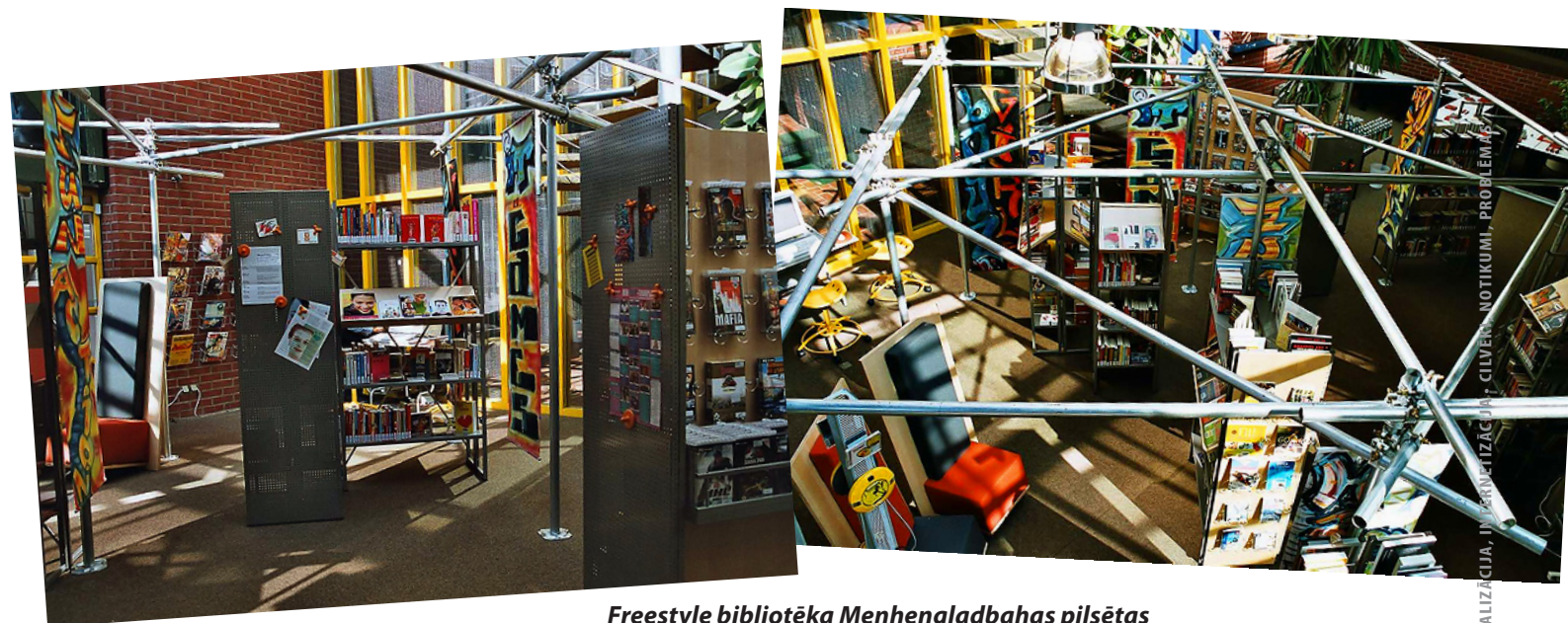
Projekta izveidei tika izvirzīti četri priekšnoteikumi:

- *Freestyle* ierīkošanai un uzturēšanai nav piesaistāmi papildu personāla resursi, izmantojami jau esošie darbinieki un ārpakalpojums (*outsourcing*)³;
- *Freestyle* modelis izmantojams jebkurā Vācijas bibliotēkā;
- tā kā papildu telpas nav iespējams finansēt, *Freestyle* integrējams jau esošajās;
- kārtējām izmaksām jābūt ierobežotām un pārskatāmām. Pēc bibliotēkas ierīkošanas un pamatkrājuma izveides ik gadu jāreķinās ar 10 000 eiro lielu budžetu apmēram 500 jaunu mediju iegādei.

Kā ārpakalpojuma sniedzējs tika piesaistīts uzņēmums, kas sniedz komerciālus pakalpojumus bibliotēkām — jau minētais SIA "EKZ Bibliothekservice". Tā veidotais *Freestyle* bibliotēkas modelis pieejams tirgū un to var iegādāties ikviens Vācijas bibliotēka. Ļoti daudzas bibliotēkas finanšu trūkuma dēļ iegādājas vien atsevišķus *Freestyle* moduļus, piemēram, krājumu. Atsevišķās telpās *Freestyle* bibliotēka izvietota tikai divās Vācijas pilsētās — Hamburgā un Drēzdenē.

Freestyle bibliotekāri, lai arī atzīst, ka pašu spēkiem darba apjomu nespētu veikt, nav īsti apmierināti ar ārpakalpojuma piesaisti. Ārpakalpojuma sniedzējam nav tieša kontakta ar lasītājiem un viņu prasībām, sadarbība ir smagnēja, *Freestyle* bibliotekāriem nav individuālas rīcības brīvības un daudzi jūtas atstumti un neiesaistīti.

M.Lešnere uzsver, ka *Freestyle* projekta galvenais mērķis nav jaunu lasītāju iegūšana, bet to lasītāju, kas pēc 12 gadu vecuma zaudē interesi par bibliotēku un lasīšanu, piesaiste. Tas ir pasākumu kopums, kas orientēts uz lasītāju apmierinātību un saiknes starp bibliotēku un lasītāju pilnveidošanu un nostiprināšanu. Klientu piesaiste ir nepārtraukts pro-

Freestyle bibliotēka Menhengladbahas pilsētas rajonā Reindālenā (Rheindahlen)

cess. Tā pamatu pamats — **kategoriska orientācija uz lasītāju**, kas ir nepārtraukta lasītāja vēlmju un vajadzību izpēte un apmierināšana, tās uztverot visaugstākajā mērā nopietni un necenzējot. *Freestyle* bibliotekāri ir nonākuši pie slēdziena, ka panākumu atslēga jauniešu ilglaicīgai piesaistīšanai ir orientācija uz piedāvājumu brīvā laika pavadīšanai, un to akceptējuši. Tādēļ *Freestyle* ir bibliotēka izklaidei un atpūtai, bez uzdevuma izglītot.

Pamatkrājumā ir 2000 mediji, tas tiek regulāri palielināts līdz 3000 medijiem. Krājumam raksturīga aktuālo informācijas resursu daudzveidība. Ik gadu 25% krājuma tiek atjaunoti — iegādāti 500 jaunu izdevumu (45% — grāmatas, 55% — citi mediji). Krājuma aktualitāte ir viens no svarīgākajiem *Freestyle* ilglaicīgu panākumu principiem — dažādām jauniešu kultūras interesēm ir ļoti īss dzīves periods, turklāt jaunieši labi orientējas jaunākajā piedāvājumā un ir vilušies, ja to neatrod bibliotēkā. SIA "EKZ Bibliothekservice" mediju komplektēšana sākotnēji saņēma ievērojamu devu lasītāju kritikas kā aktualitāti zaudējusi — tādēļ iespiesto izdevumu izvēli pārņēma bibliotēkas darbinieki.

50% krājuma ir iespieddarbi (grāmatas un periodika), 50% — mūzikas CD, audiogrāmatas, datorspēles u.c. Pavisam jauniešiem tiek piedāvātas 14 tēmas, kas pārsvarā domātas brīvā laika pavadīšanai, piemēram, komiksi, puīši un meitenes, kino un televīzija, spēles, dzīvesstils, šausmu stāsti, fantāzija, trilleri, mūzika u.c. Izņēmums ir interešu kopas "Darbs" (turpmākās profesijas izvēle, CV un darba pieteikumu izstrādes pamati u.tml.) un "Palīgā!" (dažādas rokasgrāmatas). Interesanti, ka vācu jaunieši paši izvēlējušies tēmu nosaukumus lietot angļu, nevis vācu valodā (*lifestyle, mystery, comics, action+fun*), argumentējot to ar nepietiekami *stilīgiem* ekvivalentiem dzimtajā mēlē. Daži citi, arī vairoms jauniešu vecāku savukārt šādu *stilīgumu* nopeļ un uzskata par mākslotu.

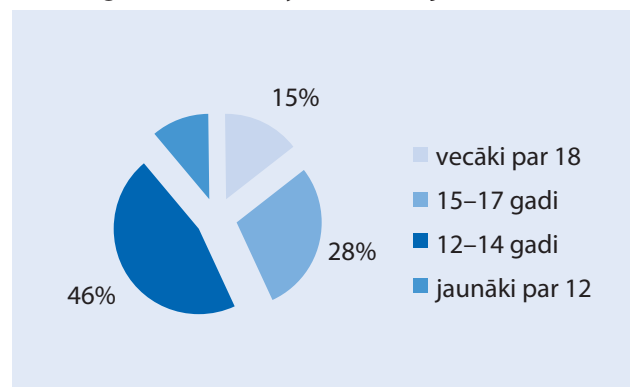
Neatkarīgi no fiziskās formas visi mediji (grāmatas, CD, DVD, periodiskie izdevumi) vienas interešu kopas ietvaros atrodas blakus, signatūras vietā ir uzlīme ar kopas nosaukumu, nozaru literatūra nav atdalīta no daļlīteratūras. Aptaujās mediju izvietojums tiek vērtēts ar atzīmēm 1 un 2⁴, lasītāji tajā orientējas bez īpašas palī-

dzības. Mediju meklēšana apgrūtināta vienīgi ļoti plašu interešu kopu ietvaros.

Freestyle izmantojamība un vērtējums

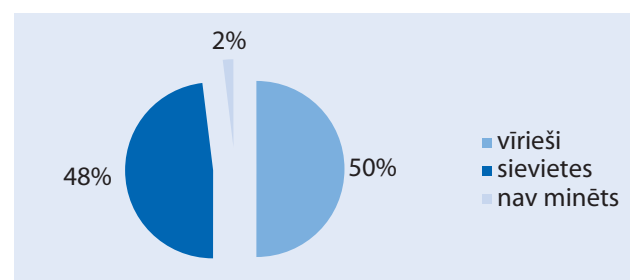
Freestyle visplašāk pārstāvētā vecuma grupa (46%) ir 12–14 gadi — tā tad t.s. "lūzuma punkts" lasīšanā. 3/4 lasītāju ir 12–17 gadus veci (sk. 1.diagrammu). Lasītāji vecumā virs 20 gadiem ir minimāli pārstāvēti, taču palielinās to skaits, kas vecāki par 25 gadiem (galvenokārt pieprasa *negrāmatu* materiālus, fantastiku, trillerus, rokasgrāmatas).

1.diagramma. **Freestyle izmantojums**

ievērojami mainījies bibliotēkas apmeklētāju sadalījums pa dzimumiem — pieaudzis vīriešu dzimtes lasītāju skaits (sk. 2.diagrammu).

2.diagramma. **Freestyle izmantojums pa dzimumiem**

	2004 izmantošana	2004 atzīme	2007 izmantošana	2007 atzīme
Grāmatas	73%	2,1	64%	1,9
Mūzikas CD	68%	2,3	43%	2,2
DVD	64%	2,2	52%	2,3
Datorspēles	53%	2,8	33%	2,4
Periodika	38%	2,8	9%	2,5
Spēles spēļu konsolei Playstation 2	26%	3,2	23%	2,3
Audiogrāmatas	16%	—	15%	2,5
Komiksi	—	2,5	14%	2,4

1.tabula. Mediju izmantošana un novērtējums

Lielākā daļa apmeklētāju ir skolēni (89%). 41% izmanto tikai *Freestyle* (no tiem: 71% ņem medijus uz mājām, 43% — lasa, 40% — klausās mūziku, 16% — lieto internetu, 9% — izmanto kā tikšanās vietu). Vairāk nekā puse *Freestyle* lasītāju apmeklē arī citas bibliotēkas nodaļas. Starp tiem, kas *Freestyle* neiegriežas, 63% par to nezina, 22% nepieciešamos medijus atrod citās bibliotēkas nodaļās, 10% par to nav intereses.

Visumā lasītāji ir apmierināti ar *Freestyle* krājumu, uz ko norāda gan pozitīvais vērtējums aptaujās, gan augstais izmantojums — parasti *Freestyle* medijus izmanto aptuveni 2 reizes biežāk nekā pārējo bibliotēkas krājumu. *Freestyle* pirmsākumos atsaucība bija tik liela, ka uz mājām tikuši izsniegti 50% krājuma — kas gan nav vērtējams pozitīvi, jo ierobežo citu lasītāju izvēles iespējas. Augstā mediju izmantojuma dēļ *Freestyle* saskaras ar to strauja nolietojuma problēmu.

Neskatoties uz to, ka bibliotēkā ir augsts *negrāmatu* piedāvājums, aptaujas rāda, ka visaugstāk vērtētās un biežāk izmantotās vēl joprojām ir grāmatas (2004.gadā — 73%, 2007.gadā — 64%, sk. 1.tabulu). Daļu izmaiņu skaitļos radījusi interneta izplatība mājāsaimniecībās.

Ierīkojot *Freestyle*, svarīgi izlemēt, vai bibliotēka būs tikai abonements vai arī vieta, kur satikties un pavadīt brīvo laiku. Ne vienmēr precīzi iespējams noteikt, kāds iekārtojuma stils jauniešus piesaistīs, piemēram, sākotnēji ieviestie rūpnīcu celtniecības elementi (*factorylook*), grafiti, karogi ar norādēm, bistro galdi, bāra krēsli neguva atsaucību un jaunieši atzina, ka vēlas vairāk mājīguma, atpūtas atmosfēras, omulīguma, ērtākas mēbeles kā arī vairāk nošķirtības. Benrātē jau tiek plānota telpas iekārtojuma maiņa. Tā kā šajā bibliotēkā *Freestyle* neattaisnoja sevi kā tikšanās vietu un lasītavu (iespējams, iekārtojuma dēļ), Derendorfā tā tika veidota pamatā kā abonements mediju izsniegšanai uz mājām.

Svarīgi *Freestyle* iekārtot pēc iespējas lielākā attālumā no bibliotēkas bērnu nodaļas, jo, ja lasītāju sūdzība Nr.1 ir "pārāk maz mediju", tad sūdzība Nr.2 ir — "pārāk daudz bērnu". Jaunākos lasītājus jaunieši vērtē ne-

gatīvi, tādēļ darbojas arī tādas *Freestyle* bibliotēkas, kurās neielaiž lasītājus, kas jaunāki par 12 gadiem. Vislabākā atrašanās vieta *Freestyle* ir aptuveni 50 m² liela telpa pieaugušo nodaļā, vislabāk — paslēpta aiz nozaru literatūras. Vācu bibliotekāri atzīst — jo vēlāk bērni atklāj *Freestyle*, jo labāk.

Lai izdibinātu, ko jaunieši vēlas, *Freestyle* bibliotēkās regulāri tiek rīkotas aptaujas. Noskaidrots, ka pašas mērķgrupas redzējumā ideālā jauniešu bibliotēka atrodas atsevišķā vietā ar ievērojami ilgāku darba laiku. Jauniešiem ir iespēja pašiem piedalīties tās koncepcijas izstrādē un ieviešanā. Tajā nav sastopami lasītāji, kas jaunāki par 14 gadiem. Pasākumu piedāvājumam jābūt atraktīvam, piemēram, tikšanās ar kulta rakstniekiem, dzejas priekšlasījumi brīvā dabā, filmu vakari u.c. Skolu pasākumi vai klašu apmeklējumi nav iekļaujami *Freestyle* programmās. Uzlabojama *Freestyle* reklāma tīmeklī, izveidojama tīmekļa vietne jauniešu komunikācijai un līdzdalībai, informācija izplatāma modernā, mūsdienīgā veidā, izmantojot *īsziņu* pakalpojumu (*Short Message Service, SMS*), apkārtvēstules (*newsletter*) u.tml. Jaunieši vēlas arī kontaktpersonu — mediju pedagogu.

Freestyle koncepcija atzīstama kā veiksmīga, taču pilnveidojama un attīstāma. M.Lešnere uzsver, ka augstāko sasniegumu mērķa nav vis apmierināts, bet gan sajūsmināts lasītājs.

Pēc M.Lešneres referāta konferencē "Bibliotēka — interesanta jauniešiem" 2008.gada 16.–17.maijā sagatavojuši **Iveta Krūmiņa**
(*Marlēnas Krasovskas foto*)

¹ *Freestyle* — brīvstils, brīvais stils.

² *Chill out* — atpūsties, relaksēties, neļaut, lai kaut kas satrauktu.

³ Vācijā, līdzīgi kā citur pasaulē, bibliotēkas var saņemt finansējumu atsevišķiem projektiem, bet ne personāla atalgošanai. Tādēļ projektu izpildē plaši tiek izmantots ārpalpojums. Arī *Freestyle* bibliotēkas krājumu veido un ierīkošanu veic SIA "EKZ Bibliothekservice".

⁴ Vācijas atzīmju sistēma; 1–5, kur 1 ir teicami, 5 — ļoti, ļoti vāji.

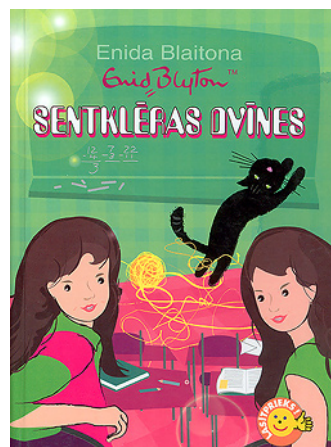
Sandra Okuņeva

Latviski tulkotā literatūra 2007.gadā: piedāvājums pusaudžiem

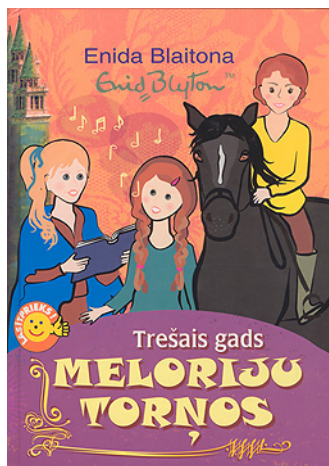
2007.gadā no cittautu autoru radītā latviešu lasītājam piedāvāts vairāk nekā simt grāmatu. No tām apmēram četrdesmit adresētas pusaudžiem vecumā no 10 līdz 16 gadiem. Līdzās pazīstamu autoru darbu tulkojumiem lasītāju gaida iepazīšanās ar jauno autoru daļradi.

Izdevniecība "Omnia mea" parūpējusies par atkalredzēšanos ar literārās pasakas žanra aizsācēju **Šarlu Pero** (*Charles Perrault*, 1628–1703), laižot klajā viņa "**Pasakas**", kas atsevišķā krājumā Latvijā līdz šim nav izdotas. Izdevumā apkopoti 1697.gadā Parīzē izdotie astoņi "Stāstiņi vai pagājušo laiku pasakas" (*Perrault, Charles. Histoires ou Contes du temps passé. Paris, 1697*). Vairums no pasakām ("Aizmigušā meža skaistule", "Runcis zābakos", "Sarkangalvīte", "Fejas dāvanas", "Pelnušķīte", "Īkstītis") latviešu lasītājam ir pazīstamas, dažas — mazāk zināmas ("Rikē ar cekuliņu", "Zilbārdis"). Tulkotājas Sarmītes Madžules sagatavotajā priekšvārdā var iepazīties arī ar dažiem interesantiem Š.Pero grāmatas tapšanas un izdošanas apstākļiem 17.gadsimtā.

Izdevumam ir liela kultūrvēsturiskā nozīme, ko palielina 19.gadsimta franču mākslinieka Gistava Dorē (*Gustave Doré*, 1832–1883) ilustrācijas.

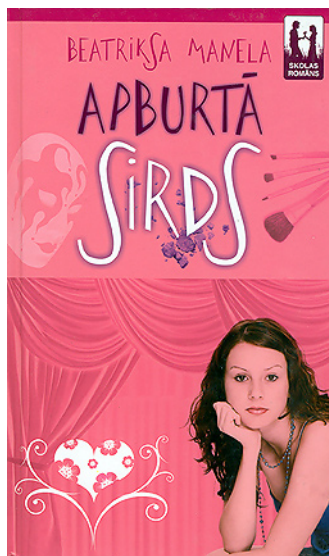
Angļu rakstnieces **Enidas Blaitonas** (*Enid Mary Blyton*, 1896–1968, <http://www.enidblyton.net>) grāmatu sižeti ir vienkārši un rakstīšanas stils — vienveidīgs, tomēr viņa ir viena no visvairāk lasītajām un tulkotajām 20.gadsimta bērnu rakstniecēm pasaulē, jo izceļas ar prasmi iedzīvoties bērnu pārdzīvoju-

mos. E.Blaitonas grāmatas vēsti par piedzīvojumiem un noslēpumiem, pusaudžu dzīvi skolā. Autores pieredze veidojusies skolotājas un žurnālistes darbā, rakstot dzejoļus un īsus stāstiņus mazajiem lasītājiem 20.gadsimta pirmajā pusē. Pedagoģes gars atklājas vēlmē audzināt lasītājus un izskaidrot, kāda rīcība ir laba un kāda — slikta.

E.Blaitonas darbi iecienīti arī Latvijā. Dažos pēdējos gados vien (ņemot vērā senāk tulkotos darbus) izdevniecība "Zvaigzne ABC" izdevusi aptuveni 10 E.Blaitonas grāmatas vidējā skolas vecuma lasītājam, piemēram, "Piedzīvojumu ieleja" (2004), "Piedzīvojumu jūra" (2004), "Piedzīvojumu kalns" (2005), "Piedzīvojumu pils" (2003), "Piedzīvojumu sala" (2002) u.c. 2007.gadā latviski izdoto E.Blaitonas grāmatu klāstu papildinājuši divi darbi — "**Sentklēras dvīnes**" un "**Trešais gads Meloriju tornos**" (Rīga : Zvaigzne ABC).

Vācu rakstnieces **Beatriksas Manelas** (*Beatrix Mannel*, 1961, <http://www.beatrix-mannel.de>) "**Apburtā sirds**" (Rīga : Jumava) stāsta par iemīlēšanos, vilšanos

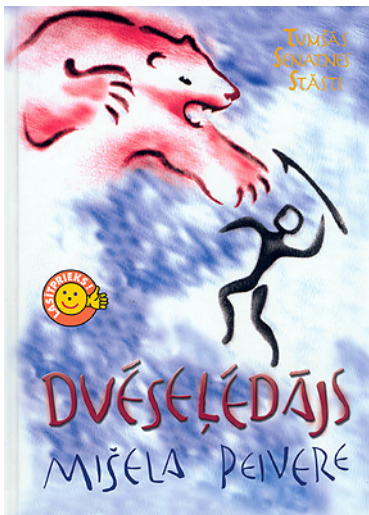
un sevis meklējumiem. Tas ir saistošs, dzīvīgs stāstījums pusaudžiem par viltus un patiesām jūtām, jūtu pasaules sarežģītību un māku orientēties tajā.

Izvēloties romāna darbības vidi, B.Manela izmantojusi personisko pieredzi, studējot teātra zinātni: romāna galvenā varone Emīlija Elenbeka aizgājusi no ģimnāzijas, lai apgūtu grimētājas profesiju, un strādā operas teātrī. Saskarsmē ar citiem darbiniekiem apgūstot darbam nepieciešamās iemaņas, veidojas meitenes dzīves pieredze.

Sižets risināts tradicionālā "mīlestības trijstūra" situācijā: meitene un puisis, ko viņa mīl, bet kas nav mīlestības cienīgs; puisis, kas nespēj atklāt savas jūtas meitenei. Vēstījumu, kas sniegts Emīlijas vērtējumā, citās nodaļās, kam dots nosaukums "Viņš", papildina otra "es" — puīša — skatījums. Autore, sākotnēji neatsifrējot, kas ir šis "viņš", rada zināmu intrigu. Teātra atmosfēru papildgntina nodaļu ievadā liktās Georga Frīdriha Hendeļa (*George Friedrich Handel*, 1685–1759) operas "Alčina" teksta rindas, kas rada iestudējuma sagatavošanas noskaņas, gan arī sasauca ar notikumiem meitenes dzīvē. Par iemīlēšanos tiek ziņots jau 1.nodaļā: "Kopš esmu iepazīsies ar Paulu, vēlos pārtapt pati. Gribu būt sa-

traucoša, mirdzoša, interesanta persona." Tas atspoguļojas arī nodaļas ievadam izvēlētajās vārmās: "Tikko tevi ieraudzīju, mani ķēra mīlas bulta, vilinošas acis, un es iepazinu dievišķā Amora spēku." (7.lpp.) Savukārt grāmatas pēdējās nodaļas, Emīlijas un Džesa attiecību atrisinājuma ainas ievads jau piesaka *happy end* motīvu: "Pēc tik smagām, rūgtām ciešanām dvēsele gūst mierinājumu un mieru, izmisums pārtop priekā, un mīla uzvar. Laimes pilnas ir šīs stundas..." (147.lpp.) Paralēles ar operas "Alčina" tēliem un situācijām, operas teksta patosa sastatījums ar notikumiem jauniešu attiecībās rada nedaudz ironiski iekrāsotu intonāciju un neļauj romānam kļūt raudulīgi sentimentālam.

Angļu rakstniece **Mišela Peivere** (*Michelle Paver*, <http://www.michellepaver.com>)

dzimusi 1960.gadā Centrālāfrikā, vēlāk pārcēlusies uz dzīvi Anglijā. M.Peiveri jau kopš bērnības interesējusi dzīvnieku dzīve un senvēsture. Vēlme izzināt pasauli mudinājusi viņu doties tālos ceļojumos — autore bijusi Norvēģijā, Lapzemē, Islandē, Karpatu kalnos un nomalās Dienvidkalifornijas vietās. Spilgtie ceļojumu iespaidi ievīti arī M.Peiveres grāmatu sērijā "Tum-

šās senatnes stāsti". Pavisam sērijā iecerētas sešas grāmatas, no kurām četras jau publicētas, bet piektā un sestā vēl ir ceļā pie lasītāja. 2007.gadā latviski tulkotas ir trīs: "**Vilkabrālis**", "**Garagājējs**", "**Dvēselēdājs**" (Rīga : Zvaigzne ABC). Romānos lasītājs tiek aicināts aizraujošā ceļojumā kopā ar desmitgadīgo zēnu Toraku, kuram, paliekot bez tēva, jāmacās ne tikai izdzīvot, bet arī atšķirt labo no ļaunā, atrast draugus un pildīt savu īpašo misiju — iznīcināt dēmonu, kas apdraud Mežu. M.Peiveri izdevies radīt interesantu un saistošu stāstu par spēcīgu un dabai tuvu cilvēku dzīvi senatnē.

Ar M.Peiveres senās vēstures romāniem zināmā mērā

sasauca franču autora **Anrija Lēvenbruks** (*Henri Loevenbruck*, <http://www.henriloevenbruck.com>) grāmata "**Meitene un vilcēne**" (Rīga : Zvaigzne ABC, 2007) — pirmais romāns no triloģijas "Moirā". Autors dzimis Parīzē 1972.gadā, viņš ir žurnālists, mūziķis un rakstnieks, strādājis par kultūras izdevuma galveno redaktoru.

Šobrīd A.Lēvenbruks pilnībā nodēvējis romānu un kino scenāriju rakstīšanai. A.Lēvenbruks iemīļotā tēma ir mitoloģiskā fantastika, par tādu uzskatāms arī darbs "Meitene un vilcēne". Rakstnieks ļāvis vaļu iztēlei, nepretendēdams ne uz zinātniski precīzu ķeltu pasaules, ne vilku dabas attēlojumu. Grāmatas sižets vēsti par trīspadsmitgadīgu bāreni Alea, kurai atrastais druīdu gredzens piešķir pārdabiskas spējas. Paralēli meitenes piedzīvojumiem rakstnieks atklājis baltās vilcenes Imalas cīņu par izdzīvošanu.

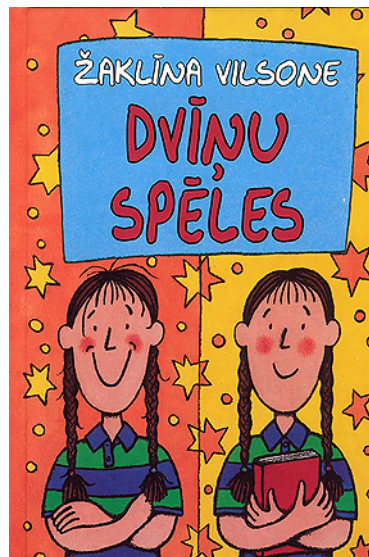
Grāmatas lasītājs varētu būt pusaudzis, kas aizraujas ar fantāzijas žanru un kam ir pietiekoši noturīga uzmanība un pacietība, lai izlasītu apjomīgo sacerējumu ar detalizētajiem vides, varoņu un notikumu aprakstiem.

Žaklīna Vilsons (*Jacqueline Wilson*, <http://www.jacquelinewilson.co.uk>) — viena no populārākajām autorēm mūsdienu bērnu literatūras pasaulē — dzimusi Anglijā 1945.gadā. Kopš bērnības viņa sapņojusi kļūt par rakstniecei un jau 9 gadu vecumā uzrakstījusi pirmo stāstu. Darba gaitas sākusi izdevniecībā un divus gadus publicējusi presē. Kopš 1990.gada Ž.Vilsons raksta jauniešiem un bērniem — tapuši vairāk nekā 70 darbi. Rakstniece interesantā un spraigā sižetā bez sentimentalitātes, patiesi atklāj sevis meklējumus agrīnā pusaudža vecumā.

Autorei piešķirtas daudzas nozīmīgas Lielbritānijas literārās prēmijas, viņas darbus atzinīgi novērtējusi arī Latvijas "Bērnu žūrija".

Latviešu valodā izdevniecība "Zvaigzne ABC" izdevusi vairākus Ž.Vilsons romānus un stāstus par meitenēm: "Labākās draudzenes" (2005), "Lola Rouza" (2005), "Mistastes bērns" (2003), "Sliktās meitenes" (2005), "Vikija — eņģelis" (2003) u.c. 2007.gadā Ž.Vilsons izdevumus latviešu valodā papildinājušas divas grāmatas: "**Projekts "Lotija"**" un "**Dviņu spēles**" (Rīga : Zvaigzne ABC).

Grāmatas "**Dviņu spēles**" galvenās varones ir desmitgadīgas dvīnes Rūbija un Gārnetā. Notikumu tēlojumam autore izvēlējusies dienasgrāmatas formu, tāpēc vēstījums veidots pirmajā personā. "Es" gan iegūst divas sejas, jo meitenes piedzīvoto un pārdzīvoto atskaišu grāmatā pieraksta pamišus. Dominējošā stāstītāja ir Rūbija — vecākā, aktīvākā, impulsīvākā — viņa pārēģērbus abām, vēlas kļūt aktrise, sākusi rakstīt abu dzīvesstāstu, jo "es varu runāt un runāt". (5.lpp.)

Rūbija ātrāk sadusmojas, kā arī apzinās savu vadošo lomu: "Es esmu Lielais Sierra Gabals. Tu esi tikai Mazā Kripatiņa." (29.lpp.) Jaunākā dviņumāsa Gārnetā ir kļūsāka, mierīgāka, līdzsvarotāka, viņas vērojumi fiksēti kā piebildes, īsi komentāri vai iebildes: "(..) man nepatīk stāstīt par sevi. Vienmēr viss ir "mēs"." (14.lpp.) Dviņu divējādība iezīmēta arī grāmatas

teksta noformējumā. Katras meitenes rakstītais ir labi atpazīstams: Rūbijas piezīmes ir ierastā, Gārnetas — slīpā drukā. Divu ilustrētāju piesaukums grāmatas sākumā (Rūbiju zīmējis Niks Šarets, Gārnetu — Sju Hīpa) gan šķiet autores humoristiski smalks mājiens par diviņu atšķirībām. Bet varbūt tomēr ne...

Grāmatas trīspadsmit nodaļās atklājas pazīstama mūsdienu situācija: Beikeru ģimenes meitenes dzīvo kopā ar vecmāmiņu un tēti. Dienasgrāmatā ietverts retrospektīvs meiteņu stāsts par mammas Opālas un tēta Ričarda mīlestību, ģimeni, māmiņas slimību un nāvi, par samierināšanos un jaunas kārtības izveidi, ko izjauc "dumjā sprogainā muļķa Roze". (22.lpp.) Lai saglabātu ierastās attiecības un atbaidītu tēta draudzeni, meitenes uzsāk tradicionālās diviņu spēles ar mainīšanos vietām. Tā atskats pagātnē nemanāmi pārāug tiešā notikumu tēlojumā, kas spilgti un saistoši vēsta par pārmaiņām diviņu dzīvē, jo Roze ir mainījusi "lietu kārtību". (33.lpp.) Ģimene pārceļas uz citu dzīvesvietu, meitenēm jāieķītas jaunā skolā, jāšķiras no vecmāmiņas, jāpieņem jauni noteikumi. Autore prasmīgi atklāj pusaudžiem raksturīgo saasināto uztveri diviņu piezīmēs, kas fiksē, ka jaunā vieta ir vissliktākā uz pasaules, tajā ir vissliktākie cilvēki, skolotāja ar muļķīgām prasībām, aprobežoti klasesbiedri u.tml. Pašradītiem konfliktiem pārpilnajā situācijā rakstniece iezīmē jaunu piedzīvojumu: pēc sludinājuma par TV seriāla uzņemšanu (cik zīmīgi — pēc E.Blaitonas grāmatas "Sentklēras dvīnes" motīviem) dvīnes slepeni dodas uz Londonu, lai piedalītos konkursā. Konfliktēšana ar apkārtējo pasauli gan vieno māsas, gan rada plaisas viņu savstarpējās attiecībās. Psiholoģiski pamatots ir Rūbijas un Gārnetas patstāvības, katrai sava "es" meklējumu sarežģītā procesa tēlojums. To paspilgtina atteikšanās no kopīgas dienasgrāmatas rakstīšanas (simboliska kopības zīme) un sāpīgā atziņa, ka "(..) "mēs" vairs neesam "mēs" un nekad nebūsim." (119.lpp.)

Londonā dzīvojošā mūziķa **Stīvena Iserlisa** (*Steven Isserlis*, 1958, <http://www.stevenisserlis.com>) grāmata "**Kāpēc Bēthovens izgāza zupu: un vēl daudzi citi stāsti par slaveniem komponistiem**" (Rīga: Jāņa Rozes apgāds) ir saistoša lasāmviela gan maziem, gan lieliem lasītājiem, gan tiem, kas īpaši interesējas par mūziku, gan tiem, kas neko daudz par to nezina.

S.Iserlisa dzīve cieši jo cieši saistīta ar mūziku: viņš uzaudzis mūziķu ģimenē, ir čellists, mūzikas pedagogs un tās popularizētājs. S.Iserliss uzstājas kopā ar pasaules vadošajiem orķestriem un diriģentiem, ir saņēmis virkni dažādu prestižu balvu mūzikā. 2006.gadā S.Iserliss muzicējis arī Rīgā, latviešu komponista Pētera Vaska jubilejas koncertā un ir Latvijas Lielās mūzikas balvas laureāts.

S.Iserlisa 2001.gadā sarakstītā grāmata "Kāpēc Bēthovens izgāza zupu" piedzīvojusi jau trešo, atkārtoto izdevumu, iznākusi daudzās valodās un nu piedzīvojusi arī izdevumu latviski. Grāmata iepazīstina ar sešiem interesantiem stāstiem par mūziku, komponistiem Johanu Sebastianu Bahu, Vofgangu Amadeju Mocartu, Ludvigu van Bēthovenu, Robertu Šūmani, Johannesu Brāmsu un Igoru Stravinski.

Grāmatas sākumā "Piebildē vecākiem" autors sniedz ieteikumus pieaugušajiem, kā grāmata lasāma

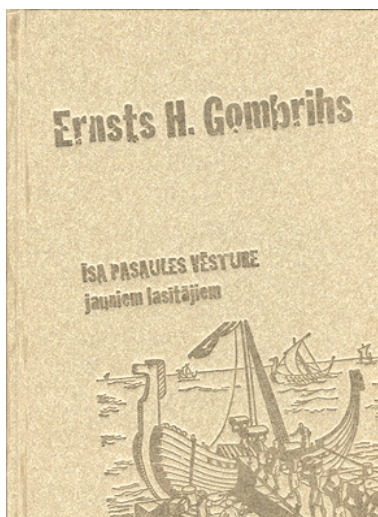

(portrets, lakonisks mūzikas raksturojums, ieteikumi, ko klausīties, fakti par komponistu dzīvi un ar to saistītas dažas epizodes). Pusaudzi varētu uzrunāt dinamiskais, neformālais vēstījums par diženiem komponistiem — cilvēkiem ar saviem ieradumiem, vajībām, uzvedības īpatnībām. Piemēram, R.Šūmaņa nerunību, romantiskumu mākslā un praktiskumu dzīvē, mīlestību pret klavierskolotāja Vīka meitu Klāru. Ieskatam neliels fragments no S.Iserlisa stāstījuma: "Un tad notika kas savāds — Klāra pieauga. Roberts pēkšņi pamanīja, ka meitene kļuvusi itin pievilcīga, un kādudien viņš to kaislīgi noskūpstīja. (Piedodiet, kam šādas lietas nepatīk, jūs varat mierīgi pārlēkt uz nākamo rindkopu. Reiz kopā ar dēlenu aizgājām uz piedzīvojumu filmu, un es raizējos, ka cīņu skati viņu varētu satraukt, tomēr tie zēnu netraucēja. Pēc tam sekoja skūpstu aina, un nākamās piecas minūtes viņš pavadīja, miegdams ciet acis un činkstēdam. Vajadzēja gan būt otrādi, bet nu nekas.) Lai vai kā — Klāra gandrīz noģība (labi gan, ka tomēr ne, jo viņi tobrīd atradās uz kaut kādām akmens kāpnēm un Klāra tad būtu sasitusi galvu un visu sabojājusi). Viņa neprātīgi iemīlējās Robertā un viņš Klārā, un viss bija skaisti un rožaini." (80.–81.lpp.)

Nobeigumā pievienots mūzikas terminu skaidrojums ar humoristiskiem komentāriem: "Klavieres, klavesīns, ērģeles — taustiņinstrumenti, ar kuriem vienlaicīgi var izspēlēt vairāk skaņu nekā ar citiem instrumentiem. (...) Šiem instrumentiem vajadzētu arī zobārsta palīdzību, jo blakus baltajiem zobiem rēgojas daudzi melni. (Nu labi, tos sauc par "taustiņiem" — Dievs vien zina, kāpēc, — tomēr tie izskatās kā milzīgi zobi.)" (143.lpp.)

Pie latviešu lasītājiem nonākusi arī **Ernsta Hansa Gombriha** (*Ernst Hans Gombrich*, 1909–2001, <http://www.gombrich.co.uk>) grāmata "**Īsa pasaules vēsture jauniem lasītājiem**" (Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2007), kam jau pagārš mūžs. E.H.Gombrihs dzimis Austrijā, Vīnē, taču lielāko daļu mūža nodzīvojis Lielbritānijā. Viņš ir mākslas vēsturnieks, mākslas psiholoģijas pētnieks ar fundamentālām zināšanām pasaules vēsturē, daudzu pētījumu un publikāciju autors. Jaunajiem lasītājiem viņš sarakstījis ievadu vizuālajā mākslā "Mākslas vēsture" (*The Story of Art*, 1950, tulkota vairāk nekā 30 valodās, latviski izdota 1997.gadā).

Pusaudžiem adresēto pasaules vēstures grāmatu E.H.Gombrihs sarakstījis, būdams tikai 26 gadus vecs. "Īsa

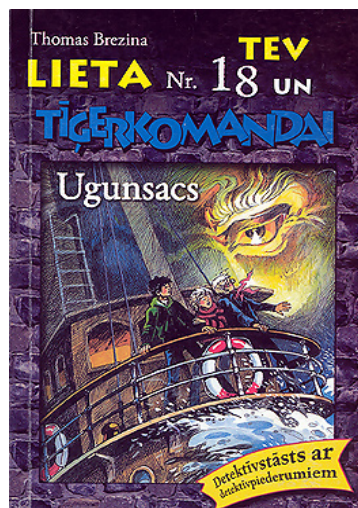
pasaules vēsture jauniem lasītājiem” ir vēsturnieka pirmā grāmata un vienīgā, kuru viņš sarakstīja vācu valodā. Grāmatas pirmais izdevums iznāca 1936.gadā un tika atzīts par vienu no labākajām vēstures grāmatām. 1935. gadā tapušais darbs papildināts 1998.gadā, angļu valodā izdots 2005.gadā. Izdevums tulkots vairāk nekā 20 valodās.

Paša grāmatas sākumā, zem vizualizētas laika straumes attēla autors uzrunā lasītāju: “Ko tu saskati šajā laika straumē? Šo to jau droši vien pazīsti. Pie paša horizonta Ēģiptes lielā piramīda, kas būvēta gandrīz pirms 5000 gadiem, tad Babilonas tornis, Atēnu Akropole, Ķīnas mūris, romiešu triumfa arka, bruņinieku pils, lielpils, turku aplenktā Vīne, Frīdriha Lielā pils Potsdamā, pirmais vilciens un mūsdienu debesskrāpis.” (2.lpp.) Gan attēls, gan teksts ilustrē rakstnieka izvēlētos vēstures stāstījuma principus: 40 nodaļās autors ieskicē būtiskākos notikumus, personas, parādības un procesus pasaules vēsturē no akmens laikmeta līdz 20.gadsimta 60.gadiem.

E.H.Gombriha vēstures materiāla izklāstā svarīgākais ir nevis datu un faktu daudzums, bet laikmeta gara, atmosfēras radīšana, cilvēces sasniegumu un arī kļūdu tēlojums. Grāmatā dominē saruna ar lasītāju, faktu bagātībā izceļot atsevišķas epizodes, ainas, kas stāstītas tā, it kā būtu autora pieredzētas: “Aizraujošākais pasaules vēsturē man vienmēr šķitis tas, ka tā patiešām ir patiesība un ka visas šīs ievēribas cienīgās lietas bijušas tikpat īstas kā šodien tu un es. Turklāt lietas, kas notikušas vēsturē, ir dēkpilnākas un apbrīnojamākas nekā viss, ko varētu izgudrot.” (248.lpp.) Klātbūtnes efekts panākts ne tikai stāstot par laiku, ko piedzīvojis pats autors, bet grāmatā kopumā, nereti atsaucoties uz citu pieredzi, piemēram, par 19.gadsimta notikumiem atzīmējot: “To piedzīvoja mans vecaistēvs.” Vēstījums ir dzīvs, dinamisks, aizraujošs, dažkārt — arī komisks, dažkārt — uz pārdomām vedinošs.

2007.gadā izdota **Tomasa Brecinas**¹ (*Thomas Brezina*, 1963, <http://www.thomasbrezina.com>) detektīva piezīmju sērijas “**Lieta Tev un Tīģerkomandai: Nr.18**” kārtējā grāmata “**Ugunsacs**” (Rīga: Egmont Latvija). Stāsts papildina nepilnu desmit gadu laikā aptuveni divdesmit latviski tulkoto šī autora darbu klāstu, ko veido galvenokārt divu sēriju (“Detektīvstāsts ar detektīvpiederumiem” un “Zēniem Nē! Ieeja tikai raganām!”) grāmatas. Detektīvstāsts varētu būt interesants agrīnajā (10–11 gadi) pusaudža vecumā.

“Ugunsacs” atraktīvi īsās, dinamiskās nodaļās stāstīts par bērnu — Gitas, Lūkasa un Patrika — izmeklētāju gaitām. Te ir gan bīstams izbraukums jūrā, gan noslēpumainā ugunsbumba (lode, kas aprīkota ar spārniem), gan saistība ar modernajām tehnoloģijām, gan izsekoša-

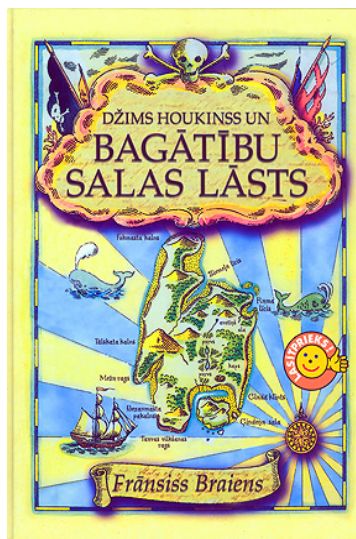

nas spriedze. Grāmata veidota kā spēle, kurā tiek iesaistīts lasītājs: līdzās informācijai par citiem Tīģerkomandas locekļiem autors paredzējis vietu arī lasītāja vārdam un foto; nodaļu beigās lasītājs rosināts atbildēt uz jautājumiem; ieviesta pareizo atrisinājumu novērtēšana ar punktiem.

T.Brecina — vairāk nekā 400 grāmatu (tulkotas aptuveni

30 valodās) autors, televīzijas un radio pārraižu veidotājs un vadītājs. Par saviem darbiem viņš saņēmis daudz apbalvojumu un tiek vērtēts kā viens no populārākajiem rakstniekiem mūsdienu bērnu literatūrā. Pasauli T.Brecina bērniem cenšas parādīt interesantu un labestīgu, tomēr neizskaistinot realitāti.

Frānsisa Braiena (*Francis Bryan*) grāmata “**Džims Houkinss un Bagātību salas lāsts**” (Rīga: Zvaigzne ABC) ir īru rakstnieka uz žurnālista Franka Dilanija (*Frank Delaney*, 1942, <http://www.frankdelaney.com>) darbs, kas izdots ar pseidonīmu, veidots no vecāko dēlu vārdiem. Rakstnieks sacerējis viņa iemīļotā autora Roberta Lūisa Stīvensona (*Robert Louis Stevenson*, 1850–1894) pazīstamā piedzīvojumu stāsta “Bagātību sala” turpinājumu.

Grāmatas sižets vēsta par notikumiem pēc desmit gadiem, kad kuģapuiķa Džims Houkinss izaudzis un kļuvis par viesnīcas “Admirālis Benbovs” saimnieku. Lai gan pēc atgriešanās no pirmā ceļojuma viņš solījies nekad vairs neatgriezties Bagātību salā, taču pēc sadursmes ar svešinieku ir spiests mainīt savu lēmumu. Tā lasītājs kopā ar Džimu nonāk bīstamiem piedzīvojumiem

pārpilnā un aizraujošā ceļojumā, kura laikā atkal jāsatiekas ar Garo Džonu Silveru un viņa papagailli Kapteini Flintu, pirātu Džozefu Teitu un citiem jau pazīstamiem varoņiem. Ja R.L.Stīvensona darbs nav lasīts, tas netraucē uztvert notikumus un tēlu attiecības. Goda un cieņas, vājāko aizstāvības un pienākuma jūtu izcēlums grāmatas piedzīvojumu sižetu neuzbāzīgi papildina ar ētisku atziņu mācību. Grāmata var kļūt par interesantu lasāmvielu pusaudzī, ko nebaida 400 lappušu apjoms.

Latvijā iepazīst *mangu*

Starp daudzajiem tulkoto darbu izdevumiem kā atšķirīga parādība minama latviešu lasītājam mazpazīstamā, bet pasaulē arvien populārākā **MANGA**. 2007.gadā izdevniecība "Zvaigzne ABC" ir atsaukusies pasaules tendencēm, izdodot vairākas *mangas* grāmatas, starp

tām arī "**Lielo mangas grāmatu**", ar kuras palīdzību apgūstama *mangas* zīmēšana.

Vārds "manga" apzīmē karikatūru, dīvainus zīmējumus. Par *mangu* tiek saukti arī japāņu komiksi, t.i., zīmējumu sērija ar īsu skaidrojošu tekstu. Tā ir popu-

lāra un to lasa ne tikai Japānā, bet arī ASV, Eiropā un citur. Japāņu *mangu* lasa no labās puses uz kreiso. *Manga* sastāv no nodaļām, kuras var tikt apvienotas vienā izlasē. Nodaļas, kas iznākušas Japānā un ir japāņu valodā, sauc par RAW. Tulkotās un pārveidotās nodaļas sauc par SCANLATION.

Mangu stils un tematika var būt ļoti dažādi, tomēr pastāv zināma žanriskā klasifikācija, piemēram, *Shonen* ir vienkāršāk noformētas, adresētas zēniem no 10 gadu vecuma, to pamatā ir piedzīvojumi, spraigs sižets, galvenie varoņi — zēni; *Kazoku* ir *mangas* visai ģimenei; meitenēm no 18 gadu vecuma adresētas *Shoujo*, kam raksturīga romantika ar fantāzijas un drāmas piedevām un kas ir skaisti noformētas (ziedu vijas, meiteņu tēliem — lielas, izteiksmīgas acis); ir arī filozofiskas *mangas* u.tml.

Misaho Kudzirado (*Misaho Kujiradou*, http://lambiek.net/artists/k/kujiradou_misaho.htm) grāmata "**Princese Ai**" ir tipiska japāņu meiteņu *manga*, kuras tapšanā piedalījušās tādas populāras personas kā rokdziedātāja Kortnija Lova (*Courtney Love*) un dīdžejs Milkijs (*D.J. Milky*). Tās galvenā varone ir kāda noslēpumaina

princese no tikpat noslēpumainas planētas, dīva, kas mistiskā veidā no *Hao-sa* nonāk uz planētas *Zeme* ar svarīgu misiju — glābt. Mistiskais mijas ar reālo, varonība — ar trauslu mīlestību. Jāpiebilst, ka "Princese Ai" lasāma japāņiem raksturīgajā

manierē — spoguļattēlā — no beigām uz sākumu un no labās uz kreiso pusi.

M.Elisas Legrovas (*M.Alice LeGrow*) "**Bizenghast**" (<http://www.bizenghast.com>) pieskaitāma šausmu un piedzīvojumu *mangas* žanram. Tajā savijas reālā un mistiskā (garu un spoku) pasaule, robeža starp tām ir plūstoša, nenoteikta, dominē biedējoši sižeta pavērsieni, šausmu pasaules tēli, norādes uz noziegumiem u.tml. Daudz neskaidrību arī sižetā, piemēram, galvenā varone Dina ir te astoņgadīga meitene, te pusaudze,

te jaunieta. Teksts šķiet samocīts, zīmējumi — panaivi, tomēr *mangas* žanra noteikumi rietumnieciskā versijā tiek ievēroti.

Vai latviešu pusaudzis lasa *mangu*? Apstiprinoša atbilde rodama jauniešiem ierastajā komunikācijas vidē — globālajā tīmeklī, kurā tiek risinātas spraiņas diskusijas par *mangas* grāmatām. Domājot par *mangas* popularitātes ceļiem latviešu lasītāju vidē, gandrīz droši var paredzēt tās palielināšanos. Šāda secinājuma pamatā ir vērojumi lasītāju kultūras izmaiņās, ko analizējusi arī Ilva Skulte rakstā "Bērns un lasīšana: mīti, teksti un popkultūra".² Pieaugoša moderno tehnoloģiju ietekme veicina prasību pēc arvien ātrākas, kompaktākas

un pieejamākas informācijas saņemšanas, tāpēc jaunā paaudze priekšroku dod vizuālo zīmju lasīšanai.

Nobeigumā jāsecina, ka 2007.gadā latviešu pusaudzim no tulkoto darbu klāsta piedāvāta pietiekami daudzveidīga izvēle, tomēr vērojamas tendences, kas turpinās no iepriekšējiem gadiem: dominē grāmatas desmit līdz divpadsmit gadus veciem lasītājiem, mazāk darbu zēniem nekā meitenēm. Autori izvēlas rakstīt fantāzijas žanrā un izvairās no reālistiska pusaudža dzīves tēlojuma.

¹ Rakstā grāmatas autora uzvārda atveidē ievēroti latviešu valodas praksē nostiprinājušies norādījumi par vācu valodas īpašvārdu atveidi latviešu valodā, kur vācu **z** ir latviešu **c**, lai gan grāmatas izdevēji saglabājuši autora uzvārda rakstību atbilstoši oriģinālvalodai.

² **Skulte, Ilva.** Bērns un lasīšana: mīti, teksti un popkultūra. *Letonica*, Nr.16, 2007, [144.]–155.lpp.

Māris Rungulis

Ko gaidām no literatūras jauniešiem: uzruna konferencē “Bibliotēka — interesanta jauniešiem” 2008. gada 16.–17.maijā Īslīcē (Bauskas raj.)

To pašu, ko no literatūras vispār — atrast sevi, pieņemt sev. Varbūt arī mazliet izglītoties, varbūt drusku izklaidēties, varbūt salīdzināt savu emocionālo pieredzi ar citiem, varbūt...

Jā, no literatūras jauniešiem gaidām it kā to pašu, bet tajā pašā laikā apzinoties, ka šī literatūra ir specifiska. Varbūt ne tik specifiska kā literatūra bērniem, kuru varētu salīdzināt ar kameļu (t.i., dzīves!) izstumšanu (izvilksanu) cauri atslēgas caurumam — formai. Tad, izmantojot to pašu salīdzinājumu, jauniešu literatūras gadījumā tas kameļis ir jāizstumj cauri vismaz vēdlodziņam un — galvenais! — otrā pusē tam jābūt atpazīstamam: ar abiem kupriem, ar šķelto augšlūpu un spēju ilgi iztikt bez ūdens. Turklāt vēl jādara viss, lai šis kameļis pēc vēdlodziņa patiktu lasītājiem, lai tas būtu varen noderīgs, interesants un lai ar to varētu identificēties...

Tātad daudzi svarīgi un gandrīz neizpildāmi uzdevumi. Un, lai par to kārtējo reizi pārliecinātos, veicu nelielu aptauju vairākās Latvijas bērnu bibliotēkās. (Paldies Talsiem, Madonai, Valmierai un Bauskai, kas atsaucās!)

Apkopojot saņemtās atbildes, vēlmju un interešu bilde iezīmējas skaidri un nepārprotami! Lūk, kādas grāmatas jauniešiem vēlētos lasītāji un bibliotekāri:

- tajās sastopami īsti mūsdienu varoņi;
- atspoguļoti patiesi dzīves notikumi (jo grāmata ar notikumiem bagātāka, jo labāk!);
- literatūra, ar kuras palīdzību fizioloģisko un psiholoģisko pārmaiņu laikā atrast sevi;
- darbi, kuros rakstnieki izvairās no pamācoša toņa;
- lasāmvielai jābūt neikdienišķai, tai jāspēj lasītāju ieraut grāmatas notikumos jau ar pirmo nodaļu, bet vislabāk — ar pirmo rindkopu;

M. Rungulis Bauskas bērnu bibliotēkā (Marlēnas Krasovskas foto)

- fantastiskas grāmatas, kas savā ziņā balstītas uz patiesiem notikumiem;
- vairāk būtu vēlama šodienas realitāte, tomēr ar gaišām un cerīgām beigām;
- saistoši ir skolas romāni, bet kļūst apnicīgi, ka viņiem ir jau iepriekš paredzamas beigas;
- trūkst latviskas vides ar Jāņiem, Pēteriem, Ilzēm, Madarām...;
- gaidām grāmatas ar labi izkoptu literāro valodu, jo lamuvārdus, rupjības un slengu dzirdam uz katra stūra;
- negribētos, lai grāmatas izdabātu reklāmām un masu medijiem (kā kļūt par zvaigzni, ko vilkt mugurā, lai kādu iekārdinātu utt.).

Vēlos citēt kādas septiņpadsmitgadīgas Talsu vidusskolnieces Kristīnes teikto:

“Man ļoti patīk psiholoģiskās spriedzes romāni un noveles — t.i., manipulācijas ar cilvēka psihi. Spilgtākais rakstnieks šajā jomā ir Stīvens Kings ar darbiem “Zvēru kapiņi” un “Mizērija”.

Šis patiešām ir labs piemērs pagērošam, savas tiesības stingri pieprasošam lasītājam! Atļaušos atgādināt, ka Stīvena Kinga romānā “Mizērija” bestselleru autors Pols Šeldons pēc autoavārijas nonāk pie medmāses Annijas Vaillksas, kas ir neglābjami slima ar paranoju, bet tajā pašā laikā ir rakstnieka darbu visaizrautīgākā lasītāja... Savos slimības murgos medmāsa rakstniekam izvērza literārus kritērijus: **kas ir** un **kas nav** pareizi uzrakstīts, liekot autoram pārveidot savus darbus. Bet, kad viņš tam nepiekrīt, Annija ņem talkā cirvi un saīsina rakstnieka ķermeni — citiem vārdiem sakot, liek to Prokrusta gultā...

Izsaku cerību, ka mūsu nedaudzie rakstnieki, kas specializējas literatūrā jauniešiem, bez tik lielām mocībām paši sapratīs, kas ir un kas nav pareizi uzrakstīts, kas patiks lasītājiem, lai viņiem nebūtu jāķeras pie tik radikālām metodēm.

Un beigās par vēl vienu aspektu — tas arī attiecas uz literatūru jauniešiem.

Zviedru mākslinieks Lāšs Vilks, kas, izraisot milzu skandālu, zīmējis pravieti Muhamedu suņa izskatā, motivējot savu rīcību, teicis, ka mākslas darbs tikai tad sasniedz sabiedrības uzmanību, ja tas gūst ziņu ievēribu.

Nevis izraisa emocijas, nevis veicina domāšanu un savstarpējus kontaktus, bet gūst sabiedrības uzmanību tikai tad, ja nonāk ziņās!

Tas arī mums vēl ir priekšā.

Aina Štrāle

Caur cenzūras adatas aci: Jānis Medenis (1903–1961)

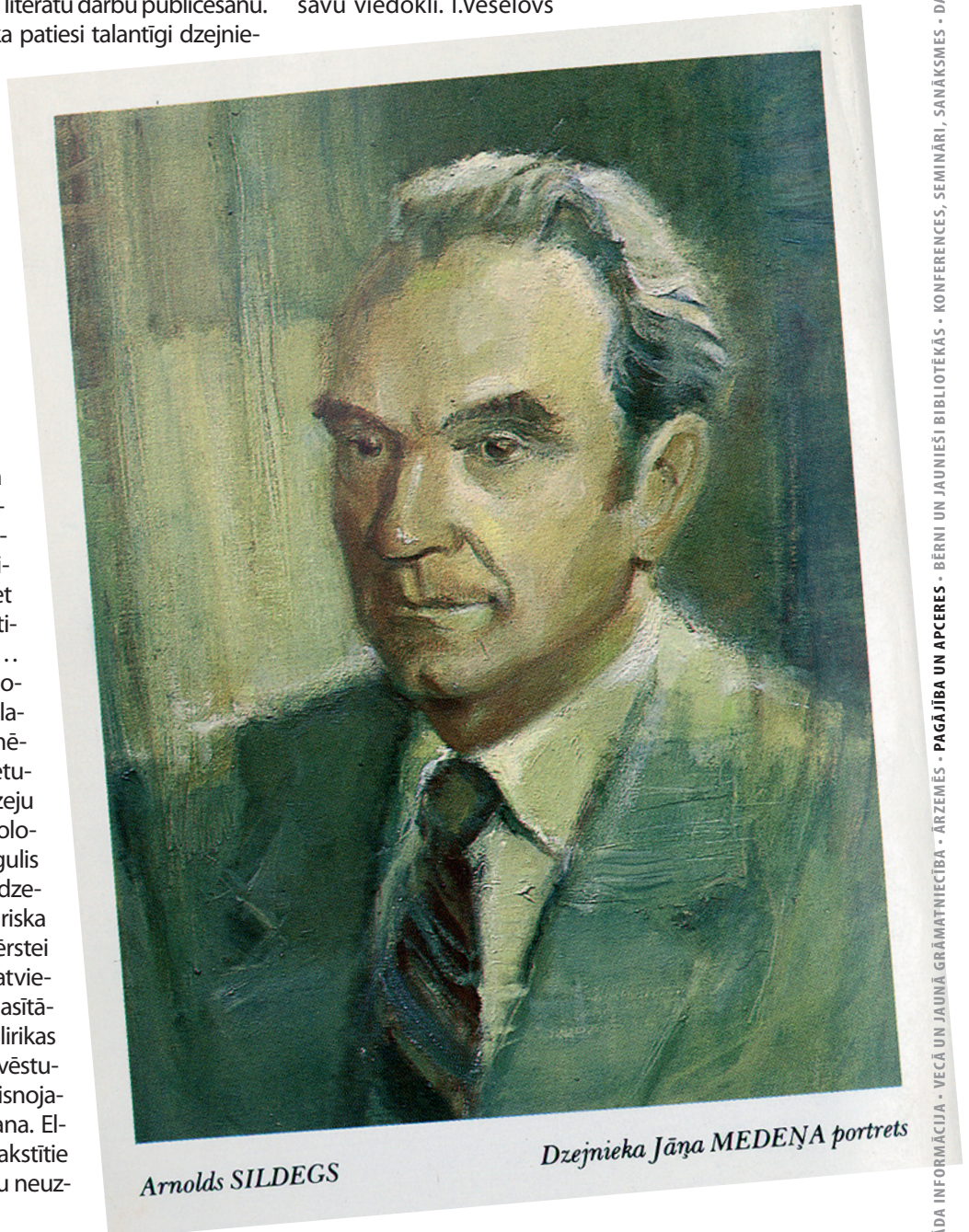
Padomju ideoloģiskajām institūcijām problemātisks bija jautājums par varas represēto literātu darbu publicēšanu. 20.gadsimta 50.gados vajāti tika patiesi talantīgi dzejnieki: Elza Stērste (1885–1976), Jānis Medenis, Atis Ķeniņš (1874–1961), Austra Dāle (1892–1972), Valdis Grēviņš (1895–1968) un citi. Politiskās varas institūcijas tomēr nevēlējās pilnīgi atteikties no šo literātu devuma, kaut arī paniski baidījās no varbūtējās divdomīgas tekstu interpretācijas, padomju ideoloģijai nepieņemama vēsturisko kolīziju traktējuma, nacionālisma apliecinājumiem, pesimisma un citiem padomju dzejā skaužamiem momentiem. Represēto autoru dzeja dogmatiskajai padomju kritikai bija kārdinoša meistarīgajā stilistikā, bet bīstama saturā. Tādēļ tā nereti tika pelta, noniecināta, aizliegta... Tā laika ideologi laipoja un taisnojās, kad pašu akceptēti nāca klajā represēto autoru darbi. Piemēram, par padomju represijās cietušās dzejnieces Elzas Stērstes dzeju vadošais latviešu literatūras ideoloģiskā spara mērītājs Arvids Grigulis (1906–1989) rakstīja: "Stērstes dzejai šodien ir galvenokārt vēsturiska nozīme un, kaut gan Elzai Stērstei ir sava noteikta, neliela vieta latviešu dzejas attīstībā, mūsdienu lasītāju tā var interesēt tikai latviešu lirikas vēstures aspektā. Un tikai no vēsturiskā viedokļa raugoties, ir attaisnojama Elzas Stērstes dzejas izdošana. Elzas Stērstes padomju laikā uzrakstītie dzejoļi neko vairāk kā labu gribu neuz-

rāda, jo savas neskaidribas dēļ nav uzskatāmi par sociālistiskā reālisma dzeju"¹.

Politiskā atkušņa laikā 1958.gadā Rīgā iznāca **Jāņa Medeņa** dzejoļkrājums "Dienu krāšņums". Apmēram trešdaļu krājuma veidoja dzejoļi, ko autors sarakstījis izsūtījumā Sibīrijā un pēc atgriešanās mājās, taču lielāko daļu — pirmās Latvijas Republikas periodā sarakstītu dzejoļu izlase no dažādiem krājumiem.

Krājuma publicējums izraisīja rezonansi gan Rīgā, gan trimdā. Aizjūras literatūrzinātnieks Jānis Rudzītis, recenzējot izdevumu, atklāja nežēlīgas padomju cenzūras liecības. Viņš norādīja uz vietām, kurās J.Medeņa dzejas oriģinālais teksts nesakrīt ar Rīgā izdoto tekstu.

Visaugstākā līmeņa cenzūru apliecināja arī Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas (CK) biroja apspriede "Par Jāņa Medeņa dzejoļkrājumu "Dienu krāšņums"", kas notika 1957.gada 23.novembrī. Apspriedē piedalījās biroja locekļi: Ivans Veselovs (1815–1984), Jānis Kalnbērziņš (1893–1986), Eduards Berklavs (1914–2004), Kārlis Ozoliņš (1905–1987), Vilis Krūmiņš (1919–2000). Apspriedes dalībnieki izteica savu viedokli. I.Veselovs

Arnolds SILDEGS

Dzejnieka Jāņa MEDEŅA portrets

uzskatīja, ka "(..) ar šo krājumu vēl rūpīgi jāstrādā. **Lai tas iegūtu kaut kādu vērtību, no krājuma daudz kas jāizmet.** Politbirojs atzina, ka Medeņa dzejoļu krājumam jānāk klajā, jo Medeni jāiekļauj padomju literatūrā, bet ne pašreizējā veidā"². I.Veselovs piebilda arī, ka J.Medeņa dzeja ir daudz mistikas, daudz ko tajā var pārprast, autors gremdējas savās izjūtās, tādēļ tā pirms publicēšanas rūpīgi "jāsijā". CK biroja locekļi detalizēti apsprieda J.Medeņa dzeju, taču gala slēdziens bija vienojums: dzeja publicējama tikai pēc pārdomātas dzejoļu atlasē. Apspriede un lēmums par J.Medeņa dzejas izdošanu liecināja, ka propagandas nolūkos komunistiskās partijas darboņiem bija būtiski publicēt represēto literātu darbus.

Trimdas literatūrzinātnieks J.Rudzītis īpaši noraidošā vērtēja krājuma pēcvārdu. Viņš rakstīja, ka pēcvārda autoram Ēvaldam Sokolam, kas laikā no 1951. līdz 1963.gadam bija LPSR Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūta direktors, "pie sāniem piestājies truli dogmatisks milicis, kura pēcvārdu apcere atbaida ar savu gānīšanos par J.Medeņa darbību neatkarības gados, ar faktu falsifikāciju vai noklusēšanu, ar bezjēdzīgo cenšanos kaut ko sacīt par poētiskās formas lietām"³. J.Rudzītis uzsvēra, ka par pēcvārda autora viltus "godīgumu" liecina, piemēram, fakts, ka J.Medeņa dzejoli "Tecila" godalgoja neatkarīgās Latvijas Kultūras fonds un atzinīgi vērtēja pirmās Latvijas Republikas laika kritika. Atzinību J.Medeņa dzejai paudis arī literāts un vēsturnieks Arveds Švābe (1888–1959), atzīmējot, ka "(..) augstais stāvoklis Medenim pienākas "taisni" par "Tecilas" pirmo tecējumu, kas gloricifē latvju strēlnieku leģendārās cīņas"⁴. Ē.Sokols noniecināja tieši šo dzejoli uzsverot, ka "J.Medeņa balādes par strēlniekiem bija tik pēkšņas un negaidītas, ka sacēla negantu troksni buržuāzisko literātu aprindās"⁵.

Krājumā "Dienu krāšņums" iekļautie dzejoļi ietvēra 1905.gada tematiku, Sibīrijas laika refleksijas un intīmos pārdzīvojumus, dabas motīvus un, kā raksta J.Rudzītis, tur nav nevienas rindas, kas liecinātu par vergošanu padomju režīmam. Recenzents atzina, ka "Dienu krāšņums" bija ievērojams notikums okupētās Latvijas literārajā dzīvē, taču šī dzīve bija cieši saistīta ar "padomju literāro teroru". Tas atklājas, iepazīstoties ar izmaiņām, kas veiktas "Dienu krāšņumā" iekļautajos dzejoļos.

Recenzents atzīmēja, ka nav zināms, kas bija J.Medeņa dzejas pārvērtību autori — krājuma redaktors Bruno Saulītis vai pats J.Medenis. Reāli biežāk autoram pašam uzdeva veikt labojumus tekstā, tas izskatījās demokrātiskāk, nepieļāva protestus un efektīgi traumēja autora mugurkaulu. J.Medeņa dzejas cenzēšanas piemēri liecina, ka padomju cenzūra, domājams, ar paša autora roku izsvītroja tos vārdus un jēdzienus, kuros pausta autora politiskā nostāja, cenzētie dzejoli radikāli mainīja jēgu, tie netika no manuskripta izņemti, bet rupjā veidā kropļoti. Salīdzinot Rīgā izdoto krājumu ar autentisko tekstu 1985.gadā trimdā izdotajos J.Medeņa "Rakstos", atklājās šādas izmaiņas: dzejoli "Komēta", piemēram, trimdas publicējuma rindas "Ai, zvaigzne sarkanā, tu baiļu starus kaisi"⁶ aizstātas ar "Ai, astes zvaigzne tu, kas baiļu starus kaisi"⁷. Strēlnieku balādē "Aizbraucēji", atbilstoši vēsturiskiem faktiem par Ziemassvētku kaujām, agrāk bija teikts: "(..) un te mūs rokas sietas/Krievu glēvulības važām"⁸, lasāmas pavisam citas nozīmes rindas ar cinisko apvainojumu latviešu strēlniekiem: "(..) un te mūsu rokas sietas/Pašu glēvulības važām"⁹. Recenzents norāda, ka tercīnu ciklā "Mūžīgā diena" izlaisti vairāki dzejoli, kuros mīlestības tematikā ieskanējušies patriotiski motīvi.

Sastādītājiem bijušas pretenzijas arī pret krājuma "Tecila" diviem dzejoļiem — "Rožu smarža" un "Miķelnīcas", kuri saskaņā ar J.Rudzīša vērtējumu pieder pie viskrāšņākā latviešu nācijas poētiskā devuma. Cenzori tos laboja: dzejoļi "Rožu smarža" agrāk bija rinda "Līdz sliekšnim veļu migla sniedz"¹⁰, tagad — "Līdz sliekšnim miglas vāli sniedz"; dzejoļis "Miķelnīcas" sākās ar rindu "Debess veļu riju dūmos tinas"¹¹, kas Latvijas izdevumā pārvērties par "Debess sūru riju dūmos tinas". J.Medeņa dzejoļi "Rudens vakars" agrāk bija rindas: "Acu skatu lai mīgu ņem rudens devumu, ceļ manā priekšā/Ir Laimas vēlibu, ir Māras veltes". Cenzētajā izdevumā tas skan: "(..) ceļ manā priekšā/Maizi un pavalgu, dzērienu saldu". J.Rudzītis secina, ka pēdējos piemēros izšķirošas bijušas sociālistiskā reālisma dogmatiskās bailes no "misticisma", bailes, kas pierāda, ka okupētās Latvijas dzelī poētiskā brīvība ierobežota līdz traģikomiskai kuriozitātei.

J.Rudzītis analizējis tikai dažus labojumus. Arī neminētie liecina par literāro teroru un pazemojumiem, kas bija jāpacieš dzejniekam, ja vēlējās padomju Latvijā kaut ko publicēt. Autors bija, kā atzīmē J.Rudzītis, spiests izlīst caur Rīgas rakstnieku savienības un Latvijas Valsts izdevniecības cenzora adatas aci.

Nežēlīgi tika cenzēts arī kāds cits J.Medeņa dzejas apkopojums. Literatūras kritiķis Kārlis Krauliņš 1957. gada martā parakstīja Latvijas Valsts izdevniecības atsauksmi (iekšējo recenziju) par J.Medeņa liroepikas krājumu "Ugunis naktī. 1905.gads". Recenzijas ievadā kritiķis rakstīja: latviešu rakstniecībai pieder arī liroepikā visplašāk iecerētais darbs par šo lielo laikmetu — Raiņa jau 1906.gadā aizsāktais eposs "1905.gads", kurā galvenokārt tēlots asiņaino soda ekspedīciju laiks. Tagad Raiņa nepabeigto darbu it kā turpina padomju (!?) dzejnieks J.Medenis.

Literatūrzinātniece Saulcerīte Viese apcerē "Kas tā tāda — "iekšējā recenzija"?"¹² K.Krauliņa atsauksmi pamatoti nodēvēja par patosa piesātinātu recenzenta saucienu pēc sociālistiskā reālisma principu ievērošanas. K.Krauliņš aizrādīja, ka J.Medeņa liroepiskajos darbos rādītos cilvēkus neredz kaujās, cīņās, tie tēloti tikai nāvē, mirstam. Kritiķim nepatika, ka tēlots tikai reakcijas uzbrukums, jo tā esot autora vienpusība — viņš neparāda reakcijas un revolūcijas spēku sadursmes, tādējādi sniedzot nepieļaujami sagrozītu laikmeta ainu, pārkāpjot sociālistiskā reālisma prasību — tēlot dzīvi tās revolucionārajā attīstībā.

K.Krauliņš J.Medenim adresēja arī citus būtiskus pārmetumus. Piemēram, ka autors krājumā nav centies dziļināties revolucionāro cīnītāju pārdzīvojumos — tie tēloti tikai saistībā ar intīmām ekspresijām, piemēram, poēmā "Iecavas ragana", tāpēc krājuma "Ugunis naktī" revolucionārie raksturi paliekot bez dziļāka idejiska un psiholoģiska atseguma. K.Krauliņš uzsvēra, ka: "Līdz ar to netiek atsegta arī šo cilvēku darbības revolucionāri idejiskā, tas ir, partejiskā motivācija. Tas nozīmē, ka Medeņa krājumam nav spilgti partejiska rakstura un ka tas nav rakstīts no sociālistiskā reālisma pozīcijām"¹³.

Recenzents K.Krauliņš pārmeta arī citus ideoloģiska rakstura trūkumus: dzejas izteiksme nekonkrēta, abstrakta, vispārēja, nenoteikta, neesot gandrīz nevienas balādes vai poēmas, kurā būtu skaidri jūtams, ko au-

tors gribējis teikt. Darbos esot vietas, kas pat pēc vairākkārtējas lasīšanas neesot saprotamas, bet viena no galvenajām padomju literatūras prasībām esot saprotamība, skaidrība.

K.Krauliņa secinājums: J.Medeņa balādes un poēmas "Ugunis naktī" nav publicējamas, jo tajās nepareizi, vienpusīgi tēlots laikmets un kroploti cīnītāju tēli. "Tie ir būtiski trūkumi, kurus nevar izlabot, autoram nemainot savu attieksmi pret apstrādājamo materiālu"¹⁴.

K.Krauliņš izdevniecībai ieteica sastādīt un izdot J.Medeņa darbu izlasi, kurā publicēti viņa pirmspadomju laika labākie darbi un dažas balādes no manuskriptu "Ugunis naktī".

Šāda saīsināta izlase, kurā iekļautas tikai piecas padomju cenzūras kroplotas balādes, nāca klajā 1961.gadā.¹⁵

J.Medeņa darbu izdošana Padomju Latvijā liecināja: latviešu padomju literatūras vēstures rakstītāji tomēr negribēja atteikties no tik talantīga un savulaik latviešu sabiedrībā augstu vērtēta, iecienīta dzejnieka, kāds bija J.Medenis. Darbu publicēšanas gaita cauri cenzūras neizprotamajiem labirintiem lika dzejniekam pārdzīvot neskaitāmu pazemojumu virkni. Taču tā bija padomju laika rakstošās inteliģences ikdiena.

¹ LVA, 478.f., 10.apr., 423.lieta, 80.lp.

² LVA, F. 101 PA, 20.apr., 57.lieta, 179.lp.

³ **Rudzītis, Jānis.** Jānim Medenim dzejoļu krājums. Zīmīgi piemēri par literāro teroru Rīgā. **No: Rudzītis, Jānis.** *Raksti. Vērtējumi un apceres par latviešu literatūru, 1935.–1970.* Sakārt. O.Sproģe. Ziemeļblāzma : Jānis Abučs, 1977. 783.lpp. (Publicēts arī: "Laiks", 17.janv., 1959.)

⁴ Turpat.

⁵ **Sokols, Ēvalds.** Par Jāni Medeni un viņa dzeju. **No: Medenis, Jānis.** *Dienu krāšņums : dzeja.* Rīga : Latvijas Valsts izd., 1958. 279.lpp.

⁶ **Medenis, Jānis.** *Raksti I.* Sauleskalns, 1985. 149.lpp.

⁷ **Medenis, Jānis.** *Dienu krāšņums : dzeja.* Rīga : Latvijas Valsts izd., 1958. 69.lpp.

⁸ **Medenis, Jānis.** *Raksti I.* Sauleskalns, 1985. 155.lpp.

⁹ **Medenis, Jānis.** *Dienu krāšņums : dzeja.* Rīga : Latvijas Valsts izd., 1958. 75.lpp.

¹⁰ **Medenis, Jānis.** *Raksti I.* Sauleskalns, 1985. 237.lpp.

¹¹ Turpat, 260.lpp.

¹² **Luginska, Rīta, Viese, Saulcerīte.** *Grāmatas aizkulīses : apceres, dokumenti, intervijas, atmiņas.* Rīga : Solvita, 2002. 57.–73.lpp.

¹³ LVA, 478.f., 10.apr., 422.lieta, 6.lp.

¹⁴ Turpat, 16.lp.

¹⁵ **Medenis, Jānis.** *Ugunis naktī. 1905.gads : poēmas.* Rīga : LVI, 1961. 131 lpp.

Jana Dreimane

Ārzemju bibliotēku notikumu apskats (2008.gada jūlijs–septembris)

Restaurēta pasaules lielākā klostera bibliotēka

Pēc publikācijas "Baroka zināšanu katedrāle" ("La cathédrale baroque du savoir") Francijas tiešsaistes laikrakstā "Le Monde" 2008.gada 20.augustā plašāku sabiedrību sasniedza vēsts — pirmējā skaistumā interesentiem atkal atvērta Admontas (Austrija, Štīrijas federālā zeme) abatijas bibliotēka.

1074.gadā dibinātā klostera (*Benedikterstift Admont*, <http://www.stiftadmont.at>) grāmatu krātuves restaurācija ilga nepilnus piecus gadus. Tika atjaunotas griestu freskas, visi metāla, akmens un koka priekšmeti. No putekļiem un kaitīgu vielu nosēdumiem attīrīti vairāk nekā 70 000 iespaiddarbu, restaurētas vairāk nekā 5000 grāmatas. Bibliotēkas sākotnējo spožumu atjaunoja 15 speciālisti no Vīnes, Grācas, kā arī citām Austrijas pilsētām. Deviņi darbinieki restaurēja grāmatas.

Admontas abatijas bibliotēka ir viens no nozīmīgākajiem Austrijas kultūrvēstures un tūrisma objektiem, tādēļ tās atjaunošanu uzraudzīja Federālā pieminekļu valde (*Bundesdenkmalamt*). Restaurācijas kopējās izmaksas bija 5 miljoni eiro, no tiem 2 miljonus piešķīra Eiropas Savienība, 1 miljonu — Austrijas Izglītības, zinātnes un kultūras ministrija, vēl 600 000 — Štīrijas valdība. Nozīmīgu līdzfinansējumu (1,4 miljonus eiro) atvēlēja pati abatija.

Bibliotēkas atjaunošana bija steidzama. Pēc tās uzcelšanas 1776.gadā remonts nebija veikti, kaut jumtu un griestu freskas krietni bija postījies abatijas ugunsgrēks 1865.gadā un spridzināšanas darbi klostera pakājē 1938.gadā.

Klosteris bez bibliotēkas — kā cietoksnis bez ieroču noliktavas

Admontas abatijas bibliotēka ir vesels mākslas darbu kopums, kurā izpaužas arhitektūras, glezniecības, grāmatmākslas un tēlniecības sasniegumi. Tās krājums, kur rodami gan krāšņi ilustrēti viduslaiku rokraksti, gan pirmie iespaiddarbi — inkunābulas —, gan mūsdienu masu produkcijas eksemplāri, ir grāmatniecības vēstures liecība.

*Admontas
abatijas
bibliotēkas
centrālā zāle*

Bibliotēkas griestu fragments

Bibliotēkas grāmatas pirms restaurācijas

Grāmatas allaž bijušas svarīgs klostera pārvaldes un tradīciju saglabāšanas instruments, tās vāktas un rūpīgi glabātas kopš abatijas izveides. Viens no senākajiem ieguvumiem ir trīsējumu lielformāta Bībele, kas tapusi 11.gadsimta otrajā pusē. Zināms, ka 12.gadsimtā klostērī bijusi rokrakstu pārrakstīšanas darbnīca — *skriptorijs*, kur pārrakstītas grāmatas ne vien pašu, bet arī citu klostēru vajadzībām. Bija izveidots standartizēts juridiskās literatūras krājums, kur nozīmīgākais darbs — Boloņas mūka Graciāna sastādītais kanonisko tiesību kodekss “Concordia discordantium canonum” (saīsināti “Decretum Gratiani”). Taču sevišķi strauji krājums pieauga pēc grāmatiespiešanas izgudrojuma — 16.gadsimta beigās tajā jau bija vairāk nekā 3000 iespieddarbu.

Patlaban bibliotēkā ir 200 000 vienību, to skaitā atsevišķa orientālistikas rokrakstu kolekcija. Starp grāmatām ir daudz protestantu darbu iespiedumu, ko abatija ieguva pēcreformācijas laikā. Bibliotēkas vērtīgākā daļa ir vairāk nekā 1400 rokrakstu (sākot no 8.gadsimta), 530 inkunābulu, to vidū pat Johana Gūtenberga Bībe-

les fragments. Bibliotēkā ir vairāk nekā 400 postinkunābulu — iespieddarbu, kas radušies 16.gadsimta pirmajā pusē. Jāpiebilst, ka rokraksti līdz ar agrīnajiem iespieddarbiem vairs neatrodas bibliotēkas zālē, bet citā telpā, atsevišķā seifā, kur nodrošināta klimata kontrole.

Bibliotēka — mākslas ansamblis

Jau 18.gadsimta 30.gados netālās Štīras (*Steyr*) pilsētas arhitekts abatijas uzdevumā izveidoja reprezentatīvu bibliotēkas projektu. Visai īsā laikā tika uzcelta grandioza, divstāvēģa ēka, taču būtisku arhitektonisku problēmu dēļ to nācās nojaukt.

Pēc tam bibliotēkas celtniecību uzticēja Grācas arhitektam Jozefam Hūberam (*Josef Hueber*, 1715–1787). Būvniecība ilga aptuveni sešus gadus un noslēdzās 1776.gadā.

Vēlīnā baroka stilā veidotās bibliotēkas arhitekts J.Hūbers bija dedzīgs apgaismības piekritējs. Tas jaušams zāles veidoļā — 70 metrus garā, 14 metrus pla-

Jozefa Štammela skulptūras, kas atspoguļo nāvi, eli un pastaro tiesu

tā un 11 metrus augstā (centrā, kupola daļā tā sasniedz pat 12,7 metrus) telpa, kurā ir 48 lielzēmra logi, joprojām ir pasaulē lielākā klostera bibliotēka. Tās arhitektoniskais paraugs ir tagadējā Austrijas Nacionālā bibliotēka Vīnē. Grīdu klāj marmora plāksnes, garenienās iebūvēti baltzeltīti koka grāmatplaukti.

Apģaismības ietekme jūtama arī septiņās griestu freskās, ko 1775.–1776.gada vasarā uzgleznoja tolaik vairāk nekā 80 gadus vecais gleznotājs Bartolomeo Altomonte (*Bartolomeo Altomonte*, 1694–1783). Freskas atspoguļo cilvēciskās izziņas ceļu, kas sākas no zinātnēm un vainagojas ar Dieva atklāsmi — tā attēlota zāles centrā, kupolā.

Grāmatplauktos zāles centrā glabājas Bībeles un garīgo tēvu darbu izdevumi, zāles ziemeļu daļā — teoloģiskā literatūra, bet dienviddaļā — visu citu zinātņu sacerējumi. Viens no redzamākajiem Austrijas baroka tēlniekiem — Jozefs Štammels (*Josef Stammel*, 1695–1765) — veidojis skulptūras. Īpašu atzinību guvis viņa darbs “Četras pēdējās lietas” (“Vier letzten Dinge”), kas atspoguļo nāvi, pastaro tiesu, debesis un elli.

Ik gadu apmeklētājiem tiek organizētas tematiskas izstādes, kurās eksponē 10–12 krāšņākos darbus. Iepretim bibliotēkai iekārtota rok rakstu izstāžu telpa, kas atbilst visstingrākajām drošības prasībām.

Pēc bibliotēkas atjaunošanas klostera apmeklētāju skaits krietni pieaudzis. Pirms restaurācijas Admontas klosteri ik gadu apmeklēja 60 000 cilvēku, taču 2008. gadā šo Štīrijas pērli bija aplūkojuši jau 70 000 ļaužu.

Admontas abatija izvērsusi plašu darbību arī laicīgajā pasaulē, ārpus klostera sienām. Tās 37 mūku pārziņā ir 26 draudzes. Abatija vada arī aprūpes namu, ģimnāziju un daudzus tautsaimniecības uzņēmumus, kuros iesaistīti 500 darbinieki.

Visi, kas vēlas aplūkot krāšņo klosteri, tā bibliotēku un muzeju, gaidīti Admontā ik dienas no plkst. 9.00 līdz 17.00! Tiek solīts, ka 2009.gada 10.maijā — Mātes dienā — visām māmiņām ieeja būšot bez maksas.

Izmantotā informācija

Ein historischer Moment [tiešsaiste] : Admonter Stiftsbibliothek wurde wieder eröffnet. Benedikterstift Admont, 2008 [skatīts 2009.g. 2.febr.]. Pieejams: http://www.stiftadmont.at/deutsch/presse/Stiftsbibliothek_eroeffnet.pdf

60.000ste Besucherin im Stift Admont! [tiešsaiste]. Benedikterstift Admont, 2008 [skatīts 2009.g. 2.febr.]. Pieejams: <http://www.stiftadmont.at/deutsch/presse/60.000-Besucher-im-Stift-Admont.pdf>

Unterberger, Gerald. *Das museale Universum im Benediktinerstift Admont. Teil 2* [tiešsaiste] : Generalrestaurierung der barocken Stiftsbibliothek. Benedikterstift Admont, 2008 [skatīts 2009.g. 2.febr.]. Pieejams: http://www.stiftadmont.at/_images/presse/Restaurierung.pdf

Iedzīvotāji aptur Kārdifas bibliotēkas retumu pārdošanu

2008.gada 1.septembrī nonāca atklātībā Kārdifas (Velsa, Lielbritānija) municipalitātes plāns par pilsētas Centrālās bibliotēkas (*Cardiff Central Library, CCL*) vērtību pārdošanu, lai iegūtu līdzekļus modernas tehnoloģiju infrastruktūras izveidei jaunuzceltajā bibliotēkas namā. 2006.gada janvārī izstrādātais dokuments ar visai zīmīgu nosaukumu “Atbrīvošanās no liekā bibliotēkas krājuma” (*Disposal of Surplus Library Stock*) paredz

pakāpenisku specializēto fondu realizāciju ar Bonhemu izsoļu nama (*Bonhams*, <http://www.bonhams.com>) starpniecību. Izstrādājot plānu, pilsētas vadība nebija konsultējusies nedz ar Kārdifas Universitātes akadēmisko personālu, nedz citām ieinteresētajām iedzīvotāju grupām. Sabiedrības asās pretdarbības dēļ krājuma pārdošana pagaidām atlikta.

Kārdifas Universitātes (*Cardiff University*) profesors, viens no aktīvākajiem protesta organizācijas “Kārdifas mantojuma draugu biedrība” (*The Cardiff Heritage Friends Group*, <http://www.cardiffheritagefriends.org>) priekšstāvjiem, E.Vīns Džeimss (*E.Wyn James*) uzsvēr: “Kārdifa ir vienīgā galvaspilsēta Britu salās, kurā nav akadēmiskajai pētniecībai un ekonomiskās attīstības vērtējumam nepieciešamo pamatinstiūciju — Nacionālās bibliotēkas vai Nacionālā arhīva. Tomēr atzīts, ka Kārdifas publiskās bibliotēkas humanitāro zinātņu literatūras kolekcija ir starptautiski nozīmīga. To izpārdot, tiks nodarīts neatgūstams kaitējums.”

1863.gadā dibinātā CCL ir viena no vecākajām Lielbritānijas pašvaldības publiskajām bibliotēkām. Tā allaž centusies komplektēt nozīmīgāko velsiešu literatūru. 19.gadsimta otrajā pusē un 20.gadsimta sākumā kā dāvinājumi, deponējumi vai atsevišķi pirkumi bibliotēkā nonāca daudzi tūkstoši vērtīgu rok rakstu un iespieddarbu. Bija nodoms to pārveidot par Velsas Nacionālo bibliotēku, papildinot krājumu ar citām bibliofilu kolekcijām. Taču Nacionālās bibliotēkas mecenāts, ārsts Džons Viljamss (*John Williams*) uzskatīja, ka pilsētas bibliotēkā ir neapmierinoši rok rakstu glabāšanas apstākļi, tādēļ atteicās tai atdot savu privātkolekciju. Nacionālā bibliotēka tika izveidota aptuveni 180 kilometru attāļajā Aberistvitā (*Aberystwith*). Tomēr liela daļa Nacionālajai bibliotēkai paredzētā krājuma palika Kārdifā, to skaitā seni velsiešu rok raksti, agrīni Bībeles un velsiešu gramatikas iespiedumi, privātspiestuvju darbi, Anglijas pilsoņu kara laika politiskie traktāti (agrīnas propagandas liecības) un reti atlanti.

Municipalitāte apgalvo, ka CCL nav bijis šo vērtību pārvaldībai nepieciešamo resursu. Taču tas ir apšaubāms, jo pēc Velsas Nacionālās bibliotēkas izveides pilsētas bibliotēka turpināja mērķtiecīgu nozīmīgākās velsiešu literatūras komplektēšanu. 20.gadsimta 20.gados krājumu papildināja vairākas inkunābulas, kā arī 16.–18.gadsimta iespiedumi. Tika iegūtas daudzas interesantas kolekcijas, to skaitā izcila 19.gadsimta angļu mākslinieka Džordža Krokshanka (*George Cruikshank*, 1792–1878) ilustrētie izdevumi, angļu agrīnā bērnu un mācību literatūra, 17.gadsimta vidū Anglijā dibinātās evaņģēliskās kvēkeru brālības izdevumi, 17.–18.gadsimta muzikālījas u.c. 1923.gadā CCL tika atklāta atsevišķa lasītava pētniekiem, 1925.gadā — rok rakstu un reto grāmatu restaurācijas darbnīca. 1932.gadā CCL tika atzīta par vienu no 5 lielākajām municipālajām uzziņu izdevumu bibliotēkām Lielbritānijā, kurā bija jau 160 000 sējumu. Kā dārgakmeņi kronī specializētie vēsturiskie krājumi izcēla CCL citu, apjomā lielāku bibliotēku vidū. Tagad tos nolemts pārdot kā bibliotēkas balastu.

Municipalitāte uzsvēr, ka pēdējos divdesmit gados specializētie krājumi tiek reti izmantoti. Taču tie nav nedz katalogizēti, nedz popularizēti.

Kad pagājušā gadsimta 80.gadu beigās bibliotēku pārvietoja uz citu namu, jo līdzšinējās telpās bija kļu-

Kārdifas
Centrālā
bibliotēka

vis par šauru, tika pieņemts lēmums atbrīvoties no kartīšu kataloga. Bija iecere to pilnībā aizstāt ar elektronisko katalogu. Tomēr visai liela krājuma daļa netika re-katalogizēta un atspoguļota e-katalogā. Daļu krājuma deponēja uz citām bibliotēkām un iespieddarbi slepus nonāca apkēriģu grāmattirgoņu rokās. Vairums vērtību gan palika Centrālajā bibliotēkā. Specializētajos vēsturiskajos krājumos ir 18 000 vienību, taču uzziņu informācija rodama tikai par 180 — Britu bibliotēkas veidotajā tiešsaistes "Angļu īso nosaukumu katalogā" (*English Short Title Catalogue*), kurā apkopotas ziņas par grāmatām, kas publicētas pirms 1801.gada.

"Kārdifas mantojuma draugu biedrība" norāda: rokrakstus un retas grāmatas bibliotēkas neglabā tālab, ka tā būtu vispārējās publikas iecienīta brīvdienas lasāmviela. Gluži pretēji: šo vērtību izmantošana tiek stingri limitēta un rūpīgi uzraudzīta, lai tās netiktu sabojātas vai nepazustu.

Rokraksti un retās grāmatas ir nozīmīgs izglītojošs potenciāls, ko varētu izmantot Kārdifas Universitāte. Tām ir arī nozīmīgs tautsaimnieciskais efekts, jo tās varo bibliotēkas un pilsētas prestižu, kalpo tūristu piesaistei.

Rokrakstu un reto grāmatu pārdošana ierosināta arī tādēļ, ka "netīro un nožēlojamā stāvoklī" esošo grāmatu pārvietošana, kā arī pienācīga glabāšana nav ekonomiski izdevīga — izmaksas būtu tikpat lielas, cik šo resursu komerciālā vērtība. Kārdifas Universitātes bibliotēka pauž gatavību pārņemt krājumus un nodrošināt tiem atbilstošus apstākļus, taču pašvaldība tai negrasās vērtības atdot, norādot, ka universitāte tās varēs iegādāties izsolē parastajā kārtībā. Augstskolas speciālo krājumu un arhīva pārzinātājs Pīters Kilans (*Peter Keelan*) ir nobažījies, ka vērtīgāko grāmatu cenas izsolē būs nesasniedzami augstas.

Pirmā izsole bija paredzēta jau 2008.gada novembrī. Respektējot iedzīvotāju protestus, kas ieguva starptautisku rezonansi, vērtību izsole pagaidām atlikta. Pēc Velsas Nacionālās asamblejas [kultūras] manto-

juma ministra (*The Welsh Assembly Government heritage minister*) Aluna Freda Džounsa (*Alun Ffred Jones*) ieteikuma izveidota speciālo krājumu vērtēšanas komisija, kur iesaistīti pilsētas municipalitātes, Kārdifas Universitātes, kā arī Velsas Nacionālās bibliotēkas un Glamorgana Valsts arhīva (*Glamorgan Record Office*) pārstāvji. Tiks noteikti nozīmīgākie, nepārdodamie informācijas resursi. Pašlaik panākta vienošanās, ka no ūtrupes tiks pasargāti velsiešu rokraksti.

Izmantotā informācija

'Way ahead' agreed on books sale. *BBC News* [tiešsaiste], 8 October 2008 [skatīts 2009.g. 2.febr.]. Pieejams: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/wales/south_east/7659957.stm

Fight to stop rare books sell-off. *BBC News* [tiešsaiste], 2 September 2008 [skatīts 2009.g. 2.febr.]. Pieejams: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/wales/south_east/7593883.stm

Eiropas Parlaments paplašinās elektronisko komunikāciju lietotāju tiesības

2008.gada 24.septembrī Eiropas Parlaments pirmajā lasījumā akceptēja 155 grozījumus "Universālā pakalpojuma direktīvā" (2002/22/EK), kā arī "Direktīvā par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju" (2002/58/EK), kas ir spēkā kopš 2002.gada.

Grozījumi paplašinās elektronisko komunikāciju lietotāju tiesības. Tie paredz, ka dalībvalstīm iedzīvotāji būs jānodrošina ar salīdzināmu informāciju par elektronisko komunikāciju pakalpojumiem un to tarifiem — vai nu par samērīgu cenu vai bez maksas. Tādējādi būs vieglāk izvēlēties pakalpojuma sniedzēju. Uzsverts, ka lietotāja un pakalpojuma sniedzēja līguma termiņš nedrīkst pārsniegt 24 mēnešus.

Lai nodrošinātu pienācīgu elektronisko pakalpojumu un datu plūsmu kvalitāti, katras dalībvalsts regulatīvajām iestādēm būs tiesības noteikt pakalpojumu kvalitātes standartus.

Grozījumos pieprasīta kvalitatīvu elektronisko sakaru pieejamība personām ar invaliditāti. Vismaz vienam

uzņēmumam būtu jāsniedz tām nepieciešamos pakalpojumus.

Pakalpojuma sniedzējiem jārespektē personu pamattiesības (īpaši privātās dzīves neaizskaramība) elektroniskās komunikācijas vidē. Dalībvalstīs organizējamas informatīvas kampaņas par elektronisko sakaru iekārtu aizsardzības līdzekļiem pret vīrusiem un spiegošanas programmām. Valsts regulatīvajām iestādēm un pakalpojuma sniedzējiem jānodrošina persondatu aizsardzība pret nejašu vai nelikumīgu iznīcināšanu, pazaudēšanu vai izmaiņšanu, kā arī neatļautu vai nelikumīgu glabāšanu, apstrādi, pieejamību vai izpaušanu. Pakalpojuma sniedzēja un lietotāja līgumā precīzi norādāma pakalpojuma sniedzēja rīcība, kā arī kompensācijas, ja tiek konstatētas nepilnības aizsardzības sistēmā vai apdraudēta persondatu neaizskaramība.

Dalībvalstīm un pakalpojuma sniedzējiem jāgādā, lai persondatiem varētu piekļūt tikai pilnvaroti darbinieki likumīgā nolūkā.

Grozījumos uzsvērts: "Ja uz drošības pārkāpumiem nereaģē pienācīgi un savlaicīgi, tie var radīt būtisku kaitējumu, piemēram, ekonomiskos zaudējumus, sociālo kaitējumu vai identitātes zādzību. Tāpēc attiecīgajam pakalpojumu sniedzējam drošības pārkāpuma skartie abonenti jābrīdina bez kavēšanās, lai tie spētu veikt nepieciešamos drošības pasākumus." Abonentiem adresētajā paziņojumā izklāstāma vismaz pārkāpuma būtība, norādāmi kontaktpunkti, kur iespējams iegūt plašāku informāciju, un iesakāmi pasākumi pārkāpuma iespējamās negatīvās ietekmes mazināšanai.

Lietotāji tomēr nebūs jāinformē par drošības pārkāpumiem, ja pakalpojuma sniedzējs kompetentajai iestādei būs uzskatāmi pierādījis, ka īstenoti atbilstoši tehniski aizsardzības pasākumi, kas tikuši piemēroti datiem, ko skāris drošības pārkāpums.

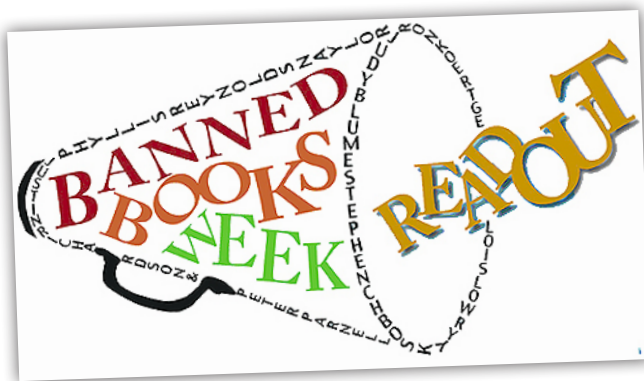
Pirmajā lasījumā akceptēta arī regula par Eiropas elektroniskās komunikācijas regulatora izveidi. Regulators būs specializēta un neatkarīga padomdevējainstitūcija, kas apvienos 27 dalībvalstu elektroniskās komunikācijas pakalpojumu regulatorus. Tās uzdevums — veidot vienoto kopienas tirgu, nodrošināt vienmērīgu pakalpojumu kvalitāti un pieejamību. Plānots, ka institūciju finansēs Eiropas Savienība un nacionālie regulatori, taču nav precizēts, cik lielu finansiālo ieguldījumu sniegs katra iesaistītā puse.

Izmantotā informācija

Elektronisko sakaru tīkli un pakalpojumi un privātās dzīves un patērētāju tiesību aizsardzība [tiešsaiste]. Eiropas Parlaments, 2008.g. 24.sept. [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0452+0+DOC+XML+V0//LV>

Aizliegto grāmatu nedēļa ASV

No 2008.gada 27.septembra līdz 4.oktobrim ASV bibliotēkās un grāmatnīcās noritēja gadskārtējā Aizliegto grāmatu nedēļa (*Banned Books Week*, <http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/oif/bannedbookweek/challengedbanned/frequentlychallengedbooks.cfm>),

Aizliegto grāmatu nedēļa logo

ko allaž izsludina Amerikas Bibliotēku asociācija (*American Library Association, ALA*).

Aizliegto grāmatu nedēļa ir lasīšanas brīvības svētki, kas kopš 1982.gada notiek pēdējā septembra nedēļā.

Svētku laikā bibliotekāri, grāmattingotāji un citi grāmatu draugi, organizējot aizliegtās literatūras izstādes un lasījumus, diskusijas un intervijas par cenzūru, mēģina pievērst sabiedrības uzmanību centieniem ierobežot informācijas apriti.

Kopš 1982.gada mēģināts limitēt vairāk nekā 1000 grāmatu pieejamību (no 1990. līdz 2000.gadam 100 visbiežāk apstrīdēto grāmatu saraksts rodams ALA tīmekļa vietnē <http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/oif/bannedbookweek/bbwlists/top100.pdf>).

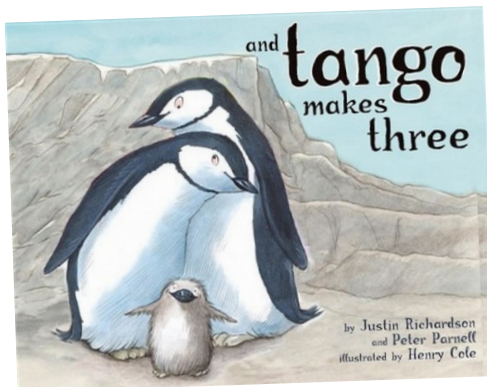
Informācijas ierobežojuma centieni konstatēti ikvienā pavalstī. Cilvēki vēlas aizliegt, viņuprāt, seksa vai agresijas pārsātinātu literatūru. Viņi protestē pret profanāciju, vulgāru leksiku, aizvainojošu rasu vai konfesiju atspoguļojumu, homoseksuālisma propagandu kā mūdienu darbos, tā klasiskajā literatūrā. Aizliedzamo darbu sarakstā rodami pat plaši pazīstamu un literatūrkritikā augsti vērtētu autoru (Viljama Goldinga, Džeroma Deivida Selindžera, Džona Steinbeka, Marka Tvena, Kurta Vonnegūta) darbi, kas tulkoti arī latviešu valodā. Parasti aizlieguma prasību pamato ar vēlmi pasargāt bērnus no vardarbības un viņu vecumam neatbilstošas seksualitātes.

Visvairāk vārda brīvības cīņās tiek iesaistītas skolas (2000.–2005.gadā — 926), skolu bibliotēkas (2000.–2005.gadā — 1363) un publiskās bibliotēkas (2000.–2005.gadā — 531). Galvenie aizlieguma ierosinātāji ir vecāki (no 2000. līdz 2005.gadam — 1824 prasības). Viņus neapmierina vai nu skolotāju ieteiktā literatūra, vai bērnu izvēlēta lasāmviela bibliotēku plauktos.

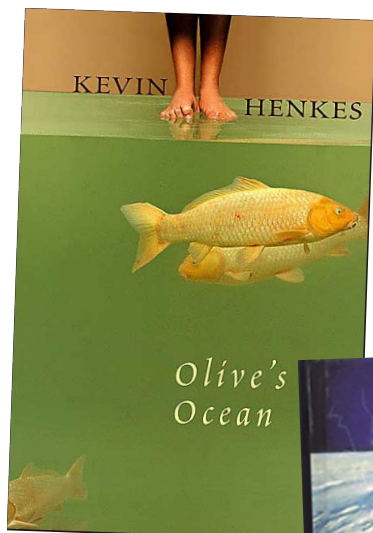
"Bibliotēku tiesību aktā" (*Library Bill of Rights*), kas ietver ALA pamatnostādnes par vārda brīvību, uzsvērts — "bibliotekāriem un pārvaldes institūcijām jāpatur prātā, ka vecāki — vienīgi vecāki — ir tiesīgi ierobežot bibliotēku resursu pieejamību saviem bērniem — vienīgi saviem bērniem." Bibliotekāri nedrīkst uzņemties cenzora lomu, jo tādējādi viņi pārkāpj ASV Konstitūcijā fiksētās tiesības uz izpausmes brīvību (*First Amendment*).

Pēc ALA datiem 2007.gadā mēģināts aizliegt vairāk nekā 400 grāmatu. Desmit 2007.gadā visbiežāk apstrīdētās grāmatas:

Richardson, Justin, Parnell, Peter. *And tango makes three.* New York : Simon & Schuster Books for Young Readers, 2005. 1 vol. (unpaged). *Aizlieguma pamato-*

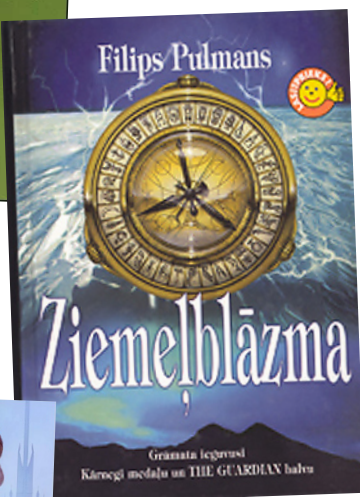

Justīnes Ričardsones un Pētera Pernela grāmatiņa "And tango makes three"

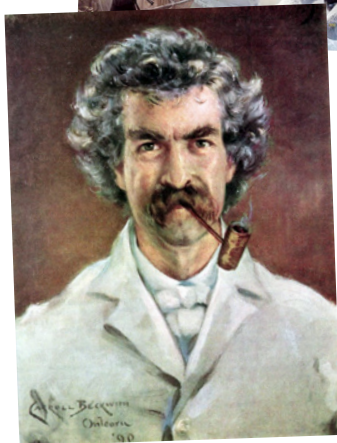
Kevena Henka grāmata "Olive's ocean"

Filipa Pulmana "Ziemeļblāzmas" izdevums latviski

"Zelta kompassa" ekranizējums ir populārs arī Latvijā

Amerikāņu portretista Džeimsa Kerola Bekvita (James Carroll Beckwith, 1852–1917) 1890. gadā gleznotais rakstnieka Marka Tvena (Mark Twain, 1835–1910) portrets

Markus Tvens un viņa darbu varoņi

Marka Tvena darba "Haklberija Fina piedzīvojumi" latviešu izdevums

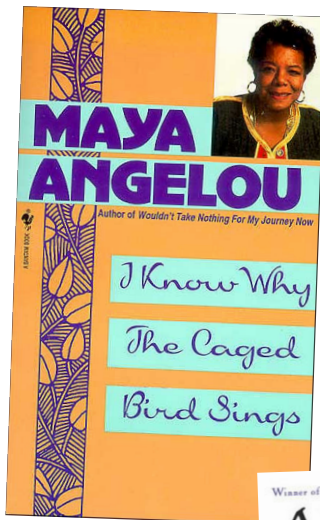
jums: homoseksuālisma propaganda — grāmatā stāstīts par pingvīnu geju pāri, kas audzina mazuli.

Cormier, Robert. *The chocolate war.* 30th anniversary ed. New York : Knopf, 2004. 253 p. Aizlieguma pamatojums: romānā atainoto katoļu skolas jauniešu vidū valda fiziska un garīga varmācība. Grāmatas varoņu valoda ir ļoti vulgāra, Dievu zaimojoša un seksta terminu pārsātināta. Romāns ekranizēts 1988.gadā.

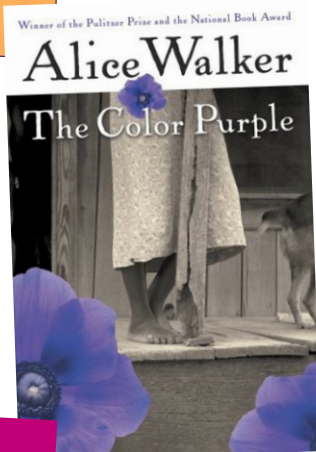
Henkes, Kevin. *Olive's ocean.* 1st ed. New York : Greenwillow Books, 2003. 217 p. Aizlieguma pamatojums: svētuma zaimošana (profanācija), dzimumdzīves ainas. Kā norāda grāmatas aizstāvji, darbā parādītas galvenās varones — pusaugu meitenes — vecāku mīlestības pilnās intīmās attiecības, tādēļ to atspoguļojums nebūtu nosodāms. 2004.gadā Kevins Henks par šo darbu saņēma Amerikas Bibliotēku asociācijas Bibliotēku pakalpojumu bērniem nodaļas godalgu.

Pullman, Philip. *The golden compass.* New York : Yearling, [2007?]. 399 p. Pirmizdevums ar nosaukumu "Northern Lights" nāca klajā Lielbritānijā 1995.gadā. Izdevums latviešu valodā: **Pulmans, Filips.** *Ziemeļblāzma* : [triloģijas "Tumšās matērijas" pirmā daļa]. No angļu val. tulk. Ingrida Pandare. Rīga : Zvaigzne ABC, [2005]. 438 lpp. (Lasītpriekš!). Aizlieguma pamatojums: ateisma propaganda. 1996.gadā ieguvusi skotu mecenāta Endrū Karnegi (Andrew Carnegie) medaļu literatūrā. Ekranizēta 2007.gadā.

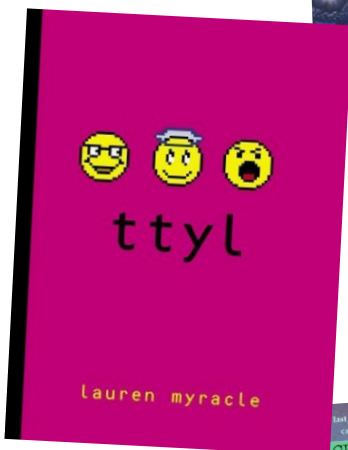
Tvens, Marks. *The adventures of Huckleberry Finn.* 1st ed. Cape Cod : Peninsula Press, 1996. 258 p. Jaunākais izdevums latviešu valodā: **Tvens, Marks.** *Haklberija Fina piedzīvojumi* : [stāsts]. No angļu val. tulk. Mirdza Ķempe. Rīga : Zvaigzne ABC, [2007]. 375, [1] lpp. : il. (Lasītpriekš!). Aizlieguma vēsture un pamatojums. Grāmatas oriģinālizdevums nāca klajā 1884.gadā ASV. Jau 1885.gadā no krājuma to "vulgārās valodas" dēļ kā "lubu literatūras darbu, kas piemērots vien padibenēm, ne inteliģentiem, cienjamiem ļaudīm", izņēma Konkordas publiskā bibliotēka (Masačūsetsa), bet 1905.gadā to par lasītājiem nepiemērotu atzina arī Bruklīnas publiskā bibliotēka. Marks Tvens dedzīgi protestēja pret grāmatas aizliegumu, dzēlīgi rakstīdams: "Cenzūra māca — pieaugušais nedrīkst ēst bifštekus, jo bērns to nespēj sakošļāt." Joprojām manāmi centieni grāmatu aizliegt — tā propagandējot rasismu, jo daudzviet izmantots nievājošs afrikāņu apzīmējums "nēģeris" (nigger). 1998.gadā kādas Arizonas skolas audzēkņu vecāki iesūdzēja iestādes vadību tiesā par grāmatas iekļaušanu obligātās lasāmvielas sarakstā. Taču federālā tiesa atzina vecāku sūdzību par nepamatotu.

Meijas Angelouas darbs "I know why the caged bird sings"

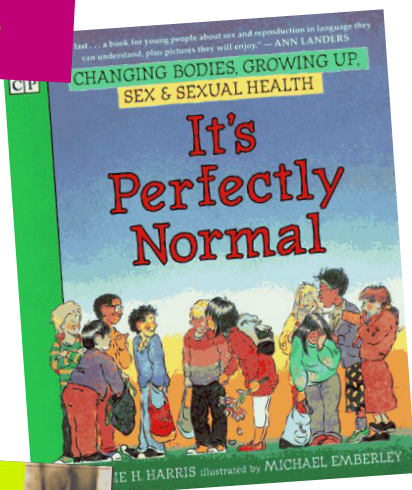

Elisas Volkeres grāmata "The color purple"

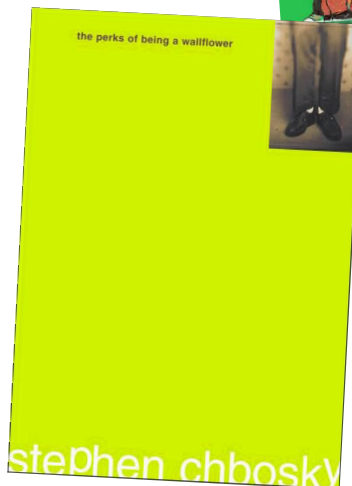

Lorēnas Mirakles "Ttyl"

Robija Herisa nepiedienīgi izglītojošais izdevums "It's perfectly normal"

Stefana Čboska "The perks of being a wallflower"

Walker, Alice. *The color purple.* 1st harvest ed. Orlando : Harcourt, 2003. 288 p. Pirmoreiz romāns izdots 1982.gadā. Par šo darbu autore saņēma Pulicera prēmiju literatūrā. *Aizlieguma pamatojums: varmācības un sekса ainu atspoguļojums.*

Myracle, Lauren. *Ttyl.* New York : Amulet Books, 2004. 209 p. Trīs pusaudžu meiteņu sarakste tūlītēju ziņojumu (*instant message*) formā. *Aizlieguma pamatojums: vulgāra leksika, nosodāmas uzvedības slavinājums, pastiprinātas seksualitātes atspoguļojums.*

Angelou, Maya. *I know why the caged bird sings.* New York : Random House, 2002. 281 p. *Aizlieguma pamatojums: izteikti vulgāra leksika, varmācības un sekса ainu atspoguļojums.* Saskaņā ar ALA datiem tā ir visvairāk apstrīdētā grāmata 20.gadsimta 90.gados ASV. Pret to protestējusi arī organizācija "Parent Against Bad Books In Schools" ("Vecāki pret sliktām grāmatām skolās", <http://www.pabbis.com>).

Harris, Robie H. *It's perfectly normal : a book about changing bodies, growing up, sex, and sexual health.* 1st ed. Cambridge : Candlewick Press, 1994. 89 p. *Aizlieguma pamatojums: bērniem un pusaudžiem nepiemērots, amorāls seksualitātes, homoseksualitātes, nūdisma, abortu apraksts. Grāmatas aizstāvji uzsver: daļai sabiedrības nav pieņemama autora atklātā valoda par cilvēka seksualitāti, intīmās dzīves norisēm. Tā vēlētos, lai grāmatām par seksualitāti būtu didaktiskāks raksturs.*

Chbosky, Stephen. *The perks of being a wallflower.* New York : Pocket Books, 1999. 213 p. *Aizlieguma pamatojums: aizvainojoša, agresīva leksika, sekса, homoseksualitātes, atspoguļojums.*

Mūsdienās cenzoru un vārda brīvības aizstāvju sadursmēs vienmēr uzvar pilsoņu tiesības gūt un izpaust informāciju bez ierobežojumiem, uzsver laikraksts "The New York Times". Turklāt ALA Informācijas brīvības biroja (*Office for Intellectual Freedom*) vadītāja Džūdita Krūga (*Judith Krug*) norāda, ka apstrīdēto grāmatu skaits kopš 1982.gada, kad pirmoreiz notika Aizliegto grāmatu nedēļa, ir samazinājies uz pusi. Viņa to skaidro ar sabiedrības un bibliotekāru zināšanu līmeņa celšanos vārda brīvības jomā, kā arī vispārēju interešu pārvirzi uz globālā tīmekļa problemātiku.

Izmantotā informācija

Banned Books Week [tiešsaiste] : Celebrating the Freedom to Read. American Library Association, 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/oif/bannedbooksweek/bannedbooksweek.cfm>

Gewen, Barry. What Are You Doing for Banned Books Week? *The New York Times* [tiešsaiste], 1 October 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://papercuts.blogs.nytimes.com/2008/10/01/what-are-you-doing-for-banned-books-week/>

Anita Bakēvica

Sandra Ranka

Latvijas Universitātes bibliotēkas darbinieku pieredzes apmaiņas brauciens uz Islandes bibliotēkām

Kopš 2005.gada Latvijas Universitātes bibliotēka (LUB) īstenojusi trīs *Leonardo da Vinci* programmas mobilitātes projektus. Pateicoties Eiropas Komisijas finansējumam, trīs gadu laikā 23 LUB darbinieki devušies pieredzes apmaiņas braucienos uz vairākām Eiropas valstīm. Apmeklēta Varšavas Universitātes bibliotēka, Helsinku Nacionālā un universitātes bibliotēka, Lafboro Universitātes bibliotēka un Britu bibliotēka, Čehijas Nacionālā bibliotēka. Iepazītas arī tuvāko kaimiņvalstu informācijas krātuves: Tallinas Universitātes akadēmiskā bibliotēka un Igaunijas Nacionālā bibliotēka, Viļņas Universitātes bibliotēka, Lietuvas Akadēmiskā bibliotēka, Martīna Mažvīda Lietuvas Nacionālā bibliotēka, Viļņas Pedagoģijas universitātes bibliotēka, Kauņas Medicīnas universitātes bibliotēka un Kauņas Vītauta Lielā Universitātes bibliotēka.

No 2008.gada 8. līdz 15.septembrim LUB direktorei Ivetai Gudakovskai, viņas vietniecei Mārītei Savičai un abām raksta autorēm bija iespēja iepazīt Islandes lielāko bibliotēku darbu. Finansējums gūts *Leonardo da Vinci* programmas mobilitātes projekta "Studentu apkalpošana digitalizētā universitātes bibliotēkā" ietvaros.

Kontrastainā Islande

Islande — pretstatiem bagāta, skaista un skarba zeme. Ceļi un klintis ir melnā krāsā, vietām vārās ūdens avoti, zeme atgādina Mēness virsmu vai saplaisājušu maizes garozu, nereti notiek zemestrīces. Pazīstamākie Islandes tūrisma objekti ir: Zilā lagūna, Gulfosa ūdenskritums, geizeru ieleja, Tingvellīras nacionālais parks. Vērojot geizerus tuvplānā, pārņēma savāda sajūta — likās, ka stāvam uz milzīga katla vāka, zem kura viss vārās un mutuļo...

Septembris Islandē ir viskrāšņākais mēnesis — zied krūmi un puķes. Atrodamas arī pazīstamas sēnes — bērzu bekas. Notiek ikrudens aitu pulcināšana. Lai gan laiks bija vējains un lietains, tajā piedalījās daudzas ģimenes ar bērniem. Nav svarīgi, kas ir aitu saimnieks, jo aitu pulcināšana ir sabiedriska pasākums, ko noslēdz vispārēja mielošanās ar aitas gaļas sakņu zupu. Vēl viens islandiešu gardums ir no auzu miltiem cepta, ar rabarberu ievārijumu pildīta kūka.

Islandē dzīvo lepna tauta, kas mīl savu zemi un tur cieņā kultūrvēsturisko mantojumu. Islande ir vienīgā valsts pasaulē, kur telefongrāmatās informācija kārtota nevis personu uzvārdu, bet vārdu secībā. Ja Ingva-

LUB bibliotekāres Islandes Nacionālajā un universitātes bibliotēkā: M.Saviča (lejā), A.Bakēvica, S.Ranka

Islandes Nacionālā un universitātes bibliotēka

ram ir meita, tad viņas uzvārds ir Ingvarsdotira (Ingvara meita), bet dēla uzvārds ir Ingvarsons (Ingvara dēls).

Neaizmirstams bija ceļojums, ko mums sagādāja Kopavoguras publiskās bibliotēkas direktors Hrafn Andress Hardarsons (*Hrafn Andrés Harðarson*). Ar viņa automašīnu devāmies ekskursijā uz kalniem, kur varējām apskatīt burbuļojošus avotus, melnas klintis un no vulkāniskajiem iežiem veidotus ceļus, koši zilu ezeru, nelielus sastingušus “vulkāniņus”, plašas aitu ganības. Pa likumotu zemes “neceļu” nokļuvām līdz pat Atlantijas okeāna piekrastei. H.A.Hardarsons ir liels latviešu kultūras pazinējs, sadarbojas ar vairākiem Latvijas kultūras darbiniekiem, izdevis arī latviešu dzejas izlasi islandiešu valodā.¹

Islandes Nacionālā un universitātes bibliotēka

Islandes Nacionālā un universitātes bibliotēka dibināta 1918.gadā. 1957.gadā Islandes parlaments pieņēma lēmumu par Nacionālās un Universitātes bibliotēkas apvienošanu. 1994.gadā apvienotajai bibliotēkai uzcelta jauna ēka.

Islandes Nacionālā un universitātes bibliotēka veic gan nacionālās, gan augstskolas bibliotēkas funkcijas. Tās svarīgākie uzdevumi: 1) veidot un saglabāt pēc iespējas pilnīgāku Islandes izdevumu un darbu par Islandi krājumu, kā arī rūpēties par to pieejamību;

2) nodrošināt studijas un pētniecību Islandes Universitātē. Dažās universitātes fakultātes saglabājušās nelielas nozaru bibliotēkas un krājumi docētājiem: tiesību zinātnēs, bioloģijā, zemes zinātnēs, tehniskajās zinātnēs u.c.

Bibliotēkas izmantošana

Bibliotēka pieejama ikvienam interesentam no 18 gadu vecuma. Abonementā grāmatas līdzņemšanai izsniedz Islandes pastāvīgajiem iedzīvotājiem, pārējiem — pēc atsevišķa bibliotēkas lēmuma. Katram lasītājam tiek piešķirts identifikācijas numurs un parole piekļuvei kopkatalogam *Gegnir*. Lasītāja kartes ir par maksu (izņemot Islandes Universitātes personālu un studentus), un tās derīgas vienu gadu. Derīguma termiņu var pagarināt, ja bibliotēkā nav parādu. Parasti grāmatas izsniedz uz 4 nedēļām, taču pieprasītākiem izdevumiem ir īsāks izmantošanas termiņš — nedēļa vai pat tikai 3 dienas. Termiņu iespējams pagarināt ne vairāk kā 3 reizes. Par laikus neatdotiem informācijas resursiem tiek iekasēta kavējuma nauda, parādniekiem tiek rakstīti atgādinājumi un brīdinājumi par tiesībsargājošo iestāžu iesaistīšanu, ja tiek ignorētas parādsaistības ar bibliotēku.

Grāmatas var saņemt gan brīvpieejas krājumā, gan rezervēt vai pasūtīt no krātuves. Bibliotēkas lasītāju skaits 2007.gadā bija 5128, izsniegums — 61 876.

Islandes Nacionālās un universitātes bibliotēkas Nacionālā departamenta lasītava

Reikjavikas Universitātes bibliotēkā

Islandes Universitātes Izglītības augstskolas bibliotēkā

Izstāžu telpa Islandes Nacionālajā un universitātes bibliotēkā

Kopkatalogs Gegnir

Islandes Nacionālā un universitātes bibliotēka veido un pārvalda kopkatalogu *Gegnir*, kur apkopota informācija par 250 bibliotēku krājumiem. Kopkataloga

sadaļā *Greinir* apkopoti analītiskie izraksti no 300 Islandes periodiskajiem izdevumiem.

Tāpat kā Latvijā, arī Islandē kopkatalogu veido bibliotēku informācijas sistēmā *ALEPH500* (patlaban dar-

bojas tās 18.versija). Par sistēmas uzturēšanu atbild Islandes bibliotēku konsorcijs.

Pakalpojumi

Bibliotēkā pieejamas telpas gan individuālām studijām, gan grupu darbam. Pavisam kopā bibliotēkā ir 700 lasītāju darbavietas. Kopēšanu veic lasītāji paši, izmantojot kopēšanas kartes, ko var iegādāties bibliotēkā. Kopēšanai atvēlētas atsevišķas telpas katrā stāvā, tur pieejami arī drukāšanas un iesiešanas pakalpojumi. Bibliotēkas telpas iekārtotas tā, lai lasītājs varētu justies ērti — brīvi novilkt apavus, apsēsties mīkstā krēslā un gremdēties zināšanu apgūvē...

Pārdomāta ir studentu apgāde ar mācību resursiem. Bibliotēka komplektē nepieciešamos izdevumus saskaņā ar mācībspēku iesūtītajiem informācijas avotu sarakstiem. Plauktos izvietotajiem mācību materiāliem tiek pievienotas informācijas lapiņas dažādās krāsās, kas rāda, kuri izdevumi izmantojami uz vietas, kuri — līdznešanai uz mājām.

Lasītāju izglītošana

Bibliotēka lielu uzmanību pievērš lasītāju izglītošanai. Arī Islandes Universitātes mācībspēki vēlas, lai bibliotēka organizētu lasītāju mācības un ekskursijas. Bibliotēka piedāvā kursus par atsevišķu datubāzu izmantošanu un informācijas meklēšanu konkrētās nozarēs. Bibliotēkas darbinieki veido arī plašu informatīvo materiālu klāstu — gan bukletus, kas palīdz datubāzu izmantošanā un noteiktas tematikas informācijas meklēšanā, gan apskatus par speciālajām kolekcijām, nodalām, izstādēm, starpbibliotēku abonementu u.c.

Komplektēšana un katalogizācija

Islandes Nacionālā un universitātes bibliotēka, kā jau teikts, veic gan nacionālās, gan universitātes bibliotēkas funkcijas, līdz ar to Komplektēšanas un katalogizācijas nodaļa atsevišķi iegādājas un apstrādā nacionālajai bibliotēkai un universitātes bibliotēkai nepieciešamos izdevumus. Bibliotēkas krājumā ir aptuveni 900 000 vienību — grāmatas, periodika, audiovizuālie materiāli u.c. izdevumi.

Bibliotēka saņem obligāto eksemplāru — katra Islandes izdevuma četrus eksemplārus (t.sk. audiovizuālos materiālus). Viens eksemplārs tiek glabāts arhīvā, viens — Akureiri pilsētas bibliotēkā, divi eksemplāri tiek izsniegti Islandes Nacionālās un universitātes bibliotēkas lasītājiem. Bibliotēkā pieejami arī Islandes Universitātes studentu noslēguma darbi.

Audiovizuālo izdevumu departaments

Audiovizuālo izdevumu departaments saņem skaņu un videoierakstu obligāto eksemplāru, gādā par Islandē un citur pasaulē iznākušo islandiešu skaņu un video ierakstu komplektēšanu, saglabāšanu un pieejamību. Departamenta uzdevums ir nodrošināt Islandes Universitātes mācību procesu ar nepieciešamajiem audiovizuālajiem resursiem. Ja izveidota jauna studiju

programma, bibliotēka rūpējas, lai tajā būtu visi programmas īstenošanai nepieciešamie informācijas resursi. Pieejami arī iespiestie materiāli — grāmatas, notis, uzziņu literatūra. Ievērojama ir departamenta veco skaņuplašu kolekcija.

Nacionālais departaments

Nacionālās bibliotēkas funkcijas veic Islandes Nacionālās un universitātes bibliotēkas Nacionālais departaments, kurā tiek nodarbināta ceturtdaļa bibliotēkas personāla — 21 pilna laika darbinieks. Departaments apkopo materiālus, kas publicēti Islandē un ārpus tās par Islandi un islandiešiem. Nacionālās bibliotēkas informācijas resursus atļauts izmantot tikai lasītāvā. Nacionālajā departamentā vienkopus izvietoti vairāki specializētie krājumi, piemēram, Islandes rakstnieka, Nobela prēmijas laureāta Haldora Laksnesa (*Halldór Laxness*) kolekcija, Bībeļu kolekcija, grāmatas par šahu u.c. Bibliotēkas rokrakstu krājumā ir apmēram 15 000 vienību, te tiek glabāta arī seno Islandes karšu kolekcija.

Sieviešu vēstures arhīvs

Atsevišķa bibliotēkas struktūrvienība ir Sieviešu vēstures arhīvs, kas piedāvā plašu materiālu klāstu par Islandes sieviešu vēsturi. Krājumā rodamas Islandes sieviešu publikācijas, privātas vēstules, dienasgrāmatas, senas pavārgrāmatas un atsevišķu recepšu pieraksti, priekšmeti, kas ataino sadzīvi. Daudz materiālu ir par Islandes sieviešu sociālajām aktivitātēm — sabiedriskajām organizācijām, cīņu par sieviešu tiesībām u.c. Ikvienam Islandes iedzīvotājam var papildināt arhīva krājumu — nest senas vēstules u.c. materiālus, kas atspoguļo ģimenes sieviešu dzīvi dažādos laikposmos un vēsturiskajās situācijās. Jāpiebilst, ka Islandes Nacionālo un universitātes bibliotēku kopš 2007.gada 1.aprīļa vada sieviete — Ingborga Steinuna Sverisdotira (*Ingbjörg Steinunn Sverrisdóttir*). Bibliotēkā starp 82 pilna laika darbiniekiem strādā arī 30 vīrieši. Tikai 29% no visiem Islandes Nacionālās un universitātes bibliotēkas darbiniekiem ir profesionālā izglītība.

Digitalizācija

Islandes Nacionālā un universitātes bibliotēka realizējusi vairākus nozīmīgus digitalizācijas projektus, to izstrāde sākās pirms aptuveni 10 gadiem. Pirmajā projektā digitalizētas senās Islandes kartes, kas publicētas pirms 1900.gada. Projekts realizēts sadarbībā ar Ziemeļvalstu digitālo bibliotēku centru (*Nordic Digital Library Center, NDLC*). Tas ir viens no Ziemeļvalstu zinātniskās informācijas padomes (*The Nordic Council for Scientific Information, NORDINFO*) informācijas centriem un atrodas Norvēģijas Nacionālajā bibliotēkā. Projektu finansāli nodrošināja Islandes studentu inovāciju fonds un *NORDINFO*.

Digitālajā bibliotēkā *Sagnanet* ietverta islandiešu viduslaiku literatūra — sāgu pieraksti un materiāli par tām, kā arī izdevumi par ģermāņu un skandināvu mito-

Gulfoss (Zelta ūdenskritums)

Reikjavīka no putna lidojuma

Reikjavīka

Islandes slavenākais geizers Strokurs

Islandes kalnu ainava — tā varētu izskatīties arī uz Mēness...

DAŽĀDĀ INFORMĀCIJA - VECĀ UN JAUNĀ GRĀMĀTĪBNĪCĪBA - ĀRZEMĒS - PĀGĀJĪBA UN APĒRĒS - BĒRŅU UN JAUNĒS BIBLIOTĒKĀS - KONFERENCES, SEMINĀRI, SANĀKSMES - DATORIZĀCIJA, DIGITALIZĀCIJA, INTERNETIZĀCIJA - CILVĒKI, NOTIKUMI, PROBLĒMAS

loģiju, kas publicēti pirms 1900.gada. *Sagnanet* ietver ne vien Islandes Nacionālās un universitātes bibliotēkas, bet arī Arni Magnussona institūta un Kornela Universitātes kolekcijas. Digitalizācijas projekta realizācija notika no 1997. līdz 2001.gadam, un tas aptver cīparotas 240 000 rokrakstu lappuses un 153 000 iespēstā teksta lappuses.

Timarit ir periodisko izdevumu digitālā bibliotēka. Tajā pieejama visa līdz 1920.gadam Islandē izdotā periodika, rodami arī tādi izdevumi, kas turpina iznākt joprojām. Ar izdevējiem panāktas vienošanās par digitalizāciju un cīparotā materiāla publisku pieejamību. *Timarit* veidota sadarbībā ar Fēru salu Nacionālo bibliotēku un Grenlandes Nacionālo un publisko bibliotēku, līdz ar to tajā ietverti materiāli arī par Grenlandi un Fēru salām. Projektu finansiāli atbalsta *NORDINFO*, Islandes Pētniecības padome (*The Icelandic Research Council*) un Islandes studentu inovāciju fonds.

Bibliotēkas nākotnes iecere ir digitalizēt visas līdz 2000.gadam Islandē izdotās grāmatas, periodiskos izdevumus un kartes. Pašlaik top projekts *Icelandic web*, kurā paredzēts arhivēt tīmeklī pieejamos materiālus par Islandi.

E-resursi

Islandē liela uzmanība tiek pievērsta elektronisko resursu iegādei un izmantošanai. Kopš 2000.gada no jebkura Islandes datora pieejamas starptautiski atzītas datubāzes — *Encyclopedia Britannica*, *ProQuest*, *Elsevier*, *Springer*, *Academic Press*, *Kluwer*. Papildus tām Islandes Nacionālā un universitātes bibliotēka piedāvā arī citas datubāzes. Elektronisko resursu pārvaldībai bibliotēka izmanto *TDNet* programmatūru, kas nodrošina vienotu piekļuvi aptuveni 20 000 e-žurnāliem, kas rodami gan publiskajās datubāzēs, gan bibliotēkas abonētajās datubāzēs, gan globālajā tīmeklī. *TDNet* programmatūra nodrošina sasaisti arī ar *Gegnir* un *Timarit*.

Tiek uzturēta un sistemātiski atjaunināta bibliotēkas tīmekļa vietne. Pašlaik norit darbs pie vienotās tīmekļa vietnes izveides — tajā būs iespēja no vienas saskarņes meklēt informāciju kopkatalogā un visās bibliotēkā pieejamajās datubāzēs. Tīmekļa vietnē izceltas atsevišķas sadaļas studentiem, mācībspēkiem, bibliotekāriem, plašsaziņas līdzekļiem.

Islandes Universitātes Izglītības augstskolas bibliotēka

Islandes Universitātes Izglītības augstskolas bibliotēka ir augstskolas Mācību centra struktūrvienība. Tās krājumu veido pedagoģijas nozares izdevumi. Bibliotēkā ir 64 lasītāju darbavietas, 20 datori lasītājiem, kļūšajā lasītavā ir 24 darbavietas. Bibliotēkas krājums atspoguļots kopkatalogā *Gegnir*. Izdevumi paredzēti gan izmantošanai uz vietas, gan mājās — izsnieguma termiņš ir no vienas dienas līdz vienam mēnesim. Bibliotēkas darbinieki veido Izglītības augstskolas studentu noslēguma darbu bibliogrāfiju, izmantojot to elektroniskās versijas, kas apkopotas digitālajā deponitārijā *Skemman*. Tajā pieejami arī Akureiri Universitātes stu-

dentu noslēguma darbi. Bibliotēka glabā arī studentu darbu drukātās versijas.

Arni Magnussona institūta bibliotēka

Arni Magnussona institūts ir Islandes Universitātes struktūrvienība. Institūta bibliotēkas krājumā ir aptuveni 19 000 grāmatu, 140 periodisko izdevumu. Daudz materiālu par Islandes un Eiropas viduslaiku vēsturi, literatūru, folkloru un valodniecību. Lasītavā ir tikai 14 darba vietas, tādēļ tās iepriekš jārezervē. Drīzumā tiks dibināts Islandes studiju institūts, kurā plānots iekļaut arī Arni Magnussona institūta bibliotēku.

Reikjavīkas Universitātes bibliotēka

Reikjavīkas Universitātes bibliotēka dibināta 1998.gadā, tās krājumā apmēram 15 000 iespieddarbu. Bibliotēkas tīmekļa vietnē pieejamas 90 datubāzes, ap 20 000 e-žurnālu. Elektronisko resursu pārvaldībai bibliotēka izmanto *Ex Libris* programmatūru *SFX*, kas nodrošina saites uz e-žurnālu pilntekstiem, kā arī citiem bibliotēkas resursiem. Bibliotēka piedāvā dažādus pakalpojumus elektroniskajā vidē, piemēram, piegādā informāciju par jaunieguvumiem e-pastā.

Liela vērība veltīta lasītāju apmācībai elektronisko resursu izmantošanā. Mācības bibliotēka organizē sadarbībā ar universitātes docētājiem, viena lekcija ilgst 45 minūtes. Universitātes mācībspēki uzskata, ka nodarbības nepieciešamas, lai studenti prastu orientēties datubāzu klāstā un efektīvi meklēt informāciju.

Kopavoguras publiskā bibliotēka

Kopavogura ir neliela pilsētiņa blakus Reikjavīkai. Tās publiskā bibliotēka, koncertzāle un Dabas vēstures muzejs atrodas pilsētas kultūras centrā. Bibliotēka ir mūsdienīgi iekārtota, tajā ir ērtas datorizētas lasītāju darbavietas. Veidojot krājumu, liela vērība veltīta izdevumiem svešvalodās, jo Islandē dzīvo daudz viesstrādnieku ar ģimenēm no vairākām pasaules valstīm, arī Baltijas. Bibliotēkas darbinieki cenšas komplektēt dažādu tautu literatūru, it īpaši daiļliteratūru un bērnu literatūru, lai visi apkārtnes iedzīvotāji apmeklētu bibliotēku un rastu lasāmvielu sev un bērniem.

Secinājumi

Salīdzinot Islandes un Latvijas bibliotēku darbu, lielas atšķirības nav novērojamas. Galvenā Islandes bibliotēku priekšrocība ir modernas un atbilstošas telpas, kas ļauj pārdomāti un ērti izvietot krājumu gan abonementā, gan lasītavās, nodrošinot brīvpieeju visiem materiāliem.

Īpaša uzmanība Islandes bibliotēkās tiek pievērsta e-resursu pārvaldībai un nacionālā kultūras mantojuma digitalizācijas projektiem sadarbībā ar citām bibliotēkām un iestādēm.

(Anitas Bakēvicas un Sandras Rankas foto)

¹ Iesakām izlasīt: **Hardarsons, H[rafn] A[ndress]**. Islandietis Latvijas bibliotēkās. *Es daru tā*, Nr.5, 1996, 49.–52.lpp. (Pārpublicējums no izdevuma "Ziemeļmeita" (Rīga, 1995. 265.–269.lpp.). Red. piez.

Jana Dreimane

Vai grāmatām ir nākotne?: Vācijas telefonaptaujas rezultāti

No 2007.gada 10. līdz 21.septembrim Starptautiskais revīzijas un konsultāciju uzņēmums tikls "PricewaterhouseCoopers" veica socioloģisku pētījumu par Vācijas iedzīvotāju, tajā skaitā skolas vecuma bērnu attieksmi pret grāmatām, to ieguves avotiem, lasīšanu, kā arī interneta izmantošanu. Lai iegūtu precīzu lasīšanas ainu, tika apzināta respondentu informācija uzvedība 2007.gada pirmajos astoņos mēnešos. Telefoniski tika aptaujāti 1014 pieaugušie no 14 gadu vecuma, kā arī 210 bērni vecumā no 10 līdz 13 gadiem visā Vācijā.

Pētījuma rezultāti apkopoti izdevumā "Vai grāmatām ir nākotne?" ("Haben Bücher eine Zukunft?"). 2008.gada vasarā tas publicēts kompānijas "PricewaterhouseCoopers" tīmekļa vietnē http://www.pwc.de/fileserver/RepositoryItem/tmt_PwC%20Buchm_Studie_4.10.pdf.

Vispārējā lasīšanas aina

Vairākums ļaužu atzīst, ka grāmatu lasīšana ir svarīga un atbalstāma, taču lasa arvien mazāk. Turpretī televīzijas skatīšanās netiek atzīta par nepieciešamu, taču pie televizoru ekrāniem tiek pavadīts arvien vairāk laika. **Patiesībā nevis internets, bet gan televīzija ir grāmatu aizvietotājs, sevišķi aprindās, kam zems izglītības līmenis.**

Vērojama lasošās sabiedrības polarizācija: daudzlasītāji — izglītoti, informēti un internetaktīvi, lasa aizvien vairāk (to uzsver 38% daudzlasītāju), bet mazlasītāji — ar visai trūcīgu izglītību, mazaktīvi interneta vidē, lasa vēl retāk nekā agrāk (to atzīst 57% mazlasītāju). Tātad plaša starp informācijas bagātajiem un informācijas nabagajiem aizvien paplašinās.

Gandrīz puse respondentu (46%) lasa mazāk nekā agrāk. Ceturtajai daļai (26%) aptaujāto lasīšanas intensitāte nav mainījusies. Lielāko konstanto lasītāju grupu veido daudzlasītāji un ļaudis ar pabeigtu vidējo un augstāko izglītību, kā arī intensīvie interneta lietotāji.

Piektā daļa (21%) aptaujāto lasa pat vairāk nekā agrāk, bet 5% (7% vīriešu, 2% sievietes) nelasa vispār.

2007.gada astoņos mēnešos maksimālais izlasīto grāmatu skaits bija trīsdesmit. Aplūkojamā periodā katra sieviete caurmērā izlasījusi 13, bet ikviens vīrietis — 9 grāmatas. Vairākums sieviešu ir aktīvas lasītājas (31% lasa ļoti bieži, 32% — bieži).

2/3 ļaužu grāmatu lasīšana ir atpūtas veids. **19% lasīšana ir iecienītākais vaļasprieks.** 15% lasa vienlaicīgi vairākas grāmatas. Tikai 6% respondentu klausās audiogrāmatas, bet 3% respondentu izmantojuši internetu audiogrāmatu lejupielādei.

Puse aptaujāto pēdējo izlasīto grāmatu iegādājušies paši, 23% — saņēmuši kā dāvanu, 21% — patapinājuši. Sieviešu vidū ir vairāk patapinātāju (23%) nekā starp vīriešiem (21%). Visbiežāk lasāmvielu patapina daudzlasītāji (24%).

Katrs respondents astoņu mēnešu laikā iegādājies vidēji 12,4 grāmatas (sievietes — 13,5, bet vīrieši — 11). Gandrīz trešdaļa (318 no 1011) aplūkojamā laikposmā nebija nopirkusi nevienu grāmatu.

63% vīriešu (36% zēnu) un 48% sieviešu (27% meiteņu) lasa grāmatas, lai gūtu noteiktu informāciju. Tātad **lielākā daļa vīriešu ir "mērķtiecīgie" lasītāji.**

Daudzlasītāji un nelasītāji

Aptaujā par daudzlasītāju tika uzskatīta persona, kas aplūkojamā periodā bija izlasījusi vismaz 24 grāmatas (vidēji trīs grāmatas mēnesī). Šajā laikā katrs daudzlasītājs iegādājies 21 grāmatu, no tām 17 — paša vajadzībām, bet 4 — dāvināšanai. Lasīšana daudzlasītājam ir hobijs. Informācijas ieguve ir sekundāra.

Grāmatu lasīšana nav šķērslis globālā tīmekļa izmantošanai. Ik dienas internetā ieskatās katrs otrais daudzlasītājs, bet tikai katrs ceturtais nelasītājs. 62% nelasītāju nemaz vai tikpat kā nemaz neizmanto internetu (starp daudzlasītājiem tādu ir tikai 27%).

Tikai viens procents daudzlasītāju pēdējo izlasīto grāmatu lejupielādējis no interneta un izlasījis datorēkrānā. Citas aptaujāto grupas šo iespēju nav izmantojušas vispār.

Gandrīz katra otrā daudzlasītāja neto ienākumi ir, sākot no 2000 eiro mēnesī un vairāk, savukārt nelasītāju grupā ar šādiem ienākumiem var lepoties tikai katrs piektais.

Bērni — aizrautīgākie lasītāji

Bērniem grāmata ir tuvāka nekā pieaugušajiem, šķiet, pateicoties mācībām skolā. Viņi lasa vairāk nekā pieaugušie. Lielu daļu no lasīšanai atvēlētā laika gan aizņem mācību literatūras apguve. Tikai 2 no 210 aptaujātiem bērniem nelasa vispār. 28% bērnu lasa ļoti bieži, 44% — bieži, bet 27% — reti. **24% bērnu lasīšana ir iecienītākais brīvā laika pavadīšanas veids.**

Meitenes lasa vairāk nekā zēni: ļoti bieži lasa 35% meiteņu, bet tikai 20% zēnu. Turpretī reti lasa 34% zēnu, bet tikai 21% meiteņu. Aplūkojamā periodā katrs bērns bija izlasījis vidēji 13 grāmatas (meitenes — vidēji 15 grāmatas katra, zēni — vidēji 11 grāmatas katrs).

Jo mazāks bērns, jo pozitīvāka attieksme pret lasīšanu. Augot lielākam, interese samazinās. Reti lasa 22% 10–11-gadīgo (aplūkojamā periodā šī vecuma respondenti bija izlasījuši vidēji 13,6 grāmatas katrs) un 33% jeb trešā daļa 12–13-gadīgo (aplūkojamā periodā izlasījuši vidēji 12 grāmatas katrs).

Interesanti, ka lauku (līdz 5000 iedzīvotāju), vidēju un nelielu pilsētu (līdz 100 000 iedzīvotāju) bērni lasa vairāk nekā lielpilsētu (100 000 un vairāk iedzīvotāju) jaunā paaudze. Ļoti bieži ar grāmatu rokās atpūtas brīžus pavada 33% mazo laucinieku un tikai 22% lielpilsētnieku. Tādējādi lielpilsētu bērni aplūkojamā periodā bija izlasījuši 12 grāmatas, bet lauku bērni — 16,3 grāmatas. **Laukos nav neviena bērna, kas nebūtu izlasījis vismaz vienu grāmatu. Maz lasošo bērnu skaits gan visur ir konstants, proti, 27–29%.**

Bērniem grāmatas tiek galvenokārt dāvinātas. 46% bērnu pēdējo izlasīto grāmatu saņēmuši kā dāvanu. Trīs no desmit bērniem pēdējo izlasīto grāmatu iegādājušies par savu kabatas naudu (no vecākiem kabatas naudu saņem 78% aptaujāto bērnu, no viņiem 46% — līdz 10 eiro mēnesī, 46% — no 11 līdz 20 eiro mēnesī, bet tikai 7% — vairāk nekā 20 eiro mēnesī). Ceturtajai daļai bērnu (19% lauku bērnu, vismaz 25% pilsētas bērnu) pēdējā izlasītā grāmata bijusi patapināta. **Grāmatu lejupielāde no interneta un tās lasīšana datorekrānā bērnu vidū pagaidām ir tikpat mazizplatīta kā pieaugušo sabiedrībā.**

Izglītības un vecāku ietekme uz lasīšanu

Pētījums apliecina daudzkārt literatūrā aprakstīto tendenci: vecāku kultūras un izglītības līmenis ietekmē bērna lasīšanas paradumus. Lielākā daļa pamatskolas izglītību guvušo māšu bērnu (43%) lasa reti, mazliet vairāk nekā trešā daļa (39%) lasa bieži, taču tikai nepilna piektā daļa (18%) lasa ļoti bieži. Savukārt lielākā daļa vidējo izglītību ieguvušo māšu bērni (53%) lasa bieži, ļoti bieži — 27%, bet reti — 22%.

Tādējādi labāku izglītību guvušo māšu bērni lasa vairāk (aplūkotajā laikposmā — vidēji 14 grāmatas) nekā zemāka izglītības līmeņa māšu bērni (aplūkotajā laikposmā — 11 grāmatas).

Tas pats attiecas uz pieaugušajiem: respondenti ar augstāko izglītību izlasījuši 15 grāmatas, ar vidējo izglītību — 11 grāmatas, personas ar nepilnu vidējo izglītību — 9 grāmatas.

Grāmatu iegāde

Jo izglītotāki vecāki, jo biežāk viņu bērni par savu kabatas naudu iegādājas lietotas vai jaunas grāmatas. Toties zemākā līmeņa izglītību guvušo vecāku bērni biežāk grāmatas saņem kā dāvanu. **Grāmatu dāvināšanai uz attīstību, izaugsmi orientētajās zemākajās sociālajās grupās tiek piešķirta lielāka nozīme nekā sabiedrības vidusšķirā vai elitē.**

Svarīgākais informācijas avots par grāmatām ir sociālā vide. 55% aptaujāto atzīst, ka izšķirties par vienas vai otras grāmatas iegādi palīdz draugu, kolēģu un pa-

ziņu ieteikumi. Gandrīz trešā daļa respondentu gūst informāciju no izdevniecību katalogiem un reklāmām, kā arī grāmattirgotājiem un grāmatnīcās izvietotajām izstādēm. Trīs no desmit aptaujātajiem izdara izvēli, iepazīstot literatūrkritiku periodikā, bet katrs piektais — ņemot vērā bestselleru sarakstus un grāmatu reklāmu televīzijā. Vien 9% respondentu lasa internetā vai interneta grāmatnīcās publicēto literatūrkritiku.

Vairākus informācijas avotus izmanto daudzlasītāji. 63% no viņiem ņem vērā draugu un paziņu padomus. Četri no desmit daudzlasītājiem konsultējas ar grāmatu pārdevējiem, lasa literatūrkritiku un apceres periodikā. Taču tikai trīs no desmit daudzlasītājiem ņem vērā grāmatu reklāmas televīzijā, vien katrs piektais daudzlasītājs — apceres internetā vai interneta grāmatnīcās.

Sievietes biežāk nekā vīrieši izmanto vairākus informācijas avotus par jauniegādājamām grāmatām. 39% sieviešu un 27% vīriešu ieskatās izdevniecību katalogos un citos grāmatreklāmas izdevumos. Katra trešā sieviete, bet pat ne katrs ceturtais vīrietis lasa grāmatu recenzijas periodikā. Bestselleru sarakstus pēta 27% sieviešu, bet tikai 15% vīriešu.

73% respondentu dod priekšroku izklaidējošas lasāmvielas iegādei. Tikai aptuveni trešā daļa iegādājas arī izglītojošu vai lietišķu literatūru.

Interneta izmantošanas un lasīšanas kopsakarības

Nav tiešas saistības starp interneta lietošanu un grāmatu lasīšanu. Ir cilvēki, kas bieži *sērfo* internetā, taču nav aizrautīgi grāmatu lasītāji. Ir ļaudis, kas neizmanto internetu un arī nelasa. **Tomēr konstatējama saistība starp pastiprinātu interneta izmantošanu, intensīvu grāmatu iegādi un aizrautīgu lasīšanu.** 28% aktīvo interneta lietotāju grāmatas lasa ļoti bieži, 33% — bieži, 36% — reti, 4% — nemaz. No tiem, kas internetu neizmanto vispār, 20% lasa grāmatas ļoti bieži, 33% — bieži, 39% — reti, 8% — nemaz.

Intensīvākie interneta lietotāji 2007.gada astoņos mēnešos izlasījuši vidēji 13 grāmatu, vidēji intensīvi lietotāji — 11, bet tie, kas neizmanto internetu, — 10 grāmatas. Intensīvie interneta lietotāji aplūkotajā laikposmā bija iegādājušies 14 grāmatas, savukārt tie, kas nelieto internetu, — 10 grāmatas.

Tiešsaistes grāmatveikalu pakalpojumus izmantojis katrs trešais aptaujātais, taču vairākums (66%) šo lasāmvielas iegādes avotu vēl neatzīst. Konstatēta cieša saistība starp respondentu vecumu un interneta grāmatnīcu izmantojumu. It visi pieaugušie no 14 līdz 34 gadu vecumam vismaz reizi iepirkušies interneta grāmatnīcās. Taču tikai 34% vidējās paaudzes (iedzīvotāji no 34 līdz 54 gadu vecumam) un 16% vecākās paaudzes (no 55 gadu vecuma) izmantojuši šo grāmatu iegādes avotu. Par interneta grāmatnīcām lielāko interesi izrāda intensīvie interneta lietotāji, kā arī personas ar labāku izglītību. Grāmatas internetā iegādājas 43% daudzlasītāju.

Katrs otrais pieaugušais daudzlasītājs ir arī intensīvs interneta lietotājs. Bet katrs otrais interneta nelietotājs vispār nelasa grāmatas. Šī izteiktā kopsaka-

riba nomāc faktu, ka intensīvie interneta lietotāji pārsvarā ir vīrieši (61%), bet daudzlasītājas — lielākoties sievietes (71%). Ik dienas vai gandrīz ik dienas internetā ieskatās tikai 17% ļaužu, kas vecāki par 55 gadiem (toties teju visi biežāk vai retāk lasa grāmatas), bet 77% jauniešu vecumā no 14 gadiem.

Visi bērni, kas lasa bieži vai ļoti bieži, ir intensīvi interneta lietotāji. 27% aptaujāto bērnu (31% zēnu, 23% meiteņu) mājās ir savs dators, bet 70% dators ir koplietošanā ar vecākiem. **Tikai 3% bērnu mājās vispār nav datora.** Internetu ik dienas izmanto 28%, vismaz vienu reizi nedēļā — 42% bērnu. Lauku bērni globālo tīmekli izmanto biežāk nekā pilsētas bērni. Tikai katrs desmitais bērns neizmanto internetu.

Vien 14% (29 no 210) aptaujāto bērnu zina tā sauktās *Living Books* (interaktīvas, multimediālas, animētas bērnu grāmatas, kas guva popularitāti 20.gadsimta 90.gados un sākotnēji bija paredzētas galvenokārt angļu valodas apguvei) un orientējas lasāmatmiņas kompaktiskos ierakstīto grāmatu piedāvājumā.

Lasīšana ceļā un mājās

Dodoties garākā ceļā ar sabiedrisko transportu, lasāmvielu ņem līdz 56% sieviešu (51% meiteņu), bet tikai 44% vīriešu (38% zēnu). Pirms naktsmiera grāmatās ieskatās 46% sieviešu, bet tikai 32% vīriešu. Lasīšana pirms gulētiešanas raksturīga 71% bērnu.

Katra trešā sieviete, bet tikai katrs piektais vīrietis atzīst, ka saistošas grāmatas lasīšanai ziedojis naktsmiera stundas. Lasīšana ir lielākais hobijs 28% sieviešu (36% meiteņu), bet tikai 9% vīriešu (11% zēnu).

Jāuzsver vēlreiz, ka informācijas ieguve kā daudzlasītājam, tā vidējam lasītājam nav primārais mērķis. Lasot atpūšas 73% pieaugušo un 69% bērnu. Tikai 7% bērnu labprātāk dod priekšroku e-grāmatām datorekrānā, ne iespieddarbiem. Daļa jaunās paaudzes (27% 10–11 gadus vecu bērnu un 14% 12–13 gadus vecu bērnu) ceļā vai mājās labprāt klausās audiogrāmatas. Taču tikai 6% pieaugušo atzīst šādu grāmatu apguves veidu.

Pētījums liecina, ka grāmatām ir nākotne, jo tās aizvien pērk, patapina no citiem un lasa — mājās un ceļā, atpūtai un informācijas ieguvei. Iepriecina, ka aktīvākie lasītāji ir bērni, gandrīz piektajai daļai no viņiem lasīšana ir lielākais hobijs. Nepieciešams vien bērnu lasītprīku attīstīt un nostiprināt.

Genovefa Barkovska

“Terra Mariana” atkārtotās izdošanas priekšvēsture

1991.gadā Daugavpils Pedagoģiskajā institūtā (kopš 2001.gada — Daugavpils Universitāte) tika nodibināts Latgales Pētniecības institūts (LPI), kas turpināja trimdas latgaliešu Vācijā 1960.gadā izveidotā Latgaļu Pētniecības institūta tradīcijas. Kādreizējā Latgaļu Pētniecības institūta aktivisti Francis Teirumnīks (1910–2001, ASV), Alberts Spoģis (1924, Vācija), Anna Dimante (1908–2002, ASV), Viktorija Mickāne (1917–1998, ASV), Janīna Bukša (1913–1997, Zviedrija) un daudzi citi bieži apciemoja Daugavpili un Rēzekni, vedot līdzī grāmatu krājumus par Latgales vēsturi, valodu un literatūru. Vēsturniekiem tie bija atklājums, ko apgūt caurām nak-tīm.

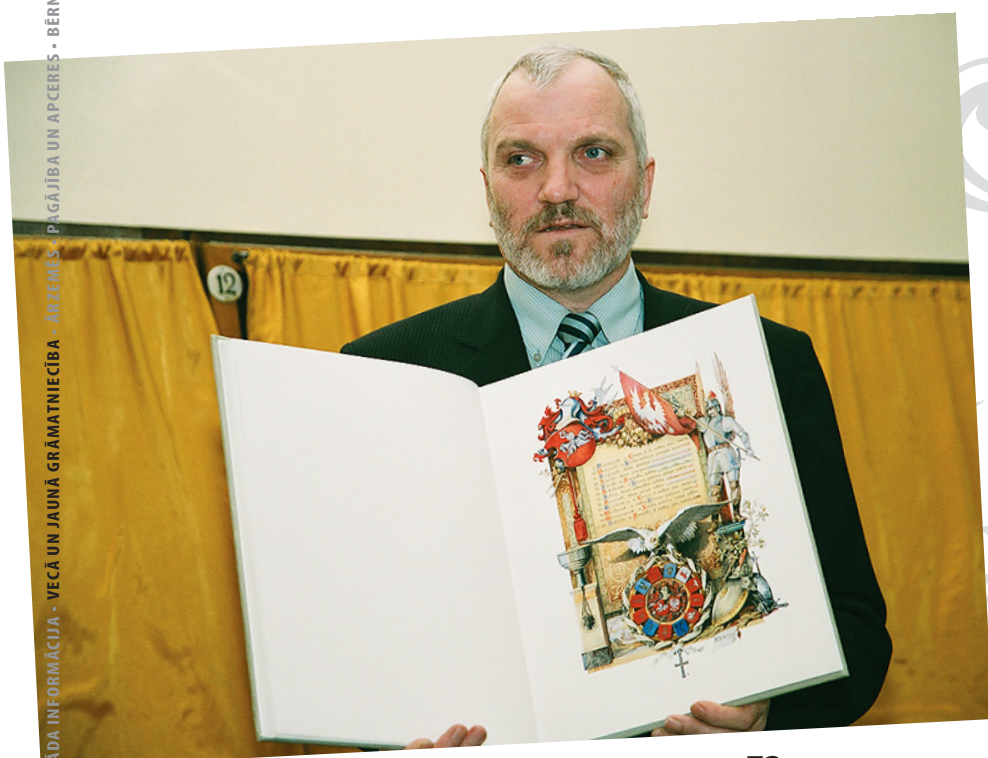
Vienā no atvestajām grāmatām — “Acta Latgalica” 1.sējumā (1965) — atradu Pētera Puduļa (1906–1993) rakstu par 19.gadsimta Latgales vēstures pētnieku Gustavu Manteifeli (1832–1916).¹ Starp daudzajām vēsturnieka un etnogrāfa publikācijām bija minēts albums

“Terra Mariana” (Marijas jeb Māras zeme), kam ievērojama zinātnieks sastādījis tekstu latīņu valodā. Albums tika izgatavots vienā eksemplārā un 1888.gadā kā Latvijas katoļu dāvana pasniegts Romas pāvestam Leonam XIII (1810–1903) viņa priesterības 50 gadu jubilejā un par godu pāvesta darbības 10 gadiem. Albuma 70 pergamenta lapās (61x45 cm) rodama bagātīga vizuāla un tekstuāla informācija par Livonijas² biskapiem, baznīcām, pilīm, slavenām dzimtām un daudz ko citu. Krāšņais albums izraisīja lielu interesi mākslas pazinēju lokā, tādēļ 1903.gadā tika pārzdots. Atšķirībā no oriģināla šis izdevums bija uz pusi mazāks, tā teksts bija vācu valodā, bet attēli — melnbalti.

Jezuītu vēstures pētnieka, mariāņu³ tēva Staņislava Škutāna (1901–1995, ASV) grāmatā “Misionaru darbeiba Latgolā” (1953)⁴ ieraudzīju attēlus no šī albuma. Uz grāmatas vāka bija Livonijas karte, kas aplūkojama arī vienā no “Terra Mariana” lappusēm.

1992.gada augustā Rēzeknē notika Pasaules latgaliešu I kongress, kurā pārstāvēju LPI. Tajā piedalījās arī liela katoļu priesteru grupa no Vatikāna, viņu skaitā — ilggadējais Vatikāna Radio raidījumu latgaliešu valodā vadītājs, mariāņu garīdznieks Staņislavs Kučinskis (1913–2008). Saņēmos un devos viņu iztaujāt par pāvestam dāvināto albumu “Terra Mariana”. S.Kučinskis apliecināja, ka pats to savām acīm skatījis un lasījis. Tas tiešām glabājas Vatikāna Apustuliskajā bibliotēkā un pieejams pētniekiem. S.Kučinskis sniedza detalizētu informāciju par albuma vizuālo veidolu un saturu. Vaicāju par tā kopijas izgatavošanas iespējām. S.Kučinskis uzsvēra, ka izdevums esot liels un smags, to varot paņemt tikai divi spēcīgi vīrieši. Būtu neiespējami albumu ievietot kādā kopēšanas ierīcē. Likās, ka ideja par albuma “atgriešanos” dzimtenē vai tā kopijas izgatavošanu ir bezcerīga. Tomēr visādam gadījumam apmainījāmies ar kontaktinformāciju.

Pēc mēneša saņēmu no Vatikāna nelielu pasta sūtījumu. Tajā bija šokolādes tāfelīte un... divas baltas plastmasas kastītes ar “Terra Mariana” diapozitīviem. Attēli

Vēsturnieks H.Soms demonstrē “Terra Mariana” attēlus

Livonijas 15.gadsimta karte

bija krāsaini, teksts — latīņu valodā. Devos pie Daugavpils Universitātes Fizikas un matemātikas fakultātes Fizikas laboratorijas vadītāja Leo Trukšāna (1939), lai aplūkotu diapozitīvus uz lielā ekrāna. Ar diapozitīviem iepazinās arī Vēstures katedras darbinieki, taču neviens neķērās klāt materiāla izpētei. Pilnīgākam ieskatam bija nepieciešams Latvijā esošais izdevums vācu valodā. Tā ieguve ir atsevišķs stāsts, vaicājams Daugavpils Universitātes profesorei Eleonorai Terēzijai Vaivodei (1944).

20.–21.gadsimta mijā, kad Daugavpils Universitāte ieguva jaunas attēlu atveides tehnoloģijas, Vēstures katedras docents Henrihs Soms (1958) uzsāka diapozitīvu digitalizāciju. Tā kā viņam radās arī profesionāla interese par vēsturisko izdevumu, sākām meklēt kontaktus ar Vatikāna Apustulisko bibliotēku, taču atbildi nesaņēmām. Nolēmu rakstīt vēstuli Romas pāvestam Jānim Pāvīlam II (1920–2005), kaut citi domāja, ka būtu pārdroši traucēt tik augstu amatpersonu ar vietēja rakstura jautājumu. Neprasot nevienam atļauju, kopā ar Poļu valodas katedras pasniedzēju Mariju Radeviču (1936) 2004.gada 25.martā uzrakstijām vēstuli pāvestam. Tajā norādījām, ka vēlamies apskatīt "Terra Mariana" un priecātos, ja pāvests to atdāvinātu Latgalei. (Tas, protams, bija neprāts — prasīt dāvanu atpakaļ!) Vēstuli parakstīju kā LPI zinātniskā sekretāre.

2004.gada 2.septembrī saņēmu zvanu no Latvijas vēstnieka pie Svētā Krēsla Alberta Sarkanā (1960). Viņš vaicāja, vai esmu rakstījusi vēstuli Romas pāvestam. Sa-traucos ne pa jokam — vai tiešām es būtu pārsteigusies? Taču zvanītāja tonis bija draudzīgs. A.Sarkanis pavēstīja, ka 12.oktobrī man jādodas uz Vatikānu, lai tiktos ar Vatikāna Apustuliskās bibliotēkas prefektu (ta-

Vatikāna Apustuliskajā bibliotēkā

gad — kardinālu) Rafaelu Farinu (*Raffaele Farina*, 1933). A.Sarkanis sagādāja aviobiļetes, rezervēja viesnīcu, sarunāja tikšanos kā Vatikāna Apustuliskajā bibliotēkā, tā Itālijas Kultūras ministrijā.

Kad ieradots Vatikānā, vispirms apciemoju S.Kučinski, kas tolaik dzīvoja jezuītu aprūpes mājā Romā, netālu no Vatikāna. Aizvedu viņam Latgales lauku medu. Viņš bija priecīgs par ciemiņiem no Dzimtenes, viesmīlīgi izrādīja savu mītni un uzdāvināja grāmatas, ko drīkstēju izvēlēties no viņa bibliotēkas.

“Terra Mariana” lappuse

Visspiltākie iespāidi bija par albumu “Terra Mariana”. Biju iedomājusies to iespāidīgāku, taču saturs bija brīnišķīgs. Arī Vatikāna Apustuliskās bibliotēkas prefektam un māsai Klārai, kas pildīja tulka pienākumu, albums bija atklājums. Droši vien Vatikāna Apustuliskā bibliotēka glabā daudz publiski maz zināmu, vēl ne novērtētu bagātību! Jautājums par albuma atdāvināšanu šķita neiederīgs, un mēs to pat nepieminējām. Taču Itālijas kolēģi atbalstīja albuma faksimila izdošanu, un tas jau bija liels sasniegums. Zinātnisko komentāru izstrādei albuma oriģinālu Vatikāna Apustuliskā bibliotēka neizsniedza, taču piedāvāja iespēju šim nolūkam iz-

gatavot albuma diapozitīvus saskaņā ar Vatikāna Apustuliskās bibliotēkas cenrādi.

Lai nodrošinātu albuma “Terra Mariana” faksimilizdevuma un tā zinātnisko komentāru sagatavošanu, ar Latvijas Republikas Kultūras ministrijas 2004.gada 30.decembra rīkojumu Nr.184 tika izveidota projekta sagatavošanas padome, kuru vadīja Saeimas deputāte Anta Rugāte (1949).⁵ Par projekta praktisko īstenošanu tika izvirzīta Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB) — bibliotēkai bija jāslēdz līgums ar Vatikāna Apustulisko bibliotēku, jāvada faksimilizdevuma zinātnisko komentāru sagatavošana.

Ieskats albumā "Terra Mariana"

2007.gada 22.maijā Latvijas Ārlietu ministrs Artis Pabriks (1966) un LNB direktors Andris Vilks (1957) parakstīja līgumu ar Vatikāna Apustulisko bibliotēku par albuma "Terra Mariana" faksimila izdošanu, tulkojuma un zinātnisko komentāru poļu, vācu, angļu un latīņu valodā sagatavošanu. Albuma zinātniskie komentāri latīņu valodā sagatavojami tāpēc, ka tā ir Romas Katoļu baznīcas oficiālā valoda, kā arī Vatikāna valsts valoda.

Divu gadu laikā Modenas tipogrāfijā "Franco Cosimo Panini" tiks iespiestas 10 "Terra Mariana" pilnīgas faksimila kopijas un albuma reducētais faksimilizdevums — 1000 eksemplāri samazinātā formātā.

Albuma faksimilkopijas kopējie izdevumi bija noteikti 137 918 latu apmērā. Par projekta "Albuma "Terra Mariana" faksimilizdevuma izdošana" īstenošanai nepieciešamo finansējumu 2006.gadā tika lemts Ministru kabinetā un Saeimā, izskatot likumprojektu "Grozījumi likumā "Par valsts budžetu 2006.gadam"". Šim mērķim LNB budžetā 2006.gadam tika piešķirti 4087 lati, kas izmantoti albuma fotogrāfiju un diapozitīvu izgatavošanai un LNB speciālistu komandējuma izdevumiem uz Vatikāna Apustulisko bibliotēku. Projekta turpināšanai 2007.gadā tika piešķirti 42 168 lati, apmaksājot albuma reducētā faksimilizdevuma iespiešanu.

“Terra Mariana”
vāks un
titullapa

Projekta realizācijas gaitā notikuši vairāki albuma pētniecības un popularizēšanas pasākumi: Daugavpils Universitāte ir sagatavojusi un izdevusi bukletus “Terra Mariana, 1186–1888” latviešu, vācu un poļu valodā; konferencēs Daugavpils Universitātē, Liepājas Universitātē un Varšavas Universitātē nolasīti referāti; publicēti zinātniski raksti⁶. Informācija par albumu ievietota arī internetā.⁷

Albuma “Terra Mariana” faksimilizdevuma 10 eksemplārus paredzēts sadalīt šādi: četri eksemplāri bibliotēkām (LNB, Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, Latvijas Universitātes bibliotēka, Daugavpils Universitātes bibliotēka); viens eksemplārs Rīgas Metropolijas Romas katoļu kūrījai; trīs eksemplāri valsts reprezentācijas vajadzībām (Valsts prezidenta kanceleja, Valsts kanceleja); divi autortiesību eksemplāri Vatikāna Apustuliskajai bibliotēkai.

Albuma reducēto izdevumu 1000 eksemplāru apjomā paredzēts realizēt tirdzniecībā, tādējādi atgūstot valsts budžeta daļu no kopējiem finanšu izdevumiem (~ 40 000–50 000 latu). Viena eksemplāra prognozējamā cena varētu būt 45–50 latu.⁸

Liela pateicība pienākas A.Sarkanim, kas palīdzēja sagādāt finansējumu darba izdošanai. Paldies sakāms vēsturniekam H.Somam un LNB direktoram A.Vilkam, kā arī albuma faksimilizdevuma komisijai — visiem, kas rosīgi darbojušies “Terra Mariana” atkārtotā izdevuma tapšanā!

Piebilstams, ka LPI aktivitātes līdz ar “Terra Mariana” iznākšanu nebeigsies. Tiks izdots filologa, Latgales vēsturnieka Boļeslava Brežgo (1887–1957) kopoto rakstu krājums, latviskota 1879.gadā G.Manteifeļa poļu valodā sarakstītā grāmata “Inflanty Polskie” (Poļu Inflantija)⁹, izstrādāti meti grāmatai par Dinaburgas cietokni u.c.

¹ **Pudulis, Pēteris.** Gustava Manteifeļa darbeibas pimiņai. *Acta Latgalica*. 1.sēj. [B.v.] : Latgaļu izd., 1965. 321.–358.lpp.

² 12.gadsimta beigās un 13.gadsimta sākumā par Livoniju tika sauktas lībiešu zemes, bet vēlāk ar to tika apzīmētas visas vācu iekarotās latgaļu, sēļu, zemgaļu, kuršu un igauņu zemes. Livonija 13.–16.gadsimtā bija tikai ģeogrāfisks jēdziens, jo tajā ietilpa vairākas valstis.

³ Mariāņi (*Congregatio Clericorum Marianorum sub tituli Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae*) — poļu priesteru Staņislava Papčinska 1673.gadā dibinātais katoļu mūku ordenis (kopš 1909.gada — kongregācija) Vissvētākās Jaunavas Marijas bezvainīgās ieņemšanas godināšanai, bezgrēcīgās iedzimšanas cildināšanai, aizlūgšanai par dvēselēm šķīstīšanas ugunis un dvēseļu kopšanai. Izplatījās pārsvarā Portugālē, Polijā, Lietuvā un ASV. Latvijā mariāņu klosteris atrodas Viļānos.

⁴ **Škutāns, Staņislavs.** *Misionaru darbeiba Latgolā*. Minhene : V.Loča izd., 1953. 79 lpp.

⁵ A.Rugātes atskats uz realizēto projektu lasāms: **Rugāte, Anta.** Kods — *Terra Mariana*. *Karogs*, Nr.9, 2008, 115.–122.lpp. ISSN 0132-6295.

⁶ **Soms, Henrihs.** Dāvana Romas pāvestam — albuma “Terra Mariana” (1888) : Daugavpils vēstures avots. *Humanitāro Zinātņu Vēstnesis*. Daugavpils Universitāte, Nr.5, 2004, [67.]–73.lpp. ISSN 1407-9607; **Soms, Henrihs.** Albums “Terra Mariana” (1888.g.) Latgales historiogrāfijas skatījumā. **No:** *Humanitārās fakultātes XII zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture*. Daugavpils Universitāte. 6.sēj., 2.d. Daugavpils : Saule, 2003. 45.–49.lpp. ISBN 9984-14-190-X.

⁷ **Soms, H.** Albums “Terra Mariana” (1888.g.) Latgales historiogrāfijas skatījumā [tiešsaiste]. 13.03.2003. [skatīts 2008.g. 18.dec.]. Pieejams: <http://www.historia.lv/publikacija/konf/daugp/012/2dala/soms.htm>; **Steinerte, Inese, Sarkanis, Alberts.** Vatikānā parakstīts līgums par albuma *Terra Mariana* faksimilkopiju izdošanu [tiešsaiste]. 25.05.2007. [skatīts 2008.g. 18.dec.]. Pieejams: <http://www.catholic.lv/main.php?parent=1343>.

⁸ Sakarā ar albuma zinātnisko komentāru komisijas locekļu maiņu un finanšu problēmām ir aizkavējies zinātnisko komentāru izstrāde un latīņu teksta tulkošana latviešu valodā. Iecerēts, ka darbs pie komentāriem tiks pabeigts 2009.gada nogalē un 2010.gada otrajā pusē albuma “Terra Mariana” faksimileksemplāri ieraudzīs dienasgaismu (red. piez.).

⁹ Inflantija (poļu *Inflanty*) — nosaukums Pārdaugavas hercogistes daļai, kas pēc Altmarkas pamiera (1629) palika Polijai (t.s. Poļu Vidzeme (uz austrumiem no Aiviekstes)). Līdz 20.gadsimta sākumam par Inflantiju sauca Latgali.

¹⁰ **Manteuffel, Gustaw.** *Inflanty Polskie poprzedzone ogólnym rzutem oka na siedmowiekową przeszłość całych Inflant*. Poznań : Żupański, 1879. 166 lpp.

Ilze Egle

Latvijas Nacionālā bibliotēka Gēteborgas grāmatu gadatirgū 2008.gadā

No 2008.gada 25. līdz 28.septembrim Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB) piedalījās Gēteborgas grāmatu gadatirgū "Grāmatas un bibliotēkas" ("Bok og bibliotek") ar izstādi "Zviedru–latviešu siena".

Gēteborgas gadskārtējais grāmatu gadatirgus ir lielākais šāda veida pasākums Ziemeļeiropā, kurā Latvija piedalās jau kopš 20.gadsimta 90.gadu vidus. Šogad Latvija un latvieši bija īpašā, viesu statusā. Latvijas stends bija veidots no kartona topošās "Gaismaspils" formā, akcentējot vienu no svarīgākajiem Latvijas kultūras notikumiem — LNB jaunās ēkas būvniecību. Deviņus metrus augstais un 210 kvadrātmetrus plašais stends, kas atradās galvenās izstāžu zāles centrā, izraisīja milzīgu apmeklētāju interesi gan ar savu veidolu, gan videi nekaitīgā materiāla izvēli, gan ērtajiem krēsliem un soliņiem. Jau pirmajā dienā Latvijas stends kļuva par iecienītu tikšanās vietu.

Šogad Gēteborgas grāmatu gadatirgu apmeklēja 101 tūkstošs interesentu. 11 zālēs bija izvietoti 950 stendi no 30 valstīm. Četrās dienās notika pavisam 2400 semināri, tikšanās ar rakstniekiem un grāmatu autoriem, grāmatu atvēršanas svētki un prezentācijas.

Latvijas programmas veidotāji uz Gēteborgu bija aicinājuši izcilus latviešu rakstniekus, dzejniekus, politiķus, vēsturniekus, māksliniekus, mūziķus un fotogrāfus, kuri uzstājās vairāk nekā 40 semināros un pasākumos ne tikai Latvijas stendā, bet arī Gēteborgas pilsētā. Kopumā pasākumā piedalījās apmēram 70 Latvijas kultūras un inteliģences pārstāvji: Vaira Viķe-Freiberga, Sandra Kalniete, Pauls Bankovskis, Aivars Stranga, Ieva Lešinska, Juris Kronbergs, Ojārs Kalniņš, Jānis Krēsliņš juniors, Andris Vilks, Ausma Cimdiņa, Knuts Skujenieks, Liāna Langa, Nora Ikstena, Laima Muktupāvela, Sergejs Timofējevs u.c.

Latvijas stends bija veidots "Gaismaspils" formā

Neraugoties uz zviedru ugunsdzēsēju bažām par ugunsnedrošo materiālu, Latvijas stends izraisīja plašu apmeklētāju interesi

Izstādes tradicionālais un virtuālais piedāvājums

ILZE EGLE, LNB MENEŽERĀRE, SĀMĒRĀJUMA DAŽĀDA INFORMĀCIJA, VĒRTĪJUMI

Rakstniece Nora Ikstena, fotogrāfs Ilmārs Znotiņš, dzejnieks un tulkotājs Juris Kronbergs, premjers Ivars Godmanis un rakstniece Laima Muktupāvela Latvijas stenda atklāšanas pasākumā

Uzstājas dzejnieks Knuts Skujenieks un dzejnieks un tulkotājs Juris Kronbergs

Latvijas eksprezidente Vaira Vīķe-Freiberga un profesors Imants Freibergs sarunā ar Zviedrijas kronprincesi Viktoriju

Fotogrāfiju izstāde "Viena diena Latvijā", pirmais no labās — dzejnieks un tulkotājs Juris Kronbergs

Valdis Muktupāvels klātesošajiem par Latviju stāsta ar dūdu skaņām

Gēteborga — ostas pilsēta

Gēteborgas Universitāte

LNB izstāde "Zviedru-latviešu siena"

Uz Zviedriju tika aizvestas desmit zviedru valodā tulkotas latviešu grāmatas, to skaitā divas audiogrāmatas. Literatūras kritiķi atzinīgi vērtēja zviedriski izdoto latviešu mūsdienu dzejas antoloģiju "Vārdi un soļi" ("Ord och steg"). Vislielāko zviedru interesi izraisīja mūsu eksprezidentes Vairas Vīķes-Freibergas klātbūtne. Viņa piedalījās vairākos semināros un diskusijās gan kā latvju dainu eksperte, gan prezentējot fragmentus no savas jaunās memuārgrāmatas angļu valodā "Caur uguni un ūdeni" ("Through Thick and Thin"), kuras līdzautors ir bijušās prezidentes dēls Kārlis Freibergs.

LNB izstāde "Zviedru-latviešu siena" ir stāsts par latviešu bēgļiem, kas 1944.gadā, riskējami ar dzīvību, nelielās laivās pārcēlās pāri Baltijas jūrai un piestāja Gotlandes salā. Pateicoties viņiem, no 1944.gada nacionālās grāmatniecības tradīcijas turpinājās Zviedrijā un citās zemēs, kur apmetās latviešu bēgļi. Turklāt viņiem tas izdevās tik labi, it kā tie nedzīvotu svešā valstī ar svešu valodu. Ieguldīdami personīgos līdzekļus, cīnīdamies ar parādiem un nežēlodami veselību, latviešu grāmatnieki Zviedrijā bija lieli sava darba entuziasti un izdeva daudzas mākslinieciski augstvērtīgas grāmatas ar oriģinālām ilustrācijām, labā poligrāfiskā kvalitātē.

LNB izstāde bija veltījums šiem pašreizējajiem izdevējiem, dzejniekiem un rakstniekiem, māksliniekiem, zinātniekiem un visiem grāmatniecības procesā iesaistītajiem, kuriem grāmatu izdošana bija kļuvusi par dzīvesveidu.

Gēteborgas grāmatu gadatirgū plaši pārstāvētas bija arī bibliotēkas. Piedalījās Zviedrijas Bibliotēku asociācija, kas rīkoja seminārus. Vienā no tiem tika prezentēts Latvijas jaunās Nacionālās bibliotēkas projekts.

Par to, ka skandināvi mīl grāmatas un autorus, pārliecinājās arī LNB pārstāvji. Apmeklētāji, lielākoties no Zviedrijas un pārējām Skandināvijas valstīm, straužām plūda uz gadatirgu, stāvēja garās rindās un pirkā dārgās biļetes, lai ne tikai iegādātos grāmatas ar lielām atlaidēm, bet arī piedalītos semināros, klausītos un satiktu izcilus Skandināvijas un citu Eiropas valstu rakstniekus. Grāmatu gadatirgus bija izteikti skandināvisks pasākums un zviedru vai jebkuras citas skandināvu valodas prasme bija liela priekšrocība.

Gēteborgieši un gadatirgus apmeklētāji atzinīgi vērtēja Latvijas stenda koncepciju. Pēc stenda demontāžas kartons tika atdots otrreizējai pārstrādei — jauna kartona izgatavošanai. Bijām pārsteigti, cik ātri pazuda ērtie, salokāmie kartona krēsli, kurus pēdējā dienā izdāvāja interesentiem.

Plašāka informācija par Gēteborgas grāmatu gadatirgu pieejama tīmekļa vietnē www.bok-bibliotek.se un Latvijas Literatūras centra tīmekļa vietnē www.literature.lv sadaļā "Latvija viesu valsts statusā Gēteborgas grāmatu gadatirgū".

Nākamgad, svinot Gēteborgas grāmatu gadatirgus 25.gadskārtu, īpaša uzmanība tiks veltīta Spānijai un spāņu literatūrai, bet 2010.gadā — Āfrikai. Latvija noliecama ir metusi nopietnu izaicinājumu nākamajām dalībvalstīm, kas baudīs ielūgtā viesu statusu.

(Veltas Knikstes un Ilzes Egles foto)

Latvijas bibliotēku notikumu apskats (2008.gada jūlijs–septembris)

Atklāj Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekciju "Periodika"

2.jūlijā Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Leptonikas nodaļā tika atklāta jauna Nacionālās digitālās bibliotēkas (LNDB) kolekcija "Periodika". (Plašāk lasiet 16.lpp.)

Vidzemes bibliotekāri tiekas gadskārtējā konferencē

16. un 17.jūlijā Limbažu rajona Vidrižu pagastā, Bīriņu pilī, notika Latvijas Bibliotekāru biedrības Vidzemes nodaļas 11.saiets-konference "Bibliotekārs un lasītājs virtuālajā vidē". (Plašāk lasiet 34.lpp.)

Pasniegta Jāņa Baltvilka balva bērnu literatūrā

24.jūlijā, dzejnieka Jāņa Baltvilka dzimšanas dienā, ceturto reizi tika pasniegta J.Baltvilka balva bērnu literatūrā un grāmatu mākslā. To piešķir Latvijas Bērnu un jaunatnes literatūras padome (LBJLP) — Starptautiskās bērnu un jaunatnes grāmatu padomes (*The International Board on Books for Young People, IBBY*, <http://www.ibby.org>) Latvijas nodaļa —, kuras biedri ir bērnu un jaunatnes literatūras speciālisti. Balvas pasniegšanas sarīkojumu atbalsta Valsts kultūrkapitāla fonds, bet naudas balvas piešķir a/s "Rietumu Banka" Labdarības fonds. Pasākumus atbalsta arī Rīgas dome, Jaunais Rīgas teātris un Teātra bāra restorāns, informatīvo atbalstu sniedz "Dieņa", LETA, Latvijas Televīzija, Latvijas Radio, žurnāls "Mans Mazais".

2008.gada laureāti ir rakstnieks Pauls Bankovskis (par grāmatu "Mazgalviši spēlē mājās") un mākslinieks Reinis Pētersons (par ilustrācijām Džeimsa Stīvensa grāmatai "Zelta pods"). Abas grāmatas iznākušas izdevniecībā "Liels un mazs" a/s "Hansabanka" atbalstītajā bērnu un pusaudžu literatūras sērijā "Mazais būs liels". Goda diplomus un keramiķes Ineses Brants darināto simbolisko balvu laureātiem pasniedza Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bērnu literatūras centra vadītāja Silvija Tretjakova un Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas katedras vadītājs, profesors Guntars Sie-

tiņš. Katrs laureāts saņēma arī a/s "Rietumu Banka" piešķirto 2500 latu (pirms nodokļu nomaksas) naudas balvu.

J.Baltvilka balva šogad kļuvusi par starptautisku notikumu, jo tā pirmoreiz piešķirta arī vienam Baltijas jūras reģiona valstu rakstniekam, kura darbs tulkots latviešu valodā, un tulkotājam. Par pirmo starptautiskās balvas laureāti kļuvusi igauņu rakstniece Aidi Vallika. Viņa apbalvota par pusaudžiem adresēto romānu "Ko darīt, Anna?", ko apgāds "Zvaigzne ABC" izdevis sērijā "Mans pirmais romāns". J.Baltvilka balvu saņēma arī grāmatas tulkotāja Maima Grīnberga. Gan šis darbs, gan iepriekšējā latviski izdotā Aidi Vallikas grāmata "Kā tev klājas, Anna?" bija iekļautas "Bērnu žūrijas" kolekcijā (8.–9.klašu grupai) un guvušas lielu jauno lasītāju atsaucību, gluži tāpat, kā tas notika Igaunijā, kur fragmenti no grāmatas iekļauti pat skolas programmā.

Šogad jau otro gadu noritēja LBJLP izsludinātais konkurss "Baltā Vilka grāmatas: latviešu oriģinālliteratūra bērniem". Literatūras pētniece, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskolas (RPIVA) docente Aija Kalve iepazīstināja ar oriģinālliteratūras konkursa rezultātiem. Konkurssam izvēlētais žanrs šogad bija piedzīvojumu stāsts pusaudžiem. Konkurssam tika iesniegti 16 manuskripti. Žūrija pieņēma lēmumu nepiešķirt godalgotas vietas, bet ar veicināšanas balvām izcelt trīs literāri augstvērtīgus darbus, kas atbilda vairākiem, bet diemžēl ne visiem konkursa kritērijiem. Veicināšanas balvas (Ls 300) J.Baltvilka dzimšanas dienas sarīkojumā tika pasniegtas Dagnijai Dreikai par darbu "Mūskrastsāgas", Jolantai Erlatei par darbu "Pasaules alfabēts mazajiem" un Lindai Šmitei par darbu "Ogrēns — upes zēns".

Sarīkojumu vadīja aktieri Gatis Gāga un Tamāra Soņeva, kuri iejutās grāmatu daudzveidības pētišanas ekspedīcijas vadītāju profesora Tālredža Mērodziņa un profesores Tuvītes Pamanes-Sikumas lomās. 2006.gadā aizsākto pirmatskaņojumu ciklu "Meža dziesmas" — veltījumu J.Baltvilkam, Meža cilvēkam, šoreiz bagātināja komponists Georgs Pelēcis. Skanēja viņa jaunā dziesma "Kurzemes zvanu spēle", kā arī vairāki iepriekš komponēti J.Baltvilka dzejoļi, ko izpildīja soliste Margita Zālīte un mūziķi Liene Dravniece, Elīna Endzele un Jānis Retenais. Šajā ciklā jau skanējušas Ērika Ešenalda un Valta Pūces dziesmas. LBJLP plāno pēc dažiem gadiem vainagot dziesmu projektu ar koncertu un skaistu nošu grāmatu.

24.jūlijā Jaunā Rīgas teātra Mazajā zālē aizsākās arī jauna tradīcija — J.Baltvilka lasījumi: bērnu literatūra 2008.gada vasarā. Tie piepulcināmi Dzejas dienu un Prozas lasījumu tradīcijai. Lasījumos ar saviem jaunākajiem darbiem piedalījās Aidi Vallika, Maima Grīnberga un Juris Zvirgzdiņš, Arno Jundze, Uldis Auseklis, Sandra Vensko, Andris Akmentiņš, Māris Bērziņš, Māris Rungulis un Inese Zandere, muzicēja Artis Gulbis.

26.jūlijā jau trešo reizi notika arī J.Baltvilka balvas "satelītpasākums" — dabas un literatūras draudzības ceļojums bērniem un vecākiem "Ar grāmatu dabā". Tajā piedalījās rakstnieki un mākslinieki — J.Baltvilka balvas laureāti, kā arī dabas pētnieki — ornitologi, botāniķi, hidrobiologi. Šoreiz ceļš veda uz randu plāvām

Igauņu rakstniece Aidi Vallika

Rakstnieks Māris Rungulis gozējas atzinības saulītē

Tribinē kāpj Māris Putniņš

Tulkotāja Maima Grinberga

Balvu saņem Pauls Bankovskis

Starptautiskā Baltijas valstu lasīšanas konference un projekts "Skolu bibliotēkas — kultūru dialoga veicinātājas"

Vidzemes jūrmalā un Salacu. Arī šogad dabā līdzīd devās Vides filmu studija, lai par visu redzēto stāstītu "Vides faktu" skatītājiem 27.septembra raidījumā LTV-1.

Savukārt 27.jūlijā Latvijas Televīzijas 1.kanālā tika demonstrēts 52 minūšu raidījums, kas atspoguļoja jauno lasītāju "Plašā apvāršņa konkursa" finālu. Konkursu jau otro gadu organizēja LBJLP. Plašāk par konkursu lasiet: **Šteinberga, Mārite**. Es lasu, tu lasi, mēs lasām. *Karogs*, Nr.9, 2008, 187.–189.lpp.

(Informāciju sagatavoja programmas "Baltā Vilka grāmatas" kopvede Zane Jauja; Ligitas leviņas foto)

No 2007.gada 1.septembra līdz 2008.gada 30.septembrim biedrība "Izglītības attīstības centrs" (IAC) Eiropas Savienības Pārejas programmas "Sabiedrības integrācijas veicināšana Latvijā" ietvaros īstenoja Eiropas Savienības un "Sorosa fonda Latvija" kopīgi finansēto projektu "Skolu bibliotēkas — kultūru dialoga veicinātājas".

Projekts noslēdzās ar Starptautisko Baltijas valstu un Latvijas Lasīšanas asociācijas konferenci "Kultūru dialogs un lasītprasmes veicināšana Baltijas jūras valstu reģionā", kas no **31.jūlija līdz 1.augustam** noritēja Rīgā.

Kultūru dialogs ir visaptverošs process, tas vērsās pret neiecietību, aizspriedumiem un citām diskriminācijas formām sabiedrībā, akceptē un apliecina plurālismu (tai skaitā etnisko, rasu, valodu, reliģisko, ekonomisko un dzimumu daudzveidību). Kultūru dialoga jeb starpkultūru kompetence ir tikpat nepieciešama dzīvei mūsdienu pasaulē kā lasīšana, rakstīšana, rēķināšana un prasme strādāt ar datoru. Mūsdienās nav iespējams izvairīties no rasisma, vecāku cilvēku un dzimumu diskriminācijas, antisemitisma, šķiru iedalījuma un etnocentrisma, tādēļ viens no skolas uzdevumiem ir radīt tādu vidi, kur būtu iespējamas sarunas un dialogs par dažādiem mūsu dzīves aspektiem.

Projekta veidotāji ir pārliecināti: arī skolas bibliotēkā lomai jāmainās. Bibliotēkām jāklūst par pedagoga partneri gan mācību procesā, gan ārpus tā. Bibliotēkāri saistīti gan ar mācību procesu skolā, gan kultūras dzīves aktualitātēm, gan lasīšanas veicināšanu. Kā vadīt šo procesu? Kā veidot klausītāju izpratni par dažādo? Kā mācīt ieklausīties cita viedoklī un izprast to? Kā pieņemt citādo kā vērtību? Projekta gaitā kopīgi tika meklētas atbildes uz šiem jautājumiem.

Projektā piedalījās 36 skolu bibliotēkāri no 34 Latvijas skolām. Projekta mērķis bija sekmēt sabiedrības integrācijas procesus un kultūru dialogu vietējā, reģionālajā un valsts līmenī, dodot iespēju sadarboties un savstarpēji bagātināties dažādu skolu bibliotēkām, kopīgi apgūt jaunas zināšanas, prasmes un pieredzi. Projekta rezultātā tika izveidoti skolu bibliotēku sadarbības tīkli, kas turpmāk būs vietējie atbalsta centri kultūru dialoga veicināšanai un varēs izplatīt tālāk projektā gūto pieredzi.

Projekts izgaismoja arī problēmas, kas saistītas ar kvalitatīvu darba organizēšanu skolu bibliotēkās, t.sk. nepietiekamu sadarbību ar publiskajām bibliotēkām, informācijas trūkumu par jaunāko bērnu un jauniešu literatūrā, nepietiekamas komunikācijas prasmes.

Projekta laikā tika izstrādāta bibliotekāru tālākizglītības programma "Daudzveidīgas pieejas bibliotekāru darbā lasīšanas un kultūrdialoga veicināšanai". Programmas daļā "Kultūru dialogs" iekļautais saturs sniedz iespēju pilnveidot izpratni gan par kultūru dialoga aktualitāti un to veicinošiem faktoriem, gan par skolu bibliotekāru lomu, bibliotēkas vidi un resursiem kultūru dialoga sekmēšanai. Programmas daļas "Kultūru daudzveidība: kopīgais un atšķirīgais" satura apguve veicina projekta dalībnieku prasmi saskatīt un izprast kultūru daudzveidības dažādās izpausmes, sekmē izpratni par kultūru daudzveidību kā vērtību, attīsta prasmi saskatīt neiecietības cēloņus un atbilstoši reaģēt uz dažādām stereotipu un aizspriedumu radītām situācijām. Programmas daļā "Daudzveidīgas lasīšanas stratēģijas" interaktīva skolu bibliotēku darba sekmētājas" ietvertais saturs dod iespēju iepazīt, apgūt un izvērtēt mūsdienīgas stratēģijas lasīšanas veicināšanai un kultūru dialoga sekmēšanai, saskatīt dažādas sadarbības iespējas skolu bibliotēkas darbības pilnveidošanai.

Projekta īstenošanas gaitā izveidotais plašais pieredzes materiālu krājums (pieejams projekta dalībnieku bibliotēkās un IAC) ir vērtīgs atbalsts gan projekta dalībniekiem, gan citiem interesentiem.

Noslēguma konferenci organizēja IAC un Latvijas Lasīšanas asociācija, atbalstīja Starptautiskā Lasīšanas asociācija, Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB), Latvijas Grāmatnieku gilde, apgāds "Zvaigzne ABC", SIA "Arctic Paper Baltic States".

Tikai 20–30% piecpadsmitgadīgu Latvijas skolēnu ir interese par lasīšanu, liecina Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*Organization for Economic Co-operation and Development, OECD*) Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (SSNP) 2006. gada rezultāti. Tas ir procentuāli krietni mazāk nekā citās SSNP pētījumā iekļautajās valstīs, un Latvija starptautiskajā ranga tabulā atrodas pēdējā vietā, vērtējot skolēnu attieksmi pret lasīšanu. Tomēr pēc pētījuma rezultātiem arī citu Eiropas Savienības valstu skolēniem pakāpeniski samazinās interese par grāmatām un lasīšanu, kas drīzumā varētu kļūt par diezgan aktuālu problēmu. Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes dekāns Andris Kangro konferencē uzsvēra, ka Latvijā novērojamas izglītības līmeņa atšķirības — Latvijas lauku skolās skolēnu sasniegumi lasītprasmes apguvē ir ievērojami sliktāki nekā Rīgā un citās Latvijas pilsētās. Krietni zemāki sasniegumi lasītprasmes apguvē novēroti arī skolās ar deviņu klašu izglītību un divplūsmu skolās, kurām A.Kangro ieteica pievērst īpašu uzmanību. Nākamajā SSNP, kas norisināsies 2009.gadā, galvenā uzmanība tiks pievērsta tieši lasīšanai.

Starptautiskās Lasīšanas asociācijas Eiropas Starptautiskās attīstības komitejas prezidente Anna Sofija Selina pastāstīja, ka šogad lasīšanas veicināšanā sadarbojas 100 asociācijas no dažādām valstīm. "Vīzija mums ir vienota un globāla, bet darbs ir lokāls," norādīja A.S.Selina.

Konferences dalībnieki tika iepazīstināti ar Baltijas valstu un citu Eiropas Savienības valstu, kā arī ASV un Kanādas pieredzi lasītprasmes attīstīšanā, lasīšanas veicināšanā un kultūru dialoga veidošanā. Konferences dalībniekiem bija vienreizēja iespēja klausīties pieredzējušus pētniekus un izglītības ekspertus no 25 valstīm, arī Latvijas.

Pēc plenārsēdes 31.jūlijā notika 4 paralēlās sesijas, kurās dalībniekiem bija iespēja klausīties Latvijas un ārzemju ekspertus, uzdot jautājumus, diskutēt. Viena no paralēlajām sesijām bija veltīta programmas "Lasīšana un rakstīšana kritiskās domāšanas attīstīšanai" 10 gadiem Latvijā.

1.augustā ārzemju viesiem un konferences dalībniekiem bija iespēja piedalīties vienā no trīs praktiskajiem semināriem, kuri notika LNB Bērnu literatūras centrā, IAC un apgādā "Zvaigzne ABC".

Plašāk par konferenci lasāms Ilzes Putniņas rakstā "Grāmatas lasa arvien mazāk" Limbažu Bērnu bibliotēkas *blogā* (<http://limbazuberni.blogspot.com/2008/08/grmatas-lasa-arvien-mazk.html>).

Konferences prezentācijas pieejamas IAC tīmekļa vietnē www.iac.edu.lv sadaļā "Par mums" → "Projekti" → "Skolu bibliotēkas — kultūru dialoga veicinātājas" (http://www.iac.edu.lv/bibliotekas/konf_mat.htm).

(Informāciju sagatavoja projekta "Skolu bibliotēkas — kultūru dialoga veicinātājas" komanda; LETA, 31.07.2008.)

LATABA 5.vasaras skola

No 20. līdz 22.augustam Kuldīgas rajona Rendas pagastā, Usmas ezera krastā, konferenču un atpūtas centrā "Lejastiežumi" notika Latvijas Akadēmisko bibliotēku asociācijas (LATABA) 5.vasaras skola "Bibliotekāra personības loma uz klientu orientētā bibliotēkā". Vasaras skola piedalījās 60 dalībnieki no 26 Latvijas bibliotēkām.

Vasaras skolas dalībniekiem bija iespēja iegūt gan teorētiskas zināšanas par saskarsmes kultūru darbā ar klientiem, konfliktu risināšanas veidiem, profesionālās izdegšanas cēloņiem un risinājumiem, gan praktiski piedalīties grupu darbā un pieredzes apmaiņā ar kolēģiem no citām bibliotēkām. Tika raksturots bibliotēkas lietotājs, analizētas dažādas saskarsmes situācijas bibliotēkā, tās ietekmējošie faktori. Pasniedzēja Solveiga Blumberga pievērsa uzmanību tam, cik liela nozīme ir pozitīvas attieksmes veidošanai, lai katrs no mums būtu personība — laimīga, aktīva, zinoša, radoša — un veidotu pozitīvu savas bibliotēkas tēlu.

Vasaras skolas diena, kas bija veltīta tēmai "100 un viens paņēmiens, kā motivēt sevi aktīvai dzīvei", izvērtās interesanta un atraktīva. Dalībniekiem visu dienu bija iespēja zīmēt, gleznot, veidot, vingrot un citādi sevi radoši izpaust. Visu 3 dienu laikā tapa arī vasaras skolas dalībnieku kopdarbs — glezna, kurā bija attēlots Usmas ezers.

Aerobikas trenere Elīna Rozenfelde aicināja pievērst uzmanību fiziskajām aktivitātēm mūsu ikdienā, stājai un gaitai, ieteica padomus fiziskās veselības nostiprināšanā. Nodarbībās dalībnieki varēja iemācīties praktiskus ārstnieciskos vingrinājumus veselības un pašsajūtas uzlabošanai, stresa noņemšanai.

Piedaloties mākslas terapijas nodarbībā, ko vadīja pasniedzēja Anna Silava, bibliotekāri tika rosināti labāk iepazīt sevi un citus, izprast savu iekšējo pasauli, resursus un potenciālu, paaugstināt pašvērtējumu, kā arī piedzīvot pozitīvas emocijas. Dalībniekiem tika doti dažādi uzdevumi, piemēram, no folijas izveidot savu zvaigzni, no māla — savu simbolu, no aplikāciju papīra — savu dzīves ritējumu.

Dzīvojot sabiedrībā — ģimenē, darbā, draugu lokā — mēs visi nonākam mijiedarbībā, saskarsmē. Cenzdames iekļauties sabiedrībā un justies tajā labi, cilvēks ir radījis savu tēlu. Cik daudz šis tēls līdzinās tam, ko redz citi? Kādi ir mūsu resursi, lai mēs sasniegtu sev vēlamo? Par šiem un citiem jautājumiem vasaras skolas laikā varēja padomāt katrs no tās dalībniekiem.

Vasaras skolas fotogalerija apskatāma portālā "Fotki.lv" (<http://fotki.lv/lailat/567315>).

(Ilze Gulbe, *Izglītība un Kultūra*, Nr.34, 2008, 11.sept., 6.lpp.)

Literatūras un grāmatniecības padomes jaunā sastāva pirmā sēde

21.augustā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā (LNB) notika Literatūras un grāmatniecības padomes jaunā sastāva pirmā sēde. LNB iepazīstināja padomi un kultūras ministri Helēnu Demakovu ar Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas (LNDB) darbu, atskatoties uz paveikto un plānojot projektus turpmākajiem gadiem.

Ministre jo īpaši uzsvēra, cik svarīga ir LNDB darbība Latvijas valstij, padziļinot sabiedrības zināšanas par Latviju visplašākajā kontekstā — par tās kultūru, vēsturi, ģeogrāfiju un tautsaimniecību. Tai ir svarīga loma valsts konkurētspējas nodrošināšanā un latviešu valodas izdzīvošanā, ko mūsdienās lielā mērā nosaka tieši elektroniskā vide. Ministre uzteica digitālās bibliotēkas darbu un tās jaunākos projektus — "Periodika" un "Dziesmu svētku vēsture", kā arī metodoloģisko darbu, veidojot "Ciparotāja rokasgrāmatu", un aicināja arī citas atmiņas institūcijas iesaistīties LNDB veidošanā.

Literatūras un grāmatniecības padome, kuras sastāvu veido deleģēti pārstāvji no sabiedriskajām un profesionālajām organizācijām, kā arī pārstāvis no Kultūras ministrijas (KM), ir sabiedriska padomdevēja un konsultējoša institūcija KM, veidojot literatūras un grāmatniecības politikas izstrādi valstī un sniedzot priekšlikumus ar literatūru un grāmatniecību saistītos jautājumos. Literatūras un grāmatniecības padomē darbojas arī LNB Bibliotēku attīstības institūta direktore Anna Mauliņa un Krājuma attīstības un mārketinga nodaļas vadītāja Aivija Everte.

(Informāciju sagatavoja LNB sabiedrisko attiecību vadītāja Ilze Egle)

Liepāja augustā — lasošo bērnu galvaspilsēta

Augusta sākumā Ziemeļpē (Liepājas rajons) notika Latvijas lasošo bērnu radošā nometne "Plašā apvāršņa pilsēta", kurā piedalījās 24 Latvijas Bērnu un jaunatnes literatūras padomes (LBJLP) rīkotā gadskārtējā jauno lasītāju konkursa uzvarētāji. Šogad konkursā piedalījās pavisam 2100 bērni no visiem Latvijas novadiem, gandrīz divas reizes vairāk nekā pērn. Konkursa mērķis ir pievērst uzmanību tiem bērniem, kas lasa, parādīt viņus sabiedrībai, veidot pozitīvu attieksmi pret lasīšanu un mazināt izplatīto aizspriedumu, ka bērni mūsdienās nelasa grāmatas.

Nometnē konkursa laureāti tikās ar pazīstamiem rakstniekiem, mūziķiem, literatūras, folkloras, vēstures un dabas pētniekiem, piedalījās radošās darbnīcās, devās ekskursijās, iepazīna Liepājas kultūras dzīvi un baudīja veselīgu atpūtu pie jūras. Nometnes koncepcija balstās uz diviem *vaļiem*: viens — iepazīstināt bērnus ar kultūras personībām, kas iedvesmo, aizrauj viņus ar savām zināšanām, degsmi un autoritāti, paplašina viņu pasaules redzējumu, un otrs — draudzīgā, brīvā domubiedru vidē veicināt bērnu radošo spēju izpausmes, pašapliecināšanos un lasītāja pašcieņas stiprināšanos.

Šogad nometnes programmas vienojošā tēma — Plašā apvāršņa pilsēta — bija Liepāja. Bērni no visas Latvijas iepazīna Liepāju kā daudzpusīgu kultūras centru, ielūkojās tās vēsturiskajā mantojumā un literārajā dzīvē. Šī iepazīšanās centrējās ap radošiem cilvēkiem, kas stāstīja bērniem par savu Liepāju.

Arhitekta un dzejniece Gunta Šnipke atklāja Vecliepājas ēku pievilcību, literatūras pētniece Sandra Okuņeva iepazīstināja ar izglītības iespējām Liepājas Universitātē, teātra zinātniece Edīte Tišheizere ievada ceļotājus Karostā.

Pastaigā pa savās grāmatās attēlotajām Liepājas vietām bērnus aicināja rakstnieks Māris Rungulis. Tiesa, vi-

ņa aprakstītā pumpja pie Ūdens ielas Jaunliepājā vairs nav, tāpēc, klausoties fragmentu no rakstnieka jaunākā darba, čikstošo pumpi attēloja paši klausītāji.

Kopā ar rakstnieci un dramaturģi Sandru Vensko bērni ciemojās pie komponista Andra Eniņa, mācījās dziesmas no leļļu lugas "Jūras kaķis" un iepazinās ar skaņu ierakstu studijas darbu Liepājas Latviešu biedrības namā. Savukārt ar Liepājas teātri un aizskatuves noslēpumiem bērnus iepazīstināja aktieris Zigurds Akmentiņš. Liepājas Centrālās zinātniskās bibliotēkas glabātās senās grāmatas un grāmatu iesiešanas darbnīcu nometnes dalībnieki apskatīja kopā ar bibliotēkas speciālisti Ainu Kraučī.

Liepājas muzejā īpaša uzmanība tika veltīta kuršu senatnes tēmai un lasītāji tikās ar grāmatas "Kuršu vikingi" autoriem Andreju Miglu un Valdi Rūmnieku. Kuršiem, kurzemnieku izloksnēm un folkloras ekspedīcijām bija veltīta arī folkloristes Ievas Vītolas lekcija, kam sekoja neliela "folkloras ekspedīcija" nometnes iekšienē — bērni pierakstīja viens otra stāstītās savas puses teikas, skaitāmpantus, miklas utt.

Mūsdienu folkloru aizraujoši analizēja pētnieks un stāstnieku konkursu rīkotājs Guntis Pakalns. Viņš kopā ar M.Runguli vadīja arī spoku stāstu vakaru pie uguns-kura, un tieši spokainuma kulminācijas brīdī bērniem bija pienācis īstais laiks doties nakts pārgājienā. Lasītāji izrādījās arī ļoti aizrautīgi sportotāji, kas katru rītu gatavi skrējienam un peldei jūrā, dancotāji, dziedātāji un rotaļās gājēji kopā ar folklmūziķiem Kristīni Kārkli, Jumi Reiznieku un Margitu Zālīti. Viņu līdzpaņemtie instrumenti tika izmantoti arī Ineses Zanderes lasītās pasakas "Latviešu zvēri" un Jura Zvirgzdiņa Āfrikas zvēru stāsta "Mufa" skaņas partitūrai.

Savukārt Papē bērni apskatīja savvaļas zirgus un taurus, bet sarunā ar Pasaules dabas fonda Latvijas nodaļas direktoru Uģi Rotbergu, atbildot uz asprātīgiem konkursa jautājumiem, apguva *zaļa* dzīvesveida pamatprincipus.

Liepājas bērnu bibliotēkā "Vecliepājas rūķis" tika prezentēts radošajās darbnīcās padarītais: mūsdienu teika par Liepāju, teātra grupas un papīra teātra grupas iestudētās pašu sacerētās ludziņas, iespaidīgs zēnu konceptuālās "jaunsirreālistu" dzejas grupas darbu lasījums. Tika rādīti lietus aizskaloto Smilšu grāmatu — bērnu veidoto pludmales instalāciju — attēli un skanēja radio žurnālistes Liegas Piešiņas vadībā veidotā nometnes radio pārraide, kurā atspoguļojās daudzas interesantas kopā aizvadīto dienu epizodes.

Literāro tēlu karnevālu, kurā bērni attēloja izlasīto grāmatu varoņus, vainagoja svarīgs notikums: 2008.gada Grāmatu prezidenta vēlēšanas. Šogad skaisto Grāmatu prezidenta apmetni un tiesības pārstāvēt arī pārējo konkursa uzvarētāju viedokli sarunās par grāmatām saņēma pavisam mazs, bet daudz lasījis zēns, kuru īpaši interesē dažādas enciklopēdijas — Bernards Kudiņš, kas šoruden uzsāks mācības Rēzeknes katoļu pamatskolas 4.klasē.

LBJLP jau uzsākusi gatavošanos nākamās sezonas jauno lasītāju "Plašā apvāršņa" konkursam, kurā prognozējama vēl lielāka bibliotēku un skolu aktivitāte.

Nometnes "Plašā apvāršņa pilsēta" fotogalerija apskatāma reģionālā portāla "ReKurZeme" sadaļā "Por-

tāls" → "Liepāja" → "Jaunie lasītāji tiekas Liepājas pusē" (08.08.2008.) (http://www.klaiks.lv/news/media.html?xml_id=4022&m_type=photos).

(Informāciju sagatavoja jauno lasītāju "Plašā apvāršņa konkursa" un nometnes "Plašā apvāršņa pilsēta" kopvede Alma Ziemele)

Datorspēle "Uzcel Gaismas pili!" — arī krievu un angļu valodā

Pateicoties Sabiedrības integrācijas fonda granta finansējumam, Latvijas Nacionālās bibliotēkas Atbalsta biedrība, kura ir spēles idejas autors un pasūtītājs, no 2008.gada janvāra līdz augusta beigām īstenoja projektu "Datorspēles "Uzcel Gaismas pili!" pieejamības nodrošināšanu krievu un angļu valodā". Projekta mērķis bija nodrošināt datorspēles pieejamību bērniem un jauniešiem krievu un angļu valodā, piedāvāt viņiem iepazīties ar Gaismaspili, latviešu folkloru, literatūru, rakstniekiem un dažādiem latviešu literatūras tēliem bērniem un jauniešiem saprotamā un pieņemamā veidā, apgūt pamatskolas obligāto latviešu literatūru, izmantojot datorspēli kā palīglīdzekli, un attīstīt latviešu valodas prasmi, kā arī iedrošināt izmantot vietējo bibliotēku pakalpojumus.

Biedrības tīmekļa vietnē www.gaisma.lv un portālā www.netgames.lv tagad pieejama arī datorspēles krieviskā un angļiskā versija. Spēli adaptēt krievu valodā palīdzējuši Artūrs Punte, Roalds Dobrovenskis un Diāna Palijčuka, savukārt spēli ierunājuši aktieri Gaļina Baženova un Mihails Karasikovs. Spēli adaptēt angļu valodā palīdzējuši Andris Mellakauls un Nora Ikstena, ierunājuši Baņuta Rubess un Niks Gothams.

Mūziķi atbalsta www.pasakas.net rīkoto akciju

Pasaku portāla www.pasakas.net aicinājumam atsaukušies mūziķi, izpildītāji, komponisti, iedziedot visiem zināmas un mazāk dzirdētas šūpuļdziesmas, kā arī sakomponējot tās īpaši šim nolūkam. Aicinājumam ziedot laiku un balsi atsaukušies necerēti liels skaits mūziķu, daļa dziesmu jau ieskaņotas studijā un brīvi pieejamas portāla sadaļā "Šūpuļdziesmas" (<http://www.pasakas.net/supuldziesmas>). Tajā rodams skaņdarbu muzikālās un instrumentālās versijas, video ar subtitriem, kā arī dzies-

mu vārdi un notis, kas noderētu lieliem un maziem, pašiem iemēģinot balsis.

Pirmās šūpuļdziesmas iedziedājuši Aivars Krancmanis, Ksenija Sundejeva un "Tribes of the city", Ilga Reizniece un Kaspars Rūķītis. Šūpuļdziesmu ieskaņošanā piekrituši piedalīties arī Gunārs Kalniņš, Jānis Jubalts, Goran Gora, "Dzelzs vilks", Ingus Pētersons, Mārtiņš Freimanis, Ance Krauze, Anta Enģele un citi.

Projektu atbalsta ierakstu studija "Sounddivision" un akciju sabiedrība "Gaismas upe".

Pasaku portāls savu darbību sāka 2007.gada vasarā, aicinot sociāli aktīvus un radošus cilvēkus ieskaņot tautas pasakas, kas bez maksas klausīšanai un lejupielādēšanai pieejamas portāla tīmekļa vietnē. Aicinājums guva necerētu atbalstu un pasakas tiek joprojām ieskaņotas, atsaucoties aizvien jauniem projekta dalībniekiem.

*(Informāciju sagatavoja projekta vadītāja
Linda Zemberga)*

Bērnu literatūras svētki Dikļos 2008

2007.gada pavasarī Valmieras rajona Dikļu pašvaldība ar Valsts kultūrkapitāla fonda finansiālu atbalstu aizsāka jaunu tradīciju — ikgadēju Latvijas jauno literatūras talantu konkursu un bērnu literatūras svētkus "Bērnu literatūras Maģija".¹ Šī gada **5.septembrī** pasākums norisinājās otro gadu.

Kā ierasts, svētku atklāšanā piedalījās Vika "Pakrastnieku" Leopops, kas pasākuma dalībniekus ievirzīja radošajā darbā. Šī gada jauninājums — sadarbībā ar Valmieras mākslas vidusskolas diplomandi Sabīni Ozoliņu un pasniedzēju Sandru Konstanti izstrādātā pasākuma vizuālā identitāte, proti, pasākuma logo, ielūgumi, pateicības raksti, uzlīmes, aplokšnes, dalībnieku reģistrācijas kartītes un afišas.

Pārsteigumu svētku dalībniekiem bija sagatavojis Vika Pasaku parka jaunais iemītnieks "Dinīts" un tā autors — kokačinijs Rihards Vidzickis. Dinīts ir Vika 1990. gadā izdotās grāmatas "Dinīts nāk!" personāžs, kurš parkā atveidots kā 6 metrus augsta kosmiska būtne. Dinīts ir marsietis, kuru ar savu pienu barojusi dinozaurmāte. Tas piešķirīs Dinītam neparastu spēku un spēju pārvietoties starpplanētu telpā neticamā ātrumā.

Pēc iepazīšanās ar jauno Pasaku parka iemītnieku svētku dalībnieki devās uz Jura Neikena Dikļu pamatskolu, kur Vika, Māra Runguļa un Maijas Laukmanes vadībā notika bērnu radošās darbnīcas. Jaunie literatūras talanti radošajās darbnīcās atraktīvā veidā apguva daiļliteratūras tapšanas procesu, kā arī veica specifiskus darbus pēc norādītajiem sižetiem atbilstoši savai vecuma grupai. Radošajās darbnīcās piedalījās 72 dalībnieki, no kuriem 25 bija Latvijas jauno literatūras talantu konkursa dalībnieki no visiem Latvijas novadiem. Jaunie literāti varēja parādīt savas spējas gan prozā, gan dzejā, katrā no šiem literatūras veidiem bija trīs nominācijas — "Čengura ķepa", "Plestiķa smaids" un "SantUka sirds". Nominācijas balstās Vika grāmatas "Pakrastnieki" daiļdarbu tēlos. Tā balva "Čengura ķepa" tika piešķirta par interesantāko integrēšanās tēmas risinājumu,

balva "Plestiķa smaids" — darbam, kas izceļas ar jauku, gaumīgu, nevienu neaizvainojošu un nepazemojošu komismu, savukārt balva "SantUka sirds" — par visiejutīgāko dvēseles pārdzīvojuma atspoguļojumu. Jāpiebilst gan, ka ar apzīmējumu "visiejutīgākais" žūrija noteikti nedomāja uzsvērtas jūtinašanās attēlošanu.

Līdztekus bērnu radošajām darbnīcām pieaugušajiem tika organizētas diskusijas par literatūras lomu bērnu rakstura iezīmju veidošanā. Priekšlasījumus bija sagatavojuši dzejnieks Arvīds Ulme, dzejniece, bibliotekāre Maija Laukmane un Jura Neikena Dikļu pamatskolas latviešu valodas skolotāja Inita Hihalovska. Diskusiju galvenā tēma šogad: "Grāmatu lasīšana mājās, ģimenē un tās ietekme uz bērnu tālāko attīstību".

Pēcpusdienā notika konkursam iesūtīto darbu apbalvošana un bērnu radošajās darbnīcās tapušā izvērtējums. Lasījumus vadīja M.Rungulis, M.Laukmane un pasākuma krusttēvs Viks.

Literārā sarikojuma noslēgumā dalībniekiem un skatītājiem tika uzdāvināta diklieša Andra Niedzvieža lugas "Datārponis" pirmizrāde par aktuālu tēmu — datoratkarību. Luga rakstīta LEADER projekta ietvaros īpaši Dikļu jaunie literatūras talantiem, to uzveda "Bērnu žūrijas" dalībnieki un Dikļu pieaugušie literatūras speciālisti. Izrāde bija izdevusies atraktīva un humoristiska, tēli — oriģināli, bet tērpi — krāšņi.

Pēc pasākuma katrs konkursa un radošo darbnīcu dalībnieks saņēma savu darbu atpakaļ, turklāt ar rakstnieka Vika komentāru un autogrāfu. Ikviens saņēma arī pateicības rakstu par piedalīšanos. Konkursa laureātiem tika pasniegti diplomi un īpašas Vika speciālbaldas. Šogad laureāte nominācijā "SantUka sirds" ir Laura Semuča (Jura Neikena Dikļu pamatskola), nominācijā "Plestiķa smaids" — Madara Lāce (Zilākalna sākumskola). Par "Mēģinājumu filozofijā" Vika speciālbalvu saņēma Elīna Hāne (Rencēnu pamatskola). Viks speciālbalvu piešķīra arī Gunai Dančītei (Cēsu Valsts ģimnāzija) par Dzimtenes mīlestības atainojumu.

Literatūras maģijas jaunie adepti

¹ Par 2007.gada Bērnu literatūras svētkiem Dikļos lasāms: **Karsa, Ilze, Petriņa, Marlēna**. Bērnu literatūras maģija. *Bibliotēku Pasaule*, Nr.41, 2007, 52.–55.lpp.

Vika sumināšana rakstnieka Pasaku parkā

Pasākumā ieradies Leopops

Pasaku varoņi un viņu draugi

Viks un viņa talanta cienītājas

Pasākumā bija izstādīti Valmieras mākslas vidusskolas audzēkņu darbi, kuros vizualizēti Vika grāmatu varoņi katra īpašajā redzējumā.

(Informāciju sagatavoja projekta vadītāja Evija Nagle)

Pašvaldībām piešķir 940 900 latu bezmaksas interneta un datoru izmantošanai bibliotēkās

10.septembrī stājās spēkā 2008.gada 2.septembra Ministru kabineta noteikumi Nr.697 "Kārtība, kādā piešķir valsts budžeta mērķdotāciju pašvaldībām, lai nodrošinātu iespēju pašvaldību bibliotēkās bez maksas izmantot internetu un datorus". Tiesības bez maksas izmantot publiski pieejamos datorus, internetu un vis-

pārpieejamos elektroniskās informācijas resursus valsts un pašvaldību bibliotēkās Latvijā nosaka Bibliotēku likums.

Valsts aģentūrai "Kultūras informācijas sistēmas" līdz 2008.gada 15.septembrim bija jāaprēķina mērķdotācijas apmērs un jāiesniedz šī informācija Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijā (RAPLM).

30.septembrī Ministru kabinets atbalstīja RAPLM sagatavoto rīkojumu par mērķdotāciju piešķiršanu no valsts budžeta. Mērķdotācijas summa ir 940 900 lati.

Ar pašvaldību sarakstu, kurām piešķirtas mērķdotācijas bezmaksas interneta un datoru izmantošanas nodrošināšanai bibliotēkās, iespējams iepa-

zīties RAPLM tīmekļa vietnē www.rapl.gov.lv sadaļā "Informācija" → "Ziņas" (<http://www.rapl.gov.lv/lat/informacija/Presei/arhivs/2008.gads/septembris/?doc=9885>).

(Informāciju sagatavoja RAPLM Komunikācijas nodaļas vadītāja vietniece Ilze Dišlere)

Rīgā notiek otrā jauno mediju konference "BridgeCamp"

Lai arī Latvijas bibliotēkas pēdējo gadu laikā ir tehnoloģiski attīstījušās, tām nepieciešams plašāk izmantot jaunus medijus, **12.septembrī** notikušajā jauno mediju konferencē "BridgeCamp 2" uzsvēra *blogeris* un viens no konferencē iniciatoriem Jānis Ziediņš. "Pēdējos gados var redzēt bibliotēku tehnisko attīstību, taču nav manāma liela attīstība jauno mediju izmantošanā. Lielai daļai bibliotēku nemaz nav vai arī ir novecojušas mājaslapas, un šobrīd ir pēdējais laiks, kad izmantot savā darbā internetu, lai nepazaudētu savus nākotnes lasītājus," sacīja J.Ziediņš. Viņš pauda pārliecību, ka liela daļa šodienas interneta lietotāju interneta vidē par bibliotēkām neko nezina.

Jauno mediju konference "BridgeCamp" bija veltīta nevalstisko organizāciju (NVO) un bibliotēku efektīvākas darbības organizēšanai, izmantojot iespējas, kādas sniedz jaunie mediji (internets, sociālie tīkli, *blogi* utt). Pasākuma mērķis — neformālā gaisotnē dalīties zināšanās par brīvi pieejamām tehnoloģijām un to izmantošanas iespējām sabiedriski nozīmīgu mērķu sasniegšanā.

Ieskatnā konferencē atklāšanā un paneldiskusijā par jauno mediju lomu NVO un bibliotēku darbā aplūkots *blogā* "ĢIRTS K. — dokuMENTĀLI v. 2.1" (<http://girts.blogspot.com/2008/09/reporta-no-bridgencamp.html>).

Vairāk informācijas "BridgeCamp" tīmekļa vietnē www.bridgencamp.lv.

(Aila Ādamsons, LETA, 12.09.2008.)

Dzejas dienas noslēdzas ar pasākumu "Gaismaspils" būvlaukumā

No 5. līdz 17.septembrim visā Latvijā norisinājās tradicionālās Dzejas dienas.

15.septembra vakarā Dzejas dienas noslēdzās ar pasākumu "50 dzejoļi jeb Pirmais dzejas vakars jaunajā bibliotēkā". Dzejniece Inese Zandere savā 50 gadu dzimšanas dienā bija aicinājusi draugus, kolēģus un interesentus sapulcēties pie Latvijas Nacionālās bibliotēkas būvlaukuma, lai kopīgi lasītu dzeju.

"Rakstnieka vieta ir bibliotēkā," uzskata I.Zandere. "Bibliotēkas jaunā ēka ir manas paaudzes atskaites punkts. Ja mēs to dabūsim gatavu, tad var teikt, ka no mums vispār kaut kas būs palicis. Es neidentificēju bibliotēku ar konkrētu politiku. Bibliotēka ir ideja. Tā pastāv, bet politika grozās un vārās ap šo ideju, politiķi te noliedz, te atbalsta bibliotēkas celšanu. Manuprāt, bibliotēka, kas tiek celta, ir veselā saprāta pierādījums. Prātā tā pastāv jau sen. Un es gribētu sākt šo ēku apdzīvot."

Mūsu 15.septembra kopīgā lasījuma modelis arī būs bibliotēkas plaukts, tas atveidos katra cilvēka vienīgo un nepārsūdzamo klejotību, kurā nejaušību no likteņa šķir pāris grāmatu muguriņas, bet dažreiz pat viena lapaspuse. Piecdesmit dažādi cilvēki lasīs piecdesmit dažādus dzejoļus,

ko paši izvēlējušies. Un tā mēs visi kopā pārvarēsim savu krīzi — vienalga, pusmūža, emocionālo vai ekonomisko."

Laikrakstam "Diena" I.Zandere atzina: "Es to izdomāju bibliotēkas dēļ. Paies garš laiks, kamēr to uzbūvēs. Man liekas — beidzot jāsāk tajā dzīvot ne tikai virtuāli, bet arī fiziski. Zemes cikls būs padarīts, var sākt virs zemes rosināties." "Es domāju, ka daudziem cilvēkiem tā tiešām būs dzīves vide, un es kaut kādā ziņā jau tur dzīvoju," — tā I.Zandere.

22.septembrī I.Zandere viesojās Latvijas Televīzijas (LTV) 1.kanālā raidījumā "100 g kultūras", lai dalītos pārdomās par jaunās Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēkas būvniecību ekonomiskās krīzes ēnā. Raidījumu iespējams noskatīties LTV arhīvā [www.tvvarhivs.lv](http://tvvarhivs.lv) sadaļā "Kultūra" → "100 g kultūras" (<http://tvvarhivs.lv/ltv/3/166/desc/6134>).

(Informāciju sagatavoja Latvijas Rakstnieku savienība; Undīne Adamaite, Diena, Nr.215, 2008, 15.sept., 16.lpp.)

Izdod biogrāfisku multimediju disku par Imantu Ziedoni

14.septembrī Dzejas dienu ietvaros notika diska "Imants Ziedonis. Biogrāfisks multimediju DVD" prezentācija.

Kā norādījuši Dzejas dienu rīkotāji, šis multimediju projekts atklāj, kā dzīvē spēlējās I.Ziedonis pats, un dod iespēju notvert viņa dzīves sajūtu. Digitālā dizaina uzņēmuma "Dd studio" radītais I.Ziedoņa biogrāfiskais multimediju disks, pateicoties mūsdienu tehnoloģijām, ļauj apvienot ļoti plašu informāciju gan saturā, gan formā ziņā — visa veida rakstītus tekstus, fotogrāfijas, attēlus, filmas, skaņu ierakstus utt. Ir iespēja redzēt, kā dzejnieks smaida, dzirdēt, kā viņš runā, priedēties par virtuālo piešķārienu radītājam iespējām ceļot kopā ar viņu laikā un telpā. Dažādo materiālu apvienojums vienā diskā ļauj uzrunāt un ieinteresēt ļoti plašu auditoriju.

Diska nodaļas veidotas kā dažādas tam laikam raksturīgas vides, kurās ir interaktīvi objekti, kas atklāj saturu. Tā, piemēram, ir iespējams apskatīt I.Ziedoņa dzimto puši — Ragaciema jūrmalu, iejusties epifāniju sadaļas sirreālajā vidē, izstaigāt bērnu grāmatu ilustrācijas vai apmeklēt I.Ziedoņa Murjāņu mājas pagalmu kopā ar dzejnieka ceļabiedriem. Vizuāli un saturiski augstvērtīgais multimediju disks rāda 20.gadsimta Latviju no autora perspektīvas.

Disks izmantojams gan kā aizraujošs un saistošs kultūras mantojuma pasniegšanas veids, kas var tikt pielietots kā izglītojošs mācību līdzeklis skolās un citās mācību iestādēs, gan kā prezentācijas materiāls, pārstāvējot Latviju vietēja un starptautiska mēroga pasākumos. Tas pieejams arī angļu valodā.

"Dd studio" un "Dd laboratory" iepriekš izdevusi arī Aleksandra Čaka un Ojāra Vācieša biogrāfiskos multimediju diskus.

Gūtenberga galaktika Bibliotēkas bez robežām: virzība uz globālu saprašanos

Šāds nosaukums ("Libraries without borders: navigating towards global understanding") un programmas pamatievirze bija 2008.gada Pasaules bibliotēku un informācijas kongresam — IFLA (International Fede-

ration of Library Associations and Institutions — Starptautiskā bibliotēku asociāciju un institūciju federācija) 74.ģenerālkonferencē, kas 10.–14.augustā notika Kanādas franciskās daļas sirdī — Kvebekā.

Pilsētas jaunais konferenču centrs uz nedēļu pārtaupa par pasaules bibliotekāru mājvietu. Ap 4000 dalībnieku vidū bija arī Latvijas bibliotekāro aprindu pārstāvji: Ventpils domes izpilddirektora vietnieks Aldis Ābele, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas lektore Baiba Mūze, Latvijas Republikas Saeimas Informācijas departamenta vadītāja Anita Dūdiņa, Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Bibliogrāfijas institūta direktore Anita Goldberga, valsts aģentūras "Kultūras informācijas sistēmas" direktora vietniece Sandra Ozoliņa, Bauskas Centrālās bibliotēkas direktore Baiba Tormane, LNB Bērnu literatūras centra vadītāja, Latvijas Bibliotekāru biedrības priekšsēdētāja Silvija Tretjakova, LNB direktors Andris Vilks u.c.

Plašā programma ietvēra gan vairāk nekā 40 profesionālo sekciju sesijas un apaļā galda diskusijas, gan ap 100 kompāniju piedāvājuma izstādi, gan daudzveidīgu kultūras programmu, gan domu apmaiņu ar tuviem un tāliem kolēģiem. Īpaši jāatzīmē A.Goldbergas sagatavotais un Katalogizācijas sekcijā nolasītais referāts "Arhīvu, bibliotēku un muzeju standartu sinerģija: Latvijas scenārijs" (<http://www.ifla.org/IV/ifla74/papers/156-Goldberga-en.pdf>).

Par iespaidiem Kvebekā, tikšanos ar nozares vadošajiem profesionāļiem, guvumiem un atziņām 2008.gada Pasaules bibliotēku un informācijas kongresā Latvijas *iflieši* stāstīja, rādīja, diskutēja "Gūtenberga galaktikas" **16.septembra** sanāksmē. (Par kongresu plašāk lasiet 28.lpp.)

(Informāciju sagatavoja LNB BAI Bibliotēku pētniecības un informācijas nodaļa)

"Bērnu žūrijai" — savs blogs!

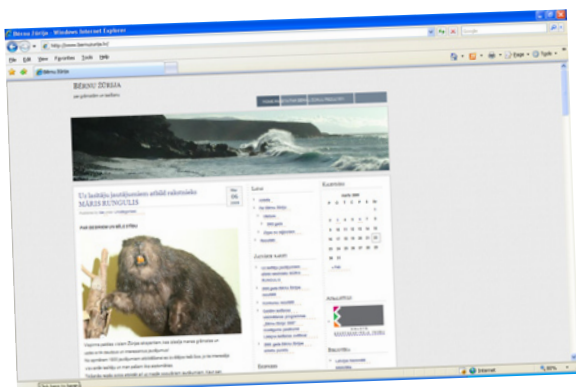
Kopš septembra vidus programmai "Bērnu žūrija" ir izveidots pašai savs *blogs* jeb emuārs www.bernuzurija.lv, kas paredzēts domu apmaiņai un informācijas aprītei lasīšanas veicināšanas jautājumos.

Emuārā jau pieejama informācija par Valsts kultūrkapitāla fonda finansēto un Latvijas Nacionālās bibliotēkas īstenoto lasīšanas veicināšanas programmu un tās izveidi. Publicētas ziņas par aktīvākajām bibliotēkām, izsludinātajiem konkursiem: "Kas man traucē lasīt?" un "Kas veicina lasīšanu?" (karikatūru konkurss) un "Labākais Bērnu žūrijas aģents".

Šeit iespējams arī aizpildīt "Bērnu žūrijas" elektronisko anketu.

Nākotnē "Bērnu žūrijas" emuārā paredzēts ievietot:

- "Bērnu žūrijas" hroniku, sākot no 2001.gada;

- informāciju par visiem notikušajiem Lielajiem lasīšanas svētkiem;
- "Bērnu žūrijas" godalgoto grāmatu sarakstus;
- publicitātes materiālu — plakātu, krūzišu, T-kreklu, maisiņu, atstarotāju, piespraužu, grāmatzīmju un bukletu dažādu gadu dizainu;
- fotogaleriju;
- ideju katalogu neaizmirstamu lasīšanas veicināšanas pasākumu organizēšanai bibliotēkās un skolās.

Iecerēts izveidot forumu viedokļu apmaiņai par grāmatām.

Ierosinājumus sūtīt emuāra administratori Ilzei Čīlipānei: berni@lnb.lv.

(Informāciju sagatavoja LNB BAI Bērnu literatūras centra galvenā bibliotekāre Ilze Čīlipāne)

Ziemeļvalstu un Baltijas valstu apvienoto bibliotēku tīkla sanāksme — šogad Valmierā

No 17. līdz 19.septembrim Valmieras integrētajā bibliotēkā notika Ziemeļvalstu un Baltijas valstu apvienoto bibliotēku tīkla *CombiLib* ikgadējā sanāksme "Vienotības spēks mainīgajā pasaulē. Pilsētu un reģionālo augstskolu apvienotās bibliotēkas. Ieguvumi. Izaicinājumi." (Plašāk lasiet 19.lpp.)

Svinīgi atklāj jauno Hanzas vidusskolas bibliotēku

17.septembrī svinīgi atklāta rekonstruētā Hanzas vidusskolas bibliotēka.

Skolas vadība, skolotāji un skolēni vienprātīgi atzinuši, ka līdz ar bibliotēkas rekonstrukciju ieguvuši jaunas, mūsdienīgas, plašas un bibliotēkai piemērotas telpas, kādu līdz šim skolai nebija. Bibliotēka iemantojusi arī plašu un ērtu lasītavu. Šobrīd bibliotēkas platība ir 400 kvadrātmetri.

Hanzas vidusskolas bibliotēku novērtē skolēni

Hanzas vidusskolas bibliotēkas jaunās telpas

Svinīgā bibliotēkas atklāšana: Rigas Hanzas vidusskolas direktors Valdis Lapiņš (no kreisās), "RE&RE" projektu vadītājs Imants Strauts un "Development Projects" pārstāvis Ivars Kalvišķis

Bibliotēkas rekonstrukciju veica SIA "Development Projects" sadarbībā ar būvfirmu "RE&RE" — tika demontētas starpsienas, mainīts grīdu segums, mainīti un siltināti cauruļvadi. Ierīkota ugunsdrošības signalizācija, ievilkta vājstrāvas tīkli, tādējādi nodrošinot iespēju izveidot datorizētas darbavietas ar internetpiekļu.

Rekonstrukcijā ieguldīti 57 000 lati.

(Informāciju sagatavoja "RE&RE" sabiedrisko attiecību vadītāja Māriete Straume-Cerbule)

"Microsoft Latvia" izveidojis īsfilmas par drošību internetā

Uzņēmums "Microsoft Latvia" izveidojis četras interneta īsfilmas jauniešiem par drošu uzvedību internetā, kas ir pirmā šāda veida filmu sērija interneta videi. Īsfilmas attēlotas tipiskākās riskantas uzvedības situācijas internetā bērniem un jauniešiem: draudzība internetā, huligānisms internetā, vīrusi un persondatu aizsardzība.

Filmas tapušas 2008.gada vasarā. Galveno aktieru lomās iejutās Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskolas 9. un 10.klases jaunieši, kā arī "Microsoft Latvia" darbinieki. Visu četru filmu scenārija autore ir Daina Ozoliņa, bērnu grāmatu "Burvīgās brīvdienas" un "Ziemā vajag sniegu!" autore, režisors — Gatis Cīrulis.

"Microsoft Latvia" "Microsoft Dynamics" partneru vadītājs, kas filmā tēloja izpalīdzīgo draugu, uzsver, ka ceturrtā daļa bērnu un jauniešu, lietojot internetu, ir nokļuvuši nepatīkamā situācijā.

"Bērni mūsdienās arvien vairāk laika pavada internetā, turklāt interneta lietotāji kļūst arvien jaunāki. Un bieži vien šo bērnu vecāki nemaz īsti nesaprot, ar ko bērni tur nodarbojas. Tieši tādēļ vērtīgas informācijas par to, kā sevi pasargāt, no kā uzmanīties internetā, nekad nevar būt par daudz," atzinis bērnu un ģimenes lietu ministrs Ainars Baštiks.

"Microsoft Latvia" bērnu drošības internetā iniciatīva aizsākās 2007.gadā, kad tika izveidota tīmekļa vietne www.draudzigsinternets.lv, kur var atrast viegli saprota-

mus un praktiskus padomus par drošību internetā bērniem, skolotājiem un vecākiem.

Filmiņas iespējams noskatīties un lejupielādēt tīmekļa vietnē www.draudzigsinternets.lv sadaļā "Īsfilmas" (<http://www.draudzigsinternets.lv/html/isfilmas.htm>), kur rodama arī plašāka informācija par filmēšanas gaitu un dalībniekiem.

(Informāciju sagatavoja "Microsoft Latvia" sabiedrisko attiecību vadītāja Ivita Pauliņa)

Vairāk nekā 500 "Tumšā treilera" apmeklētāju izdzīvo neredzīgo cilvēku ikdienu

No 24. līdz 26.septembrim Rīgā, Līvu laukumā, apmeklētājiem bija atvērta atbalsta programmas neredzīgiem cilvēkiem "DIA:logs" "Tumšais treileris". Tajā ikvienam bija iespēja izdzīvot neredzīga cilvēka sadzīves simulāciju neredzīga gida pavadībā. Treileris bija iekārtots kā dzīvojamā istaba ar vienu atšķirību — tajā valdīja pilnīga tumsa. Gūstot priekšstatu, ko nozīmē būt neredzīgam un zaudēt orientāciju telpā, projekts rosināja izprast neredzīgu cilvēku apgrūtināto ikdienu.

"Tā kā esmu neredzīga jau no agras bērnības, mani pārsteidza, ka treilera apmeklētājiem nācās pavadīt ļoti ilgu laiku, pildot vienkāršus sadzīviskus uzdevumus. Pēcāk, runājot ar cilvēkiem, sapratu, ka Latvijā reti kurš ikdienā aizdomājas par neredzīgu cilvēku problēmām un sadzīvi," stāstīja treilera gide Ieva Rumpe.

Projekta iniciatori — Latvijas Zvērinātu notāru padome un Ideju foruma bibliotēka — cer, ka ar "Tumšā treilera" palīdzību redzīgie sabiedrības pārstāvji spēs labāk izprast neredzīgu cilvēku vajadzības un atbalstīs projekta "DIA:Logs" centienus panākt apkārtējās vides labiekārtošanu atbilstoši redzes invalīdu vajadzībām, tādējādi kaut nedaudz atvieglot viņu ikdienu.

Sākot ar oktobri, "Tumšais treileris" apceļos pilsētas visā Latvijā un projekta iniciatori un Latvijas neredzīgie cilvēki dāvinās valsts pārvaldes institūcijām plāksnītes Braila rakstā, kā arī pulcēs uzņēmējus un organizācijas, kurās strādā neredzīgi cilvēki, vienoties diskusijā par neredzīgo nodarbinātību.

(Informāciju sagatavoja projekta koordinatore Ginta Bormane)

Zinātnieku nakts Latvijas Nacionālajā bibliotēkā

26.septembrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā (LNB) notika Zinātnieku nakts.

Kas notiek ar laika zoba skartām, taču vērtīgām grāmatām? Kā tās atgriežas atpakaļ dzīvē? Par to, cik smalks un profesionāls darbs jāiegulda, lai atjaunotu laika gaitā cietušos iespaiddarbus — grāmatas, laikrakstus, plakātus, kartes, nošu un grafikas darbus —, Zinātnieku naktī stāstīja LNB restauratori. Interesenti dzirdēja arī aizrautīgu stāstu par LNB restauratoru atjaunoto 1476.gadā Bāzelē M.Venslera tipogrāfijā iespiesto inkunābulu *Clemens V. Constitutiones*, kas oriģinālajā iesējumā ar kolorētām agrīnā metālgriezuma

Ko slēpj zinātne Latvijas Nacionālajā bibliotēkā?

Zinātnieku nakts norises

gravīrām vāku iekšpusē brīnumainā kārtā bija saglabājusies Aglonas bazilikas bibliotēkā un ir uzskatāma par unikālu atradumu gan bibliotekāriem, gan kultūrvēsturniekiem.

Zinātkārajiem bija iespēja klātienē vērot gan restaurācijas, gan laikrakstu digitalizācijas procesu.

Ik pusstundu bija iespēja iepazīties ar Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas speciālistu veikto iespieddarbu digitalizāciju — skenēšanu un metadatu pievienošanu.

Zinātnieku nakts ir Eiropas Komisijas atbalstīts un finansēts projekts, kuru realizē Latvijas Zinātņu akadēmija (LZA) sadarbībā ar Latvijas augstskolām un zinātniskajiem institūtiem. Šāda veida pasākums Latvijā noritēja jau trešo gadu. Tie ir zinātnes svētki, kad viena vakara laikā jebkuram interesentam dota iespēja kļūt par zinātnieku. Ar šo pasākumu Latvija iekļāvusies to 30 valstu — Eiropas Zinātnieku nakts organizētāju — pulkā, kuras septembra pēdējās piektdienas vakarā organizē dažādus pasākumus vairāk nekā 150 Eiropas pilsētās, lai atraktīvi skaidrotu zinātnes sasniegumus, mudinātu sabiedrību interesēties par zinātni un ļautu ielūkoties zinātnisko laboratoriju darba noslēpumos.

26.septembrī dažādi Zinātnieku nakts pasākumi vienlaikus notika četrās pilsētās — Rīgā, Jelgavā, Daugavpilī un Rēzeknē. Plašāka informācija — LZA tīmekļa vietnē www.lza.lv sadaļā "Zinātnieku nakts 2008" (<http://www.lza.lv/zinatniekunakts>).

(Ligitas Leviņas foto)

Gēteborgas grāmatu gadatirgū Latvija piedalās galvenās viesu valsts statusā

No 25. līdz 28.septembrim noritēja starptautiskais Gēteborgas grāmatu gadatirgus, kurā Latvija piedalījās galvenās viesu valsts statusā. (Plašāk lasiet 77.lpp.)

Laikraksta "Daugavas Vēstnesis" elektroniskā versija — dāvana Latvijai jubilejā

30.septembrī Latgales Centrālajā bibliotēkā (LCB) norisēja pasākums "Ir tikai viena Latvija, un citas nav nekur", kura ietvaros notika Daugavpilī pirms Otrā pasaules kara izdotā laikraksta "Daugavas Vēstnesis" DVD prezentācija. Ar šī diska izdošanu LCB noslēdza ilgtermiņa projektu "Daugavpils novada avižu (1922–1944) digitalizācija, saglabāšana un pieejamības nodrošināšana", kurš tika uzsākts 2003. gadā, pateicoties Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstam mērķprogrammas "Bibliotēku, arhīvu, muzeju sadarbības projektu digitālā vidē atbalsts" ietvaros. Tas ir LCB dāvinājums Latvijai un tās cilvēkiem, kam laikraksta elektroniskā versija turpmāk būs brīvi pieejama lielākajās Latvijas bibliotēkās. DVD var iegādāties LCB.

*(Informāciju sagatavoja LCB direktores vietniece
Dzidra Stupāne)*

Sastādījusi Marlēna Krasovska

Lūdzam informēt par svarīgiem notikumiem Jūsu bibliotēkā!

Tālr.: 67969132

E-pasts: Biblioteku.Pasaule@lnb.lv

Kristīne Deksnē-Jerohina

Jauniegvumi bibliotēku nozarē (2008.gada jūlijs-septembris)

Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības institūta Bibliotēku konsultatīvā centra Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes literatūras lasītava (Z lasītava) aicina iepazīties ar jaunāko profesionālo literatūru!

Bendiksens Pēters. *Ievads kultūras un mākslas menedžmentā / Pēters Bendiksens ; no vācu val. tulk. Ivars Bērziņš ; Indras Ozoliņas lit. red. — Rīga : Jāņa Rozes apg., 2008. — 382 lpp. — ISBN 978-9984-23-284-3. (Z 025)*

Kultūras menedžmentam ir daudz kopīga ar uzņēmējdarbības menedžmentu, tomēr novērojama arī savva specifika — tāpēc šajā jomā strādājošajiem nepieciešamas īpašas zināšanas un prasmes. Menedžmenta speciālista Pētera Bendiksenā grāmata ir viens no autoritatīvākajiem darbiem par kultūras menedžmentu. Grāmatā aplūkota kultūras institūciju struktūra un organizācija, kultūras menedžmenta funkcijas un metodes, sabiedrisko attiecību veidošana un uzturēšana, finansiālā nodrošinājuma piesaistīšana un izmantošana u.c. jautājumi. Grāmata paredzēta plašam lasītāju lokam: kultūras un ekonomikas nozaru studentiem un mācībspēkiem, kultūras, kā arī valsts, pašvaldību un sabiedrisko organizāciju darbiniekiem.

Academic librarians as emotionally intelligent leaders / ed. by Peter Herson, Joan Giesecke, and Camila A. Alire. — Westport : Libraries Unlimited, 2007. — xii, 160 p. — ISBN 978-1-59158-513-8. (Z 023.5)

Grāmatā skaidrots emocionālās inteliģences jēdziens vadības teorijā kontekstā un tās praktiskais izmantojums augstāko mācību iestāžu bibliotēku darbā. Emocionālā inteliģence veicina cilvēka spēju kontrolēt un vadīt savas emocijas, tādējādi ietekmējot pārējo organizācijas darbinieku emocionālo stāvokli un uzvedību. Šāda rīcība sekmē bibliotēkas misijas realizāciju un mērķu sasniegšanu. Izdevumā aplūkotās tēmas ir saistošas ikvienam, kas vēlas iegūt un attīstīt vadīšanas prasmes. Autori secina, ka emocionālā inteliģence

ir viens no svarīgākajiem komponentiem efektīvas vadības sistēmas izveidei. Izdevumu papildina plaša bibliogrāfija un priekšmetu rādītājs.

Baofu Peter. *The future of information architecture : conceiving a better way to understand taxonomy, network, and intelligence / Peter Baofu. — Oxford : Chandos Publishing, 2008. — xx, 283 p. — ISBN 978-1-84334-470-4. (Z 025.5)*

Grāmatas autors analizē bibliotēku ikdienā tik pazīstamo informācijas atlasē procesu, kā rezultātā tiek veidotas atšķirīgas dokumentu grupas. Izdevumā apskatīti tradicionālie informācijas klasificēšanas un sakārtošanas paņēmieni, taču tiek piedāvāts arī pavisam jauns un alternatīvs paņēmiens, kurš balstās uz autora izveidoto "informācijas arhitektūras sintētisko teoriju". Izdevumā aplūkota informācijas arhitektūras būtība un nozīme, taksonomijas pielietošana dažādās dzīves sfērās, tostarp vispasaules tīmeklī, informācijas arhitektūras nākotne u.c. saistoši jautājumi. Tekstu papildina tabulas, bibliogrāfija un priekšmetu rādītājs.

Brophy Peter. *The library in the twenty-first century / Peter Brophy. — 2nd ed. — London : Facet Publishing, 2007. — xi, 248 p. — ISBN 978-1-85604-606-0. (Z 02)*

Izmaiņas sociālajā, kultūras un tehnoloģiju jomā ir mainījušas arī bibliotēku pakalpojumus. Bibliotēkas tiek uzskatītas par institūcijām, kur rodami tradicionālie un elektroniskie materiāli, kas tiek piedāvāti ar vairāku ma lietotāju darba stilam un režīmam atbilstošiem pakalpojumiem. Grāmatas otrajā izdevumā autors piedāvā jaunu modeli, kā bibliotēku tradicionālo un elektronisko resursu krājumu attīstīt vienlaikus. Izdevumu papildina bibliogrāfija un priekšmetu rādītājs.

Budd John M. *Self-examination : the present and future of librarianship / John M. Budd. — Westport : Libraries Unlimited, 2008. — xiii, 281 p. — ISBN 978-1-59158-591-6. (Z 02)*

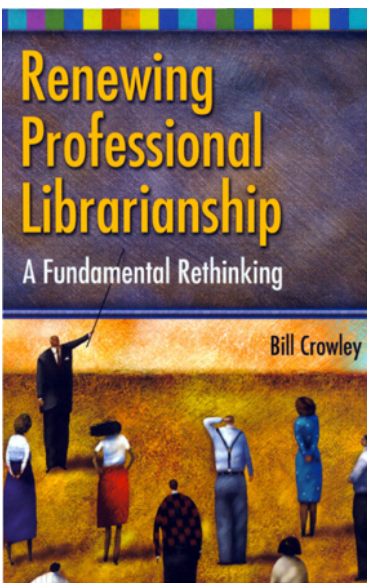
Ko nozīmē būt bibliotekāram? Kas no tā, ko mēs darām, ir visnepieciešamākais? Autors pievienojas daudziem bibliotēkzinātnes speciālistiem (Pīrsam Batleram (*Pierce Butler*, 1884–1953), Džesam Šīram (*Jesse Shera*, 1903–1982), Maiklam Gormanam (*Michael Gorman*, 1941) u.c.), kuru darbi un piemērs mudina uz profesionālu un kritisku pašvērtējumu. Izdevumā rosināts uzzināt patiesību, vai bibliotēkas vēl joprojām pārstāv cilvēku vēlmes, gribu un intelektu vai arī kļuvušas par vecmodīgām un nevienam nevajadzīgām institūcijām? Autors uzskata, ka bibliotekāri, kuri neizprot savu tradīciju un kultūras mantojuma nozīmīgumu, nekad nespēs līdz galam pielāgoties pārmaiņām un maksimāli apmierināt lasītāju vajadzības. Izdevumu papildina bibliogrāfija un priekšmetu rādītājs.

Carpenter Julie. *Library project funding : a guide to planning and writing proposals / Julie Carpenter. — Oxford : Chandos Publishing, 2008. — xvi, 217 p. — ISBN 978-1-84334-380-6. (Z 025)*

Jau vairākus gadu desmitus publisko pakalpojumu jomā, arī bibliotēkās, vērojama "projektizācija", proti,

aktīva dažādu projektu izstrāde un realizācija. Bibliotekāriem un citiem kultūras nozares speciālistiem ir pāvērušās iespējas piesaistīt ārvalstu finansējumu un piedalīties starptautiskos projektos. Izdevuma galvenā tēma ir bibliotēku projektu plānošana ārējā finansējuma piesaistei. Taču tie paši paņēmieni var tikt izmantoti arī tādu projektu izstrādei, kas paredz izmantot iekšējo finansējumu. Daudzas lieliskas idejas netiek realizētas tikai tāpēc, ka to izvirzītāji nespēj pārliecināt par šo ideju nozīmīgumu. Spēja pārvērst ideju labā projekta pieņemšanā ir viena no galvenajām bibliotēku un informācijas centru vadītāju prasēm. Tekstu papildina uzskatāmi piemēri, tabulas un shēmas.

Crowley Bill. *Renewing professional librarianship : a fundamental rethinking / Bill Crowley.* — Westport : Libraries Unlimited, 2008. — 173 p. — ISBN 978-1-59158-554-1. (Z 02)

Vai bibliotēkzinātne 21.gadsimtā var pastāvēt un attīstīties neatkarīgi vai tā tomēr ir uzskatāma par informācijas zinātnes sastāvdaļu? Autors pauž viedokli, ka nākotnes prognozes būs pozitīvas tikai tad, ja bibliotēkzinātne un informācijas zinātne tiks izceltas kā divas atsevišķas, taču radniecīgas jomas. Ir novērots, ka informācijas speciālisti mūsdienās ir ļoti augstu novērtēti, kamēr bibliotekāri savu prestižu sabiedrībā pamazām zaudē. Nelabvēlīgo situāciju var mainīt, pieņemot jaunu koncepciju, kuru autors nosaucis par "dzīvescikla bibliotēkzinātni" (*lifecycle librarianship*), kas ir spēja izprast un apmierināt sabiedrības informācijas vajadzības, šādā veidā kļūstot par svarīgu lasīšanas un mūžizglītības procesu sastāvdaļu un veicinātāju. Izdevums satur ieteikumus bibliotekārajām asociācijām, bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes izglītības nodrošinātājiem un citiem nozares speciālistiem.

Nelabvēlīgo situāciju var mainīt, pieņemot jaunu koncepciju, kuru autors nosaucis par "dzīvescikla bibliotēkzinātni" (*lifecycle librarianship*), kas ir spēja izprast un apmierināt sabiedrības informācijas vajadzības, šādā veidā kļūstot par svarīgu lasīšanas un mūžizglītības procesu sastāvdaļu un veicinātāju. Izdevums satur ieteikumus bibliotekārajām asociācijām, bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes izglītības nodrošinātājiem un citiem nozares speciālistiem.

Fasick Adele M. *Managing children's services in the public library / Adele M. Fasick, Leslie E. Holt.* — 3rd ed. — Westport : Libraries Unlimited, 2008. — xvi, 248 p. — ISBN 978-1-59158-412-4. (Z 027.625)

Katram bibliotekāram, kurš apkalpo bērnus, ir jāzina publiskās bibliotēkas bērnu nodaļas vadīšanas pamatprincipi. Grāmata tematiski sadalīta četrās daļās. Pirmajā daļā aplūkota bērnu pakalpojumu plānošana atbilstoši konkrēta mikrorajona (apdzīvotas vietas, kopienas) īpatnībām. Otrajā daļā raksturota efektīvas nodaļas struktūras izveide un vadīšana: darbinieku meklēšana un savstarpējā komunikācija, gada pārskatu veidošana, budžeta pārvaldīšana un finanšu līdzekļu pie-

saistīšana, tehniskā nodrošinājuma plānošana, drošības jautājumi utt. Trešajā daļā apskatīta pakalpojumu pārvaldība, tostarp krājuma attīstība, darbs ar elektroniskajiem resursiem, pasākumu rīkošana, sadarbība ar bērnu un jauniešu organizācijām. Ceturtajā daļā ieteikts, kā bērnu bibliotēku darbiniekiem efektīvāk iekļauties vispārējā bibliotekāru sabiedrībā.

Fishburn Matthew. *Burning books / Matthew Fishburn.* — Houndmills : Palgrave Macmillan, 2008. — xix, 219 p. — ISBN 978-0-230-55328-6. (Z 002.2)

Nacistu veiktā grāmatu dedzināšana ir viena no zemiskākajām 20.gadsimta politiskajām epizodēm. Otrā pasaules kara priekšvakarā Berlīnē un visā Vācijā tika organizēti neskaitāmi nevēlamo iespieddarbu uguns-kuri, lai pierādītu atbalstu Hitlera valdībai un politikai. Kopš tā laika grāmatu dedzināšana ir kļuvusi par despotisku režīmu simbolu. Vācu dzejnieks Heinrichs Heine (*Heinrich Heine*, 1797–1856) savulaik ir teicis: "Kurš dedzina grāmatas, tas drīz dedzinās cilvēkus." Izdevuma autors analizē grāmatu dedzināšanu laikā no Hitlera nākšanas pie varas 1933.gadā līdz 1953.gadam, kad tika izdota amerikāņu zinātniskās fantastikas, fantāzijas un šausmu literatūras autora Reja Bredberija (*Ray Bradbury*, 1920) antiutopija "451 grāds pēc Fārenheita" ("Fahrenheit 451"), — laiks, kad grāmatu dedzināšana bija pārņēmusi cilvēku prātus. Autors ne tikai apraksta šokējošākos grāmatu dedzināšanas gadījumus, bet arī skaidro, cik dziļi grāmatu dedzināšanas mīti ir iespiedušies cilvēces kultūras vēsturē. Tekstu papildina attēli un fotogrāfijas, pievienota apjomīga bibliogrāfija.

Hilyer Lee Andrew. *Presentations for librarians : a complete guide to creating effective, learner-centred presentations / Lee Andrew Hilyer.* — Oxford : Chandos Publishing, 2008. — xix, 189 p. — ISBN 978-1-84334-303-5. (Z 023)

Grāmata sakārtota tā, lai to varētu izmantot kā praktisku rokasgrāmatu prezentāciju veidošanā. Saturs dalīts divās daļās. Pirmajā daļā skaidroti mācīšanās procesa pamatprincipi, laba un slikta pieredze informācijas apguvē, izmantojot prezentācijas. Otrajā daļā autors piedāvā paņēmienus un vadlīnijas efektīvu prezentāciju veidošanā, piemērotu uzskates līdzekļu un izdales materiālu sagatavošanā, pārliecināšanā informācijas prezentēšanā. Autora sniegtos padomus var izmantot neatkarīgi no lasītājam pieejamās programmatūras. Grāmatai pievienotajos pielikumos sniegta papildinformācija par trim populārākajām prezentāciju veidošanas programmām: *Microsoft PowerPoint 2007*, *Apple Keynote 3* un *StarOffice/OpenOffice Impress*. Izdevuma mērķis ir uzlabot bibliotēku nozares speciālistu komunikācijas prasmes, veicināt zināšanu un prasmju apguvi, izmantojot prezentācijas. Papildu informācija rodama autora tīmekļa vietnē <http://www.hilyer.info/presentations> un emuārā <http://presentations4librarians.blogspot.com>.

Hoogstraten Dorine van. *Bedachtzame dynamiek : het gebouw van de Koninklijke Bibliotheek, 1982–2007 = Cautious dynamism : the Koninklijke Bibliothek building, 1982–2007 / Dorine van Hoogstraten ; fotogr. Joop van Reeken, Jos Uljee ... [etc.].* — Rotterdam : Koninklijke

Bibliothèque/Nai Uitgivers, 2007. — 119 p. — ISBN 978-90-5662-5986. (Z 022)

Izdevums sagatavots par godu Nīderlandes Nacionālās (Karaliskās) bibliotēkas jaunās ēkas 25.gadadienai. Intervijas ar arhitektiem, bibliotēkas lasītājiem u.c. raksturo pārmaiņas, kas piedzīvotas šajā laika posmā. Plašais, vizuāli iespaidīgais stāstījums atklāj ēkas daudzpusību un dažādību: no plašām lasītāvēm līdz papildītām grāmatu krātuvēm, no sarežģītām griestu instalācijām līdz mirdzoši baltiem fasādes paneļiem. Tekstu papildina fotogrāfijas, shēmas un plāni, kas palīdz vizuāli uztvert bibliotēkas celtniecības un iekārtošanas procesu.

Jordan Mark. *Putting content online : a practical guide for libraries / Mark Jordan. — Oxford : Chandos Publishing, 2006. — xvii, 349 p. — ISBN 978-1-84334-176-5. (Z 02:62)*

Grāmatā atklāts, kā, izmantojot standartizētus tehniskos paņēmienus un līdzekļus, veidojams un piedāvājams tiešsaistes saturs, kā arī aprakstīta šī procesa dažādo aspektu mijiedarbība. Izdevuma mērķauditorija ir bibliotēku un citu radniecīgo institūciju darbinieki, kas plāno vai jau ir uzsākuši digitālo kolekciju veidošanu. Tāpat kā daudzos citos bibliotekārajos procesos, arī digitālo kolekciju veidošanā nepieciešama gan izpratne par atsevišķām detaļām, gan kopains redzējums. Tekstu papildina piemēri, galvenokārt no bibliotēku jomas. Izdevumam pievienots priekšmetu rādītājs.

Kikas Konrad. *Verba volant, scripta manent : viis aastakümnet raamatukogunduse ja infoteaduse raddel = five decades on the field of librarianship and information science / Konrad Kikas. — Tallinn : Tallinna Tehnikaülikooli kirjastus, 2008. — 366 lk. — ISBN 978-9985-59-757-6. (Z 02(092))*

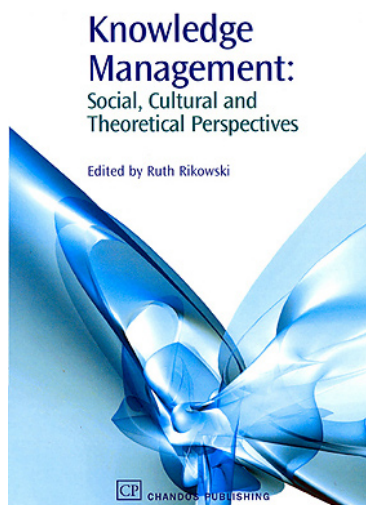
Krājums publicēts par godu Konrāda Kikasa (*Konrad Kikas, 1928*) — ilggadēja Tallinas Tehniskās universitātes bibliotēkas direktora — 80 gadu jubilejai. Krājumā pieejami K.Kikasa biogrāfiskie dati, kam seko viņa publikāciju uzskaitījums laika posmā no 1957. līdz 2007.gadam. Publikāciju pārskats dalīts trīs daļās: 1) raksti par Tallinas Tehniskās universitātes bibliotēkas aktivitātēm; 2) publikācijas par K.Kikasa galveno pētniecības virzienu — "Igaunijas speciālistu informācijas vajadzības un zinātnisko bibliotēku būtība un struktūra"; 3) citi darbi. Bibliogrāfijā uzrādīti gan K.Kikasa autordarbi, gan viņa rediģējumā un uzraudzībā tapušie darbi. Krājumu noslēdz K.Kikasa konferencēm un semināriem gatavoto prezentāciju saraksts. Ieraksti katras nodaļas ietvaros kārtoti hronoloģiskā secībā.

Kleifeld Helge. *Conservation and mass processes : practical mass deacidification / Helge Kleifeld. — Rev.*

vers. — Essen : Akadpress, 2007. — 84 p. — ISBN 978-3-939413-01-1. (Z 025.8)

Materiālu saglabāšana ir nozīmīgs arhīvu ikdienas darba process. Līdzās tradicionālajām dokumentu restaurācijas metodēm, kuras tiek izmantotas jau gadu desmitiem, 20.gadsimta otrajā pusē notika aktīva arhīvu dokumentu saglabāšanas un restaurēšanas procesa pilnveide. Izdevumā aprakstīta Vācijas arhīvu pieredze papīra skābuma neitralizēšanā (*deacidification*). Autore aplūko gan galvenos teorētiskos jautājumus, gan praktisko darbību, apraksta vairākus projektus materiālu saglabāšanas jomā.

Knowledge management : social, cultural and theoretical perspectives / ed. by Ruth Rikowski. — Oxford : Chandos Publishing, 2007. — xxxiv, 304 p. — ISBN 978-1-84334-139-0. (Z 025.5)

Grāmatas saturu var iedalīt četrās daļās, katrā no tām zināšanu pārvaldība tiek apskatīta citā aspektā. Pirmā daļa zināšanu pārvaldību aplūko sociālajā, ekonomiskajā, politiskajā un filozofiskajā perspektīvā. Otrajā daļā tā analizēta praktiski, trešajā daļā — kultūras kontekstā, bet ceturtajā daļā ietvertas zināšanu pārvaldības plašākas teorētiskās perspektīvas. Grāmatas autori ir zināšanu pārvaldības eksperti no dažādām praktiskās darbības sfērām un ar atšķirīgu kvalifikāciju. Izdevumam pievienota bibliogrāfija un priekšmetu rādītājs.

Grāmatā analizēta digitalizācijas ietekme uz elektroniskajos žurnālos publicējamo zinātnisko rakstu recenzēšanu¹. Nereti tiek uzsvērts, ka digitalizācija radikāli pārveidos zinātnisko komunikāciju, taču autors pamato, ka attiecībā uz zinātniskajiem žurnāliem tas nebūt tā nav. Autoram nācies secināt, ka digitālās iespējas bieži netiek izmantotas un elektroniskā recenzēšana nav aizstājusi tradicionālo. Turklāt daudzi lietotāji vēl aizvien nav pieņēmuši elektronisko žurnālu jauno veidolu. Vairums inovāciju tiek realizētas izdevēju līmenī, un zinātnieki negribīgi pieņem izmaiņas gadiem ilgi praktizētajā formālās zinātniskās komunikācijas sistēmā.

Mackenzie Owen John. *The scientific article in the age of digitization / John Mackenzie Owen. — Dordrecht : Springer, 2007. — xii, 263 p. — ISBN 978-1-4020-5335-1. (Z 02:62)*

Grāmatā aprakstīta zinātniskās komunikācijas vēsture un struktūra, kā arī piedāvāts visaptverošs pētījums par elektroniskajiem žurnāliem laika posmā no 1987. līdz 2004.gadam. Autors pauž savu redzējumu,

kas apšaubā vairākas vispārpieņemtas idejas par digitalizācijas "revolucionāro" ietekmi uz zinātnisko komunikāciju un izdevēju inovatīvo ieguldījumu.

Markless Sharon. *Evaluating the impact of your library* / Sharon Markless, David Streatfield. — London : Facet Publishing, 2006. — xviii, 170 p. — ISBN 978-1-85604-488-2. (Z 025)

Grāmatā aplūkoti jautājumi, kas saistīti ar bibliotēku un citu informācijas iestāžu sniegto pakalpojumu ietekmes vērtējumu. Bibliotēkas un citas informācijas institūcijas informāciju par savu pakalpojumu efektivitāti tradicionāli apkopo statistikas datu veidā. Taču, tā kā mūsdienu konkurences apstākļos aizvien svarīgāk ir izvērtēt sniegto pakalpojumu ietekmi uz lietotājiem, tajā skaitā attālinātajiem, ar statistiku vien nepietiek. Bibliotēku un citu informācijas iestāžu vadītāji atzīst, ka nav viegli izprast pakalpojumu ietekmes jēdzienu un saturu, kā arī iekļaut šos jautājumus darba plānošanas procesā. Grāmatā sniegti padomi, kas palīdz saprast un izstrādāt ietekmes indikatorus sasniedzamajiem rezultātiem. Informācija par šo grāmatu, kā arī tajā iekļautie materiāli pieejami tīmekļa vietnē <http://www.facetpublishing.co.uk/evaluatingimpact/index.shtml>.

Planning and evaluating library networked services and resources / ed. by John Carlo Bertot and Denise M. Davis. — Westport : Libraries Unlimited, 2004. — xvii, 354 p. — ISBN 1-56308-964-5. (Z 025)

Grāmatā sniegts visaptverošs ieskaits bibliotēkas tīkla pakalpojumu un resursu plānošanā un vērtēšanā. Izdevumā aprakstīti ar bibliotēkas tīkla starpniecību realizēto pakalpojumu (krājuma attīstība, uzziņu pakalpojumi u.c.) vērtēšanas paņēmieni, kritēriji, testēšana un pielietojums. Izdevumā raksturota bibliotēkas tīkla vērtēšanas struktūra, paņēmieni un metodes, atspoguļota nepieciešamība novērtēt bibliotēku, tās tehnoloģisko infrastruktūru un pakalpojumus. Vairākas nodaļas vēltītas e-metrikas izmantošanai bibliotēkas tīkla vērtēšanas darbā.

Real-life marketing and promotion strategies in college libraries : connecting with campus and community / ed. by Barbara Whitney Petruzzelli. — New York : Haworth Information Press, 2005. — xvi, 192 p. — ISBN 978-0-7890-3158-7. (Z 025.11)

Grāmata ir ceļvedis tirgvedības aktivitātēs, kas pieaugošās konkurences apstākļos var palīdzēt bibliotēkai kļūt "pamanāmākai" citu informācijas piegādātāju vidū. Augstāko mācību iestāžu bibliotēku darbinieki daļās savā pieredzē par efektīvām tirgvedības darba metodēm mācību iestādes bibliotēkā. Izdevumā raksturotas aptauju, fokusgrupu, mērķgrupu, reklāmas, sabiedrisko attiecību u.c. paņēmieni iespējas bibliotēkas lietotāju vajadzību apzināšanā. Sniegti arī iespējamie bibliotēkas pakalpojumu uzlabojumi šo vajadzību nodrošināšanā.

Reese Terry. *Building digital libraries : a how-to-do-it manual* / Terry Reese, Jr., Kyle Banerjee. — New York : Neal-Schuman Publishers, 2008. — xv, 277 p. — ISBN 978-1-55570-617-3. (Z 02:62)

atbilstoši viņu vajadzībām un vēlmēm.

Autors aplūko gan digitālo bibliotēku teorētiskos jautājumus, gan arī piedāvā praktiskus ieteikumus digitālo bibliotēku veidošanā. Autora tekstu papildina nozares speciālistu un digitālo bibliotēku projektu dalībnieku ieteikumi un praktiskie piemēri. Katrā grāmatas nodaļā apskatīts konkrēts digitālās bibliotēkas veidošanas posms un/vai process, piemēram, digitālā satura apstrāde, klasificēšana un sakārtošana, digitālās bibliotēkas uzbūve, galvenās tehnoloģijas, metadatu formāti, rasmošana un piekļuves organizēšana.

Rossiter Nancy. *Marketing the best deal in town : your library : where is your purple owl?* / Nancy Rossiter. — Oxford : Chandos Publishing, 2008. — xvii, 218 p. — ISBN 978-1-84334-305-9. (Z 025.11)

Grāmatas autore ir uzņēmēja un mentore², Simonsa koledžas Bibliotēzinātnes un informācijas zinātnes skolas (Simmons College's Graduate School of Library and Information Science, GSLIS, Bostona (ASV)) profesore. Ir pieejams daudz informācijas resursu par mārketingu, taču tie reti kad atbilst bibliotēku specifikai, tāpēc autore šajā grāmatā uzņēmējdarbības pasauli pielāgojusi bibliotēkām. Grāmata sastāv no 12 nodaļām, kurās pamatots, kāpēc bibliotēkām vispār nepieciešams mārketingu, aplūkoti galvenie mārketinga paņēmieni, uzsvērts inovāciju nozīmīgums, sniegti padomi, kā veikt tirgus izpēti, piesaistīt finansējumu u.c. jautājumi. Tekstu papildina piemēri gan no publisko, gan zinātnisko bibliotēku prakses, uzdevumi, mārketinga plāna paraugs un priekšmetu rādītājs.

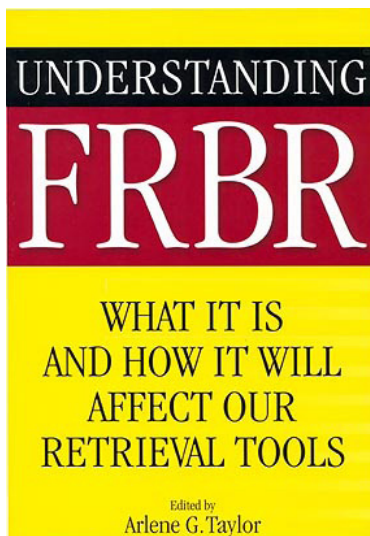
Stanley Mary J. *Managing library employees : a how-to-do-it manual* / Mary J. Stanley. — New York : Neal-Schuman Publishers, 2008. — xi, 247 p. — ISBN 978-1-55570-628-9. (Z 023.5)

Grāmata paredzēta mazu un vidēju bibliotēku darbiniekiem, kam nepieciešamas zināšanas cilvēkresursu vadīšanā. Izdevumā aplūkotās praktiskas tēmas un jautājumi, ar kuriem agrāk vai vēlāk nākas saskarties ikvienai bibliotēkai: darbinieku pieņemšana un atlaišana, atalgojums, ikdienas saskarsme, konflikti darba vietā, neprofesionāla interneta izmantošana u.c. Liela uzmanība pievērsta juridiskajiem jautājumiem un darba likumdošanai.

Tredinnick Luke. *Digital information culture: the individual and society in the digital age* / Luke Tredinnick. — Oxford : Chandos Publishing, 2008. — xiii, 205 p. — ISBN 978-1-84334-160-4. (Z 025.5)

Grāmatas autors ir digitālās informācijas pārvaldības speciālists un pēta datortehnoloģiju ietekmi kultūrā un sabiedrībā. Izdevums "Digitālās informācijas kultūra" ("Digital information culture") ir 2006.gada izdevuma "Digitālās informācijas konteksti" ("Digital information contexts") turpinājums, taču uzskatāms par patstāvīgu teorētisku pētījumu. "Digitālās informācijas kontekstos" autors mēģināja kritiski aplūkot pastāvošos informācijas zinātnes teorētiskos pieņēmumus un to iekļaušanos digitalizācijas laikmetā. Izdevumā tika izvirzītas jaunas teorētiskas perspektīvas, kas būtu pielietojamas digitālās informācijas un tehnoloģiju izpratnes veicināšanai. "Digitālās informācijas kultūra" atspoguļo interpretīvisma paradigmu, kur lietu vērtību nosaka to interpretācija sociālajā kontekstā. Sevišķi šis relatīvais attiecas uz kultūras vērtībām: tekstiem, filmām, audio ierakstiem u.c. mākslas darbiem. Autors pierāda, ka vērtējums, kuru mēs tradicionāli izmantojam kultūras objektu nozīmes un nozīmīguma konstruēšanā, nav nekas vairāk kā attiecības starp šiem objektiem, to kontekstu un auditoriju. Izdevuma teorētisko pamatu veido poststrukturālisma tradīcija, plaši tiek atspoguļotas postmodernisma idejas. Pētījumu noslēdz bibliogrāfisko norāžu saraksts un priekšmetu rādītājs.

Understanding FRBR : what it is and how it will affect our retrieval tools / ed. by Arlene G. Taylor. — Westport : Libraries Unlimited, 2007. — viii, 186 p. — ISBN 978-1-59158-509-1. (Z 025.3)

Grāmata adresēta bibliotekāriem, bibliogrāfiem, bibliotēzinātnes un informācijas zinātnes studentiem un mācībspēkiem, ikvienam, kam nepieciešamas zināšanas par funkcionālajām prasībām bibliogrāfiskajiem ierakstiem (*Functional Requirements for Bibliographic Records, FRBR*). Izdevumā atspoguļotas iespējas, kā *FRBR* modelis uzlabo piekļuvi informācijai, iz-

mantojot efektīvu metadatu organizāciju. Apskatītas funkcionālās prasības autoritatīvajiem datiem (*Functional Requirements for Authority Data, FRAD*) un skaidrotas attiecības un atšķirības starp šiem diviem standartiem.

Zeng Marcia Lei. *Metadata* / Marcia Lei Zeng, Jian Qin. — New York : Neal-Schuman Publishers, 2008. — xvii, 365 p. — ISBN 978-1-55570-635-7. (Z 025.3)

Jau vairākus gadu desmitus metadati ieņem pastāvīgu un nozīmīgu vietu bibliotēzinātnē un informācijas zinātnē, tie ir paplašinājuši tradicionālo bibliotēku robežas un tiek izmantoti digitālās informācijas aprakstīšanā. Grāmatas autori ir informācijas organizēšanas un metadatu kursu docētāji, kas veikuši pētījumus par šo tēmu, kā arī bijuši digitālo bibliotēku projektu konsultanti. Grāmatā skaidrots metadatu jēdziens, galvenie principi un izmantojums, kā arī aprakstītas jaunākās tendences, piedāvātas jaunas idejas metadatu pētniecības un praktiskās darbības jomā. Darbs izmantojams gan kā mācību līdzeklis studentiem, gan rokasgrāmata praktiķiem. Izdevumam pievienota skaidrojošā terminu vārdnīca, bibliogrāfija un priekšmetu rādītājs. Tekstu papildina tabulas un piemēri, katras nodaļas beigās — uzdevumi.

Актуальные проблемы теории и истории библиофильства : материалы XI Международной научной конференции / [сост. и отв. ред. В.А.Петрицкий]. — Санкт-Петербург : Российская Национальная библиотека, 2007. — 120 с. — ISBN 978-5-8192-0325-5. (Z 090.1)

Izdevumā apkopoti 11.starptautiskās zinātniskās bibliofilijas konferences materiāli, kuri krājumā sakārtoti trīs nodaļās: bibliofilijas teorija un metodika; bibliofilijas vēsture; grāmatu grafika un ekslibri.

Вершинин М.И. *Электронный каталог : проблемы и решения* / М.И.Вершинин. — Санкт-Петербург : Профессия, 2007. — 230 с. — ISBN 978-5-93913-132-2. (Z 025.34)

Grāmata ir viens no pirmajiem izdevumiem Krievijā, kas vispusīgi apskata darbu ar elektronisko katalogu: mašīnasāmītie formāti, bibliogrāfisko ierakstu veidošana un vadīšana, saskarnes problēmas un kļūdas darbā ar elektronisko katalogu, programmnodrošinājums, meklēšanas stratēģijas u.c. Autors analizē elektronisko katalogu izveides problēmas dažādu veidu bibliotēkās un piedāvā savus risinājumus.

Не боги печатают книги / [Акуленко Валентина Владимировна, Кутыков Николай Петрович]. — Петрозаводск : Типография им. П.Анохина, 2000. — 215 с. — ISBN 5-7378-0028-8. (Z 002.2)

Grāmatā stāstīts par vienu no senākajām Krievijas tipogrāfijām, kas ir būtiska Petrozavodskas un Karēlijas iespieddarbības vēstures daļa. Valsts vienotais uzņēmums Pētera Fjodoroviča Anohina (*Петр Федорович Анохин*, 1891–1922) vārdā nosauktā un ar ordeni "Goda zīme" ("Знак Почета") godalgotā republikas tipogrāfija (*Государственное унитарное предприятие Республиканская ордена "Знак Почета" типография им. П.Ф.Анохина*) dibināta 1805.gadā un no mazas guberņas līmeņa spiestuves izaugusi par daudzpusīgu uzņēmumu, kas izdod daudzus laikrakstus, simtiem grāmatu un ražo dažādus papīra izstrādājumus. Izdevums vēsta ne tikai par tipogrāfiju kopumā, bet arī par tās darbiniekiem, kuriem ir vislielākie nopelni kvalitatīvas produkcijas nodrošināšanā.

Справочник информационного работника / [под общ. ред. П.С.Гиляревского, В.А.Минкиной]. — 2-е

изд., перераб. и доп. — Санкт-Петербург: Профессия, 2007. — 584 с. — ISBN 978-5-93913-136-0. (Z 025.5)

Izdevumā aplūkota zinātniski tehnisko bibliotēku un informācijas centru darbība un pakalpojumi. Īpaša uzmanība veltīta to darbību regulējošiem normatīvajiem aktiem, dažādu informācijas organizāciju un iestāžu statusam un funkcijām. Rokasgrāmatā apskatīti galvenie informācijas resursi, to veidi, lasītāju vajadzības, aktuālākās informacionālā nodrošinājuma problēmas, sabiedriskās attiecības u.c. jautājumi.

Электронные документы в библиотеках России : комплектование, хранение, доступность : материалы Всероссийской научно-практической конференции, Российская Национальная библиотека, 11–14 октября 2005 г. / [сост.: Т.В.Петрусенко, И.В.Эйдемиллер]. — Санкт-Петербург : Российская Национальная библиотека, 2007. — 235 с. — ISBN 978-5-8192-0329-3. (Z 02:62)

Izdevumā ietverti tāda paša nosaukuma Krievijas zinātniskās konferences materiāli. Konference notika 2005.gada 11.–15.oktobrī Krievijas Nacionālajā bibliotēkā. Tajā piedalījās 128 komplektēšanas, automatizācijas, informācijas un bibliogrāfiskā darba speciālisti no 26 Krievijas reģioniem. Materiāli krājumā izkārtoti piecās nodaļās: bibliotēkas krājuma veidošanas politika elektroniskajā vidē; federālo bibliotēku elektroniskie resursi; Krievijas reģionu bibliotēku elektroniskie resursi; bibliotēkas krājumu komplektēšanas tehnoloģijas multivīdē³; elektroniskie resursi kā palīgs komplektēšanas procesā.

Z lasītavas krājumu pakāpeniski papildina Maskavas profesionālās izdevniecības “Либерея” sērija “Библиотекарь и время. XXI век”.

Tajā ietilpstošajos izdevumos ietverts visai daudzpusīgs gan teorētisku, gan praktisku jautājumu loks ar metodisku ievirzi. Pēdējo mēnešu laikā saņemti:

Антопольский А.Б. *Электронные библиотеки : принципы создания : научно-методическое пособие / А.Б.Антопольский, Т.В.Майстрович.* — Москва : Либерея-Бибинформ, 2007. — 283 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 02:62)

Богданова И.А. *Библиотечный диалог : аспекты речевого общения : учебно-методическое пособие / И.А.Богданова.* — Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. — 120 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 024)

Галимова Е.Я. *Библиотечный сервис : учебно-методическое пособие / Е.Я.Галимова.* — Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. — 143 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 024)

Дыченко Л.Ф. *Психология и библиотекарь : учебно-практическое пособие / Л.Ф.Дыченко.* — Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. — 143 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 02)

Зайцев В.Н. *Библиотечная сфера в период преобразований : 1985–2005 гг. : факты, события,*

люди : размышления руководителя / В.Н.Зайцев. — Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. — 199 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 02(4/9))

Карташов Н.С. *Региональное библиотековедение : научно-практическое пособие / Н.С.Карташов.* — Москва : Либерея, 2004. — 224 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 021.63)

Кожевникова Л.А. *Экономические ресурсы научных библиотек : монография / Л.А.Кожевникова.* — Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. — 192 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 025.11)

Коновалова М.П. *Инвалид — общество — библиотека : учебно-методическое пособие / М.П.Коновалова.* — Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. — 136 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 024.1)

Олзоева Г.К. *Массовая работа библиотек : учебно-методическое пособие / Г.К.Олзоева.* — Москва : Либерея-Бибинформ, 2006. — 120 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 021.7)

Староверова К.О. *Управление конфликтами в учреждениях культуры : методика обучения : научно-методическое пособие / К.О.Староверова.* — Москва : Либерея-Бибинформ, 2005. — 175 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 023.5)

Чуприна Н.Т. *Универсальная библиотека : инновационная деятельность в профессиональной практике : научно-практическое пособие / Н.Т.Чуприна.* — Москва : Либерея, 2004. — 117 с. — ISBN 5-85129-175-3. (Z 025)

¹ Kaut gan Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija kā angļu termina “peer review” latvisko ekvivalentu ir apstiprinājusi “profesionālāpaskate” — “darba novērtējums, ko veic cilvēks vai cilvēku grupa, kuru kvalifikācija līdzvērtīga veiktā darba autora kvalifikācijai”, tas vāji raksturo šī procesa būtību. Precīzāks termins ir “recenzēšana”. (Red. piez.)

² Mentors [no grieķu val. *Mentor* — Odiseja dēla Tēlemaha audzinātājs — gudrs sirmgalvis — Homēra eposā “Odiseja”] — audzinātājs, skolotājs, padomdevējs. Mentorings ir ilglaicīgs, parasti brīvprātīgs, savstarpējas attiecības starp veiksmīgu un pieredzējušu darbinieku un jaunpieņacēju, lai attīstītu un pilnveidotu jaunā darbinieka iemaņas un padziļinātu profesionālās prasmes. Mentors dalās savās zināšanās, pieredzē un gudrībā, savukārt jaunais darbinieks mācās un apgūst jaunās zināšanas. Tā ir profesionāla draudzība, savstarpēja atbalsta sniegšana un uzņēmudināšana, kas bagātina abas iesaistītās puses un līdz ar to uzņēmumu vai iestādi, kuru viņi pārstāv. Var izdalīt vairākus mentoringa veidus: 1) uzņēmējdarbības mentoring — pieredzējis uzņēmējs dalās savā pieredzē, zināšanās un kontaktos ar jauno vai topošo uzņēmēju; 2) karjeras mentoring — augsta līmeņa profesionālis palīdz jaunam, perspektīvam darbiniekam veidot karjeru; 3) darbaudzināšana — vecākie un/vai pieredzējušākie uzņēmuma vai iestādes darbinieki palīdz jaunajiem kolēģiem; 4) sabiedrisko organizāciju mentoring — organizācijas dalībnieki brīvprātīgi dalās pieredzē gan ar savas organizācijas biedriem, gan interesentiem ārpus organizācijas; 5) bērnu mentoring — pieaugušie brīvprātīgi palīdz bērniem, veic sava veida krusttēva vai krustmātes pienākumus.

³ Multivīde — tehniski organizēts vairāku komunikācijas vai informācijas reproducēšanas un apstrādes veidu (skaņa, kustīgs vai nekustīgs attēls, teksts) kopums jeb informācijas attēlošana un apstrāde ar vairāk nekā vienas vides palīdzību: tajā var būt ietverta gan tekstuālā, gan grafiskā, gan audio un/vai video informācija un informācija.

Summary

Main editor *Anna Mauliņa* poses the question **“If, when and how will school libraries be included in “Lightnet”?”** in her Editor’s Column. She emphasizes the necessity of modernizing school libraries and incorporating them into the VVBIS (State Intergrated Library Information System). Complications arise because of disagreement about who will bear the costs. On the one hand, the Ministry of Science and Education is responsible for the content of education in the country, which school libraries help to provide. On the other hand, schools and school libraries belong to the local authorities. As a result of the implementation of VVBIS and the Bill and Melinda Gates Foundation project, regional libraries have a modern ICT infrastructure, and trained and qualified information workers. These could supervise school libraries merging into “Lightnet”, school libraries supplying bibliographic records of their holdings to regional union catalogues, editing and maintenance of these records on central servers, training of school librarians and offering consultative services. Nevertheless, regional libraries cannot accept the delegation of such a sizeable and responsible new function without an increase in staff and finances. A.Mauliņa emphasizes that exclusion of school libraries from the electronic environment is a threat not only to education and development, but also to the future of the national economy.

The lead article in *World of Libraries* No.45 is *Jana Dreimane’s “Finnish libraries — lessons from the economic crisis”*. It tells of the strategy adopted by Finland in the mid-1990s, which enabled this small Scandinavian country to recover after the economic decline and to form a more stable structure for its economy. The Finnish government established a new knowledge economy, in which priorities were determined by the knowledge intensive industrial sectors. The government provided significant investment in research and education, including public libraries, which were recognized as the basis of an equalizing and qualitative education system. Financing was provided for their construction and renovation. In three years, public libraries were online and contributing to the World Wide Web. The economic crisis and the management of its results have changed the attitude towards knowledge of the whole Finnish society. Knowledge is recognized as the most important route to success.

As a result of high costs and limited library finances, joint libraries (also called combined libraries) are becoming more popular as a solution to the problem. In **“Joint use libraries: opportunities for success”** *Marlēna Krasovska* explains the reasons for integration of public and higher education libraries. She analyses success factors and benefits, as well as risks and shortcomings of such libraries. The author concludes

that, given the challenges of the 21st century, joint libraries have great potential. About one third of the article is devoted to two joint use libraries in Latvia — in Valmiera and Ventspils.

In the section “Computerization, digitization, internetization”, *Marlēna Krasovska* reports on a meeting with *Inga Grīnfelde*, about the Latvian **“National Digital Library “Letonica” collection “Periodika”**”, which was started in 2007. Information is given on the history and range of contents in “Periodika”, as well as its search options, access possibilities and use. There is a special Latvian gothic script recognition module, using ABBYY FineReader from ABBYY Software House. Programs for handling historical texts and a dictionary were developed in collaboration with the Artificial Intelligence Laboratory of the University of Latvia Institute of Mathematics and Computer Science. “Letonica” plans for the near future include: incorporating about two million newspaper and magazine pages to “Periodika”; digitization of art magazines and Latvian publications from the World War Two refugee camps in Germany; a large scale project for digitization of books; digitization of the old-style 78rpm “shellac” records and vinyl records in the National Library of Latvia (NLL) Department of Music and Sound Recordings; development of integrated access to all NLL digital resources, as well as those of other memory institutions in Latvia; implementation of an electronic accounting system.

The section “Conferences, seminars, meetings” starts with *Marlēna Krasovska’s* article **“The power of unity in a changing world”**, which was also the title of the annual meeting (17–19 October 2008) of CombiLib, a network of joint libraries in the Baltic and Nordic countries. This network was founded in November 2005 at Härnösand Joint Library in Sweden for the purpose of sharing experience, knowledge and ideas on joint use libraries. In 2008, members of the network met at the newly opened Valmiera Joint Library. Topics for discussion included: organization of cooperation in joint-use libraries, financing, role in lifelong learning, training in use of information resources for users of different age levels.

In **“Reflections after the Nordic Book Science Conference in Copenhagen 10–12 September 2008”**, *Lilija Limane* briefly describes the history of the Society for the History of Authorship, Reading and Publishing (SHARP) as well as the conference “Published Words, Public Pages — SHARP Copenhagen”. Among the topics discussed were: the link between book science and other disciplines, connections between historical and current problems; the culture of small nations in the global context of reading, the book trade and education; the analysis of runes and

traditions of publishing them, editions of the sagas in Great Britain; the circulation of electronic publications; traditions of the Gutenberg period reflected in the IT era; dissemination of modern literature. Latvian delegates to the conference presented papers on "Latvian feminine literature in the second half of the 19th century (Lilija Limane) and "Theses of Riga Gymnasium's graduates: 17th century" (Renāte Berga).

Aivars Liepa in "**Library information technologies**" reports on the international seminar "Newest Information Technologies. A Contemporary Library Model", which was organized by the CJSC "Company LIBER" (Moscow) and the Latvian Academic Library. It was held at Saulkrasti 9–12 September 2008. Topics discussed included: electronic books and their inclusion in online catalogues; organization and use of digital collections; compatibility of library information systems.

Silvija Tretjakova shares her impressions of the IFLA 74th general conference "**Libraries Without Borders: Navigating Towards Global Understanding**", which was held 10–14 August 2008 in Quebec. One of the themes emphasized at the conference was the possibility of partnerships for exchanging scientific resources online. One such initiative is the establishment of the Biodiversity Heritage Library, which is a digital project undertaken by ten US and British leading natural history museum libraries and other research organizations. This project intends to document more than two million animals, plant and other life forms that are in the collections of different institutions and to make the information globally available.

The IFLA Public Libraries Section introduced its new professional report "Libraries, archives and museums: trends in collaboration and cooperation, 2008". It analyzes and provides examples of cooperation of these institutions at world, continent, national and regional level, as well as offering guidelines for successful collaboration.

The IFLA overview also acquaints readers with The IFLA Multicultural Library Manifesto, gives results of the logo competition for "Global information literacy", reveals who received the Bill and Melinda Gates Foundation "Access to Learning Award", and describes visits to Quebec's main public libraries.

In "**Librarians and readers in the virtual environment**" *Marlēna Krasovska* reports on impressions from the 11th Meeting-Conference of the Vidzeme Section of the Library Association of Latvia, which was held in Bīriņi 16–17 July 2008. There was an extensive programme of professional development presentations, which included: public library experience with accreditation; public relations in libraries; the significance of libraries as places for communication and social interaction. Traditionally, an important part of the programme is devoted to the history, surroundings and cultural heritage of the area where the meeting is held, as well as familiarization with

the libraries of the region. As always the participants enjoyed the comprehensive cultural programme.

The section "Children and young people in libraries" starts with British reader development expert *David Kendall's* article about young people and reading in today's world called "**Unleashing the joy of reading**". He explains how a child becomes a reader and emphasizes the importance of reading in personality development. D.Kendall analyzes the influence of IT on reading, stressing the necessity of encouraging reading. There are separate sections on organizing reading in groups, teenagers in libraries and work with 'problem children'.

Martina Leschner is one of the creators of the 'Freestyle' public library project in Düsseldorf, which is described in her "**Freestyle**". The author characterizes today's young people and emphasizes that, because of increased stress and workload, they prefer to devote free time mostly to relaxing activities. They also visit libraries mostly for entertainment and recreation. This is how the idea of 'Freestyle' libraries emerged, where young people can feel free to read or take part in other activities. M.Leschner provides practical advice on devising 'Freestyle' libraries and describes how they are used in Germany, also analyzing some of the errors made during the implementation of the project.

In 2007, there were more than 100 books by non-Latvian authors published in Latvia. More than forty of these were aimed at teenagers. *Sandra Okuņeva* discusses these in "**Literature translated into Latvian in 2007: offering for teenagers**". In addition to translations by well-known authors (e.g., Charles Perrault, Enid Blyton, Jacqueline Wilson), some unfamiliar author's works are revealed (Henri Loevenbruck, Steven Isserlis, Ernst H. Gombrich). S.Okuņeva also introduces "manga" (Japanese style comics), popular outside Latvia, but not well known in this country, although some have now been published here. The author concludes that there was enough variety of choice for Latvian teenagers from the array of literature translated in 2007. However, it was observed that authors prefer to write fantasy rather than giving a realistic description of teenage life.

The section concludes with a paper "**What do we expect from literature for young people?**", which was read by *Māris Rungulis* at the conference "Libraries — Interesting for Young People" (16–17 May 2008). The author sought the answer to his question by surveying young people in four libraries in Latvia. He reached the conclusion that satisfying young people's requirements was as impossible as getting the proverbial camel through the eye of a needle. They have their own literary criteria that are relevant to their age and to the environment in which they live, but they do not want to be lectured or nagged.

Under the heading "Past times and reflections" is *Aina Štrāle's* report about her research — "**Through**

the eye of the censor's needle: Jānis Medenis (1903–1961)", which is about the poet Jānis Medenis, who was oppressed by the Soviet powers, and problems with the publication of his works in the 1950s. The Soviet regime had an obsessive fear of what they considered dangerous content in literature, e.g., nationalistic ideas, ideologically unacceptable treatment and ambiguous interpretation of historical events, and other features deemed undesirable in Soviet verse. Nevertheless, they did not want to completely abandon contributions by talented authors. For Communist Party functionaries it was essential for propaganda purposes to publish works by oppressed authors. Still, these authors had to endure the censors' 'literary terror' and countless humiliations before their works were published. Texts were crudely deformed. For example, the censors, often with the cooperation of the authors, eliminated words and ideas, which expressed the author's political point of view and, thus, the censored poems radically altered their meaning. As pointed out by exile literary historian Jānis Rudzītis, an author was forced metaphorically to crawl through the eye of the Latvian State Publishing House censor's needle as well as that of the Riga Writers' Union. A.Štrāle mentions several examples of censorship in J. Medenis's poems, thus revealing the ruthlessness Soviet censorship.

As in previous issues, there is an extensive section under the heading "Abroad", beginning with *Jana Dreimane's "Overview of overseas library events (July–September 2008)"*. She starts with news about the restoration of the largest monastic library in the world (the Admont Benedictine Monastery Library and Museum), which cost five million euros. Her description provides a virtual mini-tour, looking at the library as a high work of art, showing it as an achievement of architecture, painting, book art and sculpture.

The author also reports on the suspension of sale of Cardiff Central Library's rare book collection in reaction to protests from the people of the city. Cardiff City Council had intended to sell the special collection as "surplus to stock" in order to raise funds for a modern ICT infrastructure for the new library building. A campaign to protect the rare books collection was undertaken by the specially formed advocacy organization Cardiff Heritage Friends Group. Established in 1863, the Cardiff Central Library is one of the oldest public libraries in the UK, with an internationally significant rare books collection. It was once a candidate for the status of National Library of Wales.

J. Dreimane introduces the "Universal Service Directive" (2002/22/EC) and the "Directive on privacy and electronic communications" (2002/58/EC), which were accepted on their first reading of changes on 24 September 2008. The latter says that EU countries will have to provide their inhabitants with comparable information on electronic communication services and their costs, thus simplifying a service provider's choice. Standards for the level of service quality are defined, as is a ban on user or service provider

contracts being more than 24 months. These are basic rights to be observed in the electronic communication environment.

From 27 September to 4 October 2008, the annual Banned Books Week was observed at libraries and bookshops in the United States. Its goal was to draw everyone's attention to restrictions on dissemination of information, so exhibitions of banned books were organized, together with discussions and interviews about censorship. According to American Library Association (ALA) statistics, more than 400 books were tried to be banned in 2007. The ALA website for Banned Books Week gives a list of the 10 most challenged books of 2007.

As part of the Leonardo da Vinci programme mobility project "Services to students in university digital libraries", *Anita Bakēvica* and *Sandra Ranka* were in Iceland 8–15 September 2008. They describe their trip in "**Experiences from an exchange visit to libraries in Iceland by University of Latvia Library staff**". They outline the aims, functions, collections and services of the National and University Library of Iceland, as well as provide information on collection development, cataloguing, acquisition and use of electronic resources, and the work of the Department of Audiovisual Publications. Another interesting department was the Women's History Archive, which reflects the lives of Icelandic women during various time periods and historical events. A considerable part of the article is devoted to the library's digitization projects: ancient maps of Iceland; Icelandic literature of the Middle Ages; periodicals published in Iceland until 1920. In the future the library hopes to digitize all books, periodicals and maps published in Iceland up to 2000, as well as harvesting materials about Iceland available on the Internet. Other libraries visited were the University of Iceland University College of Education, the Árni Magnússon Institute Library, Reykjavik University Library and Kópavogur Public Library.

In the article "**Do books have a future?**" *Jana Dreimane* introduces readers to research carried out 10–21 September 2007 by the international network of auditing and consultancy companies "Pricewaterhouse Coopers", which studied the attitude to books, their sources of supply, reading, and Internet use. Results of the research showed that the biggest enemy of reading was not the Internet, but television, especially among people with a low educational level. The polarization of readers and non-readers is becoming wider. The author is happy that the report found that the most enthusiastic readers are children, especially in rural areas. The majority of people involved in the research, adults and children alike, preferred printed books rather than e-books; it seemed that downloading books from the Internet and reading them online was not very widespread in Germany. The research also revealed that education and parents had an influence on reading, and on the use of the Internet in relation to reading, and on habits of book buying.

The section "Old and new book trade" has an article by *Genovefa Barkovska* on "**The prehistory of the repeat edition of "Terra Mariana"**". "Terra Mariana" was a magnificent publication that was given to Pope Leo XIII in 1888 as a gift from the Catholics of Latvia to celebrate the fiftieth anniversary of his ordination to the priesthood and his tenth year as pope. The publication was produced in only one copy, with text in Latin by Gustav Manteuffel (1832–1916), the well-known 19th century researcher on Latgalian history. The volume provides extensive illustrative and textual information about Livonia: the area, its bishops, churches, castles, famous families, etc. From the very beginning it attracted great interest from researchers and art scholars. So that the volume could be available to a wider audience, the National Library of Latvia (NLL) decided to publish a repeat edition. On 22 May 2007, the NLL signed an agreement with the Vatican Apostolic Library to produce a facsimile edition, with added translations and commentary in Polish, German, English and Latin. This edition of "Terra Mariana", which will be in only ten copies, will be distributed to the most important libraries in Latvia. However, there will be 1000 copies of a smaller size edition, so that this unique publication will be available to anyone interested in the cultural history of Latvia.

Under the heading "Miscellaneous information", *Ilze Egle* remembers events from the "**National Library of Latvia at the 2008 Göteborg Book Fair**", which in this year had Latvia and Latvian literature as its focus. There was also an exhibition called "The Swedish–Latvian Wall". The fair was an unforgettable experience for the Latvian participants.

Marlēna Krasovska provides "**A review of library events in Latvia (July–September 2008)**". The section also includes *Kristīne Deksnė-Jerohina's* list of "**New acquisitions in the LIS Reading Room of the National Library of Latvia Library Development Institute**" for the same period.

Nopietnas un nenopietnas ainas no bibliotekāru dzīves

Aicinām sūtīt žurnālam "Bibliotēku Pasaule" fotogrāfijas, kurās fiksēti nopietni un nenopietni notikumi jūsu bibliotēkā. Interesantākās fotogrāfijas tiks publicētas nākamajos numuros.

"Mēs un informācija — kopā neieņemams cietoksnis," saka LU bibliotēkas direktore Iveta Gudakovska (no kreisās), direktores vietniece Mārīte Saviča un Reikjavikas Universitātes bibliotēkas direktore Gudruna Trigvadotira

"Rīgā notiek brīnumu lietas: medicīnas bibliotēku pievienošot nacionālajai, bet akadēmisko pārņemšot Rīgas dome," jaunākās aktualitātes pārrunā Ozolnieku novada centrālās bibliotēkas vadītāja Ingrida Kriķe (no kreisās), Dundagas pagasta bibliotēkas vadītāja Ruta Emerberga, Jelgavas Zinātniskās bibliotēkas sistēmadministratore Olga Spirta un Kolkas pagasta bibliotēkas vadītāja Olīta Kalna

RCB filiālbibliotēkas "Vidzeme" vadītāja Lolita Grahoviņa (no kreisās) folkloristei Helmī Staltei: "Kad atbrīvosies no Rīgas domes, nāc strādāt uz bibliotēku"

LU Sociālo zinātņu fakultātes dekāne Inta Brikše (no labās) LNB Krājuma attīstības koordinācijas un mārketinga nodaļas vadītājai Aivijai Evertei: "Krīze nozīmē tikai naudas pārdali, varbūt grāmatas tiešām pārkat par daudz"

"Ne informācijas tehnoloģijas, bet skaistums uzvarēs pasauli!" pauž Ventspils bibliotēkas Pārventas bibliotēkas vadītāja Igeta Gredzena (no kreisās) un LU Izglītības zinātņu un psiholoģijas bibliotēkas vadītāja Maija Bārbale

Salacgrīvas bibliotēkas vadītāja Hedviga Inese Podziņa (no labās) RTU ŽB Katalogizācijas nodaļas speciālistei Dītai Leitānei: "Vai tiesa, ka krīzes apstākļos priekšmetosim arī lasītājus?"

"Vai tehnoloģiskā piesātinātība izglābs bibliotēkas?" spriež IT speciālisti Jurgis Kiršakmens (no kreisās) un Jānis Ziediņš

Drammenes Apvienotās bibliotēkas speciāliste, LU Bibliotēkzinātnes un informācijas nodaļas absolvente Jana Mīrvolda (no labās) Vidzemes Augstskolas bibliotēkas direktorei Inesei Taurītei: "Drammenē ir speciālas darbinieku uzraudzības programmas, kas nosaka, cik bieži, piemēram, es uzturos "Draugiem.lv""

"Vai Jūs uz priekšu dzen kliņģeris vai pātāga?" LNB direktoram Andrim Vilkam vaicā dzejniece Māra Zālīte

"Limbažos kā savās mājās," priecājas Viļakas pilsētas bibliotekāres — Vija Cīrcāne (no kreisās), Ināra Kudure un Aija Lesniece

Bibliotēku Pasaule – profesionāls izdevums, kura mērķis ir informēt bibliotekārus un saskarozaru speciālistus par aktualitātēm un norisēm bibliotēku dzīvē (par faktu precizitāti atbild autori).

Balvu rajona bibliotekāri pie Baumaņu Kārļa pieminēkļa Limbažos 2008.gada 26.septembrī

Nākamajā numurā:

Investīcijas bibliotēkās — investīcijas sabiedrībā

Amerikas Bibliotēku asociācijas prezidents Džims Retigs: "Publiskās bibliotēkas ir vitāli nepieciešamas. Interneta pieejamības nodrošinājums, semināri par karjeras iespējām, biznesa kursi un citi uzņēmējdarbību veicinoši pakalpojumi ir svarīgi nācijai finansiālajai atlabšanai. Krīze nav īstais laiks, kad samazināt bibliotēku finansējumu, saīsināt darba laiku vai pat slēgt bibliotēkas."

Bibliotēku mārketingis

Lasītāju sūdzības ir vērtīga informācija. Tās diagnosticē bibliotēkas darba nepilnības, stimulē uz pārmaiņām. Tādēļ Brēmenes pilsētas bibliotēkā tiek izmantoti visdažādākie paņēmieni, lai lasītājus rosinātu sūdzēties ikreiz, kad viņi nav apmierināti.

Pusaudzis bibliotēkā

Mūsdienu literatūra nereti ir kā konservantiem pārpilns pārtikas produkts, no kura var nevis paēst, bet saslimt. Tajā dominē varmācība, sekss un nevērība pret mūšsenajām cilvēces vērtībām. Varbūt tādēļ arvien biežāk jaunais lasītājs lūdz bibliotekāru atrast viņam grāmatu par pirmo mīlestību, kur "nebūtu tik daudz kailuma"...